

Jaarstukken 2023

Provincie Noord-Brabant

Inhoudsopgave

Inhoudsopgave	3
Leeswijzer	4
Inleiding	5
Programma 1 Bestuur en veiligheid	14
Programma 2 Ruimte en wonen	24
Programma 3 Water en bodem	32
Programma 4 Natuur en milieu	43
Programma 5 Economie, Kennis en Talentontwikkeling	62
Programma 6 Energie	74
Programma 7 Landbouw en voedsel	81
Programma 8 Basisinfrastructuur mobiliteit	91
Programma 9 Mobiliteitsontwikkeling	100
Programma 10 Cultuur, Erfgoed, Sport en Vrijetijd	110
Algemeen financieel beleid	118
Paragrafen	126
Bedrijfsvoering	126
Provinciale heffingen	134
Weerstandsvermogen en risicobeheersing	143
Onderhoud kapitaalgoederen	147
Onderhoud wegen	147
Onderhoud provinciale gebouwen en installaties	151
Onderhoud vaarwegen	152
Treasury	153
Verbonden partijen	162
Ontwikkelbedrijf en grondbeleid	183
Openbaarheidsparagraaf Woo	191
Europese programma's	194

Leeswijzer

Programmaverantwoording

In de programma's zijn de doelen, prestaties en middelen van de provincie opgenomen:

- Wat willen we bereiken?? Dit zijn de doelstellingen die de provincie op lange termijn wil bereiken en, onze koers 2030. Doelstellingen worden uitgedrukt in outcome indicatoren
- Wat gaan we daarvoor doen? Dit zijn? prestaties en concrete acties die de provincie op korte termijn onderneemt om onze doelstellingen te realiseren. Prestaties zijn uitgedrukt in output indicatoren
- Wat mag dit kosten? Dit is de weergave van middelen die met de realisatie van onze doelstellingen en prestaties zijn gemoeid.

Paragrafen

In de paragrafen wordt het beleid op een aantal specifieke onderdelen uiteengezet. De paragrafen geven daarmee een dwarsdoorsnede van de programma's op deze onderdelen.

Op grond van het BBV zijn acht paragrafen voorgeschreven. Naast de verplichte paragrafen is ook de paragraaf "Europese programma's" opgenomen.

Weergave van bedragen

Zoals tot nu toe gebruikelijk zijn de cijfers in de programmaverantwoording en op enkele andere plaatsen in de jaarstukken voorzien van een aanduiding "V" of "N". Daarbij dient "V" gelezen te worden als "Voordelig" en "N" als "Nadelig".

Deze aanpassing is doorgevoerd omdat het correct interpreteren van negatieve en positieve cijfers vaak tot verwarring leidt. Zo zijn lasten nu herkenbaar als "Nadelig" en baten dus als "Voordelig".

Bedragen zijn veelal weergegeven in hoeveelheden van € 1.000. Bij de optelling van bedragen lijken soms verschillen te bestaan. Zo lijkt het voorbeeld hieronder te laten zien dat 3 keer € 1.000 optelt tot € 4.000, maar in werkelijkheid gaat het om afgeronde bedragen én dus ook om afgeronde totalen:

Bedragen waarmee gerekend wordt	Gepresenteerde bedragen x € 1.000
1.400,00	1
1.400,00	1
1.400,00	1
Totaal	4

Inleiding

Inleiding

Het jaar 2023 stond in het teken van de Provinciale verkiezingen. Brabant koos op 15 maart nieuwe Provinciale Staten. Vervolgens brak een periode van coalitievorming aan. Een periode die resulteerde in het bestuursakkoord 'Samen maken we Brabant!' en de installatie van een nieuw college van Gedeputeerde Staten op 8 september 2023. In het bestuursakkoord staan de plannen voor de komende jaren. Een ambitieus akkoord, waarbij de focus ligt op de uitvoering en waarmee we concrete stappen voorwaarts zetten naar een welvarend en toekomstbestendig Brabant. Een Brabant waar het fijn, veilig en gezond leven is en een mooier Brabant dat vernieuwend ondernemend en levendig is. Een toekomst die we realiseren met én voor de Brabander.

Een verkiezingsjaar kent zijn eigen politiek-bestuurlijke dynamiek. Het bestuur wisselt en er is even een pas op de plaats terwijl een nieuwe coalitie vorm krijgt en ambities en plannen worden uitgewerkt. In de tussentijd stond de wereld echter niet stil en ging het leven voor de Brabander gewoon door. Een leven waar iedereen er, na de coronajaren, weer volop op uittrok, en kon genieten van de mooie dingen die Brabant te bieden heeft op het gebied van onder meer cultuur, natuur, sport, en nog veel meer. Ook zagen we dat de Brabantse economie goed bleef draaien. De werkloosheid in Brabant daalde bijvoorbeeld naar 3% en gedurende het jaar nam de inflatie gelukkig flink af, met name door dalende energieprijzen. Dat was nodig ook nadat de prijzen in 2022 in recordtempo stegen en de kosten voor het levensonderhoud alsmaar opliepen. Kortom, voor veel Brabanders was 2023 een jaar van herstel naar het goede Brabantse leven zoals we dat gewend waren vóór corona en de energiecrisis.

Onrustig en onzeker

Aan de andere kant waren er in 2023 wel degelijk ook zorgen en onzekerheid in de samenleving. Door de woningnood bleef het lastig om een passende woning te vinden en het was niet voor iedereen eenvoudig om de (financiële) eindjes aan elkaar te knopen. De uitzonderlijke hoge inflatie van 2022 laat wat dat betreft nog altijd zijn sporen na. Er is verder veel gesproken over de aanpak van de stikstofproblematiek. Zowel landelijk als in Brabant. Boeren bleven daarbij hun zorgen uiten over de toekomst van de agrarische sector. Daarnaast zagen we zorgen in de samenleving over de gevolgen van klimaatverandering en de staat van de natuur. Zorgen die volop geuit werden tijdens demonstraties, maar ook via diverse juridische procedures worden aangekaart. Verder bleef het ook internationaal onrustig. De oorlog in Oekraïne duurt nog altijd voort, het conflict in Israël en Palestina escaleerde en spanningen tussen China en Taiwan liepen op.

In de tussentijd ging Brabant, net als de rest van Nederland, in november 2023 nogmaals naar de stembus. Ditmaal voor de verkiezingen van de Tweede Kamer met als uitkomst een flinke verschuiving in de zetelverdeling. Een uitkomst die zolang er geen nieuwe regering gevormd is vooral onzekerheid brengt. Voorlopig is onduidelijk welke beleidsplannen er gaan komen en wat daar de gevolgen van zijn voor Brabant.

Door met Brabant mooier maken

In deze politiek-bestuurlijke en maatschappelijke dynamiek bleven wij als provincie ons uiteraard iedere dag volop inzetten voor een beter en mooier Brabant. We voerden onze (wettelijke) taken uit op bijvoorbeeld het gebied van milieu, het wegennet, openbaar vervoer, vergunningen, toezicht en handhaving, omgevingsbeleid, etc. Belangrijke mijlpalen in 2023 waren verder de vaststelling van de beleidskaders Levendig Brabant 2030 en Leefomgeving en de Uitvoeringsagenda Natuur 2023. Hetzelfde geldt voor het eerste 'no regret' maatregelenpakket dat in het kader van het Brabants Programma Landelijk Gebied (BPLG) medio 2023 is ingediend bij het Rijk.

Begin 2024 heeft het Rijk ingestemd met de nog te effectueren toekenning van dat pakket voor € 222 miljoen aan maatregelen gericht op onder meer het herstellen van de natuur en het watersysteem en de

verduurzaming van de landbouw. Ook zijn we trots op de realisatie van negen innovatiecoalities, onder meer op het gebied van Regeneratieve Geneeskunde en de Eiwittransitie. Verder hebben we samen met onze partners belangrijke stappen gezet in de diverse gebiedsopgaves zoals Eindhoven XI en 't Zoet in Breda. En in december is het Ruimtelijk voorstel ingediend bij het Rijk. Dit is een integraal kompas voor het provinciale omgevingsbeleid en vormde daarmee een mooi sluitstuk voor 2023.

Brabant open houden

Een belangrijk moment in 2023 waren de uitkomsten van de Natuurdoelanalyses (NDA's). Deze beperkten de mogelijkheden voor vergunningverlening in Brabant. Door direct aan de slag te gaan en maatregelen te treffen is het gelukt om Brabant (gedeeltelijk) open te houden voor economische en maatschappelijke ontwikkeling. Een belangrijk resultaat voor Brabant. In het bestuursakkoord zijn deze plannen vervolgens verder vormgegeven, zodat we Brabant ook in de toekomst open houden. In deze aanpak combineren we acties op het gebied van natuur, stikstof en VTH en coördineren die in samenhang met elkaar. Meer hierover vindt u in de Statenmededeling Brabant open houden:

Verder had de Porthos uitspraak gunstige gevolgen. Door deze uitspraak werd het eind 2023 wél mogelijk om vergunningen te verlenen voor projecten met een geringe uitstoot gedurende de bouw- en verbouwfase en geen extra uitstoot in de gebruiksfase. Tenminste indien dit onderbouwd is via een gedegen ecologische voortoets waarbij rekening is gehouden met lokale omstandigheden.

In dit algemeen inleidend hoofdstuk van de jaarstukken 2023 gaan we nu verder in op de realisatie van de geplande uitvoering op hoofdlijnen, de ontwikkelingen van de organisatie en bedrijfsvoering, en het financieel totaalbeeld.

Realisatie op hoofdlijnen

We constateren dat de geplande realisatie van ambitie en doelstellingen grotendeels is gerealiseerd. Uiteraard had de politiek-bestuurlijke dynamiek van een verkiezingsjaar zijn effect en speelden de gevolgen van de inflatie, energiecrisis, krapte op de arbeidsmarkt ook in 2023 nog altijd een rol. Hieronder schetsen we per begrotingsprogramma de hoofdpunten. Voor gedetailleerdere informatie verwijzen we naar de verantwoording in de volgende hoofdstukken.

Programma 1: Bestuur en Veiligheid

Een bestuurskrachtig Brabant is nodig om onze plannen te realiseren: overheden die weten wat er in de samenleving speelt en de uitvoering goed organiseren. Samenwerking is essentieel en iedere Brabander is welkom om samen de schop in de grond te zetten. Ieder vanuit zijn eigen rol en verantwoordelijkheid. In 2023 is hard gewerkt om dit handen en voeten te geven in het beleidskader Toekomstbestendig Bestuur. Dit kader is opgebouwd is uit vier pijlers (1) slagvaardig bestuur, (2) democratisch bestuur, (3) rechtmatig bestuur en (4) veilig en weerbaar bestuur. Dit beleidskader is door Provinciale Staten vastgesteld op 8 maart 2024.

Verder willen we een overheid en samenleving zijn die bestand is tegen ondermijning en georganiseerde criminaliteit. Onder de noemer Veilig en Weerbaar Bestuur vormen wij één front met Brabantse gemeenten en onze ketenpartners om de problematiek van ondermijnende criminaliteit in Brabant het hoofd te bieden. In 2023 is onder meer ingezet op de ontwikkeling van instrumentarium en kennis en een gemeente-overstijgende aanpak van kwetsbare locaties (zoals vakantieparken, bedrijventerreinen en het buitengebied).

Programma 2: Ruimte en Wonen

Het was een belangrijk jaar voor ons omgevingsbeleid waarin we enkele mooie mijlpalen hebben bereikt. Zo is in oktober 2023 het beleidskader Leefomgeving vastgesteld door Provinciale Staten. Dit beleidskader bevat de leidraad voor diep, rond en breed samenwerken aan de kwaliteit van de Brabantse leefomgeving.

Deze basis is verder uitgewerkt in het Ruimtelijk voorstel dat in december 2023 is vastgesteld door Gedeputeerde Staten en is aangeleverd bij het ministerie van Binnenlandse Zaken. Het Ruimtelijk voorstel is een kompas voor het provinciale omgevingsbeleid: het geeft invulling aan de Brabantse Omgevingsvisie 'Kwaliteit van Brabant' en daarmee ook hoe we de beschikbare ruimte zorgvuldig gebruiken. En ondertussen hebben we ook gezorgd dat we gereed waren voor de Omgevingswet die per 1 januari 2024 in werking is getreden en de nieuwe wettelijke grondslag vormt voor het omgevingsbeleid.

In 2023 zijn samen met onze partners belangrijke stappen gezet in de stedelijke gebiedsontwikkelingen. Bijvoorbeeld bij concrete gebiedsopgaves zoals Eindhoven XL en 't Zoet in Breda, maar ook bij de ontwikkeling van gebieden in andere gemeenten. De participatie in 10-12 gebiedstransformaties ligt op koers. Ten aanzien van de gebiedsontwikkeling Fellenoord in Eindhoven is begin 2023 de wensen en bedenkingenprocedure doorlopen en zijn door PS-middelen beschikbaar gesteld. Verder is met de gemeente Eindhoven een samenwerkingsovereenkomst gesloten voor de uitvoering waarvoor begin 2024 een aparte entiteit opgericht zal worden en is in het voorjaar 2023 het ontwikkelperspectief gebiedsontwikkeling 't Zoet in Breda vastgesteld.

Verder is de uitvoering van de Brabantse Ontwikkelaanpak Stikstof 1.0 (BOS) – in 2023 nog het actuele beleidskader – onverminderd verder gegaan. We hebben onder meer vanuit het stikstofloket veel ondersteuning geboden aan ondernemers door hen te informeren, vragen te beantwoorden en het gesprek met hen te voeren. Ook hebben wij het Rijk ondersteund bij het legaliseren van de PAS-melders. Daarnaast hebben wij onze beleidsinzet geïntensiveerd om te komen tot een daadwerkelijke depositieverlaging van stikstof, waarbij in aansluiting op landelijk beleid en landelijke verantwoordelijkheden is gezocht naar een eigen Brabants handelingsperspectief. Deze inzet is (mede) verankerd in het Brabants Programma Landelijk Gebied (BPLG). In samenhang met deze acties hebben wij ook ons beleid geactualiseerd in een herijking van de BOS. Deze actualisatie is in nauwe afstemming met onze stakeholders via het Brabants Platform Stikstof en de Brabantbrede Tafel Stikstof tot stand gekomen. Hierbij zijn goede gesprekken gevoerd over het vormgeven van de balans tussen economie en ecologie.

Programma 3: Water en Bodem

In 2023 zijn we voortvarend doorgegaan met de uitvoering van het Regionaal Water en Bodem Programma 2022-2027 (RWP). De urgentie is nog steeds hoog om op korte termijn (2027) te voldoen aan wettelijke eisen voor waterkwaliteit, waterbeschikbaarheid en natuur, en op langere termijn te komen tot een klimaatrobuust water- en bodemsysteem. Concreet is begin 2023 de interbestuurlijke Droogteagenda 2023-2040 bekrachtigd. Deze ziet toe op duurzaam grondwaterbeheer en watersysteemherstel. Daarnaast is Gedeputeerde Staten met Brabant Water een nieuwe bestuursovereenkomst 2023-2030 aangegaan voor een duurzame drinkwatervoorziening in de toekomst. Hierin staan ook afspraken richting de industrie. Ook is het BodemUP 2.0 project opgestart, gericht op duurzaam bodembeheer door de landbouw via coaching en advisering.

Verder is water en bodem een belangrijk element van het Brabants Ruimtelijk voorstel dat eind 2023 is vastgesteld en de Houtskoolschets BPLG (februari 2023) en het Voorontwerp BPLG (verwacht: maart 2024). Daarin is veel aandacht voor opbouw en watersysteem van Brabant, vanuit het vertrekpunt 'water en bodem sturend' conform de gelijknamige Kamerbrief van eind 2022. Tot slot is medio 2023 in het kader van het BPLG het eerste 'no regret' maatregelenpakket ingediend bij het Rijk. Daarin zitten voor 252 miljoen aan maatregelen, waarvan een flink deel gericht op watersysteemherstel/ verdrogingsbestrijding. Daarnaast waren natuurherstel en verduurzaming van de landbouw onderdeel van dit voorstel.

Programma 4: Natuur en Milieu

De Brabantse natuur is prachtig, divers, belangrijk als leefgebied voor planten en dieren en bovendien een plek waar Brabanders genieten. Maar we constateren ook dat onze natuur kwetsbaar is en dat de biodiversiteit en beschermde plant- en diersoorten afnemen en verdwijnen door verdroging en de gevolgen

van stikstofuitstoot. Daarom is natuurherstel dan ook een belangrijk onderdeel van het hiervoor genoemde 'no regret' maatregelenpakket dat vanuit de Houtkoolschets van het BPLG bij het Rijk is ingediend. Een ander belangrijk resultaat is dat in 2023 de Uitvoeringsagenda Natuur is vastgesteld. Hierin is concreet aangegeven wat we gaan doen om de ambities uit het beleidskader Natuur te realiseren. Verder zijn de Natuurdoelanalyses (NDA's) voor vijftien Natura2000 gebieden opgeleverd. Er is gebleken dat in alle gebieden de instandhoudingsdoelstellingen van habitats/ soorten buiten bereik zijn en aanvullende maatregelen genomen moeten worden om deze doelstellingen op termijn te halen. Inmiddels is door de Ecologische Autoriteit geoordeeld dat de natuurdoelanalyses van de tien beoordeelde Brabantse gebieden goed in elkaar zitten.

Op het gebied van milieu is het gelukt om samen met gemeenten meerdere projecten te starten in het kader van het Schone Lucht Akkoord. Hiermee verbeteren we de luchtkwaliteit in Brabant. Ook hebben we in Zuidoost Brabant via regionaal dekkende metingen meer inzicht gekregen in de feitelijke lokale situatie t.a.v. luchtkwaliteit. Verder hebben we in 2023 ons alvast voorbereid op een nieuwe Uitvoeringsagenda Milieu 2024-2027. Onder meer via een uitgebreide externe consultatie om input op te halen.

Programma 5: Economie, Kennis en Talentontwikkeling

De Brabantse economie draaide goed afgelopen jaar, maar het bedrijfsleven kende ook een aantal uitdagingen. Onder meer door de krapte op de arbeidsmarkt, stikstofproblematiek en met aansluitingen op het elektriciteitsnetwerk. Samenwerken en innoveren is en blijft daarom essentieel. In 2023 is onder meer de Brabantse Aanpak Internationalisering vastgesteld door Gedeputeerde Staten. Deze aanpak biedt duidelijkheid in welke landen innovatiesamenwerking het meest kansrijk is. Dat is van belang om Brabantse bedrijven en innovatie-ecosystemen in positie te houden gezien de onrust op het geopolitieke wereldtoneel (Oekraïne, Midden-Oosten, China/Taiwan, onveilige vaarroutes naar Europa) en de gevolgen daarvan voor de internationale handel, productie, toeleveringsketens en de energiemarkt. Verder is het goed te constateren dat we onze belofte hebben waar gemaakt om uiterlijk in 2023 negen innovatiecoalities te realiseren. Onder meer op het gebied van Regeneratieve Geneeskunde, Batterij van en voor de toekomst, toekomstbestendig ecosysteem Eiwittransitie Brabant en Solar maakindustrie. Op de Regional Innovation Scoreboard, een gerenommeerde lijst van de Europese Commissie van de meest innovatieve regio's in Europa (239 regio's in totaal) zijn we in 2023 gestegen naar plek 25 (ten opzichte van plek 36 in 2021). Het laat zien dat we op de goede weg zijn – de ambitie is om bij de beste 15 Europese regio's te horen in 2030 – maar ook dat investeringen structureel nodig zijn om internationaal voorop te blijven lopen.

We blijven werken aan de grote vraag naar arbeidskracht door onze inzet op door-, om-, en bijscholing. We verbinden de vraag om arbeidskracht uit innovatieve en transitiegerichte sectoren aan arbeidspotentieel in hybride leeromgevingen en het bijbehorend lerend netwerk. Daarnaast is er afgelopen jaar aandacht geweest voor verbeterde informatievoorziening en advies voor internationaal talent die in Noord-Brabant wonen, werken, studeren, of dat willen gaan doen, om zo de barrièrewerking van grenzen te verlagen. Zo hebben we onder meer vijf informatiepunten voor arbeidsmigranten geopend en rollen we de diensten van het Expat Center Brabantbreed uit. Om aan de grote vraag naar arbeid te voldoen hebben we onder andere extra ingezet op om- en bijscholing van werkenden en werkzoekenden binnen de sectoren zorg en energie, bijvoorbeeld via BrabantLeert.

Programma 6: Energie

In 2023 hebben we hard gewerkt aan de energietransitie en ons doel om de CO₂-uitstoot in Brabant terug te dringen. De schaarste op het elektriciteitsnet speelde daarin een grote rol. Als provincie hebben we voor de aanpak hiervan een EnergyBoard opgericht. Verder hebben wij ons ingezet om met behulp van

energyhubs aansluitingen mogelijk te maken en is een provinciaal Meerjarenprogramma Infrastructuur Energie en Klimaat (pMIEK) opgesteld. Daarnaast hebben we vorig jaar geconstateerd dat in de regio Moerdijk veel grote energie-infrastructurele projecten samen komen. Om het belang van de leefbaarheid in deze regio te borgen, is er een ontwerptafel regio Moerdijk opgericht.

Verder hebben we een ontzorgingsloket ingericht voor de verduurzaming van klein maatschappelijk vastgoed en er is gestart met de verkenning naar de oprichting van een publiek warmtebedrijf. In samenwerking met en ter ondersteuning van lokale energievoerders is samen met de BOM het Brabants Ontwikkelfonds Duurzame Energie (BODE) opgericht.

Programma 7: Landbouw en Voedsel

We willen in Brabant toekomstbestendige, duurzame en innovatieve landbouw. Deze ontwikkeling hebben we in 2023 doorgezet. De dynamiek in de landbouwsector was daarbij groot. Onder meer landelijke ontwikkelingen als het Landbouwakkoord en de beëindigingsregelingen waren relevant, maar bijvoorbeeld ook de provinciale en landelijke verkiezingen. Een deel van de veehouders stelden zich hierdoor afwachting op: met welke plannen komt een nieuw (provinciaal) bestuur, komt er een Landbouwakkoord, etc. Ondanks deze onzekerheden zijn medio 2023 de landelijke beëindigingsregelingen van start gegaan en Brabantse veehouders hebben daar flink op ingetekend. We hebben daarom een team ingericht om geïnteresseerde boeren te begeleiden.

Verder hebben de betreffende varkens- en kippenhouders voor 1 oktober een nieuwe Natuurbeschermingswetvergunning voor hun stalsysteem aangevraagd. De aanvragen met luchtwassers zijn inmiddels in behandeling genomen. In het kader van de samenwerking met de zes zandprovincies is een omvangrijk traject gestart gericht op innovaties die betrekking hebben op stallen, voer- en managementmaatregelen, 'real time'-meten en mestbewerking. Tegelijkertijd zijn er volop vorderingen gemaakt op allerlei andere terreinen waar de provincie een bevorderende rol heeft: de Biodiversiteitsmonitor Melkveehouderij en natuurinclusieve landbouw, de bedrijvigheid van (de verwerking van) nieuwe eiwitten en het geven van omschakeladviezen en inspiratiebedrijven biologische landbouw.

Programma's 8 en 9: Basisinfrastructuur mobiliteit en Mobiliteitsontwikkeling

In 2023 is hard gewerkt aan de realisatie van de grote mobiliteitsopgaven uit de programmering mobiliteit om Brabant bereikbaar en leefbaar te houden nu en in de toekomst. Dit in een jaar waarin de uitvoering van het mobiliteitsbeleid nog altijd onder zware (financiële) druk stond. Reizigersaantallen bleven nog steeds achter, de indexatie was hoog en de vervoerders kampten met personeelstekorten. Hierdoor was het lastig om het OV-aanbod op peil te houden. En dat terwijl het OV cruciaal is voor de mobiliteitstransitie naar actieve en gedeelde vormen van mobiliteit. Een transitie die nodig is om Brabant bereikbaar en leefbaar te houden met de verstedelijkings- en woningbouwopgave.

En die extra urgent is nu het Rijk heeft besloten een aantal van haar infrastructurele projecten te pauzeren als gevolg van een herprioritering van het mobiliteitsfonds

Het is ons in 2023 gelukt om belangrijke afspraken te maken over de Brainportdeal en over het opstellen van multimodale mobiliteitspakketten (MMMP's) voor de 4 stedelijke regio's. Daarmee zetten we vervolgstappen in de realisatie van het Brabants Toekomstbeeld OV (TBOV2040) en het Brabants Toekomstbeeld Fiets (BTF). Wel zagen we dat de onzekerheid rondom stikstof veel invloed had. Zowel op de doorontwikkeling van het Brabantse mobiliteitssysteem als op onze onderhoudstaak van het provinciale wegennet. Het is gelukt om een aantal infraprojecten terug op te starten, maar we zien dat deze projecten aanzienlijk duurder zijn geworden.

Programma 10: Vrijetijd, cultuur, sport en erfgoed

We willen dat Brabant aantrekkelijk is voor inwoners, bezoekers en werknemers. Een Brabant dat onderscheidend is, waar tradities en innovatie samengaan. Waar we creativiteit, innovatie, inspiratie en verbeeldingskracht inzetten bij de aanpak van onze maatschappelijke opgaven. Hiertoe is begin 2023 het integrale beleidskader 'Levendig Brabant 2030' voor het provinciale beleid voor Cultuur, Erfgoed, Sport en Vrijetijd vastgesteld. Het kader bevat de beleidsopgaven, ambitie, doelen en aanpak voor de periode 2023-2030, om te zorgen dat cultuur, erfgoed, sport en vrijetijd bijdragen aan een levendig Brabant voor iedereen.

Vanuit de Uitvoeringsagenda 'Levendig Brabant 2023' is uitvoering gegeven aan 'Pilots Levendig Brabant'. Dit is bedoeld voor toekomstbestendige initiatieven die werken aan onze maatschappelijke opgaven door de verbinding te leggen tussen cultuur, erfgoed, sport en vrijetijd. Verder is er via diverse initiatieven aandacht geweest voor het stimuleren van beweging en is eind 2023 een regeling professionele kunsten 2025-2028 vastgesteld.

Brede Welvaart

We werken samen met de Brabander hard aan een welvarend, veilig en toekomstbestendig Brabant. Een Brabant waar je fijn kunt wonen, werken en leven. Waar mensen zich thuis voelen en gezond en gelukkig zijn. We willen graag dat Brabanders perspectief zien, om te groeien en ontwikkelen en om hun eigen keuzes te kunnen maken. Het versterken van Brede welvaart, inclusief gezondheid komen dan ook nadrukkelijk aan de orde in het bestuursakkoord 'Samen maken we Brabant!'

In 2023 zijn we voortvarend aan de slag gegaan met de uitvoeringsagenda brede welvaart. Via drie actielijnen is eerst een goede basis gelegd om het begrip brede welvaart voor onze provincie te duiden en van een handelingsperspectief te voorzien. Iets wat we niet alleen kunnen. De focus in 2023 lag dan ook op samenwerking met overheden en het verkennen van samenwerking met triple helix partners. Zo hebben we met de Vereniging Brabantse Gemeenten (VBG) het praktijknetwerk brede welvaart opgericht. Een netwerk waarin we met gemeenten praktijkervaringen delen rondom het toepassen van brede welvaart in beleid. Daarnaast zijn we als provincie aangesloten bij de Academische Werkplaats Brede Welvaart. Vanuit deze rol werken we actief samen aan systematische kennisopbouw op het gebied van impactmonitoring en het maken van integrale afwegingen en de uitruil tussen economische, ecologische en sociale dimensies van welvaart. Een ander belangrijk aspect van kennisopbouw is het vergroten van het inzicht in brede welvaart. Het afgelopen jaar hebben we onderzoek gedaan naar de ervaren brede welvaart van 10.000 Brabanders. Een onderzoek wat relevante inzichten heeft opgeleverd als het gaat om de factoren die van invloed zijn op het bevorderen van brede welvaart. Inzichten die ook actief met de beleidspraktijk zijn gedeeld. Als provincie zetten we dan ook stappen om vanuit deze kennisontwikkeling te komen tot een provinciaal handelingskader brede welvaart. Het borgen van brede welvaart binnen onze beleidsprogramma's is daarin een belangrijk uitgangspunt. Het afgelopen jaar zijn hiertoe de eerste voorbereidende stappen genomen.

Gezondheid

We willen dat iedere Brabander een kwalitatief goed leven kan leiden in een goede gezondheid. Daarom streven we naar drie gezonde levensjaren voor iedere Brabander erbij in 2030. Het is dan ook belangrijk om gezondheid in alle provinciale programma's een plek te geven. Ook in de nieuwe Omgevingswet is gezondheid een belangrijk uitgangspunt. In 2023 hebben we hier aan gewerkt volgens het principe "Health in all Policies". Dit is onder meer vormgegeven door per beleidsprogramma minimaal één gezondheidsindicator op te nemen in de begroting die bijdraagt aan drie gezonde levensjaren erbij voor iedere Brabander. Aanvullend is eind 2023 de eerste versie van het Gezondheid Informatie Knooppunt opgeleverd, een informatiesysteem dat de voortgang van de gezondheidsindicatoren monitort. Ook is voor het tweede jaar 'de dag van de gezondheid' georganiseerd om samen met onze partners stappen te zetten

in de beweging van zorg naar gezondheid. Tijdens deze dag is de ontwikkeling van een online platform 'de Gezonde Brabander' aangekondigd.

Digitalisering

De invloed van digitalisering en dataficering op onze samenleving en economie neemt alsmaar toe. De 'digitale transformatie' is in volle gang en brengt allerlei nieuwe mogelijkheden en uitdagingen met zich mee. Ontwikkeling gaat snel en in Brabant zijn we hier volop mee aan de slag. Dat doen we, waar mogelijk, in IPO verband met de andere provincies samen. In 2023 lag onze focus op het datagedreven werken. Aan de hand van de concept Uitvoeringsagenda Digitale Transformatie 2023-2025 is dat verder geconcretiseerd. We werken daarbij vanuit twee sporen.

Ten eerste richten we met data de beleidsontwikkeling en -uitvoering in onze organisatie anders in. Op basis van eerder opgestelde 'roadmaps' zijn in 2023 stappen vooruit gezet. Belangrijk hiervoor was het inzichtelijk maken van de kansen en mogelijkheden die nieuwe technologie voor ons kan betekenen. Maar ook wat er nodig is om deze kansen te benutten. Daarom zijn we in 2023 een pilot gestart om met een AI-toepassing om de vele data rond Stikstof op een laagdrempelige manier te ontsluiten (Sammie) en hebben we een AI-challenge georganiseerd om input op te halen waarmee we in 2024 aan de slag gaan. In 2023 is ook een scan gedaan naar de vele nieuwe EU wet- en regelgeving die op digitaliseringsvlak op ons afkomt de komende jaren. Dit helpt ons om, vanuit het denken in termen van kansen in plaats van verplichtingen, ons komende jaren beter hierop voor te bereiden. Data biedt mogelijkheden, maar er kunnen ook risico's aan verbonden zijn. Het tweede spoor richt zich daarom op het verder invullen van de randvoorwaarden in de organisatie om op een juiste wijze met data om te gaan. Denk bijvoorbeeld aan de versterking van de informatieveiligheid, naleving van de privacy wetgeving en het zorgvuldig omgaan met data en informatie.

Organisatie en Bedrijfsvoering

Koers 2030 is onze blauwdruk voor de continue ontwikkeling van onze organisatie en bedrijfsvoering. We werken via drie uitvoeringslijnen: uniforme beleidssturing, duurzaam begroten, en een toekomstbestendige organisatie. Wat betreft uniforme beleidssturing was voor 2023 het bestuursakkoord een belangrijk ijkpunt. Het akkoord vormt namelijk, samen met de Omgevingsvisie en beleidskaders, de inhoudelijke leidraad voor ons handelen. De vertaling ervan naar de Perspectiefnota 2025 en nieuwe Uitvoeringsagenda's is in 2023 voorbereid zodat dit op een integrale, uniforme en voorspelbare wijze plaats kan vinden.

We investeren in een toekomstbestendige bedrijfsvoering, zodat we ook in de toekomst kunnen meebewegen met de samenleving. Met het oog op de uitvoering van onze taken en realiseren van onze ambities gaat veel aandacht uit naar de Strategische Personeelsplanning en Aantrekkelijk Werkgeverschap. In 2023 is dit samengebracht in het programma Menselijk Kapitaal. We zetten daarmee in om op innovatieve wijze talenten aan te trekken en te binden aan onze organisatie.

Financieel totaalbeeld

We hebben in 2023 duurzaam begroot om financieel gezond blijven en daarmee ook in de toekomst te kunnen bijdragen aan de ontwikkeling van Brabant.

De jaarstukken 2023 laten een bruto positief resultaat zien van € 96,6 mln.

Onderdeel van het rekeningresultaat is het bedrag van € 58,6 mln. aan resterende begrotingsvrije ruimte 2023. Deze middelen stonden in 2023 op een stelpost bedoeld voor de dekking van de uitwerking van het nieuwe bestuursakkoord. In de uitwerking van het bestuursakkoord is rekening gehouden met de vrijval van deze middelen. Deze middelen vallen nu vrij als rekeningresultaat in de stelpost in te zetten begrotingsruimte. Het bruto rekeningresultaat begrotingsuitvoering bedraagt hiermee € 38 mln. (€ 96,6 - € 58,6 mln.).

Wij stellen voor om voor in totaal € 11,9 mln. aan prestaties en daaraan gekoppelde middelen over te

hevelen van 2023 naar 2024 e.v.

Tevens stellen we voor om per saldo een bedrag van € 8,9 mln. mutaties aan reserves door te voeren. Indien deze voorstellen worden gehonoreerd, resteert een netto batig saldo van € 17,2 mln.

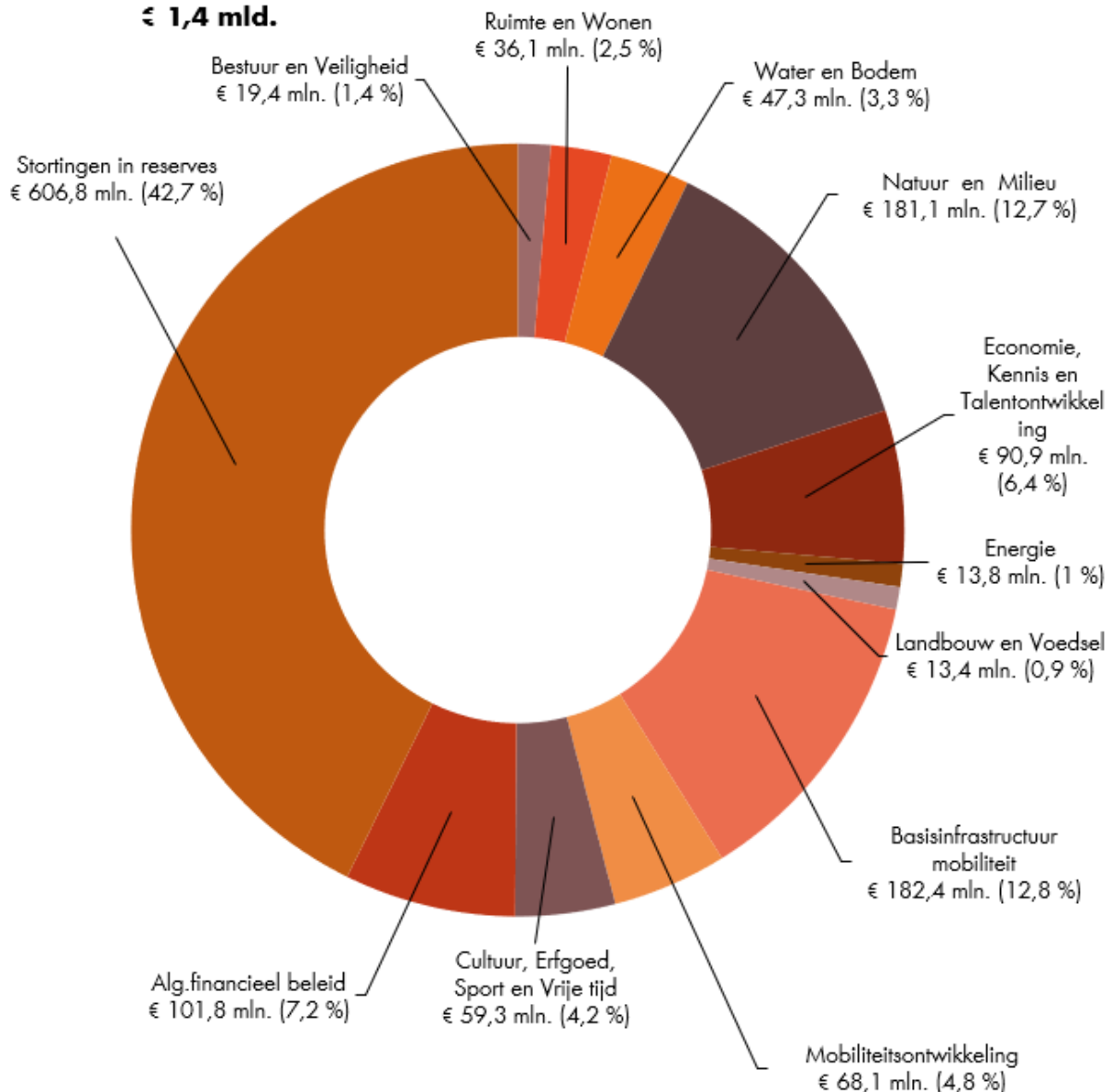
Dit nettoresultaat vloeit terug naar de algemene middelen. Het positieve jaarrekeningresultaat gecombineerd met het feit dat we op koers liggen met betrekking tot de realisatie van de beoogde doelstellingen en effecten stemt tot tevredenheid.??

De feitelijke onderbesteding in relatie tot de begrotingsuitvoering is in 2023 op 3% gekomen, waarmee deze verder verlaagd is ten opzichte van 2022. In de jaarstukken 2022 was al een daling zichtbaar ten opzichte van 2021. De extra aandacht voor realistisch ramen heeft hiermee effect.

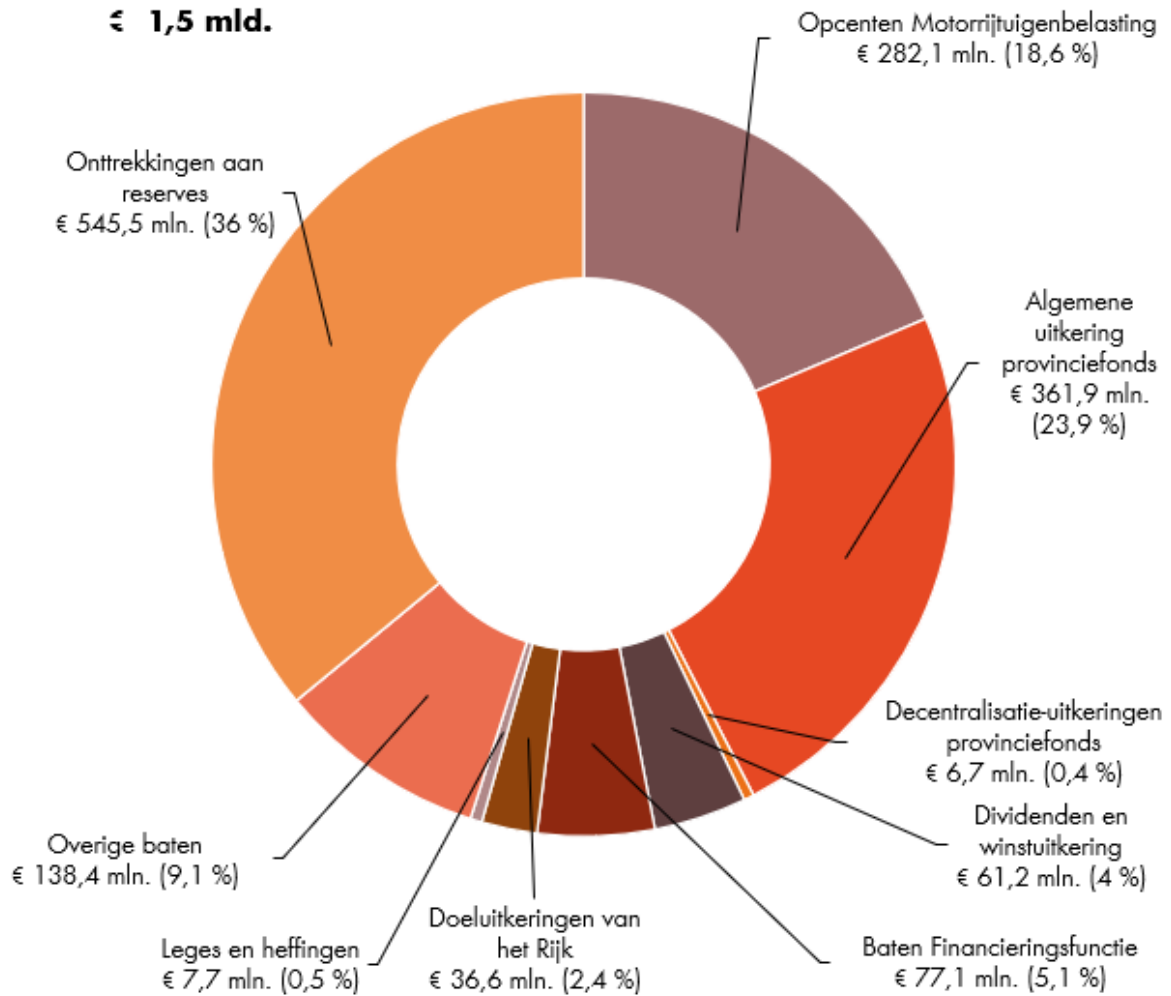
?

De verdeling van de lasten over de verschillende programma's en de verdeling van -en herkomst van middelen is in cirkeldiagrammen op de volgende pagina's weergegeven.

Gerealiseerde bestedingen
€ 1,4 mld.

Herkomst van middelen € 1,5 mld.

Programma 1 Bestuur en veiligheid

Inleiding

Zoals aangekondigd in de begroting is in 2023 gewerkt aan de totstandkoming van het beleidskader Toekomstbestendig bestuur. Op 5 december 2023 stelden GS het concept-beleidskader vast. Volgens planning bespreken PS op 8 maart 2024 het beleidskader. De volgende fase is het opstellen van een uitvoeringsagenda dat in de eerste helft van 2024 zijn beslag zal krijgen. Het jaar 2023 heeft in het teken gestaan van het beleidskader Toekomstbestendig bestuur dat opgebouwd is uit de vier pijlers (1) slagvaardig bestuur, (2) democratisch bestuur, (3) rechtmatig bestuur en (4) veilig en weerbaar bestuur. Achtergrond voor het opstellen van het beleidskader vormen de grote opgaven waar Brabantse gemeenten, waterschappen en de provincie voor staan. De urgentie is hoog: onze ruimte is schaars, de Brabantse arbeidsmarkt krap en onze natuur vraagt onze volle aandacht. Het realiseren van deze opgaven kunnen we als bestuurslagen niet alleen en we nodigen onze partners uit om samen de schop in de grond te zetten. Ieder vanuit zijn eigen rol en verantwoordelijkheid. We hebben een belangrijke verantwoordelijkheid om Brabant toekomstbestendig te ontwikkelen. Daarbij is een sterk openbaar bestuur een randvoorwaarde. Onze uitgangspositie is goed: Brabant wordt al goed bestuurd en samenwerking zit in het DNA van Brabant. Tegelijkertijd zien we verschillende aanleidingen om ons heen, waardoor wij denken dat het beter kan en moet. Met dat doel voor ogen hebben wij het beleidskader Toekomstbestendig Bestuur opgesteld.

Gezondheid is een samenbindend thema dat dwars door alle beleidsprogramma's loopt. Gezondheid is een belangrijk uitgangspunt van de Omgevingswet. We werken eraan om gezondheid in alle provinciale programma's een plek te geven volgens het principe "Health in all Policies. Dit geven we vorm door per beleidsprogramma minimaal één gezondheidsindicator op te nemen in de begroting die bijdraagt aan drie gezonde levensjaren erbij voor iedere Brabander. Eind 2023 is de 1e versie van het Gezondheid Informatie Knooppunt opgeleverd, een informatiesysteem dat de voortgang van de gezondheidsindicatoren monitort. De tweede dag van de gezondheid is georganiseerd om samen met onze partners stappen te zetten in de beweging van zorg naar gezondheid. Daar is de ontwikkeling van een online platform 'de Gezonde Brabander' aangekondigd.

Interbestuurlijk toezicht draagt bij aan een sterk bestuur in Brabant en helpt de gemeenteraden en besturen van gemeenschappelijke regelingen en waterschappen in hun toezichtrol. In samenwerking met de vereniging van Brabantse gemeenten (VBG) is in 2023 het rapport naar de financiële situatie van gemeenten 'investeren in de eerste overheid' aangeboden aan de Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties. In financieel onzekere tijden een duidelijk signaal, niet alleen namens onze Brabantse gemeenten, maar ook vanuit interbestuurlijk toezicht voor het scheppen van duidelijkheid en stabiliteit in de financiering van gemeenten om daarmee toekomstbestendig te zijn.

Onder de noemer Veilig en Weerbaar Bestuur vormen wij één front met Brabantse gemeenten en onze ketenpartners om de problematiek van ondermijnende criminaliteit in Brabant het hoofd te bieden. Het gaat dan om de ontwikkeling van instrumentarium en kennis en een gemeente-overstijgende aanpak van kwetsbare locaties (zoals vakantieparken, bedrijventerreinen en het buitengebied). In het bijzonder verwijzen wij naar de dit jaar uitgevoerde 1-meting, voortbouwend op de 0-meting uit 2018, naar de vitaliteit van de Brabantse vakantieparken. Wij verwijzen hiervoor, alsmede voor de vervolgaanpak, naar de memo gedeputeerde van 4 december 2023. Wat betreft de Risk Factory wordt door de samenwerkende partijen onderzocht of dit concept ingezet kan worden voor de doelgroep senioren en zo ja, op welke wijze. Implementatie van de twaalf aanbevelingen uit het Masterplan Interne Weerbaarheid is afgerond. In het

bijzonder hebben we daarbij een nog beter fundament gelegd voor een integere organisatie en de veilige uitvoering van de publieke taak.

Hebben we bereikt wat we wilden bereiken?

Bevorderen van bestuurlijke en maatschappelijke weerbaarheid en integriteit

Omschrijving (toelichting)

Indicatoren:

- Door een online social media campagne is de meldingsbereidheid positief beïnvloed.
- Een inmiddels beschikbaar risicotaxatietool ondermijning bedrijventerreinen met indicatoren vergroot de mogelijkheden om criminaliteit en ondermijning op bedrijventerreinen tegen te gaan.
- Uitvoeren van de handreikingen en acties uit de Brabantse norm weerbare overheid door gemeenten en provincie versterkt een weerbare overheid in Noord-Brabant ("de dijken overal even hoog").

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Vergroten van de bewustwording en meldingsbereidheid is de rode draad bij vrijwel alle activiteiten. Mede door de samenwerking met het Platform Veilig Ondernemen maken steeds meer gemeenten gebruik van de risicotaxatietool ondermijning bedrijventerreinen. Vanwege het afbreukrisico is dit een behoedzaam proces. Het belang van de Brabantse norm weerbare overheid wordt structureel onder de aandacht gebracht, in het bijzonder tijdens een congres voor gemeentesecretarissen en het beschikbaar stellen van een e-learning integriteit en weerbaarheid aan gemeenten. Ook de provincie zélf geeft voor de eigen organisatie uitvoering aan de voor de provincie relevante onderdelen.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Cursus 'Vergroting weerbaarheid' verzorgen voor provinciale collega's, die nieuw binnenkomen of die waarvoor dat gezien hun taak van belang is

Indicator	2023	2024	2025	2026
Aantal provinciale collega's dat de cursus 'Vergroting weerbaarheid' heeft gevolgd	100			

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Deze trainingen worden structureel en volgens een periodiek schema gegeven.

Samen met Taskforce-RIEC Brabant Zeeland gesprekken voeren met gemeenten om hun fitheid tegen ondermijning te stimuleren

Indicator	2023	2024	2025	2026
-----------	------	------	------	------

Gemeenten die stappen zetten om fitheid tegen ondermijning te vergroten

15

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Dit getal was nog gebaseerd op de inmiddels niet meer actuele “piramide fitte gemeenten”, die is vervangen door de Brabantse norm weerbare overheid. Deze norm doet een actueel en voortdurend appèl op alle Brabantse gemeenten om hun weerbaarheid tegen ondermijnende criminaliteit te vergroten.

Uitvoering aanbevelingen uit het Masterplan interne weerbaarheid

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Implementatie van de twaalf aanbevelingen uit het Masterplan Interne Weerbaarheid is afgerond. Dit Masterplan is inmiddels – op de relevante onderdelen – opgevolgd door de handreikingen uit de Brabantse norm weerbare overheid. Ook daaraan wordt successievelijk actief opvolging gegeven.

Aantal jonge bezoekers aan de Riskfactory

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Het aantal bezoekers van basisscholen over het kalenderjaar 2023 bedraagt circa 3200 en zal over het schooljaar 23/24 naar verwachting uitkomen op 4500. Dat de doelstelling niet wordt gehaald komt vooral door de continuoosters op basisscholen, waardoor de capaciteit in de middag minder wordt gebruikt voor een bezoek. Overigens is het streven van de Veiligheidsregio om dit aantal stapsgewijs te verhogen tot 6000 in het schooljaar 2024/2025.

Hebben we bereikt wat we wilden bereiken?

Brede Welvaart incl. Gezondheid

Omschrijving (toelichting)

Verstevigen Brede Welvaart voor alle Brabanders

Het streven is een Brabant in goede balans waar mensen willen zijn en willen komen, waar het fijn is om te wonen en te leven. Om de voortgang inzichtelijk te maken en om te bepalen hoe Brabant ervoor staat kiezen we Brede Welvaart als maatstaf en stellen we een uitvoeringsagenda op.

Indicator

- We stellen een uitvoeringsagenda brede welvaart op. Na vaststelling zullen indicatoren en streefwaarden worden verwerkt.

Gezondheid

We streven naar 3 gezonde levensjaren erbij voor elke Brabander in 2030.

Indicators:

- De Levensverwachting in als Goed Ervaren Gezondheid (LGEG, RIVM 4 jaarlijks uit GGD Volwassenmonitor). Op het moment van het vaststellen van de ambitie ‘drie gezonde levensjaren erbij voor iedere Brabander’, was de LGEG in Brabant voor het laatst gemeten in 2016. Inmiddels

hanteert het RIVM een andere rekenmethode waardoor cijfers uit 2016 niet te vergelijken zijn met de nu beschikbare cijfers uit 2020. Om die reden nemen wij nu als referentiejaar 2020 voor genoemde ambitie. In GGD-regio West-Brabant was de LGEG in dat jaar 66,3 jaar, in GGD-regio Hart voor Brabant 66,8 jaar en in GGD-regio Brabant Zuidoost 67 jaar. Brabantbreed 66,7 jaar.

- Alle begrotingsprogramma's hebben met ingang van de begroting 2023 tenminste één gezondheidsindicator opgenomen in de begroting 2023

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Verstevigen Brede Welvaart voor alle Brabanders

De uitvoeringsagenda is eind 2022 vastgesteld en in 2023 zijn we gestart met de uitvoering van de activiteiten.

Gezondheid

Volgens het principe "Health in all Policies" hebben alle begrotingsprogramma's één gezondheidsindicator opgenomen in de begroting 2023

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Uitvoering geven aan de uitvoeringsagenda brede welvaart die invulling geeft aan rolneming van provincie

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Met de uitvoeringsagenda brede welvaart is een duidelijke aanpak uitgewerkt om het thema Brede Welvaart in Brabant verder op de kaart te zetten. Een uitvoeringsagenda die ons in staat stelt bij te dragen aan brede welvaartsontwikkelingen in Brabant. Om hieraan bij te dragen bouwen we voort aan een stevig triple helix netwerk dat actief samenwerkt aan kennisontwikkeling en kennisdeling. Dit heeft o.a. geresulteerd in een aantal informatieve en goed bezochte bijeenkomsten van het praktijknetwerk brede welvaart, met als hoogtepunt de week van de brede welvaart. Daarnaast wordt er gewerkt aan brede welvaartsaanpak om het brede welvaartperspectief te borgen in de beleidsprogramma's.

Uitvoering geven aan een tweede ronde van het Brabant Outcomes Fund (BOF2) wat bijdraagt aan het versterken van brede welvaart in Brabant

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Op 11 december 2021 is de Europese aanbesteding opengesteld en hebben wij op 28 april 2022 de opdracht gegund. Echter het aantrekken van externe financiers verliep moeizaam, medio dit jaar is besloten de opdracht niet te verlengen maar te evalueren en te verkennen welke variant voor BOF2 haalbaar wordt geacht. Uitkomsten hiervan worden binnenkort middels een statenmededeling met uw Staten gedeeld.

Doorontwikkelen van Brabantse Monitor Gezondheid

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

De 1e versie van het gezondheidsinformatieknooppunt is beschikbaar.

Continue aandacht voor meekoppelkansen en monitoren voortgang op indicatoren begroting 2023

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Alle begrotingsprogramma's koppelen gezondheid mee in hun beleid. We monitoren actief de voortgang op de indicatoren die voor begroting 2023 zijn aangeleverd via het GIK. Daarnaast houden we continue aandacht voor meekoppelkansen van gezondheid.

Organiseren dag van de gezondheid

Indicator	2023	2024	2025
Ieder begrotingsprogramma levert tenminste één gezondheidsindicator aan	9	Pm	Pm
De levensverwachting in als Goed Ervaren Gezondheid	66,7%	stijgend	

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

De tweede dag van de gezondheid 2023 is georganiseerd (Dag van de Gezondheid 2023 - Provincie Noord-Brabant). Tevens is in de begrotingsprogramma's minimaal één gezondheidsindicator opgenomen in de begroting die bijdraagt aan drie gezonde levensjaren erbij voor iedere Brabander. Voor de levensverwachting als Goed Ervaren Gezondheid wordt in 2024 weer een rapportage van het RIVM verwacht.

Hebben we bereikt wat we wilden bereiken?

Een toekomstbestendig openbaar bestuur

Omschrijving (toelichting)

Indicatoren:

- In 2023 formuleren we een participatiebeleid en -verordening voor de provinciale organisatie.
- Inwoners zijn bij tenminste zes beleids- en uitvoeringsontwikkelingstrajecten betrokken tot en met 2023.
- De kwaliteit van het openbaar bestuur bevorderen we via bestuurlijke samenwerking in Brabant

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Onze ambitie was en is om de kwaliteit van het openbaar bestuur en de bestuurlijke samenwerking te blijven verbeteren, zowel binnen Brabant met (maatschappelijke) partners, als met de andere provincies (Interprovinciaal Overleg) en het Rijk. In 2023 is het beleidskader Toekomstbestendig Bestuur opgesteld.

Toekomstbestendig bestuur vraagt onder andere om een bestuur dat functioneert als één overheid door overheidslagen, schaalniveaus en maatschappelijke opgaven heen. Hiervoor zijn slagkracht en schakelkracht essentieel. We hebben geïnvesteerd in de bestuurlijke samenwerking, op regionaal en interregionaalniveau. Dat deden we onder meer via de regionale Ontwikkeldagen, BrabantStad en de samenwerkingsagenda met de Vereniging Brabantse Gemeenten (VBG).

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Formuleren provinciaal participatiebeleid

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

In het beleidskader Toekomstbestendig bestuur is het participatiebeleid vastgelegd binnen de pijler 'Democratisch bestuur' en het bijbehorende participatiekompas. Een aparte participatieverordening gebaseerd op de 'Wet versterking participatie op decentraal niveau' is nog niet aan PS aangeboden omdat deze wet nog ter behandeling voorligt in de Eerste Kamer.

Burgers zijn meer betrokken bij beleidsontwikkeling en -uitvoering

In 2023 voeren we bij geplande beleidsvormingsprocessen tenminste drie experimenten uit met verschillende vormen van participatie.

Indicator	2023	2024	2025	2026
Experimenten met verschillende vormen van participatie bij geplande beleidsvormingsprocessen	3			

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

In 2023 zijn inwoners bij diverse beleids- en uitvoeringstrajecten betrokken, waaronder de participatieaanpak voor ruimtelijke projecten, de busremise in Breda en verschillende infrastructurele projecten. Ook organiseerden we in november een jongerentop over circulaire economie, werkgelegenheid, levendig Brabant en drugscriminaliteit.

Opkomst verkiezingen in Noord-Brabant

Verplichte indicator: De opkomstcijfers in Noord-Brabant van verkiezingen voor de Tweede Kamer, Provinciale Staten en gemeenteraden, weergegeven in % kiezers/stemgerechtigden (BBV verplichte indicator)

Afspraak is geen percentage op te nemen, maar achteraf te rapporteren over de opkomst.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

De opkomst bij verkiezingen voor Provinciale Staten van Noord-Brabant op 15 maart 2023 bedroeg 55,5%. De opkomst bij verkiezingen voor de leden van de Tweede Kamer op 22 november 2023 bedroeg in Noord-Brabant 77,3%.

Organiseren bestuurlijke samenwerking

In 2023 organiseren we tenminste acht ontwikkeldagen samen met de regio.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

In 2023 hebben we samen met de regio's de ontwikkeldagen georganiseerd.

Hebben we bereikt wat we wilden bereiken?

Gemeenten, waterschappen en Gemeenschappelijke Regelingen voeren hun wettelijke taken conform de wet uit

Omschrijving (toelichting)

Indicator:

- Eind 2023 kunnen we minstens 75% van de Gemeenten, waterschappen en Gemeenschappelijke Regelingen als 'voldoet' beoordelen en is er geen die een 'voldoet niet' heeft gekregen. (Beoordelingen: voldoet / voldoet gedeeltelijk / voldoet niet)

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Interbestuurlijk toezicht geeft voor 2023 het volgende beeld:

- Financieel toezicht: groen
53 gemeenten hebben de beoordeling 'voldoet'. Bij 3 gemeenten is sprake van 'voldoet gedeeltelijk' waarbij in het laatste begrotingsjaar financieel evenwicht wordt bereikt door de betreffende gemeente.
- Huisvesting vergunninghouders: rood
Vanwege de vluchtelingen crisis is de druk op de gemeenten groot om te kunnen voldoen aan de taakstelling voor de huisvesting van vergunninghouders. Alhoewel de taakstelling in de tweede halfjaar is bijgesteld doordat de IND en het COA een achterstand hadden met het verwerken van de vergunningaanvragen, is het de gemeenten niet gelukt om alle toegewezen vergunninghouders te huisvesten. Het aantal gemeenten in de categorie 'voldoet' is 21, 22 gemeenten 'voldoet niet', 4 gemeenten 'voldoet gedeeltelijk' en 9 niet met verschoonbare redenen.
- Informatie & Archiefbeheer: rood
Eén gemeente en één gemeenschappelijke regeling hebben het oordeel 'Voldoet niet'. Deze toezichtontvangers hebben het gevraagde informatiearrangement niet of niet tijdig aangeleverd. Twee gemeenschappelijke regelingen hebben, ondanks het indienen van een informatiearrangement, geen inhoudelijk oordeel ontvangen vanwege het ontbreken van een voldoende actuele inspectierapportage van de archivaris, en vanwege het voor het eerst indienen van een informatiearrangement.
- Omgevingsrecht: rood
80% van de gemeenten heeft een met beoordeling 'voldoet', 10 gemeenten 'voldoet gedeeltelijk' en één gemeente 'voldoet niet' en is daardoor onder actief toezicht geplaatst.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Aantal gemeenten onder preventief financieel toezicht

Toelichting

Verplichte indicator: Aantal gemeenten onder preventief financieel toezicht.

Indicator	2023	2024	2025	2026
Aantal gemeenten onder preventief financieel toezicht	0	0	0	0

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Alle toezichtontvangers (101) zijn in 2023 beoordeeld voor één of meer toezicht gebieden

We beoordelen of Gemeenten, Waterschappen en Gemeenschappelijke Regelingen hun wettelijke taken uitvoeren conform de wet

Indicator	2023	2024	2025	2026
% toezichtontvangers dat door ons op één of meer toezichtsgebieden wordt beoordeeld	100% *	100% *	100% *	100% *

* Aantal toezichtontvangers op 1-1-2022: 101

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Voor het begrotingsjaar 2023 is voor alle Brabantse gemeenten sprake van het gebruikelijke repressieve toezicht op de begroting.

We stimuleren dat toezichtontvangers van elkaar leren via toezicht

Indicator	2023	2024	2025	2026
Aantal georganiseerde regio/kennisbijeenkomsten	4	4	4	4

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Er hebben dit jaar twee kennisbijeenkomsten plaatsgevonden, voor de toezichtgebieden informatie- en archiefbeheer en huisvesting vergunninghouders. Twee regiobijeenkomsten voor het toezichtgebied omgevingsrecht zijn uitgesteld naar 2024 vanwege personele omstandigheden.

Inzet verbonden partijen

Voor het realiseren van de doelstellingen uit dit begrotingsprogramma worden onderstaande verbonden partijen ingezet:

- Interprovinciaal Overleg (IPO)
- INPA Huis van de Nederlandse Provincies
- Zuidelijke Rekenkamer

Nadere informatie over verbonden partijen staat in de paragraaf Verbonden partijen.

Heeft het gekost wat het mocht kosten?

Bedragen x € 1.000	Begroting	Begroting	Jaarrekening	Verschil begroting
	2023	2023	2023	-
	oorspronkelijk	na wijziging	realisatie	realisatie
Lasten				
Programmalasten	17.265 N	15.942 N	13.302 N	2.640 V
Toegerekende organisatiekosten	5.969 N	7.556 N	6.084 N	1.472 V
Totaal Lasten	23.234 N	23.498 N	19.387 N	4.112 V
Baten				
Programmabaten	2 V	302 V	447 V	144 V
Bijdrage in toegerekende organisatiekosten	0	0	246 V	246 V
Totaal Baten	2 V	302 V	693 V	391 V
Saldo van baten en lasten	23.232 N	23.196 N	18.694 N	4.502 V

Toelichting verschil begroting – realisatie

1. Bestuur en veiligheid - Afwijking lasten (bedragen x € 1.000) 4.112
V

Kosten GS 266 V

De onderbesteding binnen de budgetten voor de kosten van GS hangen vooral samen met de lagere kosten voor reis- en verblijfkosten en een vrijval van € 150.000 uit de voorziening Appa. In de voorziening Appa zijn de pensioenverplichtingen van de provinciale bestuurders opgenomen. Jaarlijkse vindt een actuariële herberekening plaats op basis van de levenskansen en de rekenrente. Deze vrijval houdt verband met de toegenomen rekenrente.

Kennis en onderzoek 533 V

Er hebben minder onderzoeken plaatsgevonden waarbij kosten lager zijn uitgevallen dan begroot.

IPO Kwaliteit openbaar bestuur 362 V

De lasten zijn in 2023 lager uitgevallen door een lagere bijdrage aan IPO vanuit dit programma als gevolg van herijking van de IPO-begroting.

Brede Welvaart 311 V

Voor Brede Welvaart is in 2023 nog gebruik gemaakt van de inzet van ZET vanuit bestaande middelen. Dit gaf ons extra kennis en capaciteit om bepaalde projecten zelf hiermee uit te voeren in plaats van het verstrekken van aanvullende opdrachten. Tevens heeft het voortijdig stoppen van BOF2 ervoor gezorgd dat er minder kosten zijn gemaakt t.a.v. de verdere inrichting van het fonds.

Veiligheid 626 V

De onderschrijding op Veiligheid komt met name door een ontvangen teruggave van de btw van het samenwerkingsverband Taskforce-RIEC Brabant Zeeland over 2020 en 2021. Dit volgt uit afspraken van het samenwerkingsverband met de Belastingdienst over afgelopen jaren. Deze afspraken zijn in 2023 afgerond waardoor in dit jaar de verrekening van de compensatie van btw tot een teruggave leidt.

Toegerekende organisatiekosten 1.472
V

De toegerekende organisatiekosten komen op basis van de gerealiseerde uren-inzet lager uit.

Overige: saldo van overige lagere en hogere lasten 542 V

1. Bestuur en veiligheid - Afwijking baten (bedragen x € 1.000) 391 V

Bijdrage in toegerekende organisatiekosten 246 V

De toegerekende organisatiekosten komen op basis van de gerealiseerde uren-inzet hoger uit.

Overige: saldo van overige lagere en hogere baten 144 V

Programma 2 Ruimte en wonen

Inleiding

Inleiding

Het programma heeft in 2023 tal van ontwikkelingen gekend. Zo is samen met een netwerk van partners intensief en succesvol gewerkt aan de opdracht van het Rijk tot het opstellen van het Ruimtelijk voorstel, wat eind 2023 is vastgesteld. Het voorstel geeft richting aan en antwoorden op hoe Brabant richting 2050 de grote maatschappelijke opgaven wil oppakken binnen de schaars beschikbare ruimte (zie verder Statenmededeling).

Ook zijn de voorbereidingen afgerond voor de inwerkingtreding van de Omgevingswet per 1 januari 2024. Hierdoor kan iedereen op één plek kennismaken van de regels van gemeenten, waterschappen, provincies en Rijk (zie verder Statenmededeling).

Eind oktober 2023 hebben de samenwerkende overheden ingestemd met het Ontwikkelperspectief NOVEX Stedelijk Brabant (zie Statenmededeling). Op basis hiervan pakken we de uitvoering op in gezamenlijke uitvoeringsagenda's van provincie, Rijk, waterschappen en stedelijke regio's. Zo wordt samen met partners uitvoering gegeven aan concrete gebiedsopgaves zoals Eindhoven XL en (zie Statenmededeling) 't Zoet in Breda (zie Statenmededeling), maar ook aan de ontwikkeling van gebieden in andere gemeenten. In een aantal middelgrote gemeenten hebben we de werkzaamheden zoals opgenomen in de intentieovereenkomsten afgerond en wordt nu gewerkt aan het vervolg van de samenwerking.

De woningbouwopgave is onverminderd groot. Tot en met 2023 liggen we nagenoeg op koers ten opzichte van het benodigde gemiddelde aantal van 13.500 per jaar tot 2035 (zie bevolkings- en woningbouwprognose). Op Flevoland na kende Brabant naar verhouding de hoogste voorraadgroei in 2023 vergeleken met andere provincies. Voor 2024 voorzien we echter stevige druk op het bereiken van deze doelstelling. We zullen echter ook komende jaar maximale inzet plegen om het verschil ten opzichte van onze doelstelling zo klein mogelijk te houden. Dit doen we via tal van activiteiten zoals onder andere de voortzetting van de Versnellingstafels en de regeling Flexpool Wonen.

Ten aanzien van Werklocaties wordt via het programma Grote Oogst gewerkt aan het versneld verduurzamen van 12+1 (Moerdijk) bedrijventerreinen. In 2023 zijn daarvoor de plannen van aanpak opgesteld met een diversiteit aan verduurzamingsmaatregelen. Op basis van het Bestuursakkoord 2023–2027 zetten we in 2024 in op het doorzetten en thematisch verbreden van de aanpak (zie verder memo gedeputeerde). Ook is ter ondersteuning van het selectieve clusteringsbeleid grootschalige logistiek, op basis van eerdere afspraken hierover met de regio's, in 2023 de Interim Omgevingsverordening gewijzigd, zie Statenvoorstel PS 27/23.

Tot slot is op 27 oktober 2023 door PS het beleidskader Leefomgeving vastgesteld (PS 77/22). Ook is het beleidskader Wonen en Werken vastgesteld door GS en wordt voorgelegd aan PS.

De uitvoering van de Brabantse Ontwikkelaanpak Stikstof 1.0 (BOS) is onverminderd verdergegaan.

Daarbij hebben we steeds ingespeeld op de onzekerheden die verbonden zijn aan de landelijke beleidsontwikkelingen. Vanuit het huidige stikstofbeleid hebben we ook actief bijgedragen aan de beleidsontwikkeling n.a.v. de natuurdoelanalyses, die aantonen dat de huidige beleidsinzet niet voldoende is. Hierbij gaat het juist om daadwerkelijke depositieverlaging, waarbij we in aansluiting op landelijk beleid en landelijke verantwoordelijkheden ook gezocht hebben naar een eigen Brabants handelingsperspectief. Het ontwikkelde beleid wordt (mede) verankerd in het Brabants Programma Landelijk Gebied (BPLG) en in de aangekondigde Herijking van de BOS, waarbij we ook het structurele overleg met onze stakeholders via het Brabants Platform Stikstof en de Brabantbrede Tafel Stikstof hebben benut.

Begin 2024 is er een tussenuitspraak Gebiedsontwikkeling Oostelijke Langstraat (GOL) door RvS gedaan. Een stap in de goede richting, maar nog geen definitief 'go'. Extra onderbouwing over extern salderen is nodig.

Hebben we bereikt wat we wilden bereiken?

Verbeteren van omgevingskwaliteit

Omschrijving (toelichting)

Indicatoren:

- Werkend stelsel om wettelijke taken, zoals beoordeling van ruimtelijke plannen, onder de Omgevingswet uit te kunnen voeren.

Kwaliteit (indicator)

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Begeleiden en beoordelen van initiatieven met ruimtelijke impact

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

In 2023 zijn in totaal 3.092 plannen door de gemeenten aangeboden, waarvan 1.250 in de laatste 2 maanden. Vanwege de onzekerheden die samenhangen met de komst van de Omgevingswet hebben veel gemeenten er eind 2023 voor gekozen nog veel ontwerpbestemmingsplannen aan GS aan te bieden. Deze plannen kunnen dan nog onder de oude Wet ruimtelijke ordening worden afgehandeld. Zie verder (statenmededeling).

Uitvoering geven aan nieuwe Omgevingswet

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

De nieuwe omgevingswet is per 1 januari 2024 ingevoerd. Het stelsel werkt. Dit wil niet zeggen dat het optimaal functioneert. De komende tijd werken we aan de optimalisatie van het systeem. Zie ook statenmededeling Inwerkingtreding Omgevingswet - Klaar voor de start

Uitvoering geven aan verstedelijkingsstrategie middels het vaststellen ontwikkelperspectief en uitvoeringsafspraken NOVEX stedelijk Brabant

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Het ontwikkelperspectief NOVEX Stedelijk Brabant is eind oktober 2023 vastgesteld. In het Ontwikkelperspectief zijn de ontwikkelprincipes uit de verstedelijkingsstrategie vertaald naar een aantal hoofdkeuzes en eerste uitvoeringsafspraken op het schaalniveau van heel stedelijk Brabant en op het niveau van de 4 stedelijke regio's daarbinnen. Op basis hiervan pakken we in 2024 de uitvoering op in gezamenlijke uitvoeringsagenda van provincie, Rijk, waterschappen en stedelijke regio's. Zie verder (zie Statenmededeling Ontwikkelperspectief voor NOVEX gebied Stedelijk Brabant).

Participeren in 10 tot 12 stedelijke transformaties

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

De participatie in 10-12 gebiedstransformaties loopt op koers. Zo zijn belangrijke stappen gezet ten aanzien van gebiedsontwikkeling Fellenoord in Eindhoven. Begin 2023 is de wensen en bedenkingenprocedure doorlopen en zijn door PS-middelen beschikbaar gesteld (zie voorstel PS 71/22). Voorts is met de gemeente Eindhoven een samenwerkingsovereenkomst gesloten voor de uitvoering waarvoor begin 2024 een aparte entiteit is opgericht (zie verder Statenmededeling). Daarnaast is in het voorjaar 2023 het ontwikkelperspectief gebiedsontwikkeling 't Zoet in Breda vastgesteld (zie Statenmededeling).

Faciliteren transformatie landelijk gebied

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

In 2023 is uitvoering gegeven aan VAB impuls, waarbij de eigenaren van leegstaande agrarische bedrijven via een voucherregeling worden begeleid in omschakeling, sloop of herbestemming van hun locatie. In 2024 zal de VAB impuls worden voortgezet waarbij daarbij de nadruk meer komt te liggen op leegkomende en in mindere mate op leegstaande agrarische bedrijven.

Uitvoeren Brabantse Ontwikkelaanpak Stikstof (BOS)

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Eind 2023 is de Handreiking passende beoordeling Luchtwassers beschikbaar gesteld. Vanuit het stikstofloket hebben we in 2023 naast structurele en informerende werkzaamheden ook circa 40 casussen ondersteund. Vanwege de onzekerheden rondom transacties die leiden tot een Wnb-vergunning hebben we vooral ondersteuning geboden door het informeren, beantwoorden van vragen en bespreken van andere mogelijkheden.

Met betrekking tot de stoppersregeling piekbelasters (MGA1) zijn per eind 2023 zeven van de acht deelnemende bedrijven daadwerkelijk gestopt. De achtste deelnemende partij stopt begin 2024.

Hebben we bereikt wat we wilden bereiken?

Realiseren van voldoende woningen, die aansluiten op de vraag

Omschrijving (toelichting)

Indicatoren:

- Toename woningvoorraad: in de periode 2022 t/m 2030 worden – in lijn met de Nationale Woon- en Bouwagenda (NWBA) -119.500 woningen (ca. 13.250 per jaar) aan de voorraad toegevoegd, waarvan:
 - 36.000 sociale huurwoningen (ca. 4.000 per jaar)
 - 43.750 middeldure huur- (< € 1.000,-) en betaalbare koopwoningen, onder de NHG-grens van ≤ € 355.000 (ca. 4.850 per jaar).
- Zorgvuldige inpassing van nieuwe woonruimte: gemiddeld genomen wordt ca. 70% van de jaarlijkse woningbouw (toevoeging aan de woningvoorraad) op binnenstedelijke locaties gerealiseerd.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Tot en met 2023 liggen we met gemiddeld 13.200 voorraadgroei per jaar nagenoeg op koers ten opzichte van de doelstelling van 13.500 per jaar tot 2035. Op Flevoland na (+1,8%) kende Brabant (+1,1%) naar verhouding de hoogste voorraadgroei in 2023 vergeleken met andere provincies. Voor 2024 verwachten we echter een terugloop van de voorraadgroei (huidige prognose 10.500). De oorzaak voor de teruglopende groei hangt samen met vele factoren, waaronder bouw- en energieprijzen, renteontwikkelingen, juridische procedures, etc. We blijven ons met tal van activiteiten zoals de Versnellingstafels en de regeling Flexpool Wonen inspannen om het bouwtempo weer op het benodigde niveau te krijgen.

Gegevens over de prijsverdeling van de woningbouw in 2023 komen in de loop van 2024 beschikbaar. Het planaanbod voor woningbouw voor de korte termijn geeft hiertoe al wel een indicatie. Van die plancapaciteit bestaat 26% uit sociale huurwoningen en in totaal 68% uit woningen in het betaalbare segment.

Uit onze jaarlijkse monitoring van het planaanbod voor woningbouw in Brabant blijkt, dat in de komende vijf jaar van alle onherroepelijke plannen 69% is voorzien op een binnenstedelijke locatie. In de loop van dit jaar komen de feitelijke gegevens beschikbaar.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Actualiseren van regionale afspraken over woningbouwaantallen, betaalbaarheid en doelgroepen

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

In maart 2023 zijn vier regionale woondeals opgesteld: West-Brabant-West, de Stedelijke Regio Breda-Tilburg (SRBT), Zuidoost-Brabant en Noordoost-Brabant. Zowel Rijk, provincie, gemeenten als woningcorporaties hebben samengewerkt bij het opstellen van de woondeals. In de vier regionale woondeals zijn ook diverse afspraken vastgelegd over overkoepelende thema's. Zo heeft elke regio afspraken gemaakt over woningbouwaantallen, dat 2/3 van de te ontwikkelen woningen in het betaalbare segment dient te vallen en dat 30% van de woningen een sociale huurwoning dient te zijn. Daarnaast zijn er afspraken gemaakt over verschillende aandachtsgroepen zoals arbeidsmigranten, woonwagengedwongen of studenten. Zie verder de Statenmededeling.

Stimuleren van nieuwe woonvormen

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

In 2023 is uitvoering gegeven aan de eind 2022 vastgestelde regeling Collectieve wooninitiatieven en sociale ondernemingen. Met deze regeling stelt de provincie subsidies beschikbaar voor de haalbaarheidsfase en renteloze leningen voor de ontwikkelfase van duurzame en betaalbare woningbouwprojecten van collectieve initiatiefnemers en sociale ondernemingen. Zie verder Statenmededeling. Ook zijn, conform Bestuursakkoord 2023-2027, mogelijkheden onderzocht m.b.t. het (versneld) realiseren van tijdelijke huisvesting door middel van circa 2.000 flexwoningen. Hiermee helpen we doelgroepen die op de reguliere woningmarkt moeilijk aan een woning komen en dragen wij bij aan circulariteit. Op basis van de uitwerking van het bestuursakkoord zal hier in 2024 verder invulling aan worden gegeven.

Actualiseren informatie over bevolking, bouwen en wonen

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

De bevolkings- en woningbehoefte zijn geactualiseerd. Zie verder statenmededeling Voortgangsrapportage Wonen 2022 / 2023 Bevolking, woningbouw en planaanbod in Noord-Brabant en statenmededeling Bevolkings- en woningbouwprognose Noord-Brabant, actualisering 2023.

Hebben we bereikt wat we wilden bereiken?

Verbeteren van vitaliteit en toekomstbestendigheid van werklocaties

Omschrijving (toelichting)

Indicatoren:

- **Ontwikkeling van werklocaties**

Per regio/Regionaal Ruimtelijk Overleg (RRO) komen we tot een afsprakenkader om de vraag naar en aanbod van werklocaties/bedrijventerreinen in evenwicht te brengen en te houden. Vraaggericht ontwikkelen maakt daarvan deel uit.

- **Verduurzamen van werklocaties**

13 bedrijventerreinen, waar maatregelen worden genomen betreffende de energietransitie, circulariteit en klimaatadaptatie (grote "oogst")

- **Versterken campussen**

Positie van campus in ecosystemen te versterken en daarmee toename van bedrijvigheid en aantal werknemers:

- Aantal bedrijven: 2023 > 2022
- Aantal werknemers: 2023 > 2022

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

V.w.b. de voortgang op het bereiken van de doelstellingen lopen we op koers. Vooral m.b.t. XXL-logistiek, Grote Oogst en komen tot regionale afspraken zijn stappen gezet.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Ondersteunen van verduurzaming op 13 'Grote Oogst' locaties

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Er zijn voor 12 'Grote Oogst' locaties Plannen van Aanpak opgesteld. De verduurzaming van industrieterrein Moerdijk krijgt via andere trajecten vorm en inhoud. Op basis van het Bestuursakkoord 2023 – 2027 zetten we in 2024 in op het doorzetten van de aanpak.

Faciliteren van campussen

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Voor 2020 is het belangrijk om naast de doorontwikkeling van de campussen een keuze te maken voor 8 “grote oogst”-terreinen; dit zijn bedrijventerreinen met (grote) mogelijkheden voor verduurzaming. De versnelling van campus- en locatieontwikkelingen laat zich op voorhand moeilijk ramen.

Actualiseren van (regionale) afspraken inclusief (on)mogelijkheden XXL-logistiek

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

In september 2022 hebben GS nieuwe prognoses voor de ruimtebehoefte van bedrijventerreinen vastgesteld. Regio's/gemeenten zijn gevraagd om uiterlijk eind 2023 nieuwe regionale afspraken te maken, mede gebaseerd op deze nieuwe prognoses. De regio's hebben stappen gezet, maar de definitieve afspraken worden naar verwachting medio 2024 gemaakt.

Ter ondersteuning van het selectieve clusteringsbeleid grootschalige logistiek met regionale meerwaarde, zijn eind 2022 wel in alle regio's afspraken gemaakt met gemeenten over beperking van de ontwikkeling van grootschalige logistiek op ongewenste locaties. Deze afspraken zijn de basis geweest voor de wijziging van Interim Omgevingsverordening (grootschalige logistiek) in 2023, zie Statenvoorstel PS 27/23.

Inzet verbonden partijen

Voor het realiseren van de doelstellingen uit dit begrotingsprogramma worden onderstaande verbonden partijen ingezet:

- Ontwikkelingsmaatschappij Ruimte voor Ruimte (ORR)
- Brabantse Ontwikkelmaatschappij (BOM)

Nadere informatie over verbonden partijen staat in de paragraaf Verbonden partijen.

Heeft het gekost wat het mocht kosten?

Bedragen x € 1.000	Begroting	Begroting	Jaarrekening	Vershil begroting
	2023	2023	2023	-
	oorspronkelijk	na wijziging	realisatie	realisatie
<u>Lasten</u>				
Programmalasten	23.699 N	27.692 N	25.350 N	2.341 V
Toegerekende organisatiekosten	7.983 N	11.717 N	10.789 N	928 V
Totaal Lasten	31.681 N	39.409 N	36.140 N	3.269 V
<u>Baten</u>				
Programmabaten	790 V	20.045 V	16.281 V	3.764 N
Bijdrage in toegerekende organisatiekosten	0	0	242 V	242 V
Totaal Baten	790 V	20.045 V	16.522 V	3.523 N
Saldo van baten en lasten	30.891 N	19.364 N	19.618 N	254 N

Toelichting verschil begroting – realisatie

2. Ruimte en wonen - Afwijking lasten (bedragen x € 1.000) 3.269
V

Opkoopregeling piekbelasters 3.712
V

Twee aktes van levering zijn uitgesteld omdat nog niet voldaan werd aan de richtlijnen van de Piekbelastersregeling. Deze aktes worden naar verwachting begin 2024 gepasseerd.

Flexpool Wonen 294 N

Er zijn in het kader van de subsidieregeling Flexpool Wonen meer subsidies verstrekt dan eerder was geprognoseerd.

Ontwikkelbedrijf 46 V

Betreft lagere uitgaven dan geraamd voor out of pocketkosten ontwikkelbedrijf, waaronder tbv kadastrale gegevens.

Saldo van overige onder-/overschrijdingen Wonen, Werken, Leefomgeving 82 V

Toegerekende organisatiekosten 216 N

De toegerekende organisatiekosten komen op basis van de gerealiseerde uren-inzet hoger uit.

Overige: saldo van overige lagere en hogere lasten 61 N

2. Ruimte en wonen - Afwijking baten (bedragen x € 1.000) 3.523
N

Opkoopregeling piekbelasters 3.712
N

Twee aktes van levering zijn uitgesteld omdat nog niet voldaan werd aan de richtlijnen van de Piekbelastersregeling. Daardoor zijn er minder kosten ten laste gebracht van de SPUK Opkoopregeling piekbelasters van het rijk. Deze aktes worden naar verwachting begin 2024 gepasseerd.

Flexpool Wonen 294 V

Vanwege hogere uitgaven dan geraamd tevens hogere onttrekking bijdrage Rijk.

Bijdrage in toegerekende organisatiekosten 242 V

De bijdrage in toegerekende organisatiekosten komt hoger uit.

Overige: saldo van overige lagere en hogere baten 346 N

Programma 3 Water en bodem

Inleiding

Als provincie hebben we wettelijke taken om te komen tot een klimaatrobuust water- en bodemsysteem. We werken aan schoon, voldoende en veilig water, een schone en vitale bodem en aan klimaatadaptatie. De opgaven zijn groot en urgent: de huidige toestand van water en bodem in Brabant is op veel plekken onvoldoende en er wordt niet voldaan aan de wettelijke doelen (Europese Kaderrichtlijn water – KRW) voor waterkwaliteit en tegengaan van verdroging. Veel natuurgebieden in Brabant zijn daarbij structureel verdroogd.

De KRW is daarbij niet vrijblijvend: uiterlijk eind 2027 moeten alle wateren in een goede toestand zijn. In 2023 zijn diverse projecten - beek- en kreekherstel, hydrologische maatregelen voor Natura2000 en Natte Natuurparels – gerealiseerd, zoals project Vloeiweide Breda, Kleine Beerze en Reusel-de Mierden. Deze projecten zijn met en door de waterschappen uitgevoerd in het kader van lopende programmering van projecten en maatregelen uit de Maatwerkovereenkomsten en DHZ afspraken.

Klimaatverandering wordt steeds actueler, zoals ook blijkt uit de afgelopen jaren met extreme wateroverlast (2016, 2021) en langdurige perioden van droogte en warmtere records (2014, 2018, 2019, 2020). En ook in 2022 en 2023 zagen we hittegolven en extreme droogte in Europa vroeg in het jaar, gevolgd door piekbuien met veel wateroverlast. Het jaar 2023 was zelfs het warmste én natste jaar ooit gemeten (zie ook de Klimaatverhalen op www.klimaatadaptatiebrabant.nl). In oktober 2023 zijn de nieuwe klimaatscenario's van het KNMI verschenen.

In 2023 zijn we gestart met de uitvoering van het project BodemUP 2.0 om de bodemvitaliteit te versterken. Met BodemUP 2.0 helpen we de komende jaren 2000 Brabantse boeren bij het nemen van maatregelen om de bodem- en waterkwaliteit en het productievermogen te verbeteren. Daarnaast is in 2023 het Netwerk Vitale Bodem Brabant gelanceerd.

Naast verdere uitvoering van het Regionaal Water- en Bodem Programma (RWP) stond 2023 in het teken van beoordeling en implementatie van aanvullend beleid, onder meer het rijksbeleid 'Water en Bodem Sturend'. Naar verwachting is hiervoor in 2024 een beleidsaanvulling van het provinciale RWP 2022-2027 nodig. Daarnaast is verdere invulling gegeven aan de onderdelen water en bodem in de ruimtelijke puzzel van Brabant en het Brabants Programma Landelijk gebied (BPLG), welke in juli 2023 aan LNV zijn aangeboden.

De afgelopen maanden hebben het beeld bevestigd dat de in het RWP vastgestelde opgave voor water en bodem, het beschikbare budget van het RWP overstijgt (zoals reeds als risico gemeld bij de Visie Klimaatadaptatie en Statenvoorstel RWP), waarbij we tevens een druk op het budget zien vanuit uitvoeringsrisico's op diverse terreinen. We kijken naar een aanscherping van dit beeld en zoeken tegelijkertijd naar aanvullende financiering zoals vanuit het Transitiefonds landelijk gebied en natuur.

De aanpak van de spoedeisende bodemsaneringen (inclusief de sanering van het Chemie-Pack terrein in Moerdijk) loopt conform planning. Daarnaast is de provincie gestart met de sanering van twee bodemverontreinigingen en wordt er op drie locaties onderzoek verricht naar de omvang van de bodemverontreiniging, die ontstaan zijn door de lozing van drugsafval in de bodem. De provincie pakt deze bodemverontreinigingen aan vanuit haar 'vangnet'-bevoegdheden onder de Wet Bodembescherming. Ten aanzien van de diffuse verontreiniging met PFAS in de bodem is onderzoek gestart naar bronlocaties in Brabant.

Hebben we bereikt wat we wilden bereiken?

Voldoende Water

Omschrijving (toelichting)

Niet te weinig diep en ondiep grondwater en oppervlaktewater met optimale zoetwaterbeschikbaarheid en waterverdeling in geval van extreme droogte, en niet te veel oppervlaktewater, om ernstige regionale wateroverlast zo veel mogelijk te voorkomen.

Indicatoren:

- De grondwatervoorraad is op orde en stabiel op termijn: Grondwaterstand en stijghoogte in de grondwaterlichamen voldoet aan de norm (uiterlijk 2027 moeten beide grondwaterlichamen voldoen, 1 voldoet momenteel niet).
- Voldoende grondwater voor de natuur: Areaal natte natuurparels dat niet langer verdroogd is (uiterlijk 2027 is 12.000 ha NNP niet langer verdroogd).

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Bovenstaande indicatoren vergen een lange termijn aanpak en medewerking van veel partijen. Daarom hebben we in 2021 nadere afspraken gemaakt met onze waterpartners in het Grondwaterconvenant 2021-2027, de Droogteagenda 2023-2040 en de Maatwerkovereenkomsten met de waterschappen (MOKs). Daarnaast is Gedeputeerde Staten met Brabant Water een nieuwe bestuursovereenkomst 2023-2030 aangegaan voor een duurzame drinkwatervoorziening in de toekomst, waarbij ook afspraken richting de industrie zijn opgenomen. In de ingediende aanvragen van de waterschappen voor de Bijdrageregeling Water en Bodem, zien we dat er nog relatief weinig middelen naar de waterschappen gaan voor projecten gericht op verdrogingsbestrijding ten behoeve van de natte natuurparels en het in balans brengen van het grondwatersysteem. Via de adaptieve programmering voeren we hierover het gesprek met de waterschappen ten aanzien van de lopende /toekomstige programmering van maatregelen.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Grondwaterontrekkingen

Indicator	2023	2024	2025	2026
Omvang vergunde grondwateronttrekkingen in mln. kubieke meter	285	(*)	(*)	(*)

(*) afhankelijk van de ontwikkelingen, de streefwaarde geeft nu de totale vergunde omvang aan van drinkwaterbedrijven en industrie weer, van de vergunningen waar de provincie bevoegd gezag voor is.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

In 2023 is de omvang vergunde grondwateronttrekkingen minder dan 285 mln. m3. Verminderen van de grondwateronttrekkingen vragen een lange termijn aanpak. In de Droogteagenda zijn doelstellingen ten aanzien van de gewenste reductie van onttrekkingen met o.a. de drinkwaterbedrijven, de grote industrie en agrariërs afgesproken. De afspraken werken we uit in afzonderlijke trajecten, waaronder:

- Met de agrariërs werken we aan nieuw beregeningsbeleid, dat past bij de hydrologische randvoorwaarden uit de Wet Natuurbescherming. In 2023 zijn afspraken gemaakt over de contouren van dat nieuwe beleid en zijn 3 pilots gestart om het nieuwe beleid in de praktijk te testen en verrijken.
- Met de grote industrie is in 2023 ingezet op kennisuitwisseling tussen bedrijven.
- En met ingang van 2023 is de grondwaterheffing verhoogd.

Verdrogingsaanpak natte natuurparels

Indicator	2023	2024	2025	2026
Hectares binnen natte natuurparel waarin maatregelen voor het vasthouden van water zijn getroffen (cumulatief)	300	3.500	6.500	8.000
Hectares buiten natte natuurparel waar maatregelen voor het vasthouden van water zijn getroffen (cumulatief)	300	7.000	13.000	18.000

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Tot en met 2023 is 739 ha Natte Natuurparel hersteld. Daarnaast is er ca 1.100 ha aan NNP projecten beschikt via de 1e tranche bijdrageregeling van Water en Bodem. Deze projecten komen de komende jaren in uitvoering. In 2024 volgen nieuwe subsidieaanvragen vanuit de waterschappen in het kader van de 2e tranche bijdrageregeling Water en Bodem. De opsplitsing van de indicatoren binnen en buiten natte natuurparels blijkt in de praktijk niet haalbaar. We komen met een voorstel voor aanpassing van deze indicatoren bij Burap-II 2024.

Hebben we bereikt wat we wilden bereiken?

Schoon Water

Omschrijving (toelichting)

Schoon grond- en oppervlaktewater voor onze volksgezondheid en natuur, conform de normen van de Kaderrichtlijn Water; het voorkomen van verontreiniging en het beschermen van diepe grondwatervoorraden.

Indicatoren:

Basis op orde: alle oppervlaktewateren en het grondwater voldoen aan de doelstellingen van de Kaderrichtlijn Water in 2027. (bevat verplichte indicator BBV: % van de waterlichamen met een goede ecologische kwaliteit)

- Alle fysische, biologische en chemische parameters zijn op orde voor zowel de KRW-oppervlaktewateren als de overige oppervlaktewateren.
- Het grondwaterlichaam verkeert in een goede chemische (grondwater)toestand;
- Er vindt geen trendmatige achteruitgang van de (grond)- waterkwaliteit plaats

Verminderde inbreng stoffen:

- De inbreng van antropogene stoffen en stoffen die expliciet in de KRW genoemd zijn wordt voorkomen en beperkt. Dit geldt voor alle gevaarlijke stoffen, ook als er momenteel nog geen waternormen voor zijn, zoals voor PFAS, bestrijdingsmiddelen, medicijnresten en plastics.

Grondwater voor menselijke consumptie is blijvend beschermd:

- Bronnen openbare drinkwaterwinningen zijn op orde.

Deze indicatoren dragen bij aan de provinciale doelstelling om '3 gezonde levensjaren erbij voor iedere Brabander'.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Schoon grondwater

Indicator	2023	2024	2025	2026
Percentage landbouwgrond dat deelneemt aan 7e NAP in de 8 met nitraat meest vervuilde grondwaterbeschermingsgebieden (*)	65%	70%	80%	
Aantal van de 8 met nitraat meest vervuilde grondwaterbeschermingsgebieden dat voldoet aan de norm (van 50 milligram nitraat/liter) in 2025	6	6	8	
Percentage deelnemers aan Schoon Water voor Brabant 2022-2026 in de 11 meest kwetsbare grondwaterbeschermingsgebieden (blijvende inspanning nodig)	80%	80%	80%	80%

(*) Het 7e NAP heeft een looptijd tot en met 2025.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Schoon oppervlaktewater

Indicator	2023	2024	2025	2026
Aantal kilometers (cumulatief) herstelde beken en kreken en Natuurvriendelijke oevers (Kaderrichtlijn Water doelstelling 610 km in 2027)	28	300	400	410
Aantal (cumulatief) opgeloste vismigratieknelpunten (KRW-doelstelling 232 stuks in 2027)	34	125	150	155

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Tot en met 2023 is 28 km beek- en kreekherstel uitgevoerd en zijn 18 vismigratieknelpunten opgelost. Daarnaast zijn er diverse projecten in uitvoering. In 2024 volgen nieuwe subsidieaanvragen vanuit de waterschappen in het kader van de 2e tranche bijdrageregeling Water en Bodem.

Hebben we bereikt wat we wilden bereiken?

Veilig Water

Omschrijving (toelichting)

Veiligheid tegen hoogwater in het hoofdwatersysteem en het regionaal watersysteem.

Indicatoren:

Brabant is beschermd tegen overstromingen en biedt Ruimte voor de rivier:

- Het percentage rivierenlandschap waar sprake is van sterke dijken in combinatie met een uitbreiding van de afvoercapaciteit.
- De regionale keringen zijn veilig. (100% voldoet aan de norm).

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

De rivierverruimingsprojecten en de verbetering van de primaire waterkeringen gebeurt door de gezamenlijke partners via een gebiedsgerichte aanpak. De verbetering van de regionale keringen verloopt volgens planning. In 2023 zijn we verder gegaan met de uitkomsten van de Kamerbrief over “Water en Bodem sturend” en analyseren we en reageren richting het Rijk op het nieuwe programma Integraal Riviermanagement (IRM). De Kamerbrief en IRM kunnen impact hebben op reservering van extra ruimte binnen- en buitendijks voor toekomstige rivierverruiming en dijkverbeteringen en mogelijke nieuwe projecten.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Toezicht op uitvoering verbeterplannen waterschappen

Indicator	2023	2024	2025	2026
Km te herstellen regionale keringen? door het waterschap: i.h.k.v. provinciale toezicht op uitvoering verbeterplannen waterschappen				
• Brabantse Delta	21,4			34 (***)
• Aa en Maas (*)				
• De Dommel (*)				
• Rivierenland			(**)	

(*) aan de hand van laatste toetsing spelen er bij deze waterschappen geen verbeteropgaven (alleen beheer en onderhoud). De volgende toetsingscyclus is niet voor eind 2026 gepland.

(**) nader te bepalen: in 2024 worden de keringen langs de Afdamde Maas getoetst, voornamelijk op piping. Daarna pas inzicht in mogelijke verbeteropgave.

(***) aanvullende opgave bovenop de bestaande dijken ten aanzien van nieuwe dijk voor waterbergingsgebied met natuurontwikkeling langs de Mark.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Uitvoeren Deltaprogramma Maas

Indicator	2023	2024	2025	2026
<i>Voortgang rivierverruimingsprojecten (MIRT fase)</i>				
• Meanderende Maas	Planuitwerking	Realisatie	Realisatie	Realisatie t/m 2028
• Oeffelt	Planuitwerking	Planuitwerking	Realisatie	Realisatie t/m 2027
• IRM pilot Hoogwater 's-Hertogenbosch / Crèvecoeur	Vervolg-afspraken	Vervolg-afspraken in combinatie met aanpak in regionaal watersysteem		
• Verlengde brug Veerweg Alphen	Realisatie	Afronding		

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

De lopende rivierverruimingsprojecten die binnen Brabant zijn gelegen zijn 'Ruimte voor de Maas bij Oeffelt' en 'Meanderende Maas' (incl. de dijkversterking Ravenstein-Lith). Beide projecten zijn in de planuitwerkingsfase. Bij project 'Oeffelt' spelen belemmeringen als gevolg van gestegen kosten (inflatie) en het toekomstig eigenaarschap van het nieuwe brugdeel (dat nodig is over de te creëren doorstroombopening in het landhoofd van de aanbrug N264 van Oeffelt naar Gennepe).

Voortgang ruimtelijke inbedding en wettelijke goedkeuringsbevoegdheid GS bij versterking van primaire dijken

Indicator	2023	2024	2025	
• Ravenstein-Lith (onderdeel Meanderende Maas)	Planuitwerking	Realisatie	Realisatie	Realisatie t/m 2028
• Cuijk-Ravenstein	Planuitwerking	Planuitwerking	Realisatie	Realisatie t/m 2028
• Lith-Bokhoven	Voorverkenning	Verkenning		
• Moerdijk-Drimmelen		Verkenning	Verkenning	

• Doeveren	Verkenning	Verkenning/ Planuitwerking	
• Geertruidenberg-Amer- Donge-Wilhelminakanaal (GeA-WAD)	Voorverkenning/ Ingangstoets	Voorverkenning	
• Standhazensedijk- Drimmelen (versnelde aanpak binnen Moerdijk- Drimmelen)	Planuitwerking	Realisatie	Realisatie
• Willemstad-Noordschans	Verkenning	Verkenning	

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

De dijkversterkingsprojecten van de primaire keringen worden geprogrammeerd door het rijk en de waterschappen in het nationale Hoogwaterbeschermingsprogramma (HWBP). De prioritering vindt plaats op basis van urgentie. In de tabel zijn de fases vermeld zoals gehanteerd in het HWBP. Binnen Brabant zijn veel dijkversterkingen urgent.

Hebben we bereikt wat we wilden bereiken?

Vitale Bodem

Omschrijving (toelichting)

Vergroten van de vitaliteit, sponswerking, resistentie tegen ziekten en natuurlijk productievermogen van de bodem voor duurzame landbouw en biodiversiteit.

Indicatoren:

In de agrarische beïnvloedingsgebieden rondom de prioritaire N2000 gebieden en natte natuurparels, in de voedingsgebieden voor strategische grondwatervoorraden, grondwaterbeschermingsgebieden en gebieden met verhoogd risico op uitspoeling van nitraat en afspoeling van fosfaat is de bodem vitaal en worden de normen voor de Kaderrichtlijn Water en Nitraatrichtlijn gehaald:

- de sponswerking voor water en voedingsstoffen is op orde: verliezen van voedingsstoffen naar het grond- en oppervlakte- water zijn minimaal en er is geen sprake meer van verdichting, zodat regenwater kan infiltreren;
- het gehalte aan organische stof is op zodanig niveau dat een gevarieerd bodemleven mogelijk is en meststoffen en water worden gebonden;
Streven: 100% van de landbouwbodems in 2050 vitaal, gekoppeld aan klimaat adaptieve inrichting en gebruik.

Ecologische principes nemen een centrale plaats in de agrarische bedrijfsvoering in:

- het aantal praktiserende boeren neemt toe.

Deze indicatoren dragen via een verbeterde (grond)waterkwaliteit bij aan de provinciale doelstelling van '3 gezonde levensjaren erbij voor iedere Brabander'.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Een vitale landbouwbodem verhoogt het natuurlijke productievermogen van de grond en vergroot de weerbaarheid van de gewassen tegen gewasziekten. Een vitale bodem gaat efficiënt om met mineralen en beperkt zo het uitspoelen van nutriënten naar het grond- en oppervlaktewater. Een vitale bodem draagt bij aan een gevarieerd bodemleven en biodiversiteitsherstel.

Hoe vitaler de bodem is, hoe beter de effecten van klimaatverandering (zoals lange perioden van droogte en extreme regenbuien) opgevangen kunnen worden.

Voor bodemvitaliteit zijn nog geen breed geaccepteerde normen. Hier vindt landelijk en Europees nog de discussie over plaats. Herstel van de vitaliteit van de bodem vergt meerjarige inzet en effecten zijn pas na enkele jaren merkbaar. Daarom staan deze langetermijnindicatoren op oranje.

In 2023 is gestart met de uitvoering van BodemUP Brabant. Daarnaast zijn de voorbereidingen getroffen zodat we in 2024 kunnen starten met het monitoren van de genomen maatregelen binnen BodemUP.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Met agrarische ondernemers bodemverbeteringsmaatregelen doorvoeren in landbouwgebieden

Indicator	2023	2024	2025	2026
Aantal hectaren (cumulatief) landbouwareaal binnen BodemUp en/of Natuur-inclusieve landbouw / biologische landbouw	3.000	6.000	12.000	20.000

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Organiseren kennisuitwisseling voor agrariërs

Indicator	2023	2024	2025	2026
Aantal deelnemers aan kennisuitwisseling op praktijklocaties	500	500	500	500

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Hebben we bereikt wat we wilden bereiken?

Klimaatadaptatie

Omschrijving (toelichting)

Aanpassen aan klimaatverandering in alle domeinen van het provinciale waterbeleid.

Indicator:

- Brabant heeft in 2050 een klimaatbestendige en waterrobuuste inrichting: Brabant wordt klimaatbestendig en waterrobuust ingericht op basis van de leidende principes uit dit RWP. (100% in 2050)

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Een klimaatbestendige en waterrobuuste inrichting van Brabant vereist een transitie in het stedelijk en landelijk gebied. Waar Brabant nog volledig is ingericht op het zo snel mogelijk afvoeren van water, moeten we de omslag maken naar het vasthouden en koesteren van water. We staan nog aan het begin van deze transitie. De komende jaren zullen onder meer de ontwikkelingen in het kader van het Brabants Programma Landelijk Gebied en het Ruimtelijk Voorstel met de regionale uitwerking van de Kamerbrief “Water en Bodem sturend” sterk bepalend zijn voor de voortgang op een klimaatbestendige en waterrobuuste inrichting van Brabant. De gewenste transitie in de omgang met water in het licht van een veranderend klimaat vereist ook een omslag in denken en handelen én samenwerking door alle partijen in Brabant, van inwoner tot bedrijfsleven. In 2023 zijn de nieuwe klimaatscenario's van het KNMI verschenen. In vergelijking met de vorige KNMI-scenario's uit 2014 zijn de zeespiegelstijging, de temperatuurstijging in de zomer en de droogte aanzienlijk naar boven bijgesteld. Onduidelijk is of onze inspanningen voldoende blijken met het oog op de snelheid en impact van klimaatverandering. Daarom staat deze indicator op 'oranje'.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Bewustwording, samenwerking en verankering 'klimaatbestendig handelen'

Indicator	2023	2024	2025	2026
Een actueel uitvoeringsprogramma Klimaatadaptatie Zuid-Nederland	1	1	1	1
Percentage provinciale programma's waarin klimaatadaptatie wordt verankerd	30%	50%	70%	90%

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Concrete aanpak in projecten en gebieden

Indicator	2023	2024	2025	2026
Aantal mede gefinancierde (uitvoerings)projecten gericht op klimaatadaptatie (cumulatief)	10	15	20	25

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Inzet verbonden partijen

Voor het realiseren van de doelstellingen uit dit begrotingsprogramma worden onderstaande verbonden partijen ingezet:

- GOB BV
- Brabant Water
- Nederlandse Waterschapsbank NV

Nadere informatie over verbonden partijen staat in de paragraaf Verbonden partijen.

Heeft het gekost wat het mocht kosten?

Bedragen x € 1.000	Begroting 2023 oorspronkelijk	Begroting 2023 na wijziging	Jaarrekening 2023 realisatie	Verschil begroting - realisatie
<u>Lasten</u>				
Programmalasten	46.205 N	41.620 N	41.679 N	59 N
Toegerekende organisatiekosten	4.761 N	6.840 N	5.587 N	1.253 V
Totaal Lasten	50.966 N	48.460 N	47.266 N	1.194 V
<u>Baten</u>				
Programmabaten	6.048 V	11.401 V	13.153 V	1.753 V
Bijdrage in toegerekende organisatiekosten	0	0	922 V	922 V
Totaal Baten	6.048 V	11.401 V	14.075 V	2.675 V
Saldo van baten en lasten	44.918 N	37.060 N	33.191 N	3.869 V

Toelichting verschil begroting – realisatie

3. Water en Bodem - Afwijking lasten (bedragen x € 1.000)	1.194
	V

Toegerekende organisatiekosten	1.253
	V

De toegerekende organisatiekosten komen op basis van de gerealiseerde uren-inzet lager uit.

Overige: saldo van overige lagere en hogere lasten	59 N
--	------

3. Water en Bodem - Afwijking baten (bedragen x € 1.000)	2.675
	V

Rijksbijdragen via specifieke uitkeringen	690 V
---	-------

De provinciale uitgaven die ten laste konden worden gebracht van de specifieke uitkeringen van het Rijk aangaande met name 2e fase Deltaprogramma zoetwater, Bestuursovereenkomst Nitraat en het rivierverruimingsproject Oeffelt waren hoger dan geraamd.

Inkomsten grondwaterheffing	296 V
-----------------------------	-------

De inkomsten uit de grondwaterheffing waren met € 4,1 mln. in 2023 € 0,3 mln. hoger dan geraamd.

Bodem	566 V
-------	-------

De inkomsten m.b.t. SPUK Bodemsanering u.h.v. drugsafval waren € 0,5 mln. hoger dan geraamd. Dit is budgettair neutraal, want hier staan ook hogere lasten tegenover.

Bijdrage in toegerekende organisatiekosten	922 V
--	-------

De bijdrage in toegerekende organisatiekosten komt hoger uit.

Overige: saldo van overige lagere en hogere baten	201 V
---	-------

--	--

Programma 4 Natuur en milieu

Inleiding

Natuur

Het programma ligt grotendeels op koers. In de afgelopen tijd is voortvarend doorgewerkt aan de realisatie van het Natuurnetwerk Brabant en het herstel van de N2000-gebieden.

In 2023 is de Uitvoeringsagenda Natuur 2023-2027 vastgesteld. Provinciale Staten zijn hierover via een Statenmededeling geïnformeerd. 2023 is het eerste jaar van de inwerkingtreding van dit nieuwe beleidskader en het Uitvoeringsprogramma.

Via Burap-I 2023 zijn de doelen en bijbehorende indicatoren voor Natuur zoals vastgesteld in het Beleidskader Natuur 2023-2030 verwerkt in de provinciale begroting. Omdat het Beleidskader Natuur is vastgesteld na verzending van de Begroting 2023 aan PS zijn de toelichtingen op de doelstellingen en prestaties voor Natuur terug te vinden in Burap-I 2023 in plaats van in de Begroting 2023.

Uit de natuurdoelanalyses die voor vijftien Natura2000 gebieden zijn opgeleverd is gebleken dat in alle gebieden een of meerdere habitats/soorten vallen onder de categorie “nee, tenzij”. Dit betekent dat behoud op dit moment niet geborgd is en de instandhoudingsdoelstellingen buiten bereik zijn en aanvullende maatregelen genomen moeten worden om de instandhoudingsdoelstellingen op termijn te halen. Inmiddels zijn de natuurdoelanalyses van tien Brabantse gebieden beoordeeld door de Ecologische Autoriteit. Uit de adviezen blijkt dat de natuurdoelanalyses goed in elkaar zitten en de conclusies over de habitats/soorten worden gedeeld.

Groenblauwe gebiedsgerichte aanpak

De uitvoering van het natuurbeleid wordt voor wat betreft de gebiedsgerichte maatregelen meer in samenhang met andere opgaven (water, bodem, stikstof, klimaat, landbouw) opgepakt in de groenblauwe gebiedsgerichte aanpak. In circa 150 gebieden in Noord-Brabant wordt gewerkt aan de uitvoering van de groene en blauwe opgaven. In en rondom zeventien van deze gebieden komen veel opgaven nauw samen. Het gaat hier om veertien stikstofgevoelige Natura 2000-gebieden en om drie gebieden met een grote klimaatopgave (van de 21 N2000 gebieden). U bent via twee Statenmededelingen geïnformeerd over de voortgang van de gebiedsprocessen groenblauwe gebiedsgerichte aanpak en de voortgang van het instrumentarium van de groenblauwe gebiedsgerichte aanpak.

Brabants Programma Landelijk Gebied

In het kader van het Nationaal Programma Landelijk Gebied (NPLG) heeft het Rijk aan de provincies gevraagd om aan de slag te gaan met de uitwerking van de richtinggevende doelen op het gebied van natuur, water en klimaat en een provinciaal gebiedsprogramma op te stellen.

In juli 2023 heeft de provincie Noord-Brabant een eerste pakket voor het BPLG (Brabants Programma Landelijk Gebied) aan het Rijk aangeboden. Het bevat de Houtskoolschets landelijk gebied én een pakket ‘no regret’-maatregelen waar de provincie op korte termijn mee aan de slag wil. Het BPLG is een gecombineerde aanpak van natuur-, stikstof-, water- en klimaatdoelen én de transitie van de landbouw in Brabant. Een flink deel van het bestaande natuurbeleid is onderdeel van het BPLG, zoals Natura 2000 en het Natuurnetwerk. Aanvullend op het bestaande natuurbeleid is de opgave voor 30% natuurherstel volgens de Vogel- en Habitatrichtlijn (VHR), zoals beschreven in het NPLG. Er wordt gewerkt aan een uitvoeringsstrategie BPLG, die ook van invloed is op de werkwijze van de groenblauwe gebiedsgerichte aanpak.

Milieu

- Het Beleidskader Milieu 2023-2030 is vastgesteld, net als de Uitvoeringsagenda 2023. Uitvoeringsagenda 2024-2027 wordt begin 2024 opgesteld.

We willen dat Brabant een fijne en gezonde plek is om te wonen en te ondernemen, nu en in de toekomst. De bescherming van het milieu – om daarmee te zorgen voor een gezonde leefomgeving – is al van oudsher een kerntaak van de provincie.

Schone lucht, water en bodem en weinig tot geen milieuhinder zijn daarvoor basisvoorwaarden, ook voor een goed vestigingsklimaat. Tegelijk is Brabant een drukke provincie en vinden er veel activiteiten plaats. Als de lucht-, water-, bodem- of ondergrondskwaliteit niet op orde zijn, heeft dat effect op het welzijn, de veiligheid, de gezondheid en daarmee de Brede Welvaart van Brabanders. Een ongezond buitenmilieu veroorzaakt 3,5% van alle ziektelast in Nederland.

- Hiermee dragen we bij aan de ambities van de provincie om gezondheid, kwaliteit van leven en welzijn te beschermen en te bevorderen en het “steeds beter” uit onze Omgevingsvisie

Vergunningverlening toezicht en handhaving (VTH)

De Wnb-vergunningverlening voor Natura2000-activiteiten, voor aanvragen met extra stikstofdepositie, is in 2023 als gevolg van de staat van de natuur niet mogelijk totdat er een concreet geborgd maatregelenpakket is vastgesteld. Als gevolg van de Porthos uitspraak werd het aan het einde van 2023 wel weer mogelijk om vergunningen te verlenen voor projecten met een geringe uitstoot gedurende de bouwfase, en geen uitstoot gedurende de gebruiksfase van het project. Daarnaast zijn beleidsmatige voorbereidingen getroffen om de stikstofuitstoot verder naar beneden te krijgen met het oog op natuurherstel. Één van de instrumenten waar in dit kader aan gedacht moet worden is de voorbereiding van de ontwikkeling van een intrekings- en aanschrijvingsbeleid als mogelijke maatregel in het Brabants Programma Landelijk Gebied en de Brabantse ontwikkelaanpak stikstof.

Pijler Robuuste Natuur

De Brabantse natuur is adequaat beschermd tegen ongewenste ruimtelijke ingrepen. Ze is vitaal en van voldoende omvang om bestand te zijn tegen schommelende omgevingsinvloeden zoals weersextremen. De Brabantse natuurgebieden vormen een onderling aangesloten netwerk waardoor uitwisseling kan plaatsvinden.

Pijler Brabant Natuurinclusief

Natuur levert een bijdrage aan de welvaart en het welzijn van Brabant en de Brabanders. Andersom is natuur als vanzelfsprekend onderdeel van andere maatschappelijke, ruimtelijke en economische opgaven en verweven in alle maatschappelijke sectoren.

Pijler Natuur voor en door Brabanders

Brabanders voelen zich verbonden met de natuur in natuurgebieden, in de stad, het dorp en het agrarisch gebied.

Hebben we bereikt wat we wilden bereiken?

Natuurnetwerk Brabant ingericht, verbonden en beheerd

Omschrijving (toelichting)

Indicator:

- In 2030 is het Natuurnetwerk Brabant ingericht, verbonden en beheerd

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

In 2027 hebben we zicht op het beschikbaar hebben van de meeste gronden voor het Natuurnetwerk Brabant (NNB) via verwerving of functieverandering. In het rijksdeel van het NNB wordt gestaag voortgang

geboekt maar het is nog onzeker of we de totale opgave van 6.500 hectare Rijks NNB eind 2027 halen. Partners geven aan dat het beschikbaar krijgen van NNB-gronden op vrijwillige basis niet overal tot de gewenste resultaten zal leiden, zeker nu flexibel begrenzen niet meer mogelijk is. Bovendien merken we dat agrariërs wachten op duidelijkheid en mogelijkheden in het kader van het transitiefonds en het Nationaal en Brabants Programma Landelijk Gebied. Door de bezuiniging op het programma Natuur en door prijsstijgingen bij het NNB hebben we voor een deel van de NNB (770 ha van de 9.600 ha) en EVZ-opgave (175 ha) vooralsnog geen budgettaire dekking meer.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Realisatie Natuurnetwerk Brabant: grondverwerving / functieverandering

Indicator	2012 t/m 2027	2023	2024	2025	2026
Gerealiseerde ha (cumulatief)	8.830	6.000	6.700	7.400	8.000

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Zodra de Voortgangsrapportage Natuur (VRN) over 2023 beschikbaar is, wordt er een Statenmededeling opgeleverd met de verworven hectares per 31 december 2023. De cumulatieve realisatie komt naar verwachting uit rond de 5.900 ha.

De voor dit jaar beoogde omvang is bijna gehaald. Het grond beschikbaar krijgen voor natuur vordert gestaag maar het tempo waarin dit gebeurt stagneert enigszins, zie ook hierboven voor een toelichting hierop.

Realisatie Natuurnetwerk Brabant: inrichting

Indicator (BBV-verplichte indicator)	2012 t/m 2030	2023	2024	2025	2026
Gerealiseerde ha (cumulatief)	14.430	8.000	9.000	10.000	11.000

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Zodra de Voortgangsrapportage Natuur (VRN) over 2023 beschikbaar is, wordt er een Statenmededeling opgeleverd met de ingerichte hectares per 31 december 2023. De cumulatieve realisatie komt naar verwachting uit rond de 7.500 ha.

De voor dit jaar beoogde omvang halen we niet. Partners geven aan dat ecologisch en hydrologische inrichting van grotere gebieden vaak wordt uitgesteld totdat alle gronden beschikbaar zijn voor natuur. Dat is in veel gebieden nog niet het geval. Het integraal inrichten van grotere gebieden is efficiënt, zowel wat betreft uitvoeringskosten als de inzet van menskracht.

Realisatie ecologische verbindingzones

Indicator	2012 t/m 2035	2023	2024	2025	2026
Gerealiseerde ha (cumulatief)	1.150	170	300	377	454

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

De cumulatieve realisatie per 31 december 2023 is 160 ha.

Het realiseren van EVZ's blijft langzaam verlopen omdat het complex is vanwege de betrokkenheid van meerdere grondeigenaren bij een EVZ, die allen bereid moeten zijn om mee te werken. Betrokken gemeenten geven hier vaak geen prioriteit aan. De prijsstijgingen op met name de inrichtingskosten van een EVZ kunnen ook een vertragende factor zijn.

Beheer van het Natuurnetwerk Brabant

Indicator (BBV- verplichte indicator)	2023	2024	2025	2026
Beheerde ha via de Subsidiestelsel Natuur en Landschap – onderdeel natuurbeheer (cumulatief)	82.600	83.300	84.300	85.300

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Zodra de Voortgangsrapportage Natuur (VRN) over 2023 beschikbaar is, wordt er een Statenmededeling opgeleverd met de beheerde hectares via het subsidiestelsel Natuur en Landschap per 31 december 2023. De cumulatieve realisatie komt naar verwachting uit rond de 82.500 ha.

Realisatie Faunapassages

Indicator	2023 t/m 2030	2023	2024	2025	2026
Aantal faunapassages (cumulatief)	200	25	50	75	100

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Na een periode van beperkte realisatie is in 2023 met de beschikbaar gestelde bestuursakkoordmiddelen voor faunapassages extra inzet gepleegd op het stimuleren van gemeenten voor de aanleg van faunapassages en zijn 38 subsidieaanvragen gehonoreerd.

Hoewel de realisatie daarvan veelal in latere jaren zal liggen is daarmee een stevige basis gelegd voor de realisatie van de meerjarendoelstelling.

Kwaliteit van het Natuurnetwerk Brabant

Indicator	2023	2024	2025	2026
Percentage van het NNB waarvan het beheertype gelijk is aan het ambitietype	60%	61,5%	63%	64,5%

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Het percentage van het Natuurnetwerk waar het beheertype gelijk is aan het ambitietype komt eind 2023 uit op 60%.

Hebben we bereikt wat we wilden bereiken?

N2000-gebieden hersteld en versterkt

Omschrijving (toelichting)

Indicator:

- De kwaliteit en kwantiteit van de habitattypen en soorten uit de VHR mogen nooit achteruit gaan.
- In 2030 zijn in de N2000-gebieden de VHR-habitattypen en soorten verbeterd in oppervlakte en/of kwaliteit t.o.v. 2023 daar waar nodig volgens aanwijzingsbesluit.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Uit de natuurdoelanalyses blijkt dat het huidige maatregelenpakket (stikstofreductie en natuurherstel (o.a. hydrologische maatregelen)) niet voldoende is om voor alle habitats/soorten de instandhoudingsdoelen te behalen. Het behalen van de instandhoudingsdoelen is voor deze habitats/soorten momenteel buiten bereik. Er moeten aanvullende maatregelen worden genomen om de stikstofdepositie verder te reduceren en de natuur verder te versterken.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Verbeteren kwaliteit en kwantiteit van habitattypen en soorten

Indicator	2023	2024	2025	2026
Kwaliteit en kwantiteit VHR-soorten en habitattypen	pm	pm	pm	pm

pm: In 2023-2024 wordt hiervoor een landelijk monitorings- en rapportagesysteem ontwikkeld.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Uit de opgestelde natuurdoelanalyses blijkt dat op dit moment de kwaliteit en kwantiteit van beschermde soorten en leefgebieden nog onvoldoende is.

Het landelijk monitorings- en rapportagesysteem is in ontwikkeling. Op verschillende plekken binnen de monitoringstrajecten worden de knelpunten steeds duidelijker in beeld gebracht.

Het aankomende jaar zal op basis van deze inventarisatie een keuze gemaakt gaan worden in hoe deze

knelpunten het beste opgelost kunnen worden. Wanneer kansen zich voordoen om direct knelpunten op te pakken, wordt dat gedaan.

Hebben we bereikt wat we wilden bereiken?

Bossen aangelegd en gerevitaliseerd

Omschrijving (toelichting)

Indicator:

- In 2030 is in Brabant 13.000 ha nieuw bos aangelegd t.o.v. 2020.
- In 2030 is ca. 20.000 ha bos op de zandgronden omgevormd naar vitaal bos (revitalisering van bestaande bossen) t.o.v. 2020.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Het betreft een forse ambitie met vooralsnog beperkte middelen en capaciteit. Onderdeel van de ambitie is om de benodigde middelen te vinden door o.a. medeondertekenaars van het klimaatakkoord op hun medeverantwoordelijkheid aan te spreken, actief te zoeken naar nationale middelen en Europese fondsen en door de ambitie mee te koppelen met andere opgaven zoals woningbouw, energietransitie en circulaire economie. In 2023 is een regeling opengesteld voor bosrealisatie uitgevoerd door het Groen Ontwikkefonds Brabant (GOB). Daarnaast is met middelen vanuit het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid (GLB) en Natuur een regeling voor bosrevitalisering opengesteld en zijn voorbereidingen getroffen om aanspraak te maken op aanvullende middelen uit het landelijke Programma Natuur, het Nationaal Programma Landelijk Gebied en de eigen bestuursakkoordmiddelen.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Bosuitbreiding en bosomvorming

Indicator	2020 t/m 2030	2023	2024	2025	2026
In uitvoering genomen ha bosuitbreiding (cumulatief)	13.000	1.000	1.500	2.000	3.000
Gerevitaliseerd bos in ha (cumulatief)	20.000	3.500	5.000	8.000	11.000

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

In afwachting van een nog te ontwikkelen monitoringssysteem is uit een in onze opdracht uitgevoerde inventarisatie gebleken dat er tot en met 2023 minstens 1.500 ha bos is gerealiseerd en 3.000 ha bos is gerevitaliseerd.

Hebben we bereikt wat we wilden bereiken?

Biodiversiteit beschermd

Omschrijving (toelichting)

Indicator:

- In 2030 is de stand van de populaties kwetsbare en bedreigde planten en dieren minimaal behouden t.o.v. 2022

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

De biodiversiteit staat onder druk, ook buiten de N2000-gebieden. Maatregelen zijn erop gericht om kwetsbare soorten te behouden, maar het resultaat daarvan is met name mede afhankelijk van de mate waarin de transitie naar een duurzame landbouw en energievoorziening en naar een natuurinclusieve samenleving effect sorteren.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Behouden stand van de populaties kwetsbare en bedreigde planten en dieren

Indicator	2023	2024	2025	2026
Indicatoren uit landelijke monitoringssystematiek	pm	pm	pm	pm

pm: In 2023-2024 wordt hiervoor een landelijk monitorings- en rapportagesysteem ontwikkeld. Het verzamelen van monitoringsgegevens gaat door. De gegevens zijn te vinden op de website Brabant Inzicht.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Het landelijk monitorings- en rapportagesysteem is in ontwikkeling. Op verschillende plekken binnen de monitoringstrajecten worden de knelpunten steeds duidelijker in beeld gebracht.

Het aankomende jaar zal op basis van deze inventarisatie een keuze gemaakt gaan worden in hoe deze knelpunten het beste opgelost kunnen worden.

In 2023 zijn weer diverse maatregelen uitgevoerd om leefgebieden van kwetsbare soorten te verbeteren en om de negatieve invloed van invasieve exoten te voorkomen.

Stoppen achteruitgang van kenmerkende soorten van het boerenland

Indicator	2023	2024	2025	2026
Broedparen van kenmerkende vogelsoorten	pm	pm	pm	pm

pm: Voor de beleidsmonitoring in de nieuwe periode van het ANLb (2023-2028) gaan we de trend in het aantal broedparen van boerenlandvogels volgen (door gebieden met en zonder beheer te vergelijken). Hiervoor wordt in 2023 de indicator bepaald en vervolgens de opdracht aanbesteed voor een nulmeting en monitoring in de daaropvolgende jaren.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Omschrijving indicator en wijze van meten is bepaald en inmiddels is de voorbereiding van aanbesteding opdracht voor nulmeting en monitoring gestart.

Hebben we bereikt wat we wilden bereiken?

Basisvoorwaarden op orde: lucht-, water- en bodemkwaliteit

Omschrijving (toelichting)

Indicator:

- In 2030 is de emissie en depositie van stikstof in Noord-Brabant afgenomen tot een niveau zoals in het kader van het NPLG tussen rijk en provincie is overeengekomen.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Op 26 oktober jl. heeft het Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu de nieuwe stikstofdepositiecijfers voor Natura 2000-gebieden gepubliceerd. Hierover bent u afgelopen najaar geïnformeerd via de Memo gedeputeerde Actualisatie stikstofcijfers. Op basis van de nieuwe depositiecijfers kan voor stikstofgevoelige habitats in Brabantse Natura 2000-gebieden het volgende geconcludeerd worden. In 2021 werd in de 17 van de 21 Natura 2000-gebieden voor ca. 11.500 hectare (ca. 91%) de zogenoemde Kritische Depositiewaarde voor stikstof overschreden. De prognose voor 2030 is dat met ca. 500 hectare afneemt naar ca. 11.000 hectare. Daarmee blijft ca. 86% van het stikstofgevoelige areaal overbelast. De prognose voor 2030 is gebaseerd op de ramingen van het Planbureau voor de Leefomgeving in het kader van de Klimaat- en energieverkenning. Daarmee zou het aandeel stikstofgevoelige Natura 2000 met een stikstofdepositie onder de Kritische Depositiewaarde toenemen van ca. 9% naar ca. 13%. Op basis van de voorgaande landelijke stikstofcijfers was dit nog ca. 13% respectievelijk ca. 27%. In het najaar publiceert het RIVM de landelijke monitoringscijfers voor monitoringsjaar 2022. Nadat deze geactualiseerde informatie beschikbaar is, zullen wij deze met uw Staten delen.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Reductie van emissie van stikstof

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Zie programma 2 Ruimte en Wonen voor de indicatoren uit de Brabantse Ontwikkelaanpak Stikstof (BOS).

Hebben we bereikt wat we wilden bereiken?

Natuur meewegen bij ruimtelijke en economische ontwikkelingen

Omschrijving (toelichting)

Indicator:

- In 2030 is er een gedeelde basis voor een 'Natuurinclusief Brabant' en zijn de 8 domeinen van natuurinclusieve samenleving uitgewerkt in specifieke plannen voor Brabant.
- In 2030 is er een positieve trend voor biodiversiteit in het stedelijk gebied.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

De voorbereidingen zijn gestart voor de Brabantse Agenda Natuurinclusief en om gemeenten te stimuleren en te faciliteren bij het opstellen van soortenmanagementplannen.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Natuurinclusief ontwikkelen, bouwen en beheren

Indicator	2023	2024	2025	2026
Aantal SoortenManagementPlannen (cumulatief)	pm	pm	pm	pm

pm: Planning volgt als de subsidieregeling opengesteld wordt en duidelijk is hoeveel middelen hiervoor vanuit het rijk beschikbaar komen.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

In 2023 zijn belangrijke voorbereidingen getroffen om, met gebruikmaking van de specifieke uitkering die eind 2023 van het rijk is ontvangen, gemeenten te stimuleren en te faciliteren bij het opstellen van soortenmanagementplannen.

Opstellen plannen voor een 'Natuurinclusief Brabant'

Indicator	2023	2024	2025	2026
Aantal plannen in uitvoering	pm	pm	pm	pm

pm: Planning volgt als in 2024 de Brabantse Agenda Natuurinclusief is opgesteld.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

In 2023 zijn de voorbereidingen gestart voor het opstellen van de Brabantse Agenda Natuurinclusief.

Hebben we bereikt wat we wilden bereiken?

Behoud, herstel en ontwikkeling van landschappen

Omschrijving (toelichting)

Indicator:

- In 2030 bestaat minimaal 10% van het landelijk gebied uit groenblauwe dooradering

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

De actuele situatie is nog onveranderd: actie op dit onderdeel is afhankelijk van financiering uit het transitiefonds Landelijk Gebied (NPLG). Een eerste tranche (de zogenaamde no-regret middelen) zouden

aanvankelijk medio 2023 beschikbaar komen, maar de besluitvorming hierover heeft nog altijd niet plaatsgevonden, waardoor hier sprake is van minimaal een jaar vertraging om bijbehorende acties op te kunnen starten.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Aanleg en herstel van landschapselementen

Indicator	2023	2024	2025	2026
Indicatoren uit landelijke monitoringssystematiek	pm	pm	pm	pm

pm: In 2023-2024 wordt hiervoor een landelijk monitorings- en rapportagesysteem ontwikkeld.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

De landelijke monitoringssystematiek is gekoppeld aan afspraken met het Rijk over de inzet van middelen uit het transitiefonds Landelijk Gebied ten behoeve van de groenblauwe dooradering. Daaronder vallen landelijke afspraken over de definitie van landschapselementen die hierbij meegeteld worden om voortgang te kunnen volgen op een wijze die landelijk vergelijkbaar is. Omdat besluitvorming over de bijbehorende middelen nog niet heeft plaatsgevonden is ook de systematiek nog niet beschikbaar.

De bestaande provinciale Stimuleringsregeling Landschap is in 2023 in overleg met partners (Waterschappen en gemeenten) verlengd tot eind 2025 om in afwachting van uitkomst NPLG de bestaande samenwerking niet tot stilstand te laten komen.

Hebben we bereikt wat we wilden bereiken?

Meer groen in de directe omgeving

Omschrijving (toelichting)

Indicator:

- In 2030 is het aantal vierkante meters groen per gemeente in de bebouwde kom (met 5%) toegenomen ten opzichte van 2023.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

De methodiek voor deze indicator is inmiddels bepaald en de opdracht wordt nu aanbesteed: hiermee is het mogelijk om in 2024 op basis van beschikbare gegevens een nulmeting voor 2023 uit te voeren. Deze meting herhalen we in 2026 en 2030. Met deze indicator volgen we de algemene trend en relateren we het effect van onze eigen acties die hieraan kunnen bijdragen.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Stimuleren vergroening van de wijk

Indicator	2023	2024	2025	2026
-----------	------	------	------	------

Aantal m2 groen per gemeente in de bebouwde kom pm pm pm pm

pm: eind 2023 wordt de bron voor deze indicator samen met partners vastgesteld en daarmee de prognose bepaald.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

De indicator komt in 2024 beschikbaar.

In 2023 hebben we in samenwerking met onze partners (Waterschappen, Cultuurfonds) afgesproken om de regeling voor Groene Schoolpleinen vanaf 2024 opnieuw open te stellen voor de huidige bestuursperiode t/m 2027 voor een totaalbedrag van € 250.000 per jaar. Verder is in 2023 het platform Brabandersvoornatuur.nl gelanceerd gericht op ondersteuning bij crowdfunding voor particuliere vergroeningsinitiatieven.

Hebben we bereikt wat we wilden bereiken?

Versterken van de beweging van vergroening

Omschrijving (toelichting)

Indicator:

- Nog nader te bepalen

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

In 2023 is gestart met het traject om meer verbinding/samenwerking op te zetten tussen Brabantse netwerkpartners die gericht zijn op het in beweging brengen van Brabanders bij vergroeningsinitiatieven. Dit traject leidt medio 2024 tot een gezamenlijk plan hoe deze samenwerking de komende jaren in te vullen.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Resultaat wordt na overleg met partners bepaald

Indicator	2023	2024	2025	2026
Nog nader te bepalen	pm	pm	pm	pm

pm: Resultaten en indicatoren gaan we in 2023 bepalen na overleg met maatschappelijke organisaties en nemen we op in het Plan Vergroening dat in 2024 wordt opgeleverd.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

De indicator wordt in het samenwerkingstraject met de Brabantse netwerkpartners bepaald. Het traject loopt op schema met de planning uit de Uitvoeringsagenda Natuur.

Hebben we bereikt wat we wilden bereiken?

Milieu. Continue verbetering van de luchtkwaliteit en vermindering van de geluid-, geur- en lichthinder

Omschrijving (toelichting)

Indicator:

- In 2030 is de luchtkwaliteit verbeterd en de geluidsoverlast verminderd

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Met het Schone Lucht Akkoord hebben we afgesproken dat we een passende bijdrage leveren aan de landelijke doelstelling van 50% gezondheidswinst uit binnenlandse bronnen in 2030 ten opzichte van 2016. De eerste 5 projecten uit de Uitvoeringsagenda Schone Lucht Akkoord (SLA) zijn in uitvoering.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Beperken van geluidsoverlast voor Brabanders

Indicator	2023	2024	2025
Aantal resterende woningen met een geluidsbelasting > 60 dB met een onbekend binnenniveau of binnenniveau > 36 dB	4.800	4.400	4.000

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

In verband met een nieuwe rekenmethode die voorgeschreven wordt in de nieuwe Omgevingswet is het op dit moment niet mogelijk om aan te geven of de streefwaarde gehaald wordt (of in de basis nog juist is). Presanering is nog niet van start kunnen gaan (o.a. door wederom uitstel Omgevingswet), maar is wel in voorbereiding. Eerste conceptsaneringsplannen zijn vrijwel gereed.

Gezondheidswinst door schonere lucht

Indicator	2023	2024	2025
Aantal SLA projecten dat gereed is	1	3	2
Aanvragen voor Rijkscofinanciering	3	3	2

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Een aangevraagd en toegekend project (grote Oogst Locaties) is op een andere wijze gefinancierd en telt niet meer mee op deze lijst. Ondanks brede interne uitvraag bij andere programma's zijn er geen projecten geïdentificeerd die voor Spuk Sla subsidies in aanmerking kunnen komen, waardoor 3 nieuwe aanvragen in 2023 niet gehaald is.

Zeer zorgwekkende stoffen

Indicator	2023	2024	2025
Percentage provinciale bedrijven* waarvan we:			
• een Vermijdings- en reductieprogramma (VRP) hebben ontvangen	100%	100%	100%
• een Vermijdings- en reductieprogramma (VRP) hebben ontvangen én hebben beoordeeld	100%	100%	100%

* Van de bedrijven waarvoor de provincie bevoegd gezag is en waarvan bekend is dat er ZZS vrijkomen.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Doelstelling percentage bedrijven waarvan we een VRP hebben ontvangen of hebben beoordeeld zal in 2023 niet worden gehaald. Op dit moment staat dit percentage op 70% respectievelijk 50%. De overige bedrijven betreft met name afvalverwerkende bedrijven. Voor ZZS in afval van afvalverwerkende bedrijven kan tot op dit moment geen invulling worden gegeven omdat wet- en regelgeving op dit moment ons voor het laten verstrekken van deze gegevens geen basis biedt.

Lichthinder

Indicator	2023	2024	2025
Actieplan lichthinder opgesteld	1		

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Het actieplan lichthinder is begin 2024 afgerond.

Externe Veiligheid

Indicator	2023	2025	2025
Aantal locaties waar sprake is van overschrijding van het risicoplafond Externe Veiligheid (afname)	20%		

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

De bestuurlijke inzet heeft er tot op heden niet toe geleid dat het Rijk beweegt en haar verantwoordelijkheid pakt door te sturen (routeren) op hoeveelheden gevaarlijke stoffen over het Brabantspoor. Het Rijk blijft van mening dat de externe veiligheid nabij het spoor op orde is en overweegt zelfs om de risicoplafonds af te schaffen. Het is dan aan de gemeenten om te verantwoorden of nieuwe woningbouw nabij het spoor veilig kan.

Hebben we bereikt wat we wilden bereiken?

Vergunningverlening, Toezicht en Handhaving (VTH) leveren een bijdrage aan een gezonde fysieke leefomgeving en daarmee een bijdrage aan een goed werk- en leefklimaat.

Omschrijving (toelichting)

Indicator:

- De kwaliteit van de uitvoering van VTH voldoet aan de kaders van landelijke wetgeving;
- Bij het opstellen van de provinciale beleidskaders en uitvoeringsagenda's voor o.a. Natuur, Water, Milieu, Energie, Landbouw en Voedsel wordt bewust gezien of en hoe beschikbare VTH-instrumenten ingezet kunnen worden om een bijdrage te leveren aan het bereiken van een beleidsdoel.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

VTH is als een van de realisatieprogramma's nauw betrokken bij het opstellen van beleidskaders en uitvoeringsprogramma's waarvoor VTH een belangrijke uitvoeringspartner is, zoals die van Milieu, Natuur en Landbouw. Zo komen omgevingsveiligheid en zeer zorgwekkende stoffen (ZZS) terug in het Beleidskader Milieu 2030. De beoogde aanpak voor de ondersteunende niet wettelijke taken voor deze thema's wordt hierin duidelijk beschreven.

Vanwege het doel om Brabant open te houden, is het zwaartepunt van de werkzaamheden in het programma meer komen te liggen op de aan stikstof gerelateerde werkzaamheden. Overige ontwikkelingen hadden betrekking op de voorbereiding van de inwerkingtreding van de Omgevingswet, de verdere uitwerking van het Interbestuurlijk Programma versterking VTH-stelsel (IBP), waar de verschillende pijlers met activiteiten verder uitgewerkt zijn, het reguliere VTH-Opdrachtgeverschap en de VTH-casusïetiek.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

De vergunningverlening, toezicht en handhaving voldoen aan de gestelde generieke kwaliteitsdoelstellingen van rechtmatigheid en kwaliteit

Indicator	2023	2024	2025	2026
<i>De vergunningverlening voldoet aan de gestelde generieke kwaliteitsdoelstellingen van rechtmatigheid en kwaliteit</i>				
Aantal vergunningverleningsprocedures waarin gebruik wordt gemaakt van de Wet dwangsom	<1%	<1%	<1%	<1%
Beschikkingen zijn binnen de wettelijke termijn afgehandeld – norm 90%	90%	90%	90%	90%

Toezicht en handhaving voldoen aan de gestelde generieke kwaliteitseisen

Handhavingsbeschikkingen blijven in stand na gerechtelijke toetsing	90%	90%	90%	90%
Mate van spontane naleving (na eerste controles)*	60%	60%	60%	60%
<i>Effectief toezicht met als doel om de overtredingen zo veel mogelijk op te heffen</i>				
Het % overtredingen dat bij hercontroles is opgelost	>55%	>55%	>55%	>55%

* We hanteren een % van 60% omdat sprake is van Risicogericht toezicht. Het continueren van dit niveau vraagt reeds een stevige inspanning. Indien dit goed plaatsvindt wordt dit % hoger omdat meer overtredingen worden geconstateerd. Dit staat echter haaks op het streven dat bedrijven zo goed mogelijk naleven. Dit wordt ook wel de nalevingsparadox genoemd.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Bij de verantwoording van de VTH Opdracht 2023, via een Statenmededeling in het voorjaar 2024, zullen we nader ingaan op de realisaties en bovenstaande VTH-indicatoren. Dit in verband met de timing van de aanlevering van de termijnrapportages van de Omgevingsdiensten. Over het algemeen ziet het er naar uit dat we in 2023 hebben voldaan aan de streefwaarden uit de Begroting 2023. Bij Burap-II is al aangegeven dat we achterstanden rondom soortenbescherming hebben weggewerkt. Aan de andere kant zijn de achterstanden rondom Wnb gebiedsbescherming juist toegenomen als gevolg van de vergunningenstop en de ontwikkelingen rondom stikstof en natuur (onzekerheid Rav-factoren, uitkomsten Natuurdoelanalyses). Wij komen hier nader op terug bij de verantwoording over de VTH Opdracht 2023.

Inzet verbonden partijen

Voor het realiseren van de doelstellingen uit dit begrotingsprogramma worden onderstaande verbonden partijen ingezet:

- Fonds Nazorg Gesloten Stortplaatsen
- Groen Ontwikkelfonds Brabant BV
- Omgevingsdienst Brabant Noord
- Omgevingsdienst Midden-en West-Brabant
- Omgevingsdienst Zuidoost Brabant

Nadere informatie over verbonden partijen staat in de paragraaf Verbonden partijen.

Heeft het gekost wat het mocht kosten?

Bedragen x € 1.000	Begroting 2023 oorspronkelijk	Begroting 2023 na wijziging	Jaarrekening 2023 realisatie	Vershil begroting - realisatie
<u>Lasten</u>				
Programmalasten	166.934 N	187.796 N	167.232 N	20.564 V
Toegerekende organisatiekosten	12.110 N	14.579 N	13.852 N	727 V
Totaal Lasten	179.044 N	202.375 N	181.084 N	21.291 V
<u>Baten</u>				
Programmabaten	45.871 V	69.356 V	51.982 V	17.374 N
Bijdrage in toegerekende organisatiekosten	0	0	0	0
Totaal Baten	45.871 V	69.356 V	51.982 V	17.374 N
Saldo van baten en lasten	133.173 N	133.020 N	129.102 N	3.918 V

Toelichting verschil begroting – realisatie

4. Natuur en milieu - Afwijking lasten (bedragen x € 1.000)

21.291

V

Milieu

677 V

De lagere lasten inzake Milieu worden met name veroorzaakt doordat de uitvoering m.b.t. advisering samenwerking kennisdeling door de diverse Omgevingsdiensten ad € 0,13 mln. niet meer in 2023 is gerealiseerd, maar dit schuift door naar 2024. Verder was voor de Uitvoeringsagenda Milieu 2023 een bedrag geraamd van € 0,3 mln. Vanwege beperkte capaciteit (uitval) is vertraging opgetreden; o.a. de plannen van aanpak voor hotspots en geluidhinder en het actieplan lichthinder.

Vergunningverlening, toezicht en handhaving (VTH)

3.235

V

De eindafrekening van omgevingsdienst Brabant-Noord viel lager uit dan oorspronkelijk geraamd door de effecten van de stikstofproblematiek op de vergunningverlening soortenbescherming en op de toezicht en handhaving door de omgevingsdiensten.

Groenblauwe Gebiedsgerichte Aanpak (GGA)

232 V

Begin 2023 was de verwachting dat de gebiedsvisies in de GGA-gebieden voor eind 2023 opgeleverd zouden zijn. Dit loopt langer door dan gepland doordat de gebiedsprocessen met zorgvuldige belangenafstemming meer tijd vroegen en het Brabants Programma Landelijk Gebied (kaderstellend) in 2024 wordt opgeleverd in plaats van in 2023. Het is de verwachting dat de gebiedsvisies eind 2024 zullen worden opgeleverd. Dit betekent ook dat de hiervoor gereserveerde middelen in 2023 gedeeltelijk pas in 2024 zullen worden besteed. Vandaar dat in het statenvoorstel bij deze Jaarrekening een budgetoverheveling naar 2024 wordt voorgesteld ter hoogte van € 231.995.

Natuurcompensatie realisatie natuurbossen

1.000

V

Voor de openstelling voor realisatie van natuurbos binnen het provinciaal Natuurnetwerk Brabant is € 2,9 mln. beschikbaar gesteld via het Groen ontwikkelfonds Brabant (GOB). In 2023 werden hiervoor de eerste aanvragen verwacht en was € 1 mln. geraamd. Er zijn slechts enkele aanvragen binnengekomen aan het eind van het jaar. Het geraamde bedrag voor 2023 schuift hiermee door naar 2024 en verder.

Biodiversiteit

494 V

Voor de subsidieverlening aan gemeente Tilburg voor realisatie van het recroduct Poort van Pauwels was in 2023 circa € 0,7 mln. geraamd. Vanwege de hoogte van het subsidiebedrag wordt de last niet in één jaar genomen, maar wordt deze gelijk aan de opgave van besteding van de subsidie genomen. Doordat na de Slotwijziging 2023 een nieuwe opgave van de besteding is ontvangen, wordt € 0,5 mln. van de totale last naar 2024 en 2025 doorgeschoven.

Stimuleringsregeling Landschap (Stila)

548 V

Eind 2023 zijn nog veel subsidieaanvragen voor Stila ontvangen die niet meer beschikt konden worden door drukte bij de afdeling subsidies. Deze subsidies zijn begin 2024 beschikt waardoor de last in 2024 valt. De middelen blijven beschikbaar binnen de Reserve Natuur en landschapsbeleid en schuiven door naar 2024.

Natuurnetwerk Brabant Grond

1.422

N

De grondposities (aankoop, verkoop en doorlevering) laten zich moeilijk ramen. In de laatste maanden van 2023 zijn door het GOB minder subsidies beschikbaar dan voorzien was bij de slotwijziging 2023. Daartegenover hebben door wijzigingen in de waardering van ruilgronden na de slotwijziging 2023 nog significante afwaarderingen van gronden plaatsgevonden.

Lasten SPUK Landelijk Programma Natuur	15.898 V
--	-------------

De subsidieplafonds voor de openstellingen van de regelingen vanuit de specifieke uitkering (SPUK) voor het Landelijk Programma Natuur (LPN) voor natuurherstelmaatregelen en boscompensatie zijn goed benut.

Een deel van de aanvragen kon niet meer verwerkt worden in 2023 omdat ze aan het eind van het jaar zijn ingediend of aanvullende informatie nodig is voor de beoordeling. Vanuit het Rijk is eind 2023 bericht ontvangen dat de termijn om de verplichtingen voor de eerste tranche van LPN vast te leggen, is verruimd. Op dit moment liggen voor het grootste gedeelte van de middelen vanuit LPN verplichtingen vast. We schuiven de restantmiddelen door en gaan we in 2024 de laatste verplichtingen vastleggen voor de eerste tranche zodat alle middelen benut worden.

€ 4,4 mln. van de lagere lasten zijn ontstaan doordat de lastneming voor subsidies groter dan € 2,5 mln. wordt genomen op basis van opgaves van partners over de besteding. Doordat na de Slotwijziging 2023 voor een aantal subsidies nieuwe opgaves van de bestedingen zijn ontvangen, kon de raming voor 2023 hier niet op worden aangepast en zal de lastneming voor deze subsidies in 2024 en 2025 plaatsvinden.

Toegerekende organisatiekosten	727 V
--------------------------------	----------

De toegerekende organisatiekosten komen op basis van de gerealiseerde uren-inzet lager uit.

Overige: saldo van overige lagere en hogere lasten	98 N
4. Natuur en milieu - Afwijking baten (bedragen x € 1.000)	17.374 N

Baten Natuurcompensatiefonds	1.231 N
------------------------------	------------

Doordat de lasten gedekt uit het provinciale natuurcompensatiefonds lager zijn uitgevallen, wordt aan de batenzijde een gelijk bedrag aan lagere baten uit het natuurcompensatiefonds gerealiseerd. De lagere lasten betreffen de € 1,0 mln. lagere lasten voor realisatie van bossen uit natuurcompensatiemiddelen door het GOB en € 0,2 mln. lagere lasten welke betrekking hadden op recropassage Poort van Pauwels.

Baten SPUK Landelijk Programma Natuur (LPN)	15.753 N
---	-------------

Doordat de lasten voor de specifieke uitkering (SPUK) voor LPN in 2023 lager zijn uitgevallen dan geraamd (zie toelichting bij lasten), wordt aan de batenzijde een gelijk bedrag aan lagere baten vanuit de specifieke uitkering gerealiseerd.

Baten Legesinkomsten Vergunningverlening, toezicht en handhaving	726 N
--	----------

Als gevolg van de stikstofproblematiek zijn in 2023 minder vergunningaanvragen met betrekking tot met name de wet natuurbescherming ontvangen dan verwacht. Dit leidde tot minder inkomsten.

Overige: saldo van overige lagere en hogere baten	336 V
---	----------

Programma 5 Economie, Kennis en Talentontwikkeling

Inleiding

De Nederlandse economie heeft zich in 2023 verder hersteld na de coronaperiode. Weliswaar met een economische groei van 0,1% fors lager dan in 2022, maar destijds werd nog veel groei ingehaald na de coronapandemie. Ook is het positief dat de inflatie na een recordhoogte in 2022 verder is gedaald naar 1,2% in december 2023. Dat merken Brabantse burgers en bedrijven immers direct. Wel blijft het onrustig op het geopolitieke wereldtoneel. Door de oorlog in Oekraïne, de onrust in het Midden-Oosten, spanningen tussen China en Taiwan en de onveiligheid op vaarroutes naar Europa blijven toeleveringsketens en de energiemarkt onzeker, wat productie en internationale handel bemoeilijkt.

Internationale samenwerking en netwerken zijn echter wel van belang om onze Brabantse innovatie-ecosystemen en bedrijven in positie te houden. De inkomende en uitgaande missies in 2023 zijn van waarde geweest bij het vormen en uitbouwen van deze internationale netwerken. In Europees verband zijn we interessante samenwerkingen aangegaan met overheden en bedrijven en bovendien hebben we een succesvolle Brabant Innovation Days (BID) georganiseerd in Japan. Het BID wordt door de Nederlandse ambassade in Japan gezien als het beste Nederlandse evenement van het jaar en heeft ervoor gezorgd dat Brabantse innovaties en partners voor een relevant Japans publiek bekend zijn geworden. De (90%-versie van de) Brabantse Aanpak Internationalisering is vastgesteld door GS en opiniërend aangeboden aan PS. Vervolgens zal de 100% versie door GS worden vastgesteld. Hiermee zijn de verkenningen afgerond en is duidelijk in welke landen innovatiesamenwerking meest kansrijk is.

Dichter bij huis kende het Brabantse bedrijfsleven ook in het afgelopen jaar uitdagingen ten aanzien van krapte op de arbeidsmarkt, stikstofproblematiek en met aansluitingen op het elektriciteitsnetwerk.

Laatstgenoemde thema's hebben in samenwerking met onder andere de beleidsterreinen Energie, VTH en Wonen, Werken en Leefomgeving zonder meer onze aandacht gehad. Het is immers cruciaal voor ons vestigingsklimaat en voor de aantrekkelijkheid om (internationale) medewerkers voor de regio te behouden. Op de Regional Innovation Scoreboard, een gerenommeerde lijst van de Europese Commissie van de meest innovatieve regio's in Europa (239 regio's in totaal) zijn we in 2023 gestegen naar plek 25 (ten opzichte van plek 36 in 2021). Het betekent dat we op de goede weg zijn – we hebben ons immers als ambitie gesteld om bij de beste 15 Europese regio's te horen in 2030 – maar ook dat blijvende investeringen nodig zijn om internationaal voorop te blijven lopen. Op de Regional Competitiveness Index, waarin het concurrentievermogen van alle Europese regio's wordt gemeten, staan we in de ranglijst van 2023 in de top 10. Dat stemt hoopvol.

In het afgelopen jaar vond een nieuwe bestuurswissel plaats, waardoor we de komende jaren accentverschuivingen in ons beleid zullen doorvoeren op gebied van onder andere volume to value, strategische autonomie en brede welvaart. Deze worden in de nieuwe uitvoeringsagenda voor Economie, Kennis en Talentontwikkeling geëffectueerd, die medio 2024 gereed zal zijn. Dat betekent dat we in 2023 nog sterk gericht waren op de uitvoering van bestaande agenda's op gebied van triple helixsamenwerking rondom innovaties, ruimtelijk-economische structuurversterking, data-economie, circulariteit en talent. We hadden beloofd om uiterlijk in 2023 negen innovatiecoalities binnen maatschappelijke transities te realiseren. Dat aantal hebben we bereikt, zoals voor de Batterij van en voor de toekomst, toekomstbestendig ecosysteem Eiwittransitie Brabant, Next Level Logistics en Solar maakindustrie. Het programma BioVoice is succesvol afgerond en de start van BrabantRing BV is gerealiseerd. Daarnaast hebben we overeenkomsten ondersteund met onder meer het ministerie van Defensie en Brainport Development rondom de ontwikkeling van innovaties die zowel voor defensie als ook op andere terreinen toepasbaar zijn (dual-use technologieën) en met de Brabantse Ontwikkelings Maatschappij en de triple helixorganisaties (REWIn, Brainport Development, Midpoint Brabant en AgriFood Capital) rondom gezamenlijke programmering. Tevens hebben we een convenant gesloten met de gemeente Breda, onderwijsinstellingen en het bedrijfsleven rondom de Breda Game Hub.

Om aan de grote vraag naar arbeid te voldoen hebben we onder andere extra ingezet op om- en bijscholing van werkenden en werkzoekenden binnen de sectoren zorg en energie, bijvoorbeeld via BrabantLeert. Daarnaast is er afgelopen jaar ook aandacht geweest voor het aantrekken en behouden van internationaal talent. Zo hebben we onder meer vijf informatiepunten voor arbeidsmigranten geopend en rollen we de diensten van het Expat Center Brabantbreed uit. We hebben daarnaast ingezet op het versterken van kennisinfrastructuur, ondernemerschap en leven lang ontwikkelen, via de Kennispacten voor het MBO en het Hoger Onderwijs. Bovendien hebben we met de ontwikkeling van de innovatiecoalitie Smart Industry 4.0 ingezet op het verhogen van de arbeidsproductiviteit, zodat minder personeel nodig is om hetzelfde werk of zelfs meer werk te verzetten.

Hebben we bereikt wat we wilden bereiken?

Stimuleren van missie-gedreven innovatie door sterke ecosystemen en clusters van bedrijven.

Omschrijving (toelichting)

Indicatoren:

- **Brabantse positie op de (RIS) en (RCI) ranglijsten**
RIS is de Regional Innovation Scoreboard van de Europese Commissie, een gerenommeerde lijst van de meest innovatieve regio's in Europa (239 regio's in totaal). Onze ambitie is in 2030 minimaal bij de beste 15 regio's te horen.
- RCI is de Regional Competitiveness Index, eveneens van de Europese Commissie. Deze index meet het concurrentievermogen van alle Europese regio's, bijvoorbeeld op het gebied van infrastructuur en opleidingen.
- **% toename van het bruto regionaal product (BRP) ten opzichte van het voorgaande jaar**
(BBV-verplichte indicator)

RIS: De huidige innovatiepositie (plek 25 in 2023) is een verbetering ten opzichte van plek 36 in 2021. Dit betekent dat we op de goede weg zijn, maar ook dat blijvende investeringen nodig zijn om internationaal voorop te blijven lopen.

RCI: Brabant scoort hoog op opleidingsniveau en technologisch niveau. Huidige positie: 4 (2023). Brabant staat in de ranglijst van 2023 met vier andere Nederlandse provincies in de top 10.

Het BRP groeide in 2022 (t.o.v. 2021) met 4,4%. Voor 2023 zijn er nog geen cijfers maar moet gerekend worden met een duidelijk lagere groei, in lijn met het beeld voor heel Nederland.

Kwaliteit (indicator)

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Een impuls aan de circulaire economie/samenleving

Outcome-Indicator	2023	2024	2025
grondstofverbruik			In 2030 is 50% van ons primaire grondstofverbruik verminderd
Output-Indicator	2023	2024	2025

Vergroten bewustwording binnen het thema maakindustrie	85 maakindustrie bedrijven binnen ecosysteem Smart Industrie Hub Zuid geïnformeerd en gefaciliteerd op weg naar circulaire bedrijfsvoering. Binnen SIHubZuid het platform Circular Value Center opgericht. Met Stakeholders proces rondom ketenprojecten gestart. 4 ketenprojecten in voorbereiding.	
Binnen het thema Voedsel en het project Agrofoodvoice worden 2 concrete initiatieven uitgevoerd m.b.v. innovatiecontracten en vouchers.	Er komt geen specifiek Agrofoodvoice-programma gericht op alleen op agrofood-projecten. Zodra een nieuwe ronde van het bestaande programma Biovoice start, laten we agrofoodprojecten meedraaien.	Reststromen worden beter benut en leidt tot minder voedselverspilling, stimuleert de eiwittransitie.
Optimaliseren biobased ecosysteem	Ecosysteemonderzoek uitgevoerd en speerpuntennotitie is in ontwikkeling waar de provincie haar rol moet pakken en het verschil kan maken.	

Voor een uitgebreider overzicht van prestaties/resultaten verwijzen we naar het programmeringsdocument EKT 2022

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

4 ketenprojecten afgerond binnen acceleratieprogramma CVC fast forward.

Het programma Biovoice is afgerond er zijn binnen dit programma 2 agrofoodprojecten uitgevoerd.

Een impuls in digitalisering

Indicator	2023	2024
Datamaturiteit van het stuwende mkb	1000 MKB-bedrijven hebben online datascan gedaan	Stijging naar gemiddeld 3,5 (op schaal van 1 tot 5)
Omvang Brabantse data-economie	2 nieuwe icoonprojecten	Groei van de waarde van de Brabantse data-economie (€) met 20 %
	110 datastartups en scale ups zijn ondersteund	Groei van het aantal bedrijven in de Brabantse data-sector met 15%

Propositie AI 4 Everyone

Groei van het aantal data-professionals in Brabant met 6 %

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Inmiddels hebben 380 MKB-bedrijven de scan (= opmaat voor data-advies) ingevuld en verder hebben 505 bedrijven gebruik gemaakt van de adviesdiensten van de datacoaches (opgenomen streefwaarde was 850 mkb-bedrijven krijgen data-advies). Zijn er 165 vouchers uitgereikt om data-expert in te schakelen. De laatste maanden zit er een stijgende lijn in het aantal aanvragen. De subsidieregeling is met twee jaar verlengd tot eind 2025.

Er zijn 2 nieuwe icoonprojecten gestart: BrabantRing BV is opgericht. En project GAIA-X is gestart. 65 startups hebben inmiddels meegedaan aan het Data Acceleratieprogramma (DAP). Het DAP is begin 2022 gestart en loopt nog door tot eind 2024.

De call bij AI Ned waarvoor we de propositie AI4veryone opwerken gaat in 2024 pas open. Nodige voorwerk is verricht om een aanvraag te kunnen indienen in 2024.

We versterken het organiserend vermogen in triple helix samenwerkingen op verschillende niveaus: in steden en op regionaal niveau

Indicator	2023
Geharmoniseerde jaarplannen & afsprakenkaders	6 (4 regio's, BOM & Braventure)

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Aantal van 6 is gerealiseerd. Eind 2022 heeft het samenwerkingsverband Braventure met haar partners een geharmoniseerd jaarplan en afsprakenkaders voor 2023 ingediend bij de provincie Noord-Brabant in navolging van een verplichting in de subsidieverlening van december 2021.

We zorgen dat rondom sleuteltechnologieën zogenaamde innovatie-coalities tot stand komen

Indicator	2023	2024	2025
Innovatiecoalities	9		

Voor een uitgebreider overzicht van prestaties/resultaten verwijzen we naar het programmeringsdocument EKT 2022

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

In de afgelopen bestuursperiode zijn de volgende 10 innovatiecoalities opgestart: Digitale Weginfrastructuur; De batterij van en voor de toekomst; Toekomstbestendig Ecosysteem Eiwittransitie Brabant; Solar maakindustrie voor Brabant; Regeneratieve Geneeskunde; Medische Technologie; Nucleaire energie voor de toekomst; Next Level Logistics, AI, data als motor voor het stuwende Mkb en startup van morgen; Smart Industry 4.0.

We zorgen voor een organisatorisch sluitende keten voor de ondersteuning van innovatieve starters, groeiers en scale-ups.

Indicator	2023	2024	2025
Slagingpercentage innovatieve startups in Brabant*)	8,6	10% hoger dan in 2020	
Aantal nieuwe snelle groeiers in Brabant**)	10	5	5

*) Slagingpercentage innovatieve startups bepaald door geverifieerde startups in Noord-Brabant (Dealroom.co) en scale-up (Dealroom.co) percentage op basis van definitie scale-up van Techleap.

***) Aantal nieuwe snelle groeiers op basis van 30% medewerkersgroei tussen 2021-2023 op basis van Dealroom

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

In 2022 zijn met BOM en Braventure afspraken gemaakt over de activiteiten die nodig zijn om de doelstelling (2025; 10% t.o.v. 2020 = nulmeting) te realiseren. Hiertoe is een monitor (Dealroom) ontwikkeld waarin de voortgang te volgen is.

Hebben we bereikt wat we wilden bereiken?

Inzetten op talentontwikkeling voor de kenniseconomie van morgen

Omschrijving (toelichting)

Indicatoren:

- **Spanningsindicator Brabantse arbeidsmarkt:**

De spanningsindicator Brabantse arbeidsmarkt geeft de verhouding aan tussen het aantal vacatures en het aantal kortdurend werklozen. In Q3 2023 was de gemiddelde spanningsindicator voor Noord-Brabant 4,85 (zeer krap). De spanningsindicator laat een lichte daling zien; de spanning is namelijk lager dan in Q2 2023 (5,14) en in Q1 2023 (5).

- **% bruto arbeidsparticipatie (werkgelegenheid)**

De bruto arbeidsparticipatie wordt gemeten ten opzichte van de totale beroepsbevolking in de leeftijd van 15–75 jaar. In Q3 2023 was er in Noord-Brabant een bruto arbeidsparticipatie van 76,6%. Dit ligt iets hoger dan het landelijke percentage (76%). De arbeidsparticipatie in Noord-Brabant laat een stijgende lijn zien, deze is in Q3 2023 namelijk hoger dan in Q2 2023 (76,3%) en Q1 2023 (75,9%).

- **Succes broedplaatsen Provincie Noord-Brabant**

Het succes van broedplaatsen wordt gemeten in het aantal broedplaatsen dat versterkt is, door

onderwijs en bedrijfsleven beter met elkaar te verbinden en zichtbaar programma's met elkaar in te richten en talent te ontwikkelen.

Kwaliteit (indicator)

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Aantrekken en behouden van nationaal en internationaal talent

Indicator	2023
Aantrekken van 500 extra talenten en binden aan Brabant via de programma's Talent attraction Programm en International student programm.	250
Het Future Talent Brabant programma (voorheen genaamd Innovation Makers Programma) creëren we een ecosysteem, waardoor tenminste 3500 talenten de mogelijkheid krijgen om zich beter voor te bereiden en toe te treden tot de Brabantse arbeidsmarkt	3000
Opzetten en verder uitwerken van broedplaatsen/ hybride leeromgevingen	5

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

We hebben extra inzet gepleegd op met name het behouden van (internationale) talenten voor Brabant. Door het continueren van de bovengenoemde programma's zijn de doelen behaald.

Inzicht in de arbeidsmarkt ontwikkelingen t.b.v. maatschappelijke transitie

Belangrijk is om een duidelijk beeld te verkrijgen van de (toekomstige) arbeidsmarktopgaven als gevolg van de maatschappelijke transitie enerzijds en het aanbod van talent anderzijds. In 2023 zal dit beeld compleet zijn, om vervolgens meegenomen te worden bij de beleidsbepaling voor de nieuwe bestuursperiode. Het dashboard 'talenteninzicht' is dit jaar opgeleverd:

Indicator	2023
Human Capital agenda: In beeld brengen van de toekomstige arbeidsmarktopgaven als gevolg van maatschappelijke transitie	100%
Doorontwikkeling van dashboards over onderwijs & arbeidsmarkt en realisatie van een talent-dashboard om inzicht te krijgen in de braindrain/gain in Brabant in relatie tot de kraptesectoren	100%

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

We hebben beter inzicht in de Brabantse arbeidsmarkt door het nieuw ontwikkelde TalentenInZicht dashboard en we hebben bestaande dashboards doorontwikkeld.

Leren en ontwikkelen

Indicator	2023
Brabant leert; Minimaal 5000 Brabanders krijgen de mogelijkheid om zich jaarlijks gesubsidieerd om- en bij te scholen richting kansrijke beroepen en t.b.v. krapte- en transitie sectoren	2500
Samenwerking op ontwikkelen van kennis via Kennispact MBO-HBO-WO	Kennispact mbo/hbo

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

In 2023 hebben 3.700 mensen via Brabantleert.nl een opleiding gevolgd, waardoor ze bijvoorbeeld hun werk hebben kunnen behouden of een transitie hebben kunnen maken naar een andere sector. In 2022 zijn er 7.738 Brabanders geholpen met om- of bijscholing. Hiermee hebben we het jaarlijkse aantal van 2.500 Brabanders ruimschoots overtroffen.

Hebben we bereikt wat we wilden bereiken?

Realiseren van sterkere clusters door Europese en internationale samenwerking

Omschrijving (toelichting)

Indicatoren:

- Aantal gelande projecten (35 p/jaar)
- Aantal handelsmissies (12 p/jaar)

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Het eerder verwachte aantal gelande projecten is met het aantal van 20 dit jaar niet behaald. Een gebrek aan ruimte, energie en het stikstof dossier zijn grote belemmeringen in het aantrekken van nieuwe bedrijven, met name als het greenfield investeringen zijn (koop van bedrijfsground voor een nieuwe ontwikkeling).

Ook uitbreidingen bij bestaande bedrijven worden getroffen door deze belemmeringen.

Daarnaast is er een afnemende belangstelling vanuit de VS (onze grootste investeerder in Nederland en Brabant) voor Foreign Direct Investment naar Europa vanwege de oorlog in de Oekraïne en de Amerikaanse overheid die bedrijven vooral stimuleert in eigen land investeringen te doen.

Het vestigingsklimaat staat ook verder onder druk door fiscaal beleid (vennootschapsbelasting onverwacht verhoogd), complexe regelgeving en regeldruk (arbeidsrecht, vergunningen en economische veiligheid), druk op bestaande infrastructuur (congestie) en schaarste aan talent (zowel kennis als arbeiders). Zie ook Manifest van VNO-NCW Brabant Zeeland.

De belangstelling is wel weer toegenomen na de zomer. Dat geeft enig perspectief voor 2024. De concurrentie is wel groter in Europa, mede ook door het vestigingsklimaat dat is verslechterd de afgelopen jaren t.o.v. directe concurrenten als Duitsland, België, Nordics en Frankrijk.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Bouwen en onderhouden van contacten en netwerken voor internationale innovatiesamenwerking

Indicator	2023	2024	2025
Brabant Innovation Days (BID) die leiden tot	4 BID's	4 BID's	4 BID's
-nieuwe contacten	320	320	320
-contracten kennisinst..en bedrijven	10	10	10
Aansluiten bij innovatiecoalities	5	5	5
Aantal projecten met een impact op gezondheid via Efro/Interreg	8		

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Zoals reeds gemeld bij Burap-II 2023, is het aantal van 4 BID's niet gehaald. We zijn dit jaar kritisch geweest op onze inzet en dit heeft ertoe geleid dat we een succesvolle BID hebben georganiseerd in Tokyo, Japan.

Continueren van investeringsbevordering

Indicator	2023	2024	2025
% High value projecten	30%	30%	30%
Passend binnen topsectoren/clusters	90%	90%	90%
Investor Relations gesprekken	140	140	140

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

We gaan zorgvuldig om met de beperkte ruimte die we hebben. Dit betekent dat we kritisch kijken naar de toegevoegde waarde van nieuwe bedrijven voor bestaande clusters en ecosystemen. 30% van de nieuwe bedrijven hebben een high value voor Brabant, 90% van de nieuwe bedrijven zijn passend binnen bestaande topsectoren dan wel clusters.

Stimuleren van de internationale handel

Indicator	2023
Deelnemende Bedrijven/ Kennisinstellingen	60

Informatiebijeenkomsten	12
Trade Relations gesprekken	60

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Het is goed gelukt om in contact te komen met geïnteresseerde bedrijven. Het eerste contact is vaak opgevolgd door een activiteit die aansluit bij de vraag van de betreffende bedrijven.

Hebben we bereikt wat we wilden bereiken?

Het versterken van de ruimtelijke-economische structuur

Omschrijving (toelichting)

Indicatoren:

- Provincie Noord-Brabant scoort gemiddeld op de Brede Welvaartsindicator (BWI in 2021)

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Provincie Noord-Brabant scoort zowel in de dimensies Hier & Nu als Later gemiddeld, waarbij er meer indicatoren zijn gestegen dan gedaald ten opzichte van eerdere jaren.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

(Door)ontwikkelen van stedelijke innovatie districten

Indicator	2023
Verkenning Brabantse steden	2
Ondersteuning fieldlabs/faciliteiten	3

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

We zijn partner in verscheidene integrale gebiedsontwikkelingen die in potentie uit kunnen groeien tot volwaardige stedelijke innovatiedistricten ingebed in de Brabantse verstedelijkingsstrategie en verstedelijkingsakkoorden met stedelijke regio's. Meerdere kansrijke faciliteiten, fieldlabs en proeftuinen zijn in 2023 ondersteund, zoals 't Zoet in Breda, innovatiedistrict 's-Hertogenbosch.

Bijdragen aan campusontwikkeling

Indicator	2023
-----------	------

Ontwikkelperspectief (roadmaps) campussen	3
Opwerken broedplaatsen/hybride leeromgevingen waarbij arbeidsmarkt en bedrijfsleven worden verbonden	12

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Samen met campusorganisaties, eigenaren, bedrijven en kennisinstellingen wordt op de verschillende campussen gekeken naar de kansen en mogelijkheden voor doorontwikkeling van deze belangrijke plekken voor de Brabantse economie. Voorbeelden zijn het ondernemingsplan Business Park Aviolanda met Roadmaps, de uitbreiding van de Brainport Industries Campus en de doorontwikkeling van Pivot Park. Inmiddels versterken we op twaalf plekken hybride leeromgevingen en broedplaatsen waar Leven Lang Ontwikkelen hybride vorm krijgt, in o.a. Oss, Uden, Werkendam en Breda.

Inzet verbonden partijen

Voor het realiseren van de doelstellingen uit dit begrotingsprogramma worden onderstaande verbonden partijen ingezet:

- BOM Holding BV
- Meerjarenplan BOM 2021-2024
- Businesspark Aviolanda (BPA)
- Pivot Park holding
- Green Chemistry Campus BV
- Havenbedrijf Moerdijk
- Stichting Leisure Ontwikkelfonds Noord-Brabant
- Brabant Startupfonds

Nadere informatie over verbonden partijen staat in de paragraaf Verbonden partijen.

Heeft het gekost wat het mocht kosten?

Bedragen x € 1.000	Begroting	Begroting	Jaarrekening	Verschil begroting
	2023	2023	2023	-
	oorspronkelijk	na wijziging	realisatie	realisatie
Lasten				
Programmalasten	51.892 N	80.759 N	83.918 N	3.159 N
Toegerekende organisatiekosten	6.407 N	7.690 N	6.998 N	692 V
Totaal Lasten	58.299 N	88.449 N	90.915 N	2.466 N
Baten				
Programmabaten	545 V	33.734 V	45.154 V	11.420 V
Bijdrage in toegerekende organisatiekosten	0	0	0	0
Totaal Baten	545 V	33.734 V	45.154 V	11.420 V
Saldo van baten en lasten	57.754 N	54.715 N	45.761 N	8.954 V

Toelichting verschil begroting – realisatie

5. Economie - Afwijking lasten (bedragen x € 1.000)	2.466
	N

Europese programma's/Internationalisering	8.754
	N

Het betreft met name hogere Efro-bijdrage OP-Zuid ad €11.511 mln. (N). Dit is budgettair neutraal, zowel aan de lasten- als batenkant. Verder zijn er diverse projecten voordeliger afgewikkeld (1.477 V) en ook zijn uitgaven m.b.t. bepaalde regelingen lager dan verwacht (JTF € 692 V en overige 148V) . Verder zijn kosten m.b.t Internationalisering en branding beneden de raming gebleven (€ 440 V), dit wordt met name veroorzaakt doordat er minder BID's zijn georganiseerd dan geraamd.

MIT	4.469
	V

Hier is nauwelijks sprake van onderbesteding. Betreft aan de ene kant lagere lasten van provinciale cofinancieringsuitgaven MIT. Dit wordt met name veroorzaakt doordat a) niet alle beschikkingen in 2023 zijn afgegeven, maar doorschuiven naar 2024, b) diverse projecten een startdatum m.i.v. 1/1/2024 hebben (op moment van ramen niet bekend), waardoor de lastneming (niet realisatie) doorschuift naar 2024 en c) doordat projecten voordeliger afgewikkeld worden. Aan de andere kant betreft dit uitgaven MIT die door het Rijk gedekt worden. (Betreft ook rijksuitgaven van prov. Limburg en Zeeland.)

Uitvoeringsagenda's	285 N
---------------------	-------

De realisatie van de diverse uitvoeringsagenda's wijkt enigszins af van de raming, per saldo is er € 0,28 mln. meer gerealiseerd ten opzichte van de raming. Dit wordt met name veroorzaakt doordat m.b.t. UA Circulaire Economie het project Building Balance toch nog in 2023 gerealiseerd is, terwijl de middelen hiervoor al waren doorgeschoven naar 2024.

MKB/BOM	1.026
	V

Betreft met name projecten i.h.k.v. Stimulering van Innovatie in de Regio (SIR) regeling, een meerjarige regeling die doorloopt in 2024, waarvoor ook voorgesteld zal worden om betreffende middelen over te hevelen.

Toegerekende organisatiekosten	692 V
--------------------------------	-------

De toegerekende organisatiekosten komen op basis van de gerealiseerde uren-inzet lager uit.

Overige: saldo van overige lagere en hogere lasten	385 V
--	-------

5. Economie - Afwijking baten (bedragen x € 1.000)	11.420
	V

Europese programma's	11.520
	V

Wordt met name veroorzaakt door lagere Efro-bijdrage OP-Zuid ad € 11.511 mln., zie ook afwijking lasten.

Rijksbijdrage Specifieke Uitkering MIT	2.426
	N

Zie ook onder Specifieke Uitkering MIT lastenkant. Lagere MIT-uitgaven aan lasten kant leiden ook tot lagere Rijksbijdragen.

Green Deal	1.985 V
------------	------------

Wordt veroorzaakt doordat de rijksbijdrage voor Green Deal pas ultimo december ontvangen is en daardoor niet meer in raming verwerkt kon worden.

Overige: saldo van overige lagere en hogere baten	341 V
---	-------

Programma 6 Energie

Inleiding

De urgentie en ambitie rond de energietransitie wordt steeds groter. In 2023 speelde schaarste op het energienet een grote rol. Tevens wordt mede door de oorlog in de Oekraïne het gebruik van Russisch aardgas versneld afgebouwd, waardoor onder andere de energieprijzen fors zijn gestegen. Tegelijkertijd is het nadrukkelijk ook een opgave waarvan de realisatie wordt belemmerd door zaken als de krappe arbeidsmarkt en de energie-infrastructuur.

Onze samenwerking in de Brabantse Taskforce Transportschaarste als onderdeel van de Landelijke Aanpak Netschaarste (LAN) is gericht op het verminderen van de schaarste op het elektriciteitsnet. Met netbeheerders, gemeenten en het Rijk wordt gewerkt aan het zo snel mogelijk uitbreiden van het elektriciteitsnet en het optimaliseren van het gebruik van het net. De provincie zet zich in om met behulp van energyhubs aansluitingen mogelijk te maken.

In de regio Moerdijk komen veel grote energie-infrastructurele projecten samen. Om het belang van de leefbaarheid in de regio te borgen, is er een ontwerpafel regio Moerdijk opgericht. De provincie heeft een ontzorgingsloket ingericht voor de verduurzaming van klein maatschappelijk vastgoed en er is gestart met de verkenning naar de oprichting van een publiek warmtebedrijf.

In 2023 is het PMIEK, het Provinciaal Meerjarenprogramma Infrastructuur Energie en Klimaat, opgesteld. Het PMIEK is een instrument dat samenhangt met de nieuwe regierol van provincies op het gebied van de regionale energie-infrastructuur en waarin de relatie wordt gelegd tussen 1) verduurzaming van sectoren als industrie, mobiliteit en gebouwde omgeving, 2) ruimtelijke ontwikkelingen vanuit wonen, werken, mobiliteit en 3) de tijdige en daarop afgestemde ontwikkeling van een toekomstbestendig energiesysteem. De gemeenten zijn na vaststelling van de RE(K)S 1.0 voortvarend aan de slag gegaan met de realisatie van de RES'en en hebben in de voortgangsrapportages aangegeven dat de ambities in 2030 nog steeds realiseerbaar zijn. Daarbij wordt wel aangetekend dat diverse belemmeringen realisatie bemoeilijken. Denk aan de impact van de defensieradar, en aanvullende eisen met betrekking tot milieunormen bij de plaatsing van windturbines. In het najaar van 2023 is daar nog een aanscherping van de zonneladder bijgekomen. Deze belemmeringen komen bovenop de netcongestie, waarmee Brabant sinds medio 2022 wordt geconfronteerd. Projecten die niet over een aansluiting op het net beschikken, komen op dit moment niet van de grond, maar worden uitgesteld tot het moment dat er wel sprake is van een aansluiting. De verwachting is dan ook dat er richting 2030 sprake zal zijn van een inhaalslag.

De Lokale Energie Coöperaties (LEC's) hebben medio 2023 BODE (Brabants Ontwikkelfonds Duurzame Energie) opgericht. Met BODE beschikken de energiecoöperaties over mogelijkheden om individuele energiecoöperaties te ondersteunen bij concrete projectontwikkelingen. Hiermee zijn de energiecoöperaties in staat om daadwerkelijk handen en voeten te geven aan lokaal eigendom. In 2023 hebben wij BODE gesteund met een startsubsidie, waarmee de stichting goed uit de startblokken kan komen en na deze eerste fase financieel zelfstandig kan opereren. Daarnaast is vervolg gegeven aan het programma Sociale Innovatie Energietransitie (SIE). In 10 gemeenten wordt ondersteuning geboden bij het opstellen van een wijkgerichte aanpak, waarbij bewoners/gebruikers betrokken worden.

Hebben we bereikt wat we wilden bereiken?

Verduurzaming van de energieopwekking

Omschrijving (toelichting)

Indicator*:

- Totale productie van hernieuwbare energie in petajoule (PJ) (BBV- verplichte indicator)
- Opgave opwek hernieuwbare elektriciteit in de RES'en (6,5 TWh in 2030)

Een deel van de opgave hernieuwbare elektriciteit is gerealiseerd en een groot deel zit in de pijplijn en kan

de komende jaren gerealiseerd worden. Of dit ook daadwerkelijk gerealiseerd kan worden is onder andere afhankelijk van het oplossen van netcongestie en de mogelijke beperkingen die vanuit Defensie aan het ruimtegebruik worden opgelegd. Mocht het oplossen van de netcongestie langzamer gaan dan nu wordt voorzien, kan de verduurzaming van de energieopwekking later gerealiseerd worden dan in het beleid is bepaald (2030). De huidige vooruitzichten geven echter voldoende aanleiding om uit te gaan van tijdige realisatie.

Met betrekking tot overige hernieuwbare energie (met name warmte) is het wettelijk instrumentarium met vertraging beschikbaar gekomen. Op korte termijn zal de Wet Collectieve Warmte in werking treden, waardoor er duidelijkheid komt rondom collectieve warmtesystemen. Dit opent de weg naar een grootschaliger uitrol van dergelijke systemen. Naar verwachting zal rond 2030 voldoende ontwikkeling hebben plaatsgevonden om de afgesproken verduurzaming te kunnen realiseren. Gedetailleerde informatie is te vinden in de Monitor energieagenda 2019-2030.

Kwaliteit (indicator)

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Afspraak Wind op Land 2020, inclusief techniekneutrale verdubbelingsopgave

Indicator	2022	2023	2024	2025
Opgesteld vermogen	685 MW			

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Eind 2023 was in Brabant een opgesteld vermogen van 427 MW aan windenergie operationeel. De techniek neutrale verdubbelingsopgave voor alle provincies tezamen is op 31 december 2020 vastgesteld op 1823 MW. Deze komt bovenop de landelijke taakstelling van 6000 MW wind op land en is niet over de provincies verdeeld. Voor Brabant lijkt een bijdrage daarin van 213 MW reëel (470,5 MW – 257,5 MW in 2020). Deze is ruimschoots gehaald door middel van zonprojecten. De laatst bekende cijfers m.b.t. zonprojecten zijn die over 2022. Toen stond er in Brabant een omgerekend vermogen van ca 1549 MW aan zon op dak (betreft grote systemen > 15 KW) en 294 MW op land.

In 2023 is per RES-regio 1 maatwerkoplossing voor optimaal en efficiënt gebruik van het energienetwerk gerealiseerd.

Indicator	2023	2024	2025
Aantal maatwerkoplossingen voor optimaal en efficiënt gebruik energienetwerk	Per RES-regio 1 maatwerkoplossing dat is opgestart		

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

In 2021 en 2022 is samen met de RES-regio en netbeheerder onderzocht of maatwerkoplossing voor optimaal en efficiënt gebruik van het energienetwerk mogelijk zou zijn. Technisch, ruimtelijk en financieel bleek de oplossing interessant. Om de oplossing daadwerkelijk mogelijk te maken is echter een andere werkwijze nodig van netbeheerder, gemeente én ontwikkelaars. Mede door de gevolgen van de netcongestie op het net van TenneT in Limburg en Brabant in het najaar van 2022 werd duidelijk dat dit op korte termijn niet mogelijk is. Vanuit de provinciale Taskforce Netschaarste is in 2023 de samenwerking met/op een aantal bedrijventerreinen verder opgepakt om lokaal aanbod en gebruik van elektriciteit op elkaar af te stemmen. De zogenaamde Energy Hubs. Dit betreft o.a. 8 van de 12 zogenaamde Grote Oogstterreinen, Kempisch Bedrijventerrein, Automotive Campus, De Brand, enz. De projecten variëren van het opzetten van een samenwerkingsorganisatie tot een eerste uitwerking en doorrekening van een technisch concept.

Regionale Energie Strategieën

Indicator	2023	2024	2025
Aantal opgeleverde voortgangsrapportages RES'en	4		4

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Hebben we bereikt wat we wilden bereiken?

Verminderen emissies broeikasgassen

Omschrijving (toelichting)

Indicatoren*:

- (BBV-Verplichte indicator) Totale emissie broeikasgassen (uitgedrukt in CO₂-equivalenten) in tonnen uitstoot (streefwaarde 2030 10.7 Mton)
- Emissie gerelateerd aan energie: totale CO₂- emissie in tonnen uitstoot (bron Klimaatmonitor) (streefwaarde 2030: 7,6 Mton)
- Verbruikte energie totaal in PJ (bron: Klimaatmonitor) (streefwaarde 2030: 240 PJ)

*zie programmeerdocument Energie voor inzicht in meerjarige ontwikkelingen

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Bij minder verbruik van fossiele brandstoffen voor de energievoorziening, door energiebesparing of opwek van hernieuwbare energie, neemt de uitstoot van CO₂ af. Er is een daling in CO₂ uitstoot sinds 2017. Een deel hiervan is het effect van verminderde activiteiten in de coronaperiode en de gestegen energieprijzen. Een deel van de opgave hernieuwbare elektriciteit zal de komende jaren gerealiseerd worden met als gevolg dat de uitstoot van CO₂ naar verwachting verder zal afnemen. Op basis van berekeningen van het Planbureau voor de Leefomgeving mag aangenomen worden dat de doelstellingen in 2030 behaald kunnen worden. Hierbij moet echter rekening worden gehouden met enkele mogelijk vertragende factoren, zoals deze reeds zijn aangegeven.

Gedetailleerde informatie is te vinden in de Monitor energieagenda 2019-2030

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Bevorderen naleving van de wettelijke energiebesparingsverplichtingen bij bedrijven onder provinciaal bevoegd gezag

Indicator	2023	2024
Het aandeel van bedrijven dat gecontroleerd is door de omgevingsdiensten	100%	
Aandeel van de bedrijven dat maatregelen treft/voldoet	75%	100%

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Alle 129 bedrijven zijn gecontroleerd en treffen maatregelen of voldoen al. Het toezicht en de handhaving gaan door in 2024 op basis van de nieuwe energieregels.

Mobiliteit

Zie programma 8 “Basisinfrastructuur Mobiliteit” m.b.t. duurzaam bouwen en beheren van provinciale infrastructuur en 100% elektrische bussen in concessies in Brabant.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

We ontwikkelen een aanpak voor de verduurzaming van (maatschappelijk) vastgoed

Indicator	2023	2024	2025
Ontzorging maatschappelijk vastgoedeigenaren * Aantal deelnemende vastgoedeigenaren	40-55		
<i>Beoogd aantal verduurzaamde vastgoed objecten (adviestrajecten)</i>	30-50	50-70	30-50

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Voor 210 vastgoed objecten zijn adviestrajecten gestart om te komen tot het moment van aanbesteding van maatregelen om te verduurzamen. Bij 120 gebouwen is een afgerond adviestraject doorlopen. Daarbij zijn 59 vastgoedeigenaren betrokken.

Op basis van voorziene rijksmiddelen is voor het vervolg een nieuwe uitvoeringsorganisatie gecontracteerd.

Hebben we bereikt wat we wilden bereiken?

Bijdrage leveren aan een toekomstbestendige energie-infrastructuur

Omschrijving (toelichting)

Indicator:

- Bijdragen aan de ontwikkeling van oplossingen voor opslag en conversie voor een haalbare en betaalbare energietransitie

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Ontwikkelen van een aanpak om ontwikkelingen in vraag- en aanbod van energie enerzijds en ontwikkelingen in beschikbare netcapaciteit anderzijds met en tussen diverse partijen op elkaar af te stemmen

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

De noodzaak voor de komende jaren om af te stemmen en samen te werken, is des te urgenter geworden nadat TenneT in juni 2022 een algehele stop voor Brabant en Limburg heeft afgekondigd op 'zware aansluitingen'. In 2022 is, voortkomend uit de statenmededeling over transportschaarste, een begin gemaakt met het verstevigen van de samenwerking tussen en gezamenlijke sturing vanuit diverse partijen (provincie, netbeheerders, RES-regio's, het rijk, enz). Dit alles vindt plaats in nauwe afstemming met het LAN. De samenwerking richt zich op het realiseren van zogenaamde Energy Hubs, het Provinciaal Meerjaren Investeringsprogramma Energie en Klimaat (PMIEK) en het voorkomen van vertraging bij de versterking en uitbreiding van het elektriciteitsnetwerk.

Realiseren van een strategisch netwerk van (semi-)publieke laadpunten

Indicator	2023
Verhouding laadpunten / elektrische personenvoertuigen	Minimaal 1 (semi-)publiek laadpunt per 5 elektrische personenvoertuigen

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

In 2023 is met het rijk vanuit de samenwerking RAL-Zuid een nieuwe bestuursovereenkomst gesloten samen met de netbeheerder over de pro-actieve realisatie van laadinfrastructuur voor de periode tot 2030. Deze nieuwe overeenkomst heeft niet alleen betrekking op laadpalen voor elektrische personenwagens maar ook laadpunten voor zwaar (vracht)verkeer en scheepvaart. De verhouding laadpunten / elektrische personenvoertuigen komt uit op 1: 5,1 (laadpaal beschikbaar per 5,1 elektrische auto's (incl. plug-in-hybrid).

Stimuleren netwerksamenwerking rond en eerste uitrol van innovaties in de energie-infrastructuur

Indicator	2023	2024	2025
Opslag en conversie voor een haalbare en betaalbare energietransitie	2 pilots gestart		
Uitrol van een nieuwe technologie een bijdrage levert aan het eerder en/of tegen geringere kosten behalen van de provinciale energiedoelstellingen	1 project gestart		

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

2 pilots Opslag en conversie: (1) Cellcius: waarbij verkend wordt of een mobiele zoutbatterij kan worden ingezet voor de verwarming van een woonwijk in Sint-Oedenrode of Eindhoven. (2) Frankenthalerstraat Breda: gebiedsontwikkeling waarbij toegewerkt wordt naar een open energiesysteem van de toekomst met een belangrijke rol voor zware laadinfrastructuur en opslag van energie.

1 project gestart: Kempisch bedrijventerrein als onderdeel van een toekomstige systeemoplossing.

Inzet verbonden partijen

Voor het realiseren van de doelstellingen uit dit begrotingsprogramma worden onderstaande verbonden partijen ingezet:

- Brabantse Ontwikkelingsmaatschappij;
- Energiefonds Brabant;
- Innovatiefonds Brabant;
- Enexis NV/ Enpuls.

Nadere informatie over verbonden partijen staat in de paragraaf Verbonden partijen.

Heeft het gekost wat het mocht kosten?

Bedragen x € 1.000	Begroting 2023 oorspronkelijk	Begroting 2023 na wijziging	Jaarrekening 2023 realisatie	Verschil begroting - realisatie
Lasten				
Programmalasten	7.867 N	10.474 N	9.583 N	891 V
Toegerekende organisatiekosten	4.593 N	4.283 N	4.187 N	96 V
Totaal Lasten	12.460 N	14.757 N	13.770 N	987 V
Baten				
Programmabaten	0	1.136 V	1.616 V	481 V
Bijdrage in toegerekende organisatiekosten	0	0	135 V	135 V
Totaal Baten	0	1.136 V	1.752 V	616 V
Saldo van baten en lasten	12.460 N	13.622 N	12.018 N	1.603 V

Toelichting verschil begroting – realisatie

6. Energie - Afwijking lasten (bedragen x € 1.000)	987
	V

Ontwikkeling Energieprojecten	507
	V

De uitgaven m.b.t. (grote, innovatieve) energieprojecten zijn soms lastig in een bepaald jaar te plannen. B.v. de toegezegde middelen vanuit Energie ad € 0,33 mln. t.b.v. Zon op Infra schuiven door naar 2024.

Uitgaven m.b.t. Europese Programma's (o.a. OPZuid, Interreg, JTF)	483
	V

De uitgaven i.h.k.v. Europese Programma's zijn lager dan geraamd en dit wordt met name veroorzaakt door projectuitgaven m.b.t. JTF

Toegerekende organisatiekosten	96
	V

De toegerekende organisatiekosten komen op basis van de gerealiseerde uren-inzet lager uit.

Overige: saldo van overige lagere en hogere lasten	99
	N

6. Energie - Afwijking baten (bedragen x € 1.000)	616
	V

Bijdrage in toegerekende organisatiekosten	135
	V

De bijdrage in toegerekende organisatiekosten komt hoger uit.

Overige: saldo van overige lagere en hogere baten	481
	V

Programma 7 Landbouw en voedsel

Inleiding

De activiteiten van het programma Landbouw en Voedsel zijn in belangrijke mate uitgevoerd en daarmee zijn ook de doelstellingen in belangrijke mate gehaald.

In de ontwikkeling naar een duurzame en innovatieve landbouw heeft een deel van de veehouders in 2023 vooral afgewacht: wat gaat een nieuw provinciaal bestuur brengen, komt er een landbouwakkoord? Medio 2023 zijn de landelijke beëindigingsregelingen van start gegaan en Brabantse veehouders hebben daar flink op ingetekend. Provincie Noord-Brabant heeft een team ingericht om geïnteresseerde boeren te begeleiden (Statenmededeling Aanpak Piekbelasting Noord-Brabant). Hierover is een overeenkomst met het rijk afgesloten zodat zij de rekening gaan betalen.

Voor 1 oktober hebben de betreffende varkens- en kippenhouders een nieuwe Nb-vergunning voor hun stalsysteem aangevraagd. De aanvragen met luchtwassers zijn inmiddels in behandeling genomen. In het kader van de samenwerking met de zes zandprovincies is een omvangrijk traject gestart gericht op innovaties die betrekking hebben op stallen, voer- en managementmaatregelen, 'real time'-meten en mestbewerking (Statenmededeling Voortgang passende beoordeling en innovatie veehouderij). Tegelijkertijd sluit het aan bij onze voorgenomen innovatie-inspanningen en kunnen op deze manier synergievoordelen worden behaald: door samen te werken kunnen we (bovendien sneller) leren van elkaars inspanningen en de innovatie-inspanningen op elkaar afstemmen.

Tegelijkertijd worden er volop vorderingen gemaakt op allerlei andere terreinen waar de provincie een bevorderende rol heeft: van de Biodiversiteitsmonitor Melkveehouderij en natuurinclusieve landbouw, de bedrijvigheid van (de verwerking van) nieuwe eiwitten en het geven van omschakeladviezen en inspiratiebedrijven biologische landbouw, de begeleiding van individuele boeren door het Ondersteuningsnetwerk en met de VAB-Impuls, het begeleiden en ondersteunen van een zogeheten 'Smart Farming Academy en het ondersteunen van 39 innovatie-projecten in het kader van het Landbouw Innovatie Brabant (Statenmededeling Landbouw Innovatie Noord-Brabant - Evaluatie en vervolg 2024 – 2027).

Hebben we bereikt wat we wilden bereiken?

Het meest duurzaam en circulair in Europa

Indicatoren

- Verhouding tussen de bewerkte mest en de gewasbehoefte in Nederland (verhouding naar een waarde, op basis van fosfaat (P2O5))

Streefwaarden	nulmeting	2023	2030
Verhouding naar waarde	(1,09) 2020	-	Verhouding lager dan 1

- Stikstof- en fijnstof emissie veehouderij in Brabant

Streefwaarden	nulmeting	2023
Kton fijnstof per jaar	1,7 kton (2021)	dalend
Kton fijnstof per jaar	15,3 kton (2019)	dalend

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Er zijn geen precieze cijfers als het gaat om het jaarlijkse volume bewerkte dierlijke mest in Brabant. De vergunde mestbewerkingscapaciteit wordt wel bijgehouden maar een deel van de vergunde capaciteit is nog niet gerealiseerd.

In samenwerking met de zes zandprovincies ontwikkelen we een innovatie en versnellingsagenda op o.a. mestbewerking (monomestvergisting).

We zien dat de dalende trend in de uitstoot van fijnstof en stikstof vanuit de veehouderij bedrijven is doorgezet. In 2023 is de uitstoot van fijnstof uit de veehouderij 1,4 Kton PM 10 (bronKRD). En van Stikstof uit de veehouderij in 2021; 13,7 Kton (bron Brabants overzicht stikstofdata).

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Realiseren uitvoeringsagenda mest

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

De ruim 30 projecten uit hoofdstuk 6 van de Uitvoeringsagenda Mest zijn opgestart en voor een groot gedeelte afgerond. Het vinden van financiering buiten PNB voor deze activiteiten was en is nog steeds een belangrijke opgave. Door samenwerking met andere provincies hebben we toegang gekregen tot Rijksmiddelen.

Uitvoeren routekaart stalaanpassingen 2024

Streefwaarden	2023
Aantal veehouders financieel ondersteund die investeren in een bestaand stalsysteem met rijksmiddelen	500-600

Daarnaast :

- Streven we ernaar dat vóór eind 2023 in totaal 25 Brabantse veehouders subsidie hebben gekregen via de landelijke SBV-regeling (Subsidiemodules brongerichte verduurzaming stal- en managementmaatregelen) voor de ontwikkeling van een brongericht stalsysteem. Waar nodig leveren we maatwerk om aan de provinciale regelgeving te voldoen.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Pilot van middel- naar doelvoorschriften

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Bereiken van implementerende en zoekende veehouders

Streefwaarden

2023

implementerende en zoekende veehouders bereiken via het netwerk van de Taskforce, via bijeenkomsten, 'Tour de Boer'-demonstraties, diverse schriftelijke en digitale communicatiekanalen en voorlichtingsactiviteiten.	425
--	-----

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Deze activiteiten zijn in 2023 nagenoeg stil komen te liggen door de ontstane onzekerheid over de effectiviteit van emissiearme huisvestingssystemen. Een deel van de werkzaamheden hebben een overlap met het samenwerkingsproject met de zes zandprovincies.

Biodiversiteitsmonitor Akkerbouw en Veehouderij

Indicatoren:

- Testen Biodiversiteitsmonitor Akkerbouw (BMA) bij akkerbouwbedrijven
- Toepassen natuurinclusieve maatregelen bij Biodiversiteitsmonitor veehouderij

Streefwaarden	Nulmeting	2023
Testen Biodiversiteitsmonitor Akkerbouw	n.v.t.	50
Toepassen Biodiversiteitsmonitor Veehouderij	190(2021)	500

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

De biodiversiteitsmonitor Akkerbouw is eind 2023 gestart met de werving van extra deelnemers. Dit waren 30 deelnemers in de Zuidwestelijke Delta, nu is er opgeschaald naar 100 deelnemers, dus de 50 is gehaald.

Bij de Biodiversiteitsmonitor Melkveehouderij (BBM) hebben we 445 deelnemers, het aantal nieuwe aanmeldingen lag lager dan verwacht waardoor het aantal net onder de streefwaarde uitkomt. Bij toekomstige openstellingen zetten we via communicatie nog sterker in om een zo maximaal mogelijk bereik te krijgen.

Hebben we bereikt wat we wilden bereiken?

Economisch toonaangevend zijn binnen Europa

Indicatoren:

- Aantal startups in landbouw en voedsel en op cross-overs met high tech

Streefwaarden	nulmeting	2023
aantal	5-7 (2021)	25

- Vestiging nieuwe bedrijven en/of bovengemiddelde groei van bestaande bedrijvigheid in de high tech agrofoodsector / aantal toonaangevende bedrijven

Streefwaarden	nulmeting	2022	2023
aantal	2 à 5 (2021)	Substantiële groei	Substantiële groei

- Instroom jongeren in agrifood onderwijs (relatieve toename instroom)

Streefwaarden	nulmeting	2023
Relatieve toename instroom	4.300 (2020-2021)	Substantiële groei

- Ontwikkeling van bedrijvigheid in nieuwe eiwitten in aantallen bedrijven en werknemers (5% groei per jaar)

Streefwaarden	nulmeting	2023
Groei per jaar	45 (2022)	5%

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Omdat de proof of concept voor start-ups in de foodsector veel langer duurt dan in andere sectoren, is er sprake van lange trajecten en haken investeerders niet zo snel aan. Dit maakt dat het aantal bedrijven op circa 10 uitkomt. Vanuit beleidsterrein Economie, Kennis en Talentontwikkelingen wordt nu onderzoek gedaan naar de knelpunten die zich voor deze start up's aandienen en men wil een handleiding gaan schrijven voor deze ondernemers.

Hoewel de provincie zelf geen exacte cijfers van de instroom in het Agrifood onderwijs bijhoudt, lijkt de instroom van nieuwe studenten onder druk te blijven staan.

Vanuit de Green Deal Eiwitrijke gewassen, beter bekend als de Bean Deal, worden velerlei acties uitgevoerd om de eiwittransitie te doen versnellen. Vanuit Brabant zetten wij, samen met andere partijen en provincies in op ontwikkelingen in de hele voedselketen, waaronder ook de toepassing van plantaardige eiwitten bij (bestaande) bedrijven. Interessant in dit kader zijn de ontwikkelingen vanuit bedrijven zoals BiosienZ, Those Vegan Cowboys, Cosun en Schouten Europe.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Bevorderen innovatie (o.a. Brabantse Innovatietafel landbouw en Voedsel, AFI en organiseren van Innovation Makers Agrifood)

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Subsidie aan SFA (Smart Farming Academy) in kader van 'Alle boeren digitaal' verstrekt.

Samenwerking Smart Processing tussen ROM's ten behoeve van NextGEN HT Processing opgezet.

In januari 2023 is het Slotevent van de Challenge Innovation Makers Agrifood georganiseerd; hieraan hebben 10 innovatieve studententeam meegedaan.

In het kader van het Plan van aanpak jonge boeren hebben wij bijgedragen aan het Curriculum van de veehouderijopleidingen van Curio, Yuverta en HAS green academy.

Samen met de ZLTO hebben wij gewerkt aan een programmatische aanpak van toekomstgesprekken en omgevingsdialogen voor veehouderijstudenten in het onderwijs bij Curio, Yuverta en HAS green academy. De Masterclasses biologische landbouw is in opdracht van de provincie door HAS green academy ontwikkeld en is in het najaar van 2023 voor het eerst gegeven.

Om de instroom vanuit het VMBO richting het MBO te bevorderen is er een start gemaakt met de Smart Farming Challenge voor het VMBO.

Ondersteunen en/of geformeerde consortia op thema nieuwe eiwitten of nieuwe verwerkingstechnieken

Indicator:

- Aantal ondersteunde en/of geformeerde consortia op thema nieuwe eiwitten of nieuwe verwerkingstechnieken (aantal: 2)

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Stimuleren kleine betekenisvolle projecten door Landbouw Innovatie Brabant

Indicator:

- Aantal initiatieven ondersteund door LIB

Streefwaarden	2023
Aantal ondersteunde initiatieven	30

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Hebben we bereikt wat we wilden bereiken?

Natuur- en landschapsinclusief zijn in 2030

Indicatoren:

- Aantal natuurinclusieve boeren

Streefwaarden	nulmeting	2023	2030
aantal	80 (2021)	150	500

- Areaal biologische landbouw (ha) (15% van het agrarisch areaal

Streefwaarden	nulmeting	2023	2030
Agrarisch areaal	2,8% (2020)	3,5%	15 % (circa 25.000 ha)

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Er is nog geen eenduidige definitie voor wanneer een bedrijf natuurinclusief is. Het aantal natuurinclusieve bedrijven kunnen we daarom niet monitoren. Voor het aantal deelnemers aan de Biodiversiteitsmonitor Melkvee en Akkerbouw, zie het kopje Biodiversiteitsmonitor Akkerbouw en Veehouderij, dit betreft bedrijven die in meer of mindere mate natuurinclusief zijn.

Het CBS geeft aan dat in 2022 2,3 % van het areaal in Noord-Brabant biologisch is. Het percentage van 2023 is nog niet bekend. CBS heeft al cijfers uitgebracht, maar deze zijn nog niet vergeleken met de data van Skal, de instantie die biologische percelen certificeert.

Het percentage is groeiend maar blijft achter op ons doel.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Begeleiden bedrijven bij hun omschakeling naar natuurinclusief

Streefwaarden	nulmeting	2023
Aantal begeleide bedrijven bij hun omschakeling naar natuurinclusief (incl. businessplan)	80 (2021)	150

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Eind 2023 zijn er met ruim 300 ondernemers gesprekken gevoerd over een meer natuurinclusieve bedrijfsvoering. In totaal zijn of worden 136 ondernemers door coaches begeleid bij hun omschakeling naar natuurinclusief. 108 hebben een subsidie ontvangen voor het opstellen van een Natuurinclusief businessplan. 82 businessplannen zijn inmiddels gereed gemeld. (Statenmededeling Ruim baan voor natuurinclusieve landbouw).

Organiseren van bijeenkomsten voor kennisontwikkeling/uitwisseling op inspiratiebedrijven

Indicator:

- Aantal bijeenkomsten georganiseerd voor kennisontwikkeling/uitwisseling op inspiratiebedrijven. (aantal: 30 per jaar)

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

De beoogde 30 bijeenkomsten zijn behaald.

Geven van omschakeladviezen biologische landbouw (melkvee en akkerbouw)

Streefwaarden	2023
Aantal uitgebrachte omschakeladviezen biologische landbouw (melkvee en akkerbouw)	30

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Hebben we bereikt wat we wilden bereiken?

Versterken gemeenschapsinclusief

Indicatoren:

- Gemiddelde waardering burgers voor de agrifoodsector in Brabant (op niveau of verbetering van waardering)

Streefwaarden	nulmeting (landelijk niveau)	2023
Gemiddelde waardering schaal van 1-7	5,01 (2020)	Op niveau of verbetering

- Percentage Brabanders met zorgen over de gezondheid in relatie tot de veehouderij (afname percentage)

Streefwaarden	Nulmeting	2023
Percentage	3% (2020)	Afname

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Nederlanders/Brabanders blijven dit jaar positief gestemd over de Agri & Foodsector (5,04 in 2023). We zien een stijging naar 5% in 2022. Een verklaring voor de stijging zien wij in de actualiteit van de stikstof problematiek in de media en het langdurig aanhouden van vogelgriep en overdraagbaarheid naar zoogdieren. 16% van de Brabanders woont in de buurt van veehouderij en 1 op de 3 is bezorgd over hun gezondheid door de veehouderij in de buurt.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Ondersteunen boer-burger initiatieven

Indicator:

- Ondersteunde initiatieven (aantal: 1)

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Korte Ketens

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Om korte ketens te versterken hebben wij het voedseducatieproject “Groentegeneratie van Brabant” ondersteund. In dit project werken Boerschappen, Vitam en TommyTomato samen om kinderen op basisscholen door te koken bewust te maken waar hun voedsel vandaan komt. Hierbij leveren lokale boeren via Boerschappen de verse producten en worden deze samen met de kinderen deze door de ‘SoeperChefs’ van TommyTomato klaargemaakt.

Verstrekken VABIMPULS vouchers

Streefwaarden	2023
Aantal verstrekte vouchers	50

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

In 2023 zijn 51 vouchers aangevraagd en uiteindelijk 47 toegewezen. 21 voor leegstaande agrarische bebouwing en 26 voor bedrijven in transitie.

Inzet verbonden partijen

N.v.t.

Heeft het gekost wat het mocht kosten?

Bedragen x € 1.000	Begroting 2023 oorspronkelijk	Begroting 2023 na wijziging	Jaarrekening 2023 realisatie	Verschil begroting - realisatie
<u>Lasten</u>				
Programmalasten	9.740 N	8.406 N	8.534 N	129 N
Toegerekende organisatiekosten	4.364 N	4.677 N	4.896 N	219 N
Totaal Lasten	14.104 N	13.083 N	13.430 N	347 N
<u>Baten</u>				
Programmabaten	1.150 V	2.391 V	3.300 V	909 V
Bijdrage in toegerekende organisatiekosten	0	0	0	0
Totaal Baten	1.150 V	2.391 V	3.300 V	909 V
Saldo van baten en lasten	12.954 N	10.692 N	10.130 N	562 V

Toelichting verschil begroting – realisatie

7. Landbouw en voedsel - Afwijking lasten (bedragen x € 1.000)	347 N
EU programma POP3	267 V
Betreft minder verstrekte subsidies dan eerder geprognoseerd.	
Heldere kaders	335 V
Betreft minder uitgaven dan eerder was geraamd. Een aantal verplichtingen die zijn aangegaan in 2023 lopen door naar 2024, o.a. juridische kosten en RIVM onderzoek naar mestverwerking.	
Voorziening claims planschade	725 N
Ten aanzien van ontvangen claims planschade is een voorziening getroffen in afwachting van daadwerkelijke afwikkeling.	
Overige over/onderschrijdingen	53 V
Betreft saldo van diverse overige over- en onderschrijdingen. De onderschrijdingen betreffen onder andere lagere uitgaven gerelateerd aan Rijksbijdragen ten aanzien van Combiwassers, Zuidoostelijke Zandgronden en Versnellingsmiddelen en kunnen in 2024 alsnog worden ingezet.	
Toegerekende organisatiekosten	219 N
De toegerekende organisatiekosten komen op basis van de gerealiseerde uren-inzet hoger uit.	
Overige: saldo van overige lagere en hogere lasten	59 N
7. Landbouw en voedsel - Afwijking baten (bedragen x € 1.000)	909 V
Rijksbijdrage Uitvoering Aanpak Piekbelasters	1.400 V
De Rijksbijdrage is begin 2024 ontvangen. De betrokken capaciteitskosten 2023 konden echter alsnog van Rijksbijdrage worden gedekt.	
Bijdrage EU project LIFE All4Biodiversity	206 N
Een deel van de geraamde inkomsten wordt in 2024 ontvangen i.p.v. 2023	
Bijdragen waterschappen i.h.k.v. Brabants Bodem	220 N
Een deel van de geraamde bijdrages vanuit waterschappen wordt in 2024 ontvangen in plaats van 2023.	
Onttrekkingen Rijksbijdrages	185 N
Vanwege lagere uitgaven, ook lagere onttrekkingen van diverse Rijksbijdrages zoals Combiwassers, Zuidoostelijke Zandgronden en Versnellingsmiddelen.	
Overige: saldo van overige lagere en hogere baten	120 V

Programma 8 Basisinfrastructuur mobiliteit

Inleiding

De uitvoering van de basistaken mobiliteit staat onder druk.

Na de grote terugval tijdens de coronapandemie nemen de reizigersaantallen in het OV weer voorzichtig toe (nog steeds maar 78% t.o.v. 2019 pré-corona). Met de vervoerders zijn herijdingsafspraken gemaakt om het OV-aanbod in 2023 geleidelijk op te schalen. Door personeelstekorten bij de vervoerders is de ruimere dienstregeling, ondanks inspanningen van die vervoerders, niet haalbaar gebleken in 2023.

Ook de financiële druk op de OV-concessies is verder toegenomen. De structurele doorwerking van de hoge indexatie, achterblijvende reizigersinkomsten en ontwikkelingen rondom de bekostiging van de Studenten OV-kaart werken hard door in de (structurele) kosten van het huidige OV-aanbod. Om het OV betaalbaar en toegankelijk te houden worden er structureel extra Rijksmiddelen ter beschikking gesteld (motie Bikker) en wordt in het kader van het bestuursakkoord afgezien van verdere stijgingen van de OV-tarieven van het busvervoer in Brabant.

Om de continuïteit van de concessies beter te kunnen waarborgen zijn ook investeringen in infrastructuur nodig o.a. vanwege netcongestie in relatie tot de duurzaamheidsambities. In 2023 is gestart met de realisatie van de toekomstvastе busremise Breda, wordt een perceel voor een remise in Roosendaal aangekocht en worden de mogelijkheden voor andere concessies verkend.

Met deze basis is de nieuwe concessie voor West-Brabant gegund (start medio 2025) evenals de nieuwe contracten voor Flexvervoer (o.a. hubtaxi en haltetaxi). Daarmee krijgt de transitie naar gedeelde mobiliteit verder vorm en garanderen we de bereikbaarheid voor heel Brabant.

Door stikstof en inperking NB-wetvergunningverlening is er sprake van vertraging of uitstel van reconstructies (zoals bijvoorbeeld N629) en zijn de gecombineerde onderhoudswerkzaamheden ook niet uitgevoerd. Hierdoor kon niet langer worden gegarandeerd dat er geen sprake is van achterstallig onderhoud. Het helpt enorm dat het uitgangspunt van werk-met-werk is losgelaten bij de herijking van KOPI en dat de meerjarige onderhoudsplanning weer leidend is. De wegvakken met potentieel achterstallig onderhoud zijn inzichtelijk en worden nu met prioriteit opgepakt. In de tussentijd zijn we extra alert op de noodzaak van aanvullend incidenteel onderhoud.

Daarnaast werken we aan de verbetering van de verkeersveilige inrichting van onze provinciale wegen. De focus van deze inzet lag in 2023 vanwege stikstof en de termijn van realisatie op kleinschalige verkeerskundige maatregelen (KVM), zoals het saneren van koude oversteken en het aanbrengen van midden- en bermgeleiding.

De onverminderde inzet op verkeersveiligheid blijft nodig, want er is sprake van een stijgende trend van het aantal verkeersslachtoffers. In 2023 is ingezet op o.a. educatie (Brabants Verkeersveiligheidslabel (BVL), Totally Traffic (TT) en TT-projects) en campagnes en voorlichting onder het motto 'jouw actie telt'.

Er is flink uitgebreid op de inzet van (innovatieve) handhavingsmiddelen zoals (flex-)flitsers, focusflitsers en MONO-cams en verkeerscontroles 'ogen op de weg' (vanuit een touringcar).

De voorbereidingen voor een nieuw Brabants Verkeersveiligheidsplan (BVVP) 2024-2027 zijn gestart. De leidende principes zijn gereed en dienen als basis voor het gezamenlijk met de partners uitwerken van een concreet meerjarig uitvoeringsprogramma.

Hebben we bereikt wat we wilden bereiken?

We gaan voor een robuust en betrouwbaar mobiliteitssysteem.

Door zorgvuldig (functioneel) beheer en onderhoud dragen de rijks- en provinciale wegen maximaal bij aan een betrouwbaar mobiliteitssysteem, nu en in de toekomst.

- De ontwikkeling in de Indicator Provinciale Wegen (provinciale wegen): IPW \geq vorig jaar.
- De ontwikkeling in de klantwaardering voor de Brabantse wegen via het WOW-onderzoek (provinciale wegen): WOW \geq vorig jaar.

Mate van tevredenheid onder Brabanders en Brabantse ondernemers over hun reistijd en de voorspelbaarheid van de reistijd.

- Ontwikkeling in waardering van het OV door reizigers: OV-klientenbarometer \geq vorig jaar.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Wat hebben we daarvoor bereikt?

Data, digitalisering en Smart Mobility

- Het uitvoeringsplan Krachtenbundeling Smart Mobility Zuid-Nederland 2020-2023 is gerealiseerd in 2023.
- De eerste versie van de Staat van Mobiliteit (indicatoren) is gereed in 2023.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Planmatig beheer en onderhoud provinciale infrastructuur

- We voeren planmatig beheer en onderhoud uit op de provinciale infrastructuur zoals afgesproken in de meerjarige kwaliteitsvisie (KOPI, 2022): de score van de kwaliteitsindicator voor de onderdelen doorstroming, fietspaden en verkeersveilige inrichting binnen de vastgestelde bandbreedte.
- Het nieuwe Onderhoudprestatiecontract (OPC) en Elektrotechnische prestatiecontract (EPC) zijn gegund in 2023.
- Nieuwe vorm van onderhoudscontracten, waarbij we het onderhoud per gebied vermarkten. zijn gegund in 2024.
- Eén van de steunpunten is verbeterd én verduurzaamd in 2023.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Om de veiligheid te waarborgen heeft het vermijden van achterstallig onderhoud de hoogste prioriteit en wordt de meerjarige onderhoudsplanning weer leidend. Er is groot onderhoud uitgevoerd o.a. op de N640 Oudenbosch – Etten Leur inclusief verbetering van de verkeersveiligheid en de leefbaarheid. Een overzicht van de lopende projecten is hier te vinden.

De gunning van de nieuwe vorm van onderhoudscontracten zal later plaatsvinden. We nemen de tijd om de leerpunten vanuit vergelijkbare contracten van andere wegbeheerders mee te nemen. Wel sluiten we als overbrugging naar de nieuwe aanpak een tussencontract variabel onderhoud af. Op verzoek van de markt is de termijn van de aanbesteding voor de nieuwe prestatiecontracten verruimd (gunning 1e helft 2024).

De aanpak van de verbetering en verduurzaming van de steunpunten is tijdelijk gepauzeerd in verband met een algemene heroriëntatie op de steunpunten (aantal én locaties) in relatie tot o.a. de gladheidsbestrijding.

Uitvoering OV-concessies en transitie gedeelde mobiliteit

Lopende concessies:

- We zorgen voor een betrouwbaar OV-systeem: rituitval in de concessies is maximaal 0,2%.
- De herijkingsovereenkomsten zijn doorgevoerd in de lopende concessies.

Nieuwe concessies:

- Nieuwe OV-concessie en flexcontract West-Brabant is gegund in 2023.
- Er is een besluit genomen over de einddatum van de concessie Zuidoost.
- Nota van uitgangspunten voor nieuwe concessie Oost-Brabant (start 2027) is opgesteld.

Transitie gedeelde mobiliteit:

- We zorgen voor voldoende aanbod van vormen van gedeelde mobiliteit dat aansluit bij de vraag van reizigers. Dit doen we door experimenten binnen en buiten de bestaande concessies: minimaal 3 pilots en experimenten per jaar opgestart.
- Passend bij de verschuiving van OV naar gedeelde mobiliteit, streven we ernaar dat het aanbod van mobiliteitsdiensten voor de gebruiker inzichtelijk is door in te zetten op een goed functionerend MaaS-platform (mobiliteit als dienst). We introduceren uiterlijk in 2025 een betrouwbaar en goed functionerend MaaS-platform(s) in de stedelijke regio's en in het landelijk gebied van Brabant voor de reizigers voor minimaal 1 concessie.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Met de vervoerders zijn herijkingsovereenkomsten gemaakt om de dienstregeling 2023 vanaf september geleidelijk op te schalen. Vanwege de grote personeelstekorten bij de vervoerders en ondanks grote inspanningen van de vervoerders (o.a. wervingsacties en inzet studenten en kantoorpersoneel) is dit niet gelukt. Betrouwbaarheid van de dienstregeling is voor ons als vervoersautoriteit namelijk belangrijk. Door de personeelstekorten en de hoge werkdruk is ook de rituitval met 4,71% in 2023 flink hoger dan andere jaren. Het is de verwachting dat de vervoerders in 2024 wel voldoende personeel hebben om te kunnen opschalen. Voor de meerjarige ontwikkeling wordt verwezen naar de trendrapportage OV. De concessie West (start medio 2025) en flexcontract is gegund, voorbereidingen aanbesteding Oost opgestart samen met gemeente o.b.v. de uitgangspunten uit het ambitiedocument en er is nog geen besluit genomen over de einddatum Zuidoost. MaaS is onderdeel van de afspraken concessie West. Voor de voortgang in de transitie naar gedeelde mobiliteit wordt verwezen naar de voortgangsrapportage.

Hebben we bereikt wat we wilden bereiken?

We gaan voor veilige mobiliteit.

In Brabant streven we naar nul verkeersslachtoffers. Elke verkeersslachtoffer is er één te veel.

- De ontwikkeling van het aantal dodelijke verkeersslachtoffers (Noord-Brabant & provinciale wegen): aantal dodelijke verkeersslachtoffers (conform CBS) < vorig jaar.

	2020	2021	2022	2023
aantal	99	91	140	120
waarvan op provinciale wegen	16	12	15	ntb

In 2030 hebben we de helft minder verkeersongevallen dan in 2020.

- De ontwikkeling van het aantal ongevallen én het aantal slachtoffers met lichamelijk letsel (Noord-Brabant & provinciale wegen): aantal ongevallen met lichamelijk letsel.

	2020	2021	2022*	2023
--	------	------	-------	------

aantal ongevallen	1.686	1.749	2.010
waarvan op provinciale wegen	109	91	94
aantal slachtoffers	1.985	2.015	ntb
waarvan op provinciale wegen	164	120	ntb

*Cijfers zijn nog niet vrijgegeven door RWS.

De sociale veiligheid is in 2030 toegenomen ten opzichte van 2020.

- De ontwikkeling van de OV-klantbarometer onderdeel veiligheid: OV-klantbarometer onderdeel sociale veiligheid >= vorig jaar.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Wat hebben we daarvoor bereikt?

Sociale veiligheid

- We zorgen voor een veilig OV-systeem: aantal incidentmeldingen is lager dan in het voorgaande jaar.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Verkeersveiligheid

- We zorgen voor educatie verkeersveiligheid: aantal leerlingen in het basisonderwijs, voortgezet onderwijs en MBO dat bereikt is met BrabantsVerkeersveiligheidsLabel (BVL), Totally Traffic (TT) en TT projects (groter of gelijk aan vorig jaar).

	2021	2022	2023
aantal	207.500	209.500	211.000

- We voeren in deze bestuursperiode voor € 15 mln kleinschalige maatregelen uit ter verbetering van de verkeersveiligheid op provinciale wegen.

Samen met partners zoals gemeenten, Rijkswaterstaat, politie en openbaar ministerie bevorderen we de verkeersveiligheid met een integrale aanpak via drie pijlers: gedrag, infrastructuur en handhaving. In het Brabants Verkeersveiligheidsplan (BVVP) kiezen we voor een pro-actieve en risico-gestuurde aanpak op basis van data-indicatoren. Wij voeren daarop de regie.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

In totaal zijn 221.742 leerlingen bereikt via de educatieprogramma's verkeersveiligheid.

Vanwege stikstof zijn maatregelen ter verbetering van de verkeersveiligheid lastiger gebleken. In 2023 is toch een aantal belangrijke maatregelen uitgevoerd: veiliger inrichten koude oversteken op de N277 (bij

Elsendorp, berm- en middengeleiding op de N269 Hilvarenbeek, N283 Dussen en Hank en N321 bij Gassel en verbetering van de veiligheid fietsers op diverse plaatsen.

Hebben we bereikt wat we wilden bereiken?

We gaan voor schone, stille en gezonde mobiliteit.

We gaan in Noord-Brabant uit van een ten minste 50% reductie van broeikasgassen (waaronder CO₂) en ten minste 50% gebruik van duurzame energie. De uitstoot van overige emissies (NO_x, fijnstof) is significant afgenomen in 2030. Op grond van het Schone Lucht Akkoord is het streven om in 2030 tot een reductie te komen van 50% van de negatieve gezondheidseffecten van verkeersemissies ten opzichte van 2016.

- Ontwikkeling emissie broeikasgassen vanuit mobiliteit uitgedrukt in CO₂-equivalenten (in absolute aantallen in tonnen uitstoot) (Noord-Brabant): emissie < vorige jaar.

We zorgen in Noord-Brabant dat de overlast van verkeer geminimaliseerd wordt door in te zetten op stille voertuigen en infrastructuur.

- Ontwikkeling aantal objectief geluidgehinderden waar de wettelijke geluidnormen worden overschreden (provinciale wegen): aantal < vorig jaar.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

De CO₂-emissie van het wegverkeer in Brabant is 15 kiloton (2022). De actualisatie zal plaatsvinden met de herijking van het verkeersmodel BBMA in de loop van 2024.

Het aantal te saneren woningen (stand 2021) is 5.048, een afname van 559 ten opzicht van 2020. De indicator is afkomstig uit het actieplan Geluid 2018-2023. Herijking zal plaatsvinden in het kader van de invoering van de Omgevingswet.

Wat hebben we daarvoor bereikt?

Duurzaamheid.

Provinciale infrastructuur:

- Alle verlichting langs provinciale wegen is in 2023 vervangen door LED (uitvoering 2023 en 2024).
- Hergebruik van beton / asfalt bij provinciale infraprojecten op basis van contract: minimaal 50% (100% circulair in 2050).
- Energieneutraal bouwen van de provinciale infrastructuur op basis van contract (100% in 2030).
- We schrijven duurzaamheid criteria voor in contracten, maar we willen ook graag monitoren of die eisen worden gerealiseerd om te meten hoe goed we op weg zijn naar het realiseren van onze doelstelling. We werken een KPI en monitoringsmethodiek uit voor onze ambities op het hergebruik van beton/asfalt (minimaal 50% circulair nu en 100% in 2050), energieneutraal bouwen van provinciale infrastructuur op basis van contract (100% in 2023): gereed 2023.
- Samenwerkingsverband voor duurzaam bouwen van wegen in Brabant is operationeel en positief gewaardeerd door betrokken partners in 2023.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Voor de monitoring van de duurzaamheidsambities is aangesloten bij het traject landelijke monitoring duurzaam GWW. De cijfers laten een reductie van de CO2 footprint zien en een toename van het hergebruik van materialen. De begroting 2024 sluit aan bij de indicatoren uit deze landelijke monitoring.

OV-concessies

OV-concessies:

We zorgen voor een schoon OV-systeem: in 2027 100% elektrische bussen in de concessies in Brabant:

	2023	2024	2025	2026	2027
%	40%	40%	75%	90%	100%

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Inzet verbonden partijen

Voor het realiseren van de doelstellingen uit dit begrotingsprogramma worden onderstaande verbonden partijen ingezet:

- Gemeenschappelijke regeling 'Kleinschalig Collectief Vervoer Noordoost Brabant'
- Eindhoven Airport

Nadere informatie over verbonden partijen staat in de paragraaf Verbonden partijen.

Heeft het gekost wat het mocht kosten?

Bedragen x € 1.000	Begroting	Begroting	Jaarrekening	Vershil begroting
	2023	2023	2023	-
	oorspronkelijk	na wijziging	realisatie	realisatie
Lasten				
Programmalasten	172.895 N	219.521 N	164.634 N	54.887 V
Toegerekende organisatiekosten	12.477 N	14.757 N	17.752 N	2.995 N
Totaal Lasten	185.372 N	234.278 N	182.386 N	51.892 V
Baten				
Programmabaten	4.465 V	7.600 V	3.565 V	4.034 N
Bijdrage in toegerekende organisatiekosten	0	0	610 V	610 V
Totaal Baten	4.465 V	7.600 V	4.175 V	3.425 N
Saldo van baten en lasten	180.907 N	226.678 N	178.210 N	48.468 V

Toelichting verschil begroting – realisatie

8. Basisinfrastructuur mobiliteit - Afwijking lasten (bedragen x € 1.000) 51.892

v

Algemeen

Het begrotingsprogramma 08 Basisinfrastructuur Mobiliteit is opgebouwd uit een aantal (wettelijke) basistaken. Voor een goede borging van deze basistaken zijn de middelen op basis van vastgesteld beleid structureel en autonoom op de meerjarige begroting geraamd:

- Algemeen: € 0,4 mln., waarvan € 0,3 mln. structureel
- Data: € 6,1 mln., waarvan € 2,2 mln. structureel
- Verkeersveiligheid: € 1,1 mln. structureel
- Beheer en onderhoud: € 12,5 mln. structureel*
- OV: € 97,0 mln. structureel

Daarnaast is er voor de doorontwikkeling van het huidige OV en de transitie naar gedeelde mobiliteit in 2022 € 2,8 mln. op de begroting geraamd, gedekt door een reserve.

* Plus € 29,4 mln. structureel investeringskrediet per jaar voor groot onderhoud en vervanging. De jaarlijkse investeringsuitgaven worden op basis van wet- en regelgeving geactiveerd en vervolgens afgeschreven. De jaarlijkse afschrijvingslasten worden gedekt via een specifiek hiervoor ingestelde egalisereserve. De structurele toevoeging aan de reserve komt ten laste van de exploitatiebegroting en wordt conform bestaand provinciaal indexatiebeleid jaarlijks geïndexeerd.

De realisatie van de programmalasten van 8. Basisinfrastructuur mobiliteit komt uit op € 164,6 mln. t.o.v. een begroting van € 219,5 mln. Een onderschrijding van de lasten van € 54,9 mln. (75,0% realisatie). Zonder een administratieve correctie voor de afschrijvingslasten voor de N69 komt de realisatie uit op € 210,7 mln. (96,0% realisatie).

Afschrijvingslasten N69 46.074

v

In opdracht van de accountant is de boekwaarde N69 gecorrigeerd, omdat op de investering in de N69 waarvoor een Rijksbijdrage is ontvangen niet mag worden afgeschreven. De afwaardering verloopt niet via de exploitatie, maar is rechtstreeks gecorrigeerd op de boekwaarde per 1 januari 2023. Een gelijke onderschrijding op de baten zit in programma 09.

Beschikbaarheidsvergoeding BVOV 4.570

v

Een aanzienlijk deel van de onderschrijding van de programmalasten wordt veroorzaakt door de terugbetaling van rijksmiddelen i.h.k.v. de regeling Beschikbaarheidsvergoeding OV (BVOV). Bij deze regeling worden rijksmiddelen 1 op 1 doorgezet naar de vervoerders om de gevolgen van corona op het OV te beperken. Alleen onder strikte voorwaarden kunnen vervoerders hiervan gebruik maken. Voor een tweetal concessies was al afgezien van het gebruik van de regeling. De BVOV aan de laatste concessie is juist voor het einde van het jaar lager vastgesteld. Hiertegenover staan ook lagere baten voor eenzelfde bedrag.

OV-concessies 2023 2.530

v

De realisatie van de contracten voor de drie OV-concessies is met € 94,9 mln. lager uitgekomen t.o.v. de begroting van 97,4 mln. (97,4%). Dit komt met name doordat de indexatie op de contracten (actuele LBI-index o.b.v. landelijke afspraken) is afgevlakt.

Motie OV en stakingsgelden 1.318

v

Op basis van de herijkingafspraken zou de dienstregeling in het OV vanaf september geleidelijk opgeschaald worden met o.a. de middelen van de moties OV. Door personeelstekorten bij de vervoerders is opschaling niet haalbaar gebleken en zijn de middelen niet tot besteding gekomen.

OV-concessies 2022	1.205
	V

De exploitatiesubsidies voor de OV-concessies 2022 zijn in 2023 definitief vastgesteld. Door de personeelstekorten zijn er minder ritten gereden dan afgesproken. De verwijtbare rituitval wordt in mindering gebracht bij de vervoerders.

OV-ontwikkeling	437
	V

Van de middelen beschikbaar voor de doorontwikkeling van het OV binnen de concessies én via pilots en experimenten is minder besteed. Doordat het OV onder zware druk staat, is het ook lastiger om pilots en experimenten van de grond te krijgen.

Onderhoudsbegroting	1.632
	N

Op de onderhoudsbegroting provinciale wegen van € 17,1 mln. (t.b.v. het dagelijks beheer en onderhoud) is € 1,6 mln. (9,5%) overschreden. Dat komt met name door hogere kosten elektriciteit door de vertraging in de verledning van de openbare verlichting en verkeerslichten op en langs provinciale wegen en extra maatregelen van incidenteel onderhoud door uitstel van onderhoudsmaatregelen gekoppeld aan reconstructies.

Verkeersveiligheid	247
	V

Van de middelen beschikbaar voor de uitvoering van het Brabants Verkeersveiligheidsplan (BVVP) is minder besteed dan beschikbaar op de meerjarige begroting. Vanwege tekort aan capaciteit is het lastig gebleken alle middelen via opdrachten voor campagnes weg te zetten.

Toegerekende organisatiekosten	2.995
	N

De toegerekende organisatiekosten komen op basis van de gerealiseerde uren-inzet hoger uit.

Overige: saldo van overige lagere en hogere lasten	138
	V

8. Basisinfrastructuur mobiliteit - Afwijking baten (bedragen x € 1.000)	3.425
	N

Algemeen

De programmabaten zijn € 4,0 mln. lager dan begroot (46,9%). Het belangrijkste deel van deze onderschijding staat direct tegenover de onderschijding op de programmalasten.

Beschikbaarheidsvergoeding OV	4.570
	N

Een merendeel van de onderschijding van de programmabaten wordt veroorzaakt door de terugbetaling van rijksmiddelen i.h.k.v. de regeling Beschikbaarheidsvergoeding OV (BVOV). Hiertegenover staat ook een onderschijding van de programmalasten voor eenzelfde bedrag.

Partnerbijdrage project verplaatsingsdata	200
	V

Voor een project i.h.k.v. de krachtenbundeling Smart Mobility Zuid-Nederland is een partnerbijdrage ontvangen. Deze bijdrage was niet op de begroting geraamd.

Bijdrage in toegerekende organisatiekosten	610 V
--	-------

De bijdrage in toegerekende organisatiekosten komt hoger uit.

Overige: saldo van overige lagere en hogere baten	336 V
---	-------

Programma 9 Mobiliteitsontwikkeling

Inleiding

De ambities voor de doorontwikkeling van het Brabantse mobiliteitssysteem staan onder druk.

De herprioritering van het mobiliteitsfonds van het Rijk heeft ook gevolgen voor een aantal Brabantse rijksprojecten zoals A58 Tilburg–Breda en Galder–St.-Annabosch, A67 Leenderheide-Zaarderheiken en A2 Deil-Vught. We blijven ons inzetten dat het Rijk de gemaakte afspraken nakomt.

Bij het BO-MIRT is met demissionair minister afgesproken dat de restbudgetten (na afroaming voor de onderhoudstaak bij het Rijk) beschikbaar blijven voor Meerjarige Multimodale Mobiliteitspakketten (MMMP's) voor de stedelijke regio's om de impact van het on-hold zetten van rijksprojecten te beperken én de verstedelijkings- en woningbouwopgave mogelijk te maken. Extra inzet op actieve en gedeelde vormen van mobiliteit (de mobiliteitstransitie) via deze pakketten is cruciaal voor de bereikbaarheid en leefbaarheid in de toekomst. Vanwege de demissionaire status van het kabinet is het lastig gebleken om de afspraken hierover verder te concretiseren.

In 2023 hebben we gewerkt aan de doorontwikkeling van het mobiliteitssysteem in Brabant via de vier netwerken (OV-netwerk, wegennet, (snel-)fietsnetwerk en goederencorridor) die we goed met elkaar verbinden tot een samenhangend systeem.

Zo is de realisatie Programma Hoogfrequent Spoor (PHS) Vught gestart met de bouw van het tijdelijke spoor en lopen de MIRT-verkenningen voor de spoorknoppen 's-Hertogenbosch en Eindhoven (onderdeel Brainportdeal). Opgaven rondom spoor zijn complex en kostbaar, maar vormen de basis voor de mobiliteitstransitie en MMMP's voor de stedelijke regio's. De verantwoordelijkheid ligt vooral bij het Rijk. We blijven bij het Rijk drukken op realisatie van het Toekomstbeeld OV 2040 (TBOV 2040).

Stikstof heeft veel impact op de voortgang van wegenprojecten. Desondanks zijn we er in geslaagd om vier provinciale reconstructieprojecten die tijdelijke gepauzeerd waren terug op te starten (N285, N264, N282 en N270). Voor de N629 en eerder al de N279 is gebleken dat de plannen in de huidige vorm niet realiseerbaar zijn op afzienbare termijn. De noodzaak van aanpak van deze wegvakken blijft onverminderd groot en we kijken samen met de regio hoe dit wel uitvoerbaar kan zijn. Voor de reconstructie van de N65 Vught - Haaren is samen met de partners het voorkeursalternatief VKA+ herbevestigd en de middelen blijven gereserveerd voor uitvoering op een later tijdstip.

We hebben verder gebouwd aan het provinciale netwerk van snelfietsroutes. Zo is in 2023 de snelfietsroute Oss-Uden opgeleverd. Via de MMMP's werken we samen met partners aan het hoofdfietsnetwerk als vervolg van het Brabants Toekomstbeeld Fiets (BTF). Zo is in het kader van de het kortetermijnmaatregelenpakket A2/N2 (onderdeel Brainportdeal) in 2023 de bestuursovereenkomst voor de F67 Kempenroute getekend. Onderzoek op de drie laatst gerealiseerde snelfietsroutes laat zien dat fiets als modaliteit belangrijk is voor de bereikbaarheid van Brabant.

Op de goederencorridor zijn belangrijke stappen gezet met het sluiten van een realisatiepact voor Tilburg. Hierin zijn afspraken gemaakt over de ontwikkeling van Tilburg als bovengemiddeld goederenknooppunt inclusief afspraken over betere benutting van het Wilhelminakanaal. De eerste vergelijkbare stappen zijn ook gezet voor een realisatiepact voor Moerdijk.

Via de Programmering Mobiliteit 2024-2043 is inzicht gegeven in de mobiliteitsportefeuille. De mobiliteitsopgave is groot en middelen beperkt. Dat vraagt om scherpe keuzes en zal plaatsvinden a.d.h.v. het beleidskader Mobiliteit: Koers 2030 en de bestuurlijke richting in het bestuursakkoord.

Hebben we bereikt wat we wilden bereiken?

We gaan voor een robuust en betrouwbaar mobiliteitssysteem.

De (multimodale) reistijd is in 2030 in 95% van de gevallen conform de voorspelling + of – 5 minuten.

- De ontwikkeling van de werkelijke gerealiseerde reistijd per auto ten opzichte van de freeflow reistijd (Noord-Brabant & provinciale wegen, naar typen wegen): < vorig jaar.

*Freeflow = reistijd buiten de spits zonder vertraging.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

De freeflow in 2023 komt uit op 38,40% in de ochtendspits (t.o.v. 37,21% in 2022) en 40,19% in de avondspits (t.o.v. 40,94% in 2022). Dit getal geeft aan hoe betrouwbaar de reistijd op alle wegvakken binnen Brabant is geweest over het gehele jaar, dus hoe hoger hoe beter. Het laat eigenlijk zien dat de spitsen een voorspelbare reistijd opleveren die is gebaseerd op het jaargemiddelde van het gehele jaar inclusief een marge waar de reistijd binnen valt.

De stikstofproblematiek (o.a. vervallen bouwvrijstelling), het tijdelijk pauzeren van de vergunningverlening in Brabant en de herijking van het mobiliteitsfonds door het Rijk bemoeilijkt de realisatie van (infrastructurele) projecten, zowel provinciaal als rijks. Voor een robuust en betrouwbaar mobiliteitssysteem is versnelling van de mobiliteitstransitie nodig om de impact hiervan te beperken.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

(Snel-)fietsroutenwerk

- Om het fietsgebruik te stimuleren realiseren we een netwerk van snelfietsroutes: snelfietsroutes van het programma Fiets in de Versnelling 2016-2020 zijn gerealiseerd (4 in 2023 en 9 in 2025)
- Afspraken Toekomstbeeld Fiets 2040 bij BO-MIRT 2022 zijn vertaald in de Regionale Mobiliteitsagenda's en -programma's 2023 (RMA's en RMP's).

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Goederencorridor

- Wilhelminakanaal geschikt voor klasse IV schepen tot en met haven Loven (Tilburg): oplevering in: ntb. Herbouw sluis II staat op prioriteringslijst van het Rijk, wij zijn afhankelijk van het rijk.
- Vervolgafspraken over de realisatie van truckparking(s) op corridor Rotterdam – Venlo.
- Vervolgafspraken over corridor Zuid (Amsterdam – Antwerpen) nav startbeslissing bij BO MIRT 2022.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

OV-netwerk

We werken aan de doorontwikkeling van het OV-netwerk:

- Afspraken Toekomstbeeld OV 2040 bij BO-MIRT 2022 zijn vertaald in de Regionale Mobiliteitsprogramma's 2023 (RMP's).
- Onderzoek naar Hub's langs de corridor Breda- Gorinchem – Utrecht / A27 is uitgevoerd.
- Afspraken mobiliteitspakket Brainport bij BO-MIRT 2022 zijn vertaald in de Regionale Mobiliteitsprogramma's 2023 (RMP's).

- HOV tracé Breda nav het verstedelijkingsakkoord is uitgewerkt.
- HOV-voorzieningen kom Aalst (voormalige N69) is gerealiseerd.
- Project Vluchtstrookgebruik (Bus Rapid Transit als onderdeel A50 pakket en De Run) is opgestart (realisatie 2024).

Uitvoering van rijksprojecten (derden):

- Start voorbereiding / uitvoering PHS in: ntb (oplevering: ntb)
- Realisatie Maaslijn door derden: oplevering in: ntb. De aanbesteding is stopgezet door het Rijk. Wij zijn niet risicodragend

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

De realisatie van PHS Vught is gestart met de bouw van het tijdelijke spoor, terwijl PHS Boxtel nog wacht op een uitspraak door RvS. Wel zijn met de gemeente afspraken gemaakt over het vervolg en extra middelen. De opdracht voor opwaardering van de Maaslijn is in 2023 gegund (beoogde oplevering 2027). Belangrijke afspraken over de realisatie van het Toekomstbeeld OV 2040 zijn gemaakt in de Brainportdeal. De uitwerking hiervan voor de stedelijke regio's in de MMMP's is vertraagd door de demissionaire status van het kabinet

Wegennet

Provinciaal wegennet:

- Er is in deze bestuursperiode een definitief besluit over de bundelroute in het kader van de bereikbaarheid Eindhoven / Helmond / Nuenen. Draagvlak is daarbij belangrijk.
- We realiseren de N279 Veghel – Asten (oplevering: ntb) Het PIP is vernietigd. Er is een ontwikkelperspectief opgesteld met de regio. Er is in 2023 een nieuw plan opgesteld.
- We realiseren de N629 (oplevering Fase II in 2025)

Rijkswegennet:

- We realiseren de N65 (oplevering: ntb). Gemeentelijke bestemmingsplannen zijn vernietigd door RvS. Onderzoek naar hoe nu verder.
- Er is een definitieve afspraak gemaakt over realisatie A58 Tilburg – Eindhoven

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Het is gelukt om een aantal provinciale reconstructieprojecten, die vanwege de vergunningverlening tijdelijk gepauzeerd waren, weer terug op te starten. Door de vertraging en aanvullende maatregelen vanwege stikstof worden de projecten wel aanzienlijk duurder. Voor de projecten N629 Dongen - Oosterhout en N279 is vervolgonderzoek nodig om te bepalen wat wel mogelijk is.

Door de herprioritering van het mobiliteitsfonds is een aantal rijksprojecten in Brabant voor onbepaalde tijd gepauzeerd. De reconstructie van de N65 en de A58 Tilburg – Eindhoven staan nog wel op de lijst met prioritaire projecten. Er zit nog wel een blokkade op door stikstof voor realisatie op korte termijn.

Hebben we bereikt wat we wilden bereiken?

We gaan voor een samenhangend mobiliteitssysteem.

Het aantal multimodale ketenverplaatsingen* in personen- en goederenvervoer in Brabant is in 2030 verdubbeld ten opzichte van 2019.

- Ontwikkeling modal split in het personenvervoer van weg naar openbaar vervoer en fiets (absolute aantallen, Noord-Brabant): > vorig jaar
- Ontwikkeling modal split in het goederenvervoer van weg naar spoor en water (absolute aantallen, Noord-Brabant): > vorig jaar

**Bij multimodale ketenverplaatsing is er sprake van een combinatie van meerdere (duurzame) vervoerwijzen voor één verplaatsing. Modal split houdt de verdeling in tussen modaliteiten.*

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

De modal split 2022 is voor personenvervoer uitgekomen op 28,1% (stijging van 3,3% ten opzichte van 2021) en voor goederenvervoer 10,2% (stijging van 0,4% ten opzichte van 2021). De cijfers over 2023 komen in de loop van 2024 beschikbaar.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Mobiliteitspakketten

- In 2025 is het maatregelenpakket De Run uitgevoerd.
- De vier verstedelijkingsakkoorden zijn vertaald naar multimodale mobiliteitspakketten in de Regionale Mobiliteitsprogramma's 2023 (RMP's).

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

De uitvoering van het maatregelenpakket De Run ligt op schema.

Vanwege de demissionaire status van het kabinet is er nog geen besluit genomen over de MMMP's voor de 4 stedelijke regio's. Afspraak is om hierover te besluiten bij BO-MIRT 2024.

Multimodaal goederenvervoer

- Definitieve afspraak met Rijk, regio en bedrijfsleven over de trimodale ontwikkeling haven Loven (Tilburg) op de corridor Rotterdam – Venlo in 2023.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

In het realisatiepact zijn afspraken gemaakt over de ontwikkeling van Tilburg als bovenregionaal knooppunt. De trimodale ontwikkeling via betere benutting van de bestaande infrastructuur en onderzoek naar de herinrichting van het havengebied is onderdeel van deze afspraken.

Ontwikkeling knooppunten / mobiliteitshubs

- MIRT-verkenning spoorknooppunt 's-Hertogenbosch opgeleverd in 2023.
- We innoveren 6 bestaande OV-knooppunten tot mobiliteitshubs en ontwikkelen we samen met gemeenten minimaal 6 nieuwe innovatieve mobiliteitshubs in de periode tot 2023.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

De MIRT-verkenning OV knoop Bosch Centraal ('s-Hertogenbosch) loopt, gericht op een besluit over het voorkeursalternatief medio 2024.

Op basis van een hub-onderzoek in West-Brabant is een aantal kleinschalige maatregelen (bijvoorbeeld fietskluizen) gerealiseerd. Het heeft nog geen prioriteit in de regio, daarom is meer provinciale regie nodig om de toegankelijkheid tot het OV te vergroten via Hubs en de transitie naar gedeelde mobiliteit te versnellen. Zo zijn we nauw betrokken bij de ontwikkeling van mobiliteitshubs Roosendaal en Zevenbergen waar ook woningbouwlocaties zijn. Voor Oost-Brabant is een hub-onderzoek gestart, meer in relatie tot het netwerk van deelmobiliteit.

Smart Mobility

- MobilitymoveZ.NL heeft in de periode 2020-2023 20 nieuwe mobiliteitsoplossingen getest, waarvan 10 ook succesvol verder in de praktijk zijn gebracht.
- Talking Traffic heeft in 2023 minimaal 6 mobiliteitsdiensten operationeel in Brabant via slimme verkeerslichten.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Voor details wordt verwezen naar de 14e voortgangsrapportage SmartwayZ.NL.

Hebben we bereikt wat we wilden bereiken?

We gaan voor mobiliteit voor iedereen.

Het aantrekkelijk maken van alternatieven voor de (eigen) auto: lopen, fietsen, gedeelde mobiliteit voor iedereen.

- Onderwijs-, zorg-, werk-, recreatie-, natuur- en dagelijkse voorzieningen en sociale contacten zijn in 2030 goed bereikbaar voor iedereen: ontwikkeling van de nabijheid van voorzieningen in verschillende type regio's en voor verschillende type modaliteiten.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

De cijfers 2022 zijn: 227 buurten hebben een huisartsenpraktijk verder dan 3 km (was 229 in 2021); 368 buurten hebben een dagelijkse supermarkt verder dan 2 km (was 354 in 2021); 4 buurten hebben een bibliotheek verder dan 10 km (was 5 in 2021). De cijfers 2023 zijn nog niet beschikbaar.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Toegang tot mobiliteit

- We stimuleren dat elke Brabander in de gelegenheid is om te fietsen en dat ook zo lang mogelijk kan blijven doen. Daartoe faciliteren we voor de fietsende ouderen het programma Doortrappen van het ministerie van IenW: in 2023 27 gemeenten die meedoen met Doortrappen.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Hebben we bereikt wat we wilden bereiken?

We gaan voor schone, stille en gezonde mobiliteit

We zorgen in Noord-Brabant dat de overlast van verkeer geminimaliseerd wordt door in te zetten op stille voertuigen en infrastructuur.

- Ontwikkeling aantal objectief geluidgehinderden waar de wettelijke geluidnormen worden overschreden (provinciale wegen): aantal < vorig jaar.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Omgevingskwaliteit en leefbaarheid

- In deze bestuursperiode besluit over / onderzoek naar potentie van minimaal 3 komomleidingen.
- Realiseren Schaalsprong Fiets: 20% meer fietsers (op de snelfietsroutes in 2027 tov 2017) in samenwerking met de Brabantse gemeenten. Hiermee dragen we bij aan de doelstelling van drie extra gezonde levensjaren voor de Brabantse burger.
- Fietsstimulering via werkgevers: 250 werkgevers die fiets stimuleren in hun organisatie via Sjees gangmakers in 2023.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Bij de laatste drie gerealiseerde snelfietsroutes is het aantal fietsers op de verbinding toegenomen. Een groot deel legde de route voorheen af met de auto.

In 2023 namen 211 werkgevers deel aan fietsstimulering via Sjees gangmakers.

Inzet verbonden partijen

Heeft het gekost wat het mocht kosten?

Bedragen x € 1.000	Begroting 2023 oorspronkelijk	Begroting 2023 na wijziging	Jaarrekening 2023 realisatie	Vershil begroting - realisatie
Lasten				
Programmalasten	96.260 N	57.261 N	57.456 N	195 N
Toegerekende organisatiekosten	4.769 N	8.621 N	10.663 N	2.043 N
Totaal Lasten	101.029 N	65.882 N	68.119 N	2.238 N
Baten				
Programmabaten	58.234 V	67.419 V	19.450 V	47.969 N
Bijdrage in toegerekende organisatiekosten	0	0	2.304 V	2.304 V
Totaal Baten	58.234 V	67.419 V	21.755 V	45.665 N
Saldo van baten en lasten	42.796 N	1.538 V	46.365 N	47.903 N

Toelichting verschil begroting – realisatie

9. Mobiliteitsontwikkeling - Afwijking lasten (bedragen x € 1.000)

2.238

N

Algemeen

-

Begrotingsprogramma 09 Mobiliteitsontwikkeling gaat over opgaven en projecten gericht op de (door-)ontwikkeling van het totale Brabantse mobiliteitssysteem en deze worden gefinancierd uit de reserve. Op basis van de (meerjarige) afspraken in het kader van de programmering worden de middelen op de meerjarige begroting geraamd. De realisatie van de programmalasten van 9. Mobiliteitsontwikkeling komt uit op € 57,5 mln. t.o.v. een begroting van € 57,3 mln. Een overschrijding van de lasten van € 0,2 mln. (100,3% realisatie).

N65

6.291

V

Omdat de reconstructie van de N65 op dit moment in de huidige vorm niet kan worden uitgevoerd, is het contract met de huidige aannemer ontbonden. Als gevolg van de verrekening van de termijnen heeft er een terugbetaling door de aannemer plaatsgevonden en is er sprake van een negatieve realisatie. Hierdoor is er een onderbesteding ontstaan. Hier staan ook lagere baten uit de rijksbijdrage N65 en van gemeenten tegenover. De middelen voor de N65 blijven vooralsnog beschikbaar op de meerjarige begroting voor uitvoering van het project op een later moment.

Quick Win pakket A2 Deil - 's-Hertogenbosch

1.608

V

De provincie voert samen met partners het Quick Win pakket uit op de corridor A2 Deil - 's-Hertogenbosch. De voorbereiding voor de snelfietsroute Zaltbommel - 's-Hertogenbosch vraagt iets meer tijd. De provincie draagt hieraan bij via een subsidie. De middelen dienen beschikbaar te blijven op de meerjarige begroting.

SPUK LVO

3.618

N

Voor de ondertunneling van de Oosterhoutseweg in Gilze (provinciale weg N629) kan de provincie een beroep doen op een rijksbijdrage vanuit het Landelijk Verbeterprogramma Overwegen (LVO). Van de kosten van het realisatie van de tunnel kan 50% toegerekend worden aan de rijksbijdrage. De realisatie van de tunnel loopt voor op planning. Tegenover de extra kosten staan ook extra baten in de vorm de rijksbijdrage.

N279 Veghel - Asten

1.113

V

Door de plannen N279 Veghel - Asten is de RvS een streep gezet. Via een drietal werksporen wordt gekeken wat nodig is en wat kan op deze provinciale weg. Via werkspoor 3 wordt gekeken naar het verbeteren van de doorstroming via multimodale bereikbaarheidspakketten. Het opstarten daarvan vraagt meer tijd.

Robuuste Brabantroute Gilze

745 V

De provincie draagt financieel bij in de spoorzone van Gilze en Rijen. Vanwege een tekort bij het project is er vertraging ontstaan. De aanvraag van de bijdrage door de gemeente gebeurt hierdoor later dan oorspronkelijk gedacht.

Snelfietsroutes

731 V

Voor de realisatie van het snelfietsrouten netwerk in Brabant verstrekt de provincie subsidies voor de provinciale bijdrage in de routes. Op basis van nieuwe regelgeving dienen de lasten voor subsidie genomen te worden op basis van het bestedingspatroon van de

gemeenten. Op basis van een geactualiseerd bestedingspatroon van een gemeente heeft hierdoor aan het einde van het jaar een lastencorrectie naar volgende jaren plaatsgevonden en is nu onderbesteding ontstaan.

Fiets in de Versnelling 306 V

Binnen het budget van het programma Fiets in de Versnelling zijn middelen gereserveerd voor het project Zon op Infra. Deze uitgaven dienen op basis van wet- en regelgeving geactiveerd en afgeschreven worden. De restant middelen dienen beschikbaar te blijven en omgezet worden naar een investeringskrediet.

Ontwikkeling regionale luchtvaart 405 N

Voor de ontwikkeling van de regionale luchtvaart Eindhoven Airport is een meerjarige subsidie verstrekt aan de Stichting Leefbaarheid Luchthaven Eindhoven. In tegenstelling tot eerder aannamen wordt de last niet over meerdere jaren verdeeld, maar ineens genomen ten laste van 2023. De dekking is afkomstig uit rijksmiddelen (voorheen middelen Alders tafel).

A67 1.830 N

Voor het treffen van infrastructurele en Smart Mobility op A67 is in het kader van het programma SmartwayZ.NL door de provincie een subsidie verstrekt aan gemeente Eindhoven. Op basis van nieuwe regelgeving dienen de lasten voor subsidie genomen te worden op basis van het bestedingspatroon van de gemeente. Op basis van een geactualiseerd bestedingspatroon van een gemeente heeft hierdoor een lastencorrectie plaatsgevonden en is nu overbesteding ontstaan.

RMP's 1.655 V

De provincie werkt via een gezamenlijke meerjarige agenda samen met de regio's. Via de Regionale Mobiliteitsprogramma's wordt de provinciale cofinanciering overgemaakt naar de regio. De verdeling over de jaren gebeurt op basis van het moment van aanvragen van de afgesproken bijdrage door de gemeenten en de voortgang in de uitvoering.

De Run 7.044 N

De provincie draagt bij in het bereikbaarheidspakket voor De Run Veldhoven. Samen met de rijksbijdrage is de provinciale cofinanciering overgemaakt aan gemeente Veldhoven. Op basis van nieuwe regelgeving dienen de lasten voor de bijdrage genomen te worden op basis van het bestedingspatroon van de gemeente. Er was uitgegaan van een geactualiseerd bestedingspatroon van de gemeente. Deze is niet gekomen en zonder een lastencorrectie naar volgende jaren is nu sprake van een flinke overbesteding.

Toegerekende organisatiekosten 2.043 N

De toegerekende organisatiekosten komen op basis van de gerealiseerde uren-inzet hoger uit.

Overige: saldo van overige lagere en hogere lasten 253 V

9. Mobiliteitsontwikkeling - Afwijking baten (bedragen x € 1.000) 45.665 N

Algemeen -

De realisatie van de programmabaten van 9. Mobiliteitsontwikkeling komt uit € 48,0 mln. t.o.v. een begroting van € 67,4 mln. (28,8%). Zonder de administratieve correctie voor afschrijvingslasten N69 komt de realisatie uit op € 65,3 mln. (96,8%).

Rijksbijdrage N69	45.815
	N

In opdracht van de accountant is de boekwaarde N69 gecorrigeerd, omdat op de investering in de N69 waarvoor een Rijksbijdrage is ontvangen niet mag worden afgeschreven. De afwaardering verloopt niet via de exploitatie, maar is rechtstreeks gecorrigeerd op de boekwaarde per 1 januari 2023. Een gelijke onderschrijding op de lasten zit in programma 08.

N65	6.478
	N

Zowel Rijk als gemeenten dragen financieel bij in de reconstructie van de rijksweg N65. Vanwege het ontbinden van het contract met de huidige aannemer zijn er minder kosten gemaakt en worden minder bijdrage van derden toegerekend. De middelen van derden voor de N65 blijven vooralsnog beschikbaar op de meerjarige begroting voor uitvoering van het project op een later moment.

SPUK LVO	3.618
	V

Voor de ondertunneling van de Oosterhoutseweg in Gilze (provinciale weg N629) kan de provincie een beroep doen op een rijksbijdrage vanuit het Landelijk Verbeterprogramma Overwegen (LVO). Tegenover de extra kosten staan ook deze extra baten in de vorm de rijksbijdrage.

Inkomsten gedragsmaatregelen	649 V
------------------------------	-------

Voor het continueren van de gedragsmaatregelen uit het programma SmartwayZ.NL zijn reeds in 2023 bijdragen van partners ontvangen. De uitgaven zullen de komende jaren plaatsvinden.

Bijdrage in toegerekende organisatiekosten	2.304
	V

De bijdrage in toegerekende organisatiekosten komt hoger uit.

Overige: saldo van overige lagere en hogere baten	57 V
---	------

Programma 10 Cultuur, Erfgoed, Sport en Vrijetijd

Inleiding

Inleiding

We willen bereiken dat Brabant voor zoveel mogelijk mensen een fijne en leuke plek is om te wonen, werken en te recreëren. Inwoners en bezoekers van Brabant nog meer laten genieten van cultuur, erfgoed, sport en ons Brabants vrijetijdsaanbod. Daarvoor hebben we een nieuw integraal Beleidskader Levendig Brabant 2030 (PS 67/22) dat begin 2023 door uw Staten is vastgesteld. Op basis van de uitvoeringsagenda 2023 is vervolgens afgelopen jaar gewerkt aan de realisatie van de doelstellingen zoals opgenomen in het beleidskader. Zo is de pilot Levendig Brabant uitgevoerd, waarbij we kleinschalige initiatieven hebben ondersteund die invulling geven aan de accenten uit het nieuwe beleidskader.

Voor wat betreft de professionele kunsten is, op basis van de begin 2023 vastgestelde uitgangspunten (zie Statenmededeling), eind van het jaar de regeling voor de nieuwe kunstplanperiode 2025-2028 vastgesteld (zie nieuwsbericht). Medio 2024 vindt de toewijzing plaats. Daarnaast is gestart met de ontwikkeling van financieringsinstrumenten voor cultuur. In 2023 is voor het laatst de impuls geldenregeling opengesteld.

Voor 2024 wordt een ander instrumentarium ontwikkeld om cultureel aanbod te stimuleren dat ook beter past bij groepen uit de samenleving waar weinig aanbod voor is. We verwachten de nieuwe regeling medio 2024 open te stellen. Ook hebben we eind 2023 een regeling opengesteld om theaters en musea te ondersteunen bij het verbreden van het publieksbereik met aandacht voor diversiteit en inclusiviteit (zie Statenmededeling). Tevens is op basis van motie 64A-2021 in 2023 besloten de Brabantse bibliotheken een extra impuls te geven voor de verbetering van de kwaliteit van de uitvoering van de wettelijke bibliotheektaak (zie memo gedeputeerde).

Ook in 2023 hebben we onze cultuurhistorische waarden en kenmerken ingebracht in de ruimtelijke besluitvormingsprocessen en in het bijzonder bij de totstandkoming van het 'Ruimtelijke voorstel'. Ook is, mede in verband met de invoering van de nieuwe omgevingswet, de Cultuurhistorische Waardenkaart (CHW) herzien. De CHW is ons belangrijkste juridische instrument aangestuurd door de omgevingsverordening, waarop het erfgoed van provinciaal belang is opgenomen. Vanuit de verhaallijn Bevochten Brabant is in 2023 besloten tot een Brabantbreed programma in 2024-2025 rondom de viering van 80 jaar vrijheid. Het herinneren en herdenken van de Tweede Wereldoorlog en het vieren van de bevrijding bij een breed publiek staan hierbij centraal (zie nieuwsbericht). We hebben afgelopen jaar, naast de jaarlijkse restauratieregeling ook op andere wijze het behoud van erfgoed gestimuleerd. Voorbeelden daarvan zijn de regeling voor de restauratie van monumentale orgels die zich in beschermd rijksmonumentale kerken bevinden (zie Statenmededeling). Maar bijvoorbeeld ook de medefinanciering van de doorontwikkeling van Museum Overloon (zie statenmededeling).

Voor wat betreft Sport is via de regeling 'Stimulans voor Bewegen' de ondersteuning van kleinschalige projecten mogelijk gemaakt, die stimuleren dat meer Brabanders voldoen aan de beweegnorm. Ook is besloten tot het ondersteunen we 15 gemeenten die op een innovatieve manier de openbare ruimte beweegvriendelijker in willen richten (zie nieuwsbericht). Hiermee is ook bijgedragen aan het realiseren van de doelstellingen van het Beleidskader Gezondheid.

Tot slot is via Visit Brabant de campagne Brabant Dichterbij gecontinueerd met als doel om de levendigheid van Brabant nog verder te vergroten door meer bezoekers naar Brabant te trekken (zie site).

Hebben we bereikt wat we wilden bereiken?

Bevorderen van een passend aanbod

Omschrijving (toelichting)

Indicatoren:

- Het aantal bezoekers van activiteiten en locaties van de vier sectoren in vergelijking met andere provincies in Nederland (streefwaarde beter dan de huidige 7e plaats t.o.v. andere provincies,)

- Tevredenheid van inwoners met het aanbod van cultuur (score hoger dan of gelijk aan huidige score 7,2).
- Tevredenheid Sport: aandeel inwoners dat tevreden is (streefwaarde beter dan huidige 4e plaats t.o.v. andere provincies)
- Tevredenheid van meerdaags internationaal bezoek (streefwaarde: beter dan huidige 3e plaats t.o.v. andere provincies)

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Voor het bereiken van de doelstelling liggen we op koers. De tevredenheid over sport en cultuur liggen op het gewenste niveau. Het aantal bezoekers is nog niet terug op het niveau van voor corona. Bij de tevredenheid van meerdaags internationaal bezoek liggen nog niet op het gewenste niveau, maar de verwachting is dat Brabant in 2030 tot de groep top drie behoort.

Wat hebben we daarvoor bereikt?

Meerjarige ondersteuning van professionele- en amateurkunst (incl. PZN)

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

In 2023 hebben we 54 professionele kunstinstituten en 18 amateurkunstinstituten ondersteund die activiteiten mogelijk maken die bijdragen aan een levendig Brabant. Tevens is eind 2023 ook de regeling opengesteld voor de nieuwe periode (2025-2028), zie nieuwsbericht.

Stimuleren (inter)nationale topcultuur met inzet van Brabant C Fonds

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Er is in 2023 beperkt beslag gelegd op het beschikbare budget. Voor een substantieel deel van het budget zijn subsidieaanvragen nog in behandeling. De eventuele toekenningen die daaruit volgen vinden in 2024 plaats.

Ondersteunen restauratie onroerend erfgoed

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Met de jaarlijkse subsidieregeling voor cultureel erfgoed in Brabant hebben we ook in 2023 bijgedragen aan de restauratie van onroerend erfgoed. Daarnaast is in afgelopen jaar ook bijgedragen aan het behoud van monumentale kerkorgels (zie Statenmededeling).

Bevorderen van verduurzaming monumenten

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Samen met Monumentenwacht is een zelfstandig opererend energieloket opgericht, waar verschillende doelgroepen terecht kunnen met vragen over verduurzamen van monumenten. Zie verder ook memo gedeputeerde.

Ondersteunen van topsportevenementen

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

We hebben ook in 2023 een 11-tal topsportevenementen ondersteund en zijn mede-aanjager geweest van (het verankeren van) de maatschappelijke activatie rond topsportevenementen via het BrabantSport Fonds. Eind 2023 heeft een tussentijdse evaluatie plaatsgevonden. De uitkomsten hiervan worden ook meegenomen bij de op basis van het bestuursakkoord 2023-2027 voorziene voortzetting van het fonds na 2025.

Uitvoeren van Brabantbrede marketingstrategie

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Het vrijetijdsaanbod, passend bij het Brabantse profiel, is onder de aandacht gebracht bij inwoners en bezoekers van Brabant onder andere via de structurele inzet van het digitaal platform www.visitbrabant.com, trade services (persbewerking, touroperators en beurzen) en marketingcommunicatie acties (via social media, nieuwsbrieven, digitale magazines).

Hebben we bereikt wat we wilden bereiken?

Bevorderen van inclusief aanbod

Omschrijving (toelichting)

Indicatoren:

- Oplevering kwalitatieve rapportage in hoeverre binnen cultuur, erfgoed, sport en vrijetijd wordt omgegaan met inclusief aanbod (streefwaarde: tweejaarlijks oplevering).

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Er is op dit moment geen indicatie dat de streefwaarde(s) niet gehaald worden'. In 2024 wordt het kwalitatief onderzoek uitgevoerd.

Wat hebben we daarvoor bereikt?

Uitvoeren pilots in het kader van Levendig Brabant

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

In 2023 is de succesvolle regeling Pilots Levendig Brabant uitgevoerd waarbij we initiatieven uit de samenleving hebben ondersteund die aansluiten bij de accenten uit de het kader én die verbinding leggen tussen cultuur, erfgoed, sport en vrije tijd. Zie verder het nieuwsbericht. Op basis van dit succes en het bestuursakkoord 2023-2027 voorzien we de komende bestuursperiode een vervolg hierop.

Versterken van het publieksbereik en stimuleren van participatie

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Eind 2023 is een regeling opengesteld waarmee 24 theaters en 52 musea worden ondersteund voor het uitvoeren van projecten die zijn gericht op het vergroten van publieksbereik, met aandacht voor inclusiviteit en diversiteit. Zie verder de statenmededeling.

Hebben we bereikt wat we wilden bereiken?

Stimuleren van innovatie en vernieuwing

Omschrijving (toelichting)

Indicatoren:

- Omvang van banen en bedrijven in creatieve industrie in Brabant (streefwaarde: beter dan 3e plaats t.o.v. andere provincies, huidige waarde 3e plaats).
- Oplevering rapportage naar de vitaliteit en vernieuwingskracht van instellingen van de vier sectoren (streefwaarde tweejaarlijks oplevering).

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

De streefwaarde voor de omvang van de creatieve industrie is gehaald. Er is op dit moment geen indicatie dat de streefwaarde(s) voor vitaliteit en vernieuwingskracht niet gehaald wordt. In 2024 wordt het kwalitatief onderzoek hierover opgeleverd.

Wat hebben we daarvoor bereikt?

Uitvoering geven aan innovatieagenda via BrabantSport

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Ook in 2023 is uitvoering gegeven aan de innovatieagenda waarbij zes projecten uit de agenda mede mogelijk zijn gemaakt. Dit betreft vier projecten met als onderwerp topsportinnovaties en twee projecten m.b.t. innovaties voor evenementen, waarvan één gericht op verduurzaming. Een mooi voorbeeld hierbij is project Customized food.

Ondersteunen van ondernemerschap in de vrijetijdssector

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Via VisitBrabant hebben minimaal 250 ondernemers in de vrijetijdssector ondersteund met cursussen, workshops etc. op het gebied van marketing en productontwikkeling.

Inzet Leisure Ontwikkel Fonds (LOF) Noord-Brabant

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Het Leisure Ontwikkel Fonds Noord-Brabant (LOF Brabant) is in 2017 opgericht en verstrekt leningen aan ondernemers met een innovatief, kwalitatief onderscheidend plan voor de Brabantse vrijetijdssector. Zie voor een actueel overzicht van de projecten <https://www.lofbrabant.nl/projecten/>.

Uitvoering geven aan regeling Impulsgelden

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

De regeling impulsgelden is uitgevoerd. Via de regeling geven we incidentele financiële impulsen aan startende makers en instellingen om zich te ontwikkelen zodat daarmee de marktpositie duurzaam wordt versterkt. Verder is besloten om voor 2024 nieuwe regelingen te ontwerpen die beter passen bij het nieuwe beleidskader. Zie verder het nieuwsbericht.

Hebben we bereikt wat we wilden bereiken?

Stimuleren van aanbod voor jeugd en talentontwikkeling

Omschrijving (toelichting)

Indicatoren:

- Deelname jongeren: Participatiegraad onder jongeren (16-29) sport (streefwaarde hoger dan Nederlands gemiddelde van 69,1%, nu 68,6%).
- Participatiegraad onder jongeren voor cultuur, erfgoed (streefwaarde PM, nog geen data beschikbaar, uitkomst onderzoek is in 2024 voorzien).

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Deelname jongeren van jongeren aan sport zit nu nog onder het Nederlands gemiddelde. De verwachting is dat de doelstelling gehaald kan worden. Er is op dit moment geen indicatie dat de streefwaarde(s) voor deelname van jongeren aan cultuur en erfgoed niet gehaald wordt. In 2024 komen data beschikbaar.

Wat hebben we daarvoor bereikt?

Ontwikkelen van culturele toptalenten

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Op basis van de regeling Talenthubs zijn in 2023 een 7-tal talenthubs voor beeldende kunst, muziek, theater, dans en letteren ondersteund. Zie ook <https://www.talenthubbrabant.nl/>

Faciliteren Brabantse topsporters

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Via onze bijdrage aan BrabantSport hebben we talenten gefaciliteerd in het nastreven van hun ambities als topsporter. Dit hebben we gedaan samen met partners zoals NOC*NSF en sportbonden.

Ondersteuning van cultuureducatie voor jongeren

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

We hebben, ook in 2023, samen met onder andere het Rijk het programma Cultuureducatie met Kwaliteit (CmK) ondersteund. Via dit programma werken scholen en culturele instellingen in het hele land samen om kunst en cultuur een vast onderdeel van het lesprogramma te maken. Het programma loopt t/m 2024. Zie verder de website CmK.

Stimuleren van erfgoedbeleving bij jongeren

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

We laten jongeren op zoveel mogelijk manieren kennis maken met Erfgoed, bijvoorbeeld via het project 'Museumschatjes', waarbij scholieren in klassikaal verband naar een museum gaan en aan de hand van het lesmateriaal op school het museumbezoek wordt voorbereid. Dit project loopt in principe af in 2023. Op basis van het beleidskader Levendig Brabant en het bestuursakkoord 2023-2027 voorzien we hiermee in 2024 verder te gaan.

Hebben we bereikt wat we wilden bereiken?

Bijdragen aan een gezonde en aantrekkelijke omgeving waar voldoende te beleven is en waar cultuurhistorie behouden blijft

Omschrijving (toelichting)

Indicatoren:

- Beweegrichtlijn: Het aandeel van de Brabantse bevolking dat aan de beweegrichtlijnen voldoet. (streefwaarde: meer dan 75% in 2030, (49,3% in 2020))
- Waardering maatschappelijk belang cultuur en erfgoed: De mate waarin Brabanders aangeven cultuur en erfgoed van belang te vinden voor de samenleving (hoger dan huidige score van 79%).
- Onderhoud rijksmonumenten: Het percentage rijksmonumenten in matige of slechte staat in de provincie Noord-Brabant volgens de jaarlijkse monumentenmonitor. (streefwaarde: lager dan huidige 18%).

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Voor onderhoud rijksmonumenten en de waardering van het maatschappelijk belang culturen erfgoed zijn streefwaarden gehaald. De Brabantse bevolking voldoet niet aan de beweegrichtlijn (44,3 % van de volwassenen en 68,3% van de jongeren voldoet aan de beweegrichtlijn. De verwachting is dat de streefwaarde (meer dan 75% beweegt voldoende in 2030) niet gehaald wordt.

Wat hebben we daarvoor bereikt?

Bijdragen aan ontwikkeling Brabants icoon Van Gogh

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Via de ondersteuning van de Van Gogh Sites Foundation is bijgedragen aan de ontwikkeling van Brabants icoon Van Gogh.

We verbinden erfgoed in voorbeeldprojecten aan de hoofdpunten van de omgevingsvisie

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Als continue proces hebben we er ook in 2023 voor gezorgd dat cultuurhistorische waarden zijn meegewogen bij ruimtelijke ontwikkelingen, zoals bij het opstellen van het Ruimtelijk Voorstel. Voor ondersteuning van deze afwegingen wordt de cultuurhistorische waardekaart (CHW) gebruikt die gekoppeld is aan de omgevingsverordening. Eind 2023 is, mede als gevolg van de nieuwe omgevingswet, deze kaart geactualiseerd.

Stimuleren bewegen en sporten

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Medio 2023 is de regeling Stimulans voor bewegen open gesteld waarbij initiatieven die stimuleren dat meer Brabanders voldoen aan de beweegnorm centraal stonden. Juist ook degenen die er nu nog niet aan voldoen. De regeling was al snel overvraagd. Op basis van dit succes en het bestuursakkoord 2023-2027 voorzien we in 2024 een vervolg op deze regeling.

Inzet verbonden partijen

Voor het realiseren van de doe<https://www.museumkwartiershertogenbosch.nl/instellingen> uit dit begrotingsprogramma worden onderstaande verbonden partijen ingezet:

- Stichting Beheer Museumkwartier
- Stichting Brabant C Fonds
- Stichting Leisure Ontwikkelfonds Noord-Brabant
- NV Monumenten Beheer Brabant

Nadere informatie over verbonden partijen staat in de paragraaf Verbonden partijen.

Heeft het gekost wat het mocht kosten?

Bedragen x € 1.000	Begroting 2023 oorspronkelijk	Begroting 2023 na wijziging	Jaarrekening 2023 realisatie	Vershil begroting - realisatie
<u>Lasten</u>				
Programmalasten	54.454 N	57.173 N	56.224 N	949 V
Toegerekende organisatiekosten	4.005 N	3.407 N	3.111 N	296 V
Totaal Lasten	58.459 N	60.579 N	59.335 N	1.245 V
<u>Baten</u>				
Programmabaten	651 V	803 V	817 V	14 V
Bijdrage in toegerekende organisatiekosten	0	0	0	0
Totaal Baten	651 V	803 V	817 V	14 V
Saldo van baten en lasten	57.808 N	59.776 N	58.518 N	1.258 V

Toelichting verschil begroting – realisatie

10. Cultuur, Erfgoed, Sport en Vrije tijd - Afwijking lasten (bedragen x € 1.000)	1.245 V
Cultuur: Brabant C	615 V
Betreft minder verstrekte subsidies dan eerder door Brabant C geprognostiseerd.	
Erfgoed	339 V
Betreft lagere uitgaven voor behoud erfgoedlandschappen dan voorzien.	
Toegerekende organisatiekosten	296 V
De toegerekende organisatiekosten komen op basis van de gerealiseerde uren-inzet lager uit.	
Overige: saldo van overige lagere en hogere lasten	5 N
10. Cultuur, Erfgoed, Sport en Vrije tijd - Afwijking baten (bedragen x € 1.000)	14 V
Overige: saldo van overige lagere en hogere baten	14 V

Algemeen financieel beleid

Inleiding

De lasten en baten van de provincie worden toegedeeld aan tien programma's. Naast de lasten en baten van de beleidsprogramma's kent de provincie nog algemene dekkingsmiddelen en de centrale stelposten.

Hebben we bereikt wat we wilden bereiken?

Elk programma heeft naast de lasten van dat programma ook baten - zoals specifieke uitkeringen van het Rijk - die direct tot dat programma behoren. Deze baten zijn meestal niet toereikend om de lasten te kunnen dekken. Tegenover de nadelige saldi van lasten en baten op de programma's, staan de algemene dekkingsmiddelen.

De in omvang belangrijkste algemene dekkingsmiddelen van de provincie bestaan uit:

- de inkomsten van de provinciale opcenten motorrijtuigenbelasting;
- de uitkering uit het provinciefonds;
- de beleggingsopbrengsten uit de immunisatieportefeuille;
- dividendopbrengsten en
- overige algemene inkomsten.

De algemene inkomsten belopen in 2023 € 811,4 mln. en dragen bij aan:

- het waarborgen van de zelfstandige financiële positie van de provincie;
- het handhaven van een reëel sluitende begroting op korte en middellange termijn;
- het verzekeren van een evenwichtige inkomstenontwikkeling.

Inzet verbonden partijen

Voor het realiseren van de doelstellingen uit dit begrotingsonderdeel worden onderstaande verbonden partijen ingezet:

- Bank Nederlandse Gemeenten NV (BNG)
- Nederlandsche Waterschapsbank

Nadere informatie over de verbonden partijen staat in de paragraaf Verbonden partijen.

In de bijlagenbundel –bijlage 3a deelnemingen van de jaarstukken is aangegeven op welke wijze deze verbonden partijen bijdragen aan de doelstellingen van het algemeen financieel beleid.

Algemene middelen

Bedragen x € 1.000	Begroting	Begroting	Jaarrekening	Vershil begroting
	2023	2023	2023	-
	oorspronkelijk	na wijziging	realisatie	realisatie
<u>Lasten</u>				
Programmalasten	143.208 N	117.829 N	55.885 N	61.945 V
Toegerekende organisatiekosten	30.110 N	40.651 N	45.957 N	5.307 N
Totaal Lasten	173.318 N	158.480 N	101.842 N	56.638 V
<u>Baten</u>				
Programmabaten	685.483 V	787.745 V	811.403 V	23.658 V
Bijdrage in toegerekende organisatiekosten	0	0	0	0
Totaal Baten	685.483 V	787.745 V	811.403 V	23.658 V
Saldo van baten en lasten	512.164 V	629.265 V	709.561 V	80.296 V

Specificatie algemene middelen

Hieronder zijn de baten en lasten van het Algemeen financieel beleid gesplitst naar:

- Algemene dekkingsmiddelen
- Overhead, Vpb en stelposten

Bedragen x € 1.000		Begroting 2023	Begroting 2023	Jaarrek. 2023	Vershil begr.- realisatie
		oorspronkelijk	na wijziging	realisatie	realisatie
Algemene dekkingsmiddelen					
<u>Lasten</u>					
	Dividenden	0	0	11 N	11 N
	Financieringsfunctie	684 N	594 N	658 N	64 N
	Ontwikkelbedrijf	4.813 N	4.821 N	1.695 N	3.125 V
	Toevoeging voorziening	0	0	5.511 N	5.511 N
	Overige algemene dekkingsmiddelen	352 N	497 N	292 N	205 V
	Totaal Lasten	5.849 N	5.912 N	8.167 N	2.255 N
<u>Baten</u>					
	Opbrengst opcenten motorrijtuigenbelasting	282.080 V	284.955 V	282.071 V	2.883 N
	Uitkering provinciefonds	330.801 V	361.204 V	361.866 V	662 V
	Decentralisatie-uitkeringen via provinciefonds	2.820 V	2.913 V	6.737 V	3.824 V
	Dividenden	24.897 V	61.196 V	61.191 V	5 N
	Financieringsfunctie	43.522 V	70.766 V	77.057 V	6.291 V
	Ontwikkelbedrijf	1.363 V	1.909 V	1.126 V	783 N
	Overige algemene dekkingsmiddelen	0	4.803 V	21.145 V	16.343 V
	Totaal Baten	685.483 V	787.745 V	811.193 V	23.449 V
	Totaal Algemene dekkingsmiddelen	679.634 V	781.833 V	803.026 V	21.194 V
Overhead, Vpb en stelposten					
<u>Lasten</u>					
	Onvoorzien	1.308 N	1.208 N	0	1.208 V
	In te zetten begrotingsruimte	61.512 N	58.643 N	0	58.643 V
	Overige stelposten	23.050 N	2.850 N	0	2.850 V
	Overhead	81.599 N	89.867 N	93.442 N	3.575 N
	Voorz.dubieuze debiteuren	0	0	232 N	232 N
	Totaal Lasten	167.469 N	152.568 N	93.675 N	58.893 V
<u>Baten</u>					
	Totaal Baten	0	0	209 V	209 V
	Totaal Overhead, Vpb en stelposten	167.469 N	152.568 N	93.465 N	59.103 V

Saldo van baten en lasten	512.164 V	629.265 V	709.561 V	80.296 V
---------------------------	-----------	-----------	-----------	----------

Toelichting op de verschillen t.o.v. de begroting

Algemeen financieel beleid - Afwijking lasten (bedragen x € 1.000) 56.638

V

Algemene dekkingsmiddelen:

Ontwikkelbedrijf 3.125

V

De onderschrijding van het budget wordt met name veroorzaakt, doordat de verwachte gerechtelijke uitspraken voor de projecten glastuinbouw Deurne en Fort Oranje zich in 2023 niet hebben voorgedaan, waardoor er geen verwacht verlies is genomen van respectievelijk € 1,6 en € 1,5 mln. Daarnaast is de uitgifte van grond voor het project AFWB Dinteloord achtergebleven, waardoor er geen doorbetaling heeft plaatsgevonden aan de gemeente van € 0,7 mln.

Correctie verliezen ontwikkelbedrijf 62 V

Betreft de onttrekking van de voorziening van € 62.000 voor het project LightYear. LightYear heeft in 2023 het faillissement aangevraagd, waardoor een beroep is gedaan op de afgegeven garantstelling met betrekking tot de huurkosten van het pand.

Onderzoeksbudget nieuwe investeringsmogelijkheden 229 V

De kosten m.b.t. onderzoeksbudget nieuwe investeringsmogelijkheden zijn lager dan geraamd doordat er:

1. Minder financiële onderzoeken plaats hebben gevonden dan vooraf geraamd (o.a. deels doorgeschoven naar 2024 e.v.);
2. Geen extra capaciteit is ingehuurd (projectleider of inzet bij piekmomenten) omdat dit door interne medewerkers is uitgevoerd;
3. Kosten (ten dele) verlegd zijn naar beleidsprogramma's.

Toevoeging voorziening overige lening 4.654

N

Dit betreft de storting in verband met de afwaardering van de lening aan Invest-NL m.b.t. LightYear alsmede in verband met de duurzame waardevermindering van de leningen aan De Kazerne, Evoltify en Peazy.

Overhead, VPB en stelposten

Onvoorzien 1.208

V

In de begroting wordt jaarlijks een stelpost voor onvoorziene lasten van € 1.308.402 opgenomen. Gedurende het begrotingsjaar 2023 is hierop een beroep gedaan voor een bijdrage voor de slachtoffers van de aardbeving in Turkije en Syrië.

Stelpost bestuur en veiligheid 2.850

V

Vanuit de voorgaande bestuursperiode was nog € 2,85 mln. beschikbaar die was gereserveerd voor Bestuur en Veiligheid in de betreffende bestuursperiode. Inzet van de betreffende middelen was gekoppeld aan de uitwerking van Beleidskader en Uitvoeringsagenda Toekomstbestendig Bestuur, waarvoor besluitvorming plaatsvindt in 2024. Afweging van de middelen voor Toekomstbestendig Bestuur is onderdeel van de Perspectiefnota 2025.

In te zetten begrotingsruimte 58.643

V

In afwachting van het BA 2023-2027 is de begrotingsvrije ruimte van 2023 nog niet doorgeschoven. De middelen van ruim € 58,6 mln. worden via het jaarrekeningresultaat toegevoegd aan de begrotingsruimte voor het BA 2023-2027, zoals al is voorzien bij de PPN 2025.

Toegerekende organisatiekosten	5.307
	N

De toegerekende organisatiekosten komen op basis van de gerealiseerde uren-inzet hoger uit.

Overige: saldo van overige lagere en hogere lasten	482
	V

Algemeen financieel beleid - Afwijking baten (bedragen x € 1.000)	23.658
	V

Algemene dekkingsmiddelen:

Opbrengst opcenten motorrijtuigenbelasting	2.883
	N

Bij het bestuursakkoord 2019-2023 - is besloten dat de provincie gedurende de looptijd van het bestuursakkoord de opcenten jaarlijks indexeert. Het opcententarieff 2023 komt daarmee uit op 80,8. De opbrengsten worden geraamd op € 285,0 mln. op basis van de capaciteit van het wagenpark. De uiteindelijke jaaropbrengst bedraagt ca. € 282,1 mln., een negatief resultaat van 1,0%. Deze afwijking heeft te maken met een stijging van het aantal elektrische auto's die in de categorie zeer zuinig vallen en daarmee geen MRB en daaraan gekoppelde opcenten betalen. Ook is het aantal auto's die een half tarief betalen gestegen. Daarnaast is het aantal motoren gedaald.

Eind 2023 stonden in Noord-Brabant ruim 1.507.000 (eind 2022 1.467.000) personenauto's geregistreerd en ruim 111.000 (eind 2022 122.000) motoren. Er is sprake geweest van een lichte autonome groei van het wagenpark. Eind 2023 stonden in Noord-Brabant ruim 1.507.000 (eind 2022 1.467.000) personenauto's geregistreerd en ruim 111.000 (eind 2022 122.000) motoren. Er is sprake geweest van een lichte autonome groei van het wagenpark. Echter de capaciteit waarbij ook wordt gekeken naar het gewicht van auto's is niet gestegen, waardoor de geraamde opbrengst niet is gerealiseerd.

Uitkering provinciefonds: Algemene uitkering	662
	V

De algemene uitkering uit het provinciefonds is na wijziging geraamd op € 361,2 mln. op grond van de septembercirculaire 2023. Uit de decembercirculaire 2023 blijkt dat de uitkering 2023 uitkomt op € 361,9 (incl. afrekening 2022). Deze negatieve afwijking is het gevolg van een correctie die op de algemene uitkering is verwerkt bij de decembercirculaire.

Uitkering provinciefonds: Decentralisatie-uitkeringen	3.824
	V

Decentralisatie-uitkeringen maken deel uit van het provinciefonds, maar hebben een eigen verdeling. De begrotingsbedragen 2023 zijn gebaseerd op de september circulaire 2023.

Naast de algemene uitkering omvat het provinciefonds diverse decentralisatie-uitkeringen die samenhangen met specifieke beleidsafspraken, veelal vastgelegd in convenanten met het Rijk. In totaal gaat het om een volume van bijna € 6,7 mln. De hieraan gerelateerde uitgaven worden verantwoord op de functionele productgroepen in de beleidsprogramma's. De realisatie is ruim € 3,8 mln. hoger dan de raming, omdat er in de decembercirculaire nog een extra uitkering is ontvangen voor:

- restauratie grote monumenten van € 1,9 mln.
- Nationale omgevingsvisie van € 0,3 mln.
- Zware bodemverontreiniging door drugsdumping van € 1,5 mln.

- Uitkering voor weerbaar bestuur van ca. € 75.000
- Uitkering voor de aanpak van vakantieparken van € 40.000

Via het statenvoorstel bij de jaarrekening 2023 wordt voorgesteld deze middelen door te schuiven naar 2023.

Financieringsfunctie	6.387
	V

In 2023 is € 5,9 mln. extra rente ontvangen op de rekening courant bij de Schatkist en met het uitzetten van kasgeldleningen (van 1 tot 6 maanden) dan geraamd (€ 15 mln. begroot).

Een nadeel van € 75.000 is ontstaan op de pachtinkomsten van de Strategische Grondportefeuille.

Het overige verschil is ontstaan doordat sommige leningen eerder en andere later zijn verstrekt, waardoor een beperkte afwijking ontstaat in de ontvangen rente - inkomsten.

Dividenden	5 N
------------	-----

Het verschil is ontstaan door een per abuis onjuiste bijstelling van de begroting van het dividend van de Zeeuwse Energie Houdstermaatschappij (ZEH)

Ontwikkelbedrijf	1.120
	N

De onderschrijding van het budget wordt met name veroorzaakt doordat de uitgifte van grond en daarmee de afdracht van de gemeente groot € 0,7 mln. voor het project AFWB Dinteloord zijn achtergebleven en minder exploitatiebaten op de gronden en gebouwen van € 0,4 mln.

Onttrekking vrijval voorzieningen	1.617
	V

Met name door hogere beleggingsrendementen bij het Nazorgfonds en door gunstige ontwikkeling in de af te dekken risico's op leningen, vallen de ter zake hiervan getroffen voorzieningen vrij. De vrijval is toegevoegd aan de reserve, waar vanuit deze voorzieningen zijn gevormd

Voordelige afwikkelverschillen subsidies	8.721
	V

Deze afwijking heeft betrekking op voordelige afwikkelingsverschillen op subsidies die in voorgaande jaren zijn verstrekt, die ontstaan zijn na de slotwijziging 2023.

Vrijval Voorziening Stortplaatsen	5.902
	V

Om in de toekomst aan de verplichting van de eeuwigdurende nazorg gesloten stortplaatsen te kunnen voldoen is een voorziening Nazorgfonds gevormd. Echter na heroverweging (i.o.m. accountant) is besloten om de voorziening Nazorgfonds om te zetten in reserve Nazorgfonds. Dit doen we d.m.v. het opheffen van de voorziening Nazorgfonds en het bedrag ad € 5,9 mln. ten gunste van het Jaarrekeningresultaat te brengen. Vervolgens wordt het bedrag van € 5,9 mln., na besluitvorming door PS, in 2024 gestort in de reserve Nazorgfonds (t.l.v. rekeningresultaat 2023). Zie ook de toelichting onder garantstellingen in bijlage 7b.

SPUK NPLG onttrekking overhead	209 V
--------------------------------	-------

Ten behoeve van de SPUK NPLG worden de gemaakte overheadskosten gedekt vanuit de betreffende Rijksmiddelen

Overige: saldo van overige lagere en hogere baten

344 V

Paragrafen

Bedrijfsvoering

Inleiding

In 2023 hebben we geïnvesteerd in onze ambitie voor een opgavegestuurde netwerkorganisatie. Onderdeel hiervan is de samenwerking tussen het H- management en de inhoudelijke sturing vanuit de programmamanagers. Het bestaande samenwerkingsmodel is doorontwikkeld. Vanaf 1 januari 2024 sluiten H-eenheden aan op de programma's en gaan H-managers en P&O samenwerken vanuit het nieuwe programma Menselijk Kapitaal. Met deze aanpassingen is de sturing vanuit strategische personeelsplanning nog beter gekoppeld aan het opgavegestuurd werken, zodat er snel en flexibel geanticipeerd kan worden op ontwikkelingen.

Deze stap past bij de uitdagende arbeidsmarkt van nu. In 2023 lag de focus op het aantrekken en behouden van talent en op positionering van de provinciale organisatie als aantrekkelijk werkgever. In dit kader hebben we in 2023 een strategie ontwikkeld rondom arbeidsmarktcommunicatie, ter versterking van ons 'merk'. Via een 'referral programma' zetten we onze eigen medewerkers in als medewerker bij vacatures. Ook zijn er vernieuwende wervingsactiviteiten georganiseerd waardoor potentiële medewerkers op een laagdrempelige manier kennis kunnen maken met het werken bij de provincie. Een voorbeeld hiervan is 'Meet & Greet' bij het programma Energie. Middels een 'wildcard' hebben we mogelijkheden voor een werkplek gecreëerd voor jong talent, aansluitend bij bijvoorbeeld een tijdelijke opdracht of traineeprogramma(ook als er niet direct een formatieplaats beschikbaar is). Daarnaast zijn we een pilot gestart om door middel van exit-monitoring de beweegredenen van vertrekkende medewerkers in kaart te brengen. Tot slot hebben twintig trainees een bijdrage geleverd aan onze maatschappelijke opgaves: een mooie manier om kennis te maken met het werken bij de provincie.

Naast de uitdagende arbeidsmarkt heeft de provinciale organisatie ook te maken met een hoog ziekteverzuim. Met name het langdurig verzuim is en blijft hoog, ondanks de inzet van een aantal projecten en activiteiten op gebied van duurzame inzetbaarheid en gerichte acties op stroomlijning van het verzuimproces en de verbetering van de samenwerking met de arbodienst. Om de trend om te buigen is in 2023 veelvuldig gebruik gemaakt van een diversiteit aan verzuiminterventies, waaronder het inzetten van extra capaciteit voor verzuiminterventies bij een externe provider.

De nieuwe vervoersvisie is geïmplementeerd. Vanuit de visie 'we reizen om te ontmoeten' stimuleren we dat medewerkers op de plek werken die op dat moment het beste past bij hun werk. Hiervoor is dit jaar een belangrijke stap in de ontwikkeling van het Huis voor Brabant afgerond. Met een inrichting, passend bij het Anders Werken, Ontmoeten en Reizen, biedt het provinciehuis allerlei samenwerkingsplekken, teamruimtes en ontmoetingsplekken.

De meerjarige Transformatie ICT naar een toekomstbestendige ICT infrastructuur blijft volop in uitvoering. Deze wordt in 2024 vervolgd. Het afgelopen jaar heeft iedere medewerker de beschikking gekregen over een Basis Cloud werkplek. Exchange Online is ingevoerd en de eerste applicaties zijn naar de Cloud gebracht.

Wat willen we bereiken?

Organisatieontwikkeling: Een slimme en slagvaardige provincie, opererend in samenwerking met partners en een organisatie die deze manier van werken optimaal ondersteunt

Omschrijving (toelichting)

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Het realiseren van de plannen uit de beleidskaders en het gebiedsgericht werken zijn twee belangrijke pijlers voor de komende jaren. Bedrijfsvoering is hierbij ondersteunend. In 2023 heeft de laatste groep opdrachtnemers en programmabeheersers het organisatiebrede ontwikkeltraject rond opgave gestuurd werken afgerond. Hiermee is de methodiek opgave gestuurd programmeren gemeengoed binnen de organisatie. Met deze manier van werken worden jaarlijks programmeringen gemaakt. Hierbij wordt nog meer dan voorheen gezocht naar onderlinge afhankelijkheden en verbanden, zodat er snel en flexibel geanticipeerd kan worden op ontwikkelingen in de samenwerking met partners.

Wat willen we bereiken?

Toekomstbestendige bedrijfsvoering: Een organisatie die klaar voor een nieuwe manier van werken, ontmoeten en reizen, passend bij de 'nieuwe werkelijkheid'

Omschrijving (toelichting)

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Waar we voorheen nog primair het provinciehuis als werkplek gebruikten, hebben we de geleerde lessen uit de coronaperiode omgezet naar een basis om anders te werken. Dit sluit goed aan op het realiseren van opgaven in gebieden, wat werken op een andere locatie dan het provinciehuis steeds logischer en noodzakelijk maakt. Daarnaast streven we als provincie naar zo duurzaam mogelijk reizen. Als reizen niet noodzakelijk is, is thuiswerken een goed alternatief.

In 2023 is extra ingezet op de verduurzaming van het provinciehuis, zoals in het addendum 'Samen Bouwen aan de Kwaliteit van Brabant' van het bestuursakkoord 2020-2023 is opgenomen. Dit sluit aan bij de ambitie om maatschappelijk vastgoed te verduurzamen. We hebben de eerste stappen gezet voor de verduurzaming van het provinciehuis en de nieuwbouw, zoals benoemd in de Statenmededeling verduurzaming provinciehuis. In 2023 is de verduurzaming van Brabantlaan 3 (nieuwbouw) opgeleverd met een A+++ label. De voorbereidingen voor verdere CO2 reductie van het provinciehuis (Brabantlaan 1) zijn gestart. De uitvoering hiervan staat gepland vanaf medio 2024.

Daarnaast boeken we goede voortgang op het verder verbeteren van onze bedrijfsvoeringsprocessen, wat bijdraagt aan efficiënter en effectiever werken. Digitalisering is hierin een belangrijk onderdeel. Ook is er organisatiebreed steeds meer aandacht voor het op orde brengen van de informatiehuishouding en zijn WOO-werkprocessen geïmplementeerd.

Wat willen we bereiken?

Aantrekkelijk werkgeverschap: Een aantrekkelijk en modern werkgever zijn om talent voor Brabant aan te trekken en te kunnen behouden

Omschrijving (toelichting)

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

De krapte op de arbeidsmarkt is nog steeds voelbaar. Het blijft een uitdaging om talent aan te trekken en voor langere tijd aan onze organisatie te binden. In 2023 hebben we eerder genoemde instrumenten en beleid opgetuigd om aantrekkelijk werkgeverschap verder te ontwikkelen.

Wat willen we bereiken?

Doorontwikkelen van systemen en benutten van data voor maximale ondersteuning van opgabegestuurd werken

Omschrijving (toelichting)

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

De uitvoeringsagenda Digitale Transformatie geeft richting aan het systematisch werken aan datagedreven werken. Dit geldt zowel op het niveau van de Provincie Noord-Brabant als geheel als per programma. Een nieuwe uitvoeringsagenda voor datagedreven werken stond voor 2023 op de planning. Deze uitvoeringsagenda zal als gevolg van de verkiezingen en het nieuwe bestuur in het komende jaar worden vastgesteld.

De transformatie van onze ICT-omgeving is een belangrijke basis. Eind 2023 is gestart met de voorbereiding en de uitvoering van migratie van informatiesystemen naar een cloud based omgeving. Het Cloud Competence Center is ingericht en bemensd en pakt haar rol voortvarend op in de aansturing en beheersing van de diverse cloudsysteem en -contracten. Administratiesysteem SAP is eind 2023 succesvol naar de Cloud gebracht. Voor documentmanagementsysteem Corsa is dit traject vertraagd i.v.m. gestelde security eisen.

Wat willen we bereiken?

We voldoen aan nieuwe wetgeving en handelen rechtmatig

Omschrijving (toelichting)

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Vanaf dit jaar geven Gedeputeerde Staten de rechtmatigheidsverantwoording af wat betreft de financiële rechtmatigheid. De nodige voorbereidende acties zijn uitgevoerd. Ook zijn de geldende beleidskaders voor de Rechtmatigheidsverantwoording afgestemd met Provinciale Staten. Deze Rechtmatigheidsverantwoording maakt onderdeel uit van de jaarrekening zelf.

Wat willen we bereiken?

Indicatoren

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Wat gaan we daarvoor doen?

Afhandeling bezwaarschriften en administratieve beroepen

Indicator: 90% binnen de termijn afgehandelde bezwaarschriften en administratieve beroepen

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

In 2023 is 93% van de bezwaarschriften en administratieve beroepen binnen de termijn afgehandeld.

Bevlogenheid medewerkers in beeld

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

In de zomer van 2023 is een medewerkersonderzoek uitgevoerd onder medewerkers van de provincie. Op 'bevlogenheid' scoort de provincie 0,1 hoger dan de vorige meting (7,2 ten opzichte van 7,1 in 2021). De streefwaarde voor bevlogenheid was 7,4. Dit blijft dus een aandachtspunt. Het onderzoek laat verder zien dat medewerkers de werkdruk binnen de provincie als hoog ervaren.

Beweging en verfrissing in de organisatie.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

De gemiddelde leeftijd (van 49,3 jaar) blijft onveranderd hoog, ondanks de ingezette acties. De aanwas en het behoud van jong talent behoeft aandacht. Middels een 'wildcard' hebben we mogelijkheden voor een werkplek gecreëerd voor jong talent aansluitend aan bijvoorbeeld een tijdelijke opdracht of traineeprogramma, ook als er nog niet direct een formatieplaats beschikbaar is. Daarnaast hebben 20 trainees een bijdrage geleverd aan onze maatschappelijke opgaves en zo kennis kunnen maken met het werken bij de provincie.

De organisatie is 'in control'

Indicator: Jaarlijks wordt een goedkeurende verklaring afgegeven door de accountant bij de jaarrekening.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

Op basis van observaties van de accountant concluderen wij dat de interne beheersing en controleomgeving van bovengemiddeld niveau is om tot een gedegen jaarrekening te komen.

Goed werkgeverschap in beeld

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

De score op 'werkgeverschap' is licht gedaald ten opzichte van 2021. De score was 7,1 bij de meting van 2023. In 2021 was de score 7,2.

Telefonische bereikbaarheid

Indicator: Het aantal geslaagde telefonische contactpogingen is 85% (januari-mei 2021: 85%) en de gemiddelde wachttijd bedraagt minder dan 30 seconden.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

In 2023 is het aantal geslaagde telefonische contactpogingen 87% en de gemiddelde wachttijd bedraagt 28sec.

Tijdige afhandeling van facturen

Indicator: 90% van de facturen worden binnen de termijn van 20 dagen betaald.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

In 2023 is 93,5% van de facturen binnen de termijn van 20 dagen betaald. De gemiddelde betaaltermijn van de facturen in 2023 was 6,9 dagen. Het ministerie houdt een betaaltermijn van 30 dagen aan, en van onze facturen is 96,7% binnen 30 dagen betaald.

Tijdige afhandeling van subsidies

Indicator: 95% van de subsidies worden binnen de termijnen afgehandeld.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

De indicator van de subsidies worden binnen de termijnen afgehandeld is uiteindelijk uitgekomen op 92,03% in 2023. Dit is in lijn met het beeld van de tweede bestuursrapportage. In deze bestuursrapportage is gemeld dat de behandelingstermijnen onder druk staan door het (tijdelijk) personeelstekort en het najaar-effect van 2022. Binnen de uitdagende arbeidsmarkt is het vinden van geschikte vervangers een uitdaging gebleken. Daarom is in 2023 extra inspanning gepleegd om te investeren in de ontwikkeling en het behoud van ervaren personeel en zodoende de kennis en ervaring van het team te vergroten en de uitstroom te verminderen. Dit heeft in 2023 geleid dat we van 90,5% zijn gestegen naar 92,03%. Het streven is om deze lijn in 2024 deze ingezette lijn voort te zetten.

We streven naar inclusiviteit en geven mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt een kans binnen onze organisatie

Indicator	2024	2025	2026	2027
Norm Quotumwet* (aantal fte)	49,4	49,4	49,4	49,4

* De norm Quotumwet wordt jaarlijks geactualiseerd op basis van het door het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid gepubliceerde quotumpercentage.

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

De provinciale organisatie voldoet aan de quotumwet. Het gestelde quotum is 47,8, de gerealiseerde score is 48,8.

Ziekteverzuim

Indicator: Verzuimdagen als % van het aantal beschikbare dagen per jaar: streefwaarde: 5,50%

Kwaliteit (indicator)

Kwaliteit (toelichting)

De streefwaarde is in 2023 niet gehaald. Het verzuim is in 2023 geleidelijk gestegen naar 6,78%. Met name het langdurig en middellang verzuim is en blijft hoog, ondanks de inzet van een aantal projecten en activiteiten op gebied van duurzame inzetbaarheid en gerichte acties op stroomlijning van het verzuimproces en de verbetering van de samenwerking met de arbodienst.

Daarnaast is er extra capaciteit ingezet bij een externe provider om de trend om te buigen en wordt veelvuldig gebruik gemaakt van een diversiteit aan interventies. In januari 2024 is een grondige analyse gepland van de achterliggende oorzaken van verzuim. Ook zetten we in 2024 extra menskracht en middelen in om te komen tot een integrale aanpak van verzuim. In deze aanpak gaan we als organisatie veel sterker regie voeren op het terugdringen van verzuim en het inrichten van een gezond werkklimaat. En is er aandacht voor de invloed van leiderschap en cultuurelementen op de vitaliteit van medewerkers.

Frauderisicobeheersing

Als onderdeel van het verder borgen van integriteit en weerbaarheid is ook in 2023 nadrukkelijk aandacht besteed aan frauderisicobeheersing. De accountant heeft eerder geadviseerd om overkoepelende kaders t.a.v. frauderisicobeheersing te actualiseren. Dit krijgt o.a. vorm via een fraudeprotocol en frauderesponseplan dat naar verwachting in de eerste helft van 2024 gereed is. Belangrijk onderdeel hierin is het inrichten van een centraal meldpunt voor het melden van (vermoedens van) fraude of integriteitsschendingen en het inrichten (en actualiseren) van bijbehorende processen.

Rechtmatigheidsverantwoording

In de jaarstukken heeft GS de rechtmatigheidsverantwoording over 2023 opgenomen. Het college van GS heeft vastgesteld dat de in deze jaarstukken verantwoorde baten en laten alsmede de balansmutaties niet rechtmatig tot stand zijn gekomen binnen de daarvoor gestelde grens van 1% van de totale lasten inclusief toevoegingen aan reserves. In de rechtmatigheidsverantwoording komen drie specifieke criteria tot uitdrukking: begrotingscriterium, voorwaardencriterium en misbruik en oneigenlijk gebruik criterium. De

uitgangspunten voor de verantwoordings- en rapportagegrens zijn vastgelegd in de Verordening financieel beleid, beheer en organisatie Noord-Brabant, paragraaf 3 Rechtmatigheidsverantwoording. Daarnaast hebben PS meegegeven dat ook individuele rechtmatigheidsfouten van € 500.000 of groter door GS moeten worden toegelicht in de paragraaf bedrijfsvoering.

Met betrekking tot het begrotingscriterium is een totaal van € 83,0 mln. aan begrotingsonrechtmatigheden geconstateerd. In de Verordening financieel beleid, beheer en organisatie Noord-Brabant, artikel 3.1 lid 5, zijn een aantal situaties vastgesteld waarbij de begrotingsonrechtmatigheid als acceptabel wordt geduid. Op basis hiervan is € 74,3 mln. als acceptabel aangemerkt en resteert er een saldo van € 8,7 mln. aan begrotingsonrechtmatigheden.

Met betrekking tot het voorwaarden criterium is voor € 1,1 mln. aan bevindingen geconstateerd. Er zijn geen bevindingen met betrekking tot het misbruik en oneigenlijk gebruik criterium.

We hebben vastgesteld dat er twee (begrotings)onrechtmatigheden zijn die de rapporteringsgrens overschrijden:

- Overschrijding investeringskredieten voor € 7,7 mln. Zie toelichting in de paragraaf onderhoud kapitaalgoederen
- Onderschrijding van de baten Programma 4 Water en Bodem voor € 0,7 mln. Zie toelichting bij programma 4 Water en Bodem.

Ten aanzien van de bovenstaande onrechtmatigheden willen wij een aantal zaken toelichten:

- De rechtmatigheidsfouten betreffen met name begrotingsonrechtmatigheden. Het totaal aan begrotingsonrechtmatigheden bedraagt € 83,0 mln. Hiervan is conform artikel 3.1 lid 5 van de Verordening financieel beleid, beheer en organisatie Noord-Brabant een bedrag van € 74,3 mln. als acceptabel aangemerkt. Na acceptabele onrechtmatigheden resteert € 8,7 mln. aan begrotingsonrechtmatigheden. We gaan mogelijkheden bekijken in de S&V cyclus om de begrotingsonrechtmatigheden te beperken.
- Daarnaast betreffen de rechtmatigheidsfouten met betrekking tot het voorwaarden criterium voor € 1,1 mln. inkoopfouten die het gevolg zijn van het niet volgen van de juiste procedure of afwijkingen t.o.v. het afgesloten (raam)contract of het niet toepassen van een minicompetitie. De aanbestedingsonrechtmatigheden betreffen:
 - Doorlopende fouten die reeds voorgaand jaar zijn geconstateerd van € 0,65 mln. (2022: 0,97 mln.)
 - Geconstateerde fouten waarvan de financiële beheershandeling dateert uit eerdere jaren van € 0,24 mln. (2022: € 0,4 mln.)
 - Onrechtmatigheden als gevolg van financiële beheershandelingen in 2023 van € 0,19 mln. (2022: € 0,3 mln.)

Daarmee zijn de onrechtmatigheden in 2023 voor elk van deze categorieën lager dan in 2022, onder meer door consultatie van het team inkoop bij het aangaan van verplichtingen boven de € 25.000. Doordat het aantal nieuwe inkoopfouten beperkt is en er sprake is van een afname ten opzichte van 2022 (€ 1,7 mln.).

- Ook in 2023 is breed ingezet op verdere bewustwording in de organisatie. Bijvoorbeeld in de gesprekkencyclus tussen programmamanagers en directeuren is (financiële) rechtmatigheid verankerd als agendapunt. En onder meer via voortgangsrapportages worden directie en GS twee keer per jaar geïnformeerd over fouten en onduidelijkheden t.a.v. financiële transacties. Ook zijn adviseurs inkoop en subsidies voor budgetverantwoordelijken beschikbaar om te adviseren hoe om te gaan met complexere transacties. Hierdoor wordt beoogd zoveel mogelijk rechtmatigheidsfouten aan de voorkant te voorkomen.

Heeft het gekost wat het mocht kosten?

Bedrijfsvoering	Begroting 2023	Begroting 2023	Jaarrekening 2023	Verschil begroting - realisatie
Bedragen x € 1.000	oorspronkelijk	na wijziging	realisatie	realisatie
Capaciteitsbudget	117.882 N	138.359 N	146.286 N	7.926 N
Budget 'overige personeelskosten'	5.213 N	5.566 N	5.001 N	565 V
Budget 'overige bedrijfsvoeringskosten'	26.790 N	30.893 N	27.478 N	3.415 V
Saldo van baten en lasten	149.885 N	174.818 N	178.765 N	3.946 N
Bijdragen personeelskosten 'Werken voor derden' onder programma's gepresenteerd	0	0	4.459 V	4.459 V
Saldo Organisatiekostenbudget met inkomsten 'Werken voor derden'	149.885 N	174.818 N	174.305 N	513 V

Investeringen	Begroting 2023	Begroting 2023	Jaarrekening 2023	Verschil begroting - realisatie
Bedragen x € 1.000	oorspronkelijk	na wijziging	realisatie	realisatie
Provinciehuis (Incl gevelplaten en buitenterrein)	0	0	0	0
Doorontwikkeling HvB	0	375 N	315 N	59 V
Verduurzaming Nieuwbouw	350 N	700 N	503 N	197 V
ICT en Automatisering	2.200 N	2.200 N	0	2.200 V
Subtotaal	2.550 N	3.275 N	818 N	2.456 V

Toelichting verschil begroting – realisatie

Bedrijfsvoering - Afwijking lasten (bedragen x € 1.000)

Capaciteitsbudget	7.926
	N

De lasten voor salarissen en inhuur zijn € 7,9 mln. hoger uitgevallen dan het beschikbare capaciteitsbudget voor de uitvoering van de provinciale taken. Daartegenover staat ontvangen bijdrage van onze partners van € 4,5 mln. voor aanvullend door onze programma's uitgevoerde werkzaamheden voor derden. Dit betreft werk dat geen provinciale taak is, maar dat we voor partners door de provinciale organisatie tegen betaling laten uitvoeren en waarvan de kosten ten laste van het Organisatiekostenbudget (OKB) komen, maar de inkomsten worden gepresenteerd onder de toerekening apparaatskosten van de betreffende (begroting)programma's omdat de budgettaire omvang van het OKB de omvang van de provinciale taken weerspiegelt.

De kosten stijgen door krapte op de arbeidsmarkt, relatief hoog ziekteverzuim en stijging van inhuurtarieven. De krapte op de arbeidsmarkt leidt ertoe dat bij bepaalde functies meer salaris geboden moet worden dan begroot of personeel ingehuurd moet worden. Door het relatief hoge ziekteverzuim zijn we gedwongen om meer personeel in te huren om het werk gedaan te krijgen. Bij externe inhuur leidt de krapte op de arbeidsmarkt, gecombineerd met de inflatie, tot substantiële stijging van inhuurtarieven. Bij de statenmededeling Toekomstbestendige organisatie van 7 november 2023 hebben wij de Staten geïnformeerd over deze ontwikkeling.

Overige personeelskosten	565 V
--------------------------	-------

Bij de overige personeelskosten is er sprake van een onderschrijding van € 0,5 mln. Dit hangt samen met lagere reis- en verblijfkosten in 2023. De reiskosten waren lager doordat over het gehele jaar minder reisbewegingen zijn gemaakt door medewerkers door thuiswerken en digitale overleggen.

Overige bedrijfsvoeringskosten	3.415
	V

Enkele kosten voor ICT projecten zijn lager uitgevallen doordat de betreffende projecten in 2023 niet konden worden gerealiseerd. Daartegenover zijn kosten voor energie toegenomen met € 0,7 mln. als gevolg van de hogere energieprijzen. Per saldo hebben we een onderschrijding van € 3,4 mln. op de overige bedrijfsvoeringskosten. Deze resterende middelen zijn gereserveerd ter dekking van de totale lasten binnen het OKB.

Provinciale heffingen

Inleiding

Eén van de inkomstenbronnen van de provincie betreft de provinciale heffingen. Deze bestaan uit:

- de heffing opcenten op de motorrijtuigenbelasting;
- de Grondwaterheffing;
- de Nazorgheffing in het kader van de Leemtewet;
- diverse leges.

De provincie kent geen kwijtscheldingsbeleid voor provinciale heffingen.

Beleidskaders

- Grondwaterheffingsverordening
- Verordening Nazorgheffing Noord-Brabant
- Legesverordening Provincie Noord-Brabant

Heffing opcenten motorrijtuigenbelasting

De opbrengst uit de opcenten motorrijtuigenbelasting is één van de belangrijkste bronnen van inkomsten voor de provincie. Op grond van artikel 222 van de Provinciewet worden provinciale opcenten geheven. De opbrengst wordt tot de algemene dekkingsmiddelen gerekend. Dit betekent dat aan de besteding geen voorwaarden zijn verbonden.

De raming en de realisatie van de opcenten wordt bepaald door de uitkomst van het aantal personenauto's en motoren maal het tarief. Het tarief is een percentage waarmee de hoofdsom van de motorrijtuigenbelasting –die van rijkswege wordt geheven op personenauto's en motoren – wordt vermeerderd. De meeropbrengst die dit oplevert is voor de provincie.

Naast het tarief hebben mutaties in het wagenpark effect op de totale opbrengst van de opcenten. De mutaties zijn te onderscheiden in volume-effect, gewichtseffect en effect van de milieubelasting van de auto.

Door het Rijk wordt elk jaar het maximumniveau van de opcentenheffing vastgesteld. De provincie bepaalt zelf in hoeverre zij de vrije capaciteit (verschil wettelijk maximum -/- provinciaal opcententarief) wil benutten. De datum waarop provincies hun opcenten kunnen wijzigen is met ingang van 1 januari van enig jaar.

De MRB-raming is in de begroting 2023 vastgesteld op € 285,0 mln. De uiteindelijke jaaropbrengst bedraagt € 282,1 mln. wat een nadelig resultaat inhoudt van 1,0 %.

Eind 2023 stonden in Noord-Brabant ruim 1.507.000 (eind 2022 1.467.000) personenauto's geregistreerd en ruim 111.000 (eind 2022 122.000) motoren. Er is sprake geweest van een lichte autonome groei van het wagenpark. Echter de capaciteit waarbij ook wordt gekeken naar het gewicht van auto's is niet gestegen, waardoor de geraamde opbrengst niet is gerealiseerd.

Provinciale lastendruk m.b.t. opcenten motorrijtuigenbelasting

Het door het Rijk vastgestelde maximale opcententarief is per 1 januari 2023 wettelijk bepaald op 125,8 opcenten en wordt jaarlijks geïndexeerd.

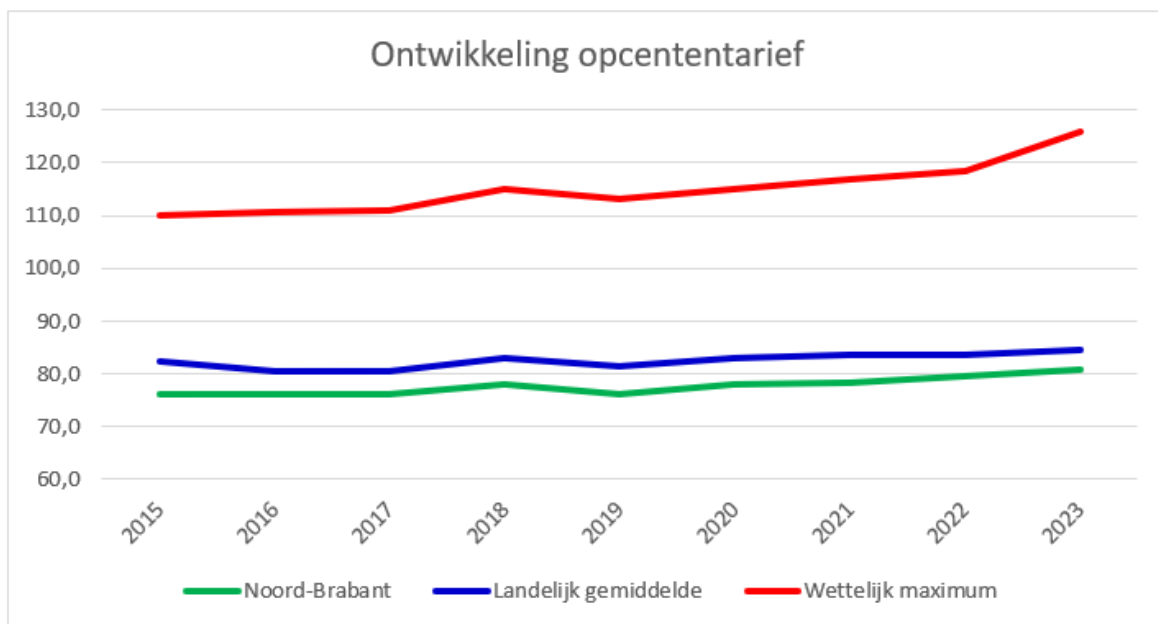
In de heffingsverordening opcenten Motorrijtuigenbelasting is voor 2023 het tarief vastgesteld op 80,8 opcenten (PS 41/22).

In onderstaande tabel is een vergelijking opgenomen van de vastgestelde opcententarieven van alle provincies.

Provincie	Vastgesteld tarief per 1 jan 2023	Onbenutte belastingcapaciteit uitgedrukt in percentages per 1 januari 2023
Groningen	95,7	23,9%
Zuid-Holland	95,7	23,9%
Gelderland	93,0	26,1%
Drenthe	92,0	26,9%
Fryslân	87,0	30,8%
Zeeland	82,3	34,6%
Flevoland	82,2	34,7%
Noord-Brabant	80,8	35,8%

Limburg	80,6	35,9%
Overijssel	79,9	36,5%
Utrecht	79,4	36,9%
Noord-Holland	67,9	46,0%
Gemiddeld tarief	84,7	
Maximaal tarief	125,8	

In de rangorde van opcentenheffing van hoog naar laag komt de provincie Noord-Brabant uit op een 8e plaats. In 2023 is de lastendruk m.b.t. de opcenten op de motorrijtuigenbelasting in relatieve zin onder het landelijk gemiddelde gebleven.

Onbenutte belastingcapaciteit

De onbenutte belastingcapaciteit is het verschil tussen de theoretische opbrengst op basis van het wettelijk vastgestelde maximumtarief en de opbrengst gebaseerd op het tarief van de provincie.

De onbenutte belastingcapaciteit bedraagt rekening houdend met het maximale tarief van 125,8 opcenten voor het jaar 2023 ca € 157,1 mln.

Grondwaterheffing

De grondwaterheffing wordt geheven over de hoeveelheid onttrokken grondwater. De bestedingsmogelijkheden van de heffing zijn limitatief in de Waterwet opgenomen, namelijk kosten van onderzoek, metingen en schadevergoedingen in verband met de onttrekking van grondwater. De financiële verantwoording verloopt via de voorziening grondwaterheffing. Voor 2023 komen de inkomsten grondwaterheffing uit op € 4,1 mln.

De heffing heeft in 2023 plaatsgevonden op grond van de Verordening grondwaterheffing Noord-Brabant.

De baten uit de grondwaterheffing zijn in de jaarstukken 2023 opgenomen bij programma 3 - Water en bodem.

Nazorgheffing

Nazorgheffing in het kader van de Nazorgregeling Wet Milieubeheer

Op grond van de Wet milieubeheer is de provincie verantwoordelijk voor de nazorg van alle stortplaatsen waar na de peildatum 1 september 1996 nog afval is/wordt gestort. Om het eeuwigdurend milieu hygiënisch beheer door de Provincie van deze stortplaatsen te verzekeren is, conform de wettelijke regeling, een Nazorgfonds (een aparte rechtspersoon) ingesteld.

De exploitant van een stortplaats die onder deze wettelijke regeling valt, moet een nazorgplan opstellen en dat voorleggen aan de provincie. Op basis van het nazorgplan wordt een doelvermogen bepaald. Om het doelvermogen op te bouwen wordt aan de stortplaatsbeheerder een heffing opgelegd die in het fonds wordt gestort. Hiermee is in april 2000 een start gemaakt.

De heffing vindt plaats op grond van de vastgestelde verordening Nazorgheffing Noord-Brabant die door Provinciale Staten voor het laatst is gewijzigd op 25 februari 2011 (Statenvoorstel 86/11).

Op grond van de Wet milieubeheer is de opbrengst van de nazorgheffing uitsluitend bestemd voor de uitvoering van de nazorg van gesloten stortplaatsen.

De provincie fungeert als ontvanger voor het Nazorgfonds. De gelden worden belegd in externe fondsen, conform het door het Algemeen bestuur van het Nazorgfonds vastgestelde beleggingsstatuut. De beleggingsresultaten worden tot aan het moment van feitelijke sluiting van de stortplaats verrekend met de door de exploitanten te betalen heffingen. Het Nazorgfonds heeft een eigen begroting en jaarrekening die door het Algemeen bestuur van het fonds worden vastgesteld.

Op dit moment zijn er in Brabant negen stortplaatsen, waarvan één baggerspeciedepot, waarop de wettelijke regeling van toepassing is:

1. De Kragge, Bergen op Zoom
2. Gulbergen, Nuenen
3. Spinder, Tilburg
4. Meerendonk, 's-Hertogenbosch
5. Zevenbergen
6. Haps
7. Vlagheide, Schijndel
8. Nyrstar, Budel
9. Baggerdepot Dintelsas

In 2014 is een definitieve afrekening gemaakt voor de stortplaatsen Nyrstar en Dintelsas. Deze zijn toen gesloten. De provincie voert daar de nazorg uit en draagt ook het financieel risico. Voor wat betreft de overige, nog niet gesloten, stortplaatsen zijn de nazorgheffingen gestort in het Nazorgfonds en is er voldoende zekerstelling aanwezig. Bij sluiting zal op basis van een definitief nazorgplan een definitieve afrekening worden opgemaakt.

Provinciale Staten zijn op 11 juni 2019 geïnformeerd over de uitvoering van de Asset Liability Management (ALM) studie Nazorgfonds voor de stortplaatsen in de Provincie Noord-Brabant. Omdat er mogelijke kansrijke opties zijn die de kosten van de nazorg in de toekomst zouden kunnen beperken, hebben de provincie en de vergunninghouders een overeenkomst gesloten om hier gedurende vier jaren, in aanloop naar de nieuwe ALM studie in 2023, diepgaand onderzoek naar te doen. Onderdeel van deze overeenkomst is dat, zo lang het onderzoek loopt, de vergunninghouders de stortplaatsen nog niet voor de eeuwigdurende nazorg overdragen aan de provincie en dus zelf risicodragend blijven. Tegelijkertijd legt de

provincie geen nieuwe aanslag op, zolang de vergunninghouders deel blijven nemen aan het onderzoek. Dit uitstel geeft exploitanten de tijd om samen met de provincie te kijken naar ontwikkelingen die mogelijk kunnen bijdragen aan een verlaging van het benodigde doelvermogen. Ook kan onderzocht worden of op de stortplaatsen nieuwe inkomsten te genereren zijn middels hergebruik. Bijvoorbeeld door het vestigen van een zonnepark.

Na het sluiten van de hierboven bedoelde overeenkomst hebben wij meermalen overleg gevoerd met de vergunninghouders. Hieruit is gebleken dat het onderbouwen van aanwezige haalbare alternatieven nog niet de gewenste resultaten opleveren. Provinciale Staten zijn hierover laatstelijk geïnformeerd op 14 december 2021.

Als vervolg op de ALM-studie van 2019 en het uitblijven van onderzoeksresultaten hebben partijen gezamenlijk een onafhankelijke Proces Manager aangesteld. De onafhankelijke Proces Manager heeft een door partijen gedragen plan van aanpak opgeleverd. Het plan van aanpak gaat uit van werkgroepen die aan de slag gaan met verschillende onderwerpen (techniek, financieel, juridisch en lobby), een ambtelijke stuurgroep en het Bestuurlijke Overleg. Zo wordt o.a. onder begeleiding van een onafhankelijke jurist in de juridische werkgroep verkend of verlenging van de huidige overeenkomst, met een looptijd tot juni 2024, noodzakelijk is.

Tot op heden zijn er geen resultaten opgeleverd die leiden tot verlaging van de doelvermogens, zoals beoogd met het vervolg ALM-studie 2019.

De provincie is, zoals afgesproken, in maart 2023 gestart met de eerder aangekondigde ALM-studie 2023. De uitkomsten hiervan zijn eind 2023 door Gedeputeerde staten vastgesteld. Deze uitkomsten zijn medebepalend voor besluitvorming van Gedeputeerde Staten over het verdere verloop van het proces.

Leges

bedragen x € 1.000

Legesopbrengsten	Begroting	Jaarstukken
	na wijz. 2023	Realisatie 2023
Waterwet	246	144
Ontgrondingenwet	548	219
Wet algemene bepaling omgevingsrecht	730	1.243
Natuurbeschermingswet (incl. VVGB's)	2.682	1.855
Vergunningen/ontheffingen wegenverordening	186	189
Totaal	4.392	3.650

Leges waterwet

Leges waterwet

Onderdeel	Aantal geraamd	Aantal gerealiseerd
Open bodemenergiesystemen		
4.1a t/m 200.000 m3	13	7
4.1a1 t/m 500.000 m3	10	6
4.1a2 meer dan 500.000 m3	2	6
	25	19
Drinkwater & industriële toepassingen		
4.1b t/m 500.000 m3	0	1
4.1b1 t/m 1.000.000 m3	1	0
4.1b2 meer dan 1.000.000 m3	0	0
	1	1
Totaal	26	20

Toelichting op de legesraming en –realisatie

Vergunningverlening is vraag gestuurd en wijkt in principe dus altijd af van de raming. De legesaantallen en –opbrengsten blijven wat achter op de prognose.

Leges Ontgrondingenwet

Onderdeel	Aantal geraamd	Aantal gerealiseerd
5.5.1a tot 15.000 m3	16	1
5.5.1b 15.001 m3 t/m 25.000 m3	5	2
5.5.1c 25.001 m3 tot 50.000 m3	4	0
5.5.1d 50.001 m3 tot 100.000 m3	3	4
5.5.1e 100.001 m3 tot 500.000 m3	1	3
5.5.1f 500.001 m3 en meer	1	0
5.5.2 wijzigen of verlengen vergunning	3	3
5.5.3 wijzigen vergunning met extra hoeveelheid specie	0	0
5.5.4 intrekken vergunning	1	0
5.5.5 machtiging ingevolge artikel 12	0	0
5.5.6 cultuurtechnische verbetering zonder specieafvoer	1	0
5.5.7 natuurprojecten zonder specieafvoer	0	0
Totaal leges ontgrondingenwet	35	13

Toelichting op de verschillen tussen raming en realisatie

Vergunningverlening is vraag gestuurd en wijkt in principe dus altijd af van de raming. Het aantal vergunningen en de legesinkomsten zijn lager dan ingeschat.

Leges Wet algemene bepalingen omgevingsrecht (Wabo)

Onderdeel	Aantal geraamd	Aantal gerealiseerd
Bouwkosten:		
5.1.1.1a lager dan € 20.000	32	33
5.1.1.1b tussen €20.000 en € 50.000	20	25
5.1.1.1c tussen €50.000 en € 100.000	15	17
5.1.1.1d tussen €100.000 en € 400.000	15	34
5.1.1.1e tussen €400.000 en € 1.000.000	9	19
5.1.1.1f tussen € 1 mln. en € 5 mln.	6	9
5.1.1.1g tussen € 5 mln. en € 25 mln.	4	1
5.1.1.1h meer dan € 25 mln.	0	1
5.1.1.2 beoordelen bodemrapport	10	5
5.1.1.3 beoordelen advies agrarische adviescommissie	0	0
5.1.1.4 toetsing ontheffing ihkv exploitatieplan	0	0
5.1.2 a-g binnenplanse ontheffing (bestemmingsplan)	17	31
5.1.3 a/c slopen / wijzigen beschermd monument	0	0
5.1.3 b/d slopen beschermd stads- & dorpsgezicht	0	0
5.1.4 slopen	0	1
5.1.5 kappen	11	6
5.1.6 a-b handelsreclame	0	0
5.1.9/10 andere en overige activiteiten	0	12
Subtotaal leges Wabo	139	194
5.1.7 Omgevingsvergunning aanhaken op Wwb, N2000 (PNB bevoegd gezag)	9	0
5.1.8 Omgevingsvergunning aanhaken op Wnb, FF-activiteiten (PNB bevoegd gezag)	10	0
Subtotaalinterne adviezen Vvgb	19	0
Totaal Wabo	158	194

Toelichting op de verschillen tussen raming en realisatie

Vergunningverlening is vraag gestuurd en kijkt in principe dus altijd af van de raming. In dit geval overstijgt de daadwerkelijke realisatie de raming.

Leges Natuurbeschermingswet 2017

Onderdeel	Aantal geraamd	Aantal gerealiseerd
6.1.1 Vergunningverlening gebiedsbescherming/Natura 2000 art 2.7 (vóór 2022)	0	10
6.1.1a Vergunningverlening gebiedsbescherming uitgebreide procedure	227	30
	0	
6.1.1.b Vergunningverlening gebiedsbescherming (gedeeltelijke) intrekking	100	29
6.1.1c Vergunningverlening intrekking	0	0
6.1.1.c Vergunningverlening omzetten PAS-melding	300	0
6.1.1.d Vergunningverlening intern salderen	0	21
6.1.3.a Ontheffingverlening onderzoek/onderwijs, opvang beschermden dieren art 3.3/3.4/3.8/3.9/3.10	13	7
6.1.3.b Ontheffingverlening soortenbescherming t.b.v. infrastructurele werken, windmolens, ruimtelijke ontwikkeling meer dan 50 woningen art 3.3/3.4/3.8/3.9/3.10	113	111
6.1.3.c Ontheffingverlening soortenbescherming overige aanvragen art 3.3/3.4/3.8/3.9/3.10	217	196
6.1.3.d Ontheffingverlening soortenbescherming betrekking hebbend op belang één particuliere aanvrager art 3.3/3.4/3.8/3.9/3.10	3	6
6.1.2 Ontheffingverlening schadebestrijding, overlastbestrijding en populatiebeheer art 3.3/3.4/3.8/3.9/3.10	30	28
6.1.4.a Ontheffingverlening compensatie herplantplicht art 4.5	10	17
6.1.4.b Ontheffingverlening herplantplicht art 4.5	10	6
6.1.4.c Ontheffingverlening herplantermijn art 4.5	8	1
6.1.4.d Ontheffing veilingstermijn art 8.7 verordening natuurbescherming	8	2
Toepassing restartikel 6.1.6 / 1.1		
Subtotaal leges	1.039	464
Verklaringen van geen bezwaar WNB		
6.1.1 Vergunningverlening gebiedsbescherming/Natura 2000 art. 2.7	36	0
6.1.1a Vergunningverlening gebiedsbescherming nieuwe vergunning	0	0
6.1.1b Vergunningverlening gebiedsbescherming wijzigingsvergunning	0	4
6.1.1c Vergunningverlening gebiedsbescherming volledige intrekking	0	0
6.1.3.b Ontheffingverlening soortenbescherming t.b.v. infrastructurele werken, windmolens, ruimtelijke ontwikkeling meer dan 50 woningen art 3.3/3.4/3.8/3.9/3.10	3	0
6.1.3.c Ontheffingverlening soortenbescherming overige aanvragen art 3.3/3.4/3.8/3.9/3.10	10	2
6.1.3.d Ontheffingverlening soortenbescherming betrekking hebbend op belang één particuliere aanvrager art 3.3/3.4/3.8/3.9/3.10	2	1
Subtotaal Vvgb's WNB	51	7
Totaal leges Natuurbeschermingswet en Vvgb	1.090	471

Toelichting op de verschillen tussen raming en realisatie

Zowel het aantal vergunningen gebiedsbescherming en als gevolg hiervan ook de legesinkomsten blijft significant achter op de ramingen. Dit heeft uiteraard alles te maken met de stikstofproblematiek waardoor vergunningverlening bemoeilijkt werd. Het achterblijven van de vergunningverlening soortenbescherming werd veroorzaakt doordat er per vergunningverlening meer overleg nodig was waardoor er meer werkvoorraad is ontstaan.

Leges Vergunningen/ontheffingen Interim omgevingsverordening, afdeling 2.5 Infrastructuur

De leges die in rekening worden gebracht voor het behandelen van aanvragen van vergunningen en ontheffingen op grond van de Interim omgevingsverordening Noord-Brabant, afdeling 2.5 Infrastructuur en de wegenverkeerswetgeving zijn berekend op basis van de werkelijke hoeveelheid ambtelijke uren - en daaraan gekoppelde uurtarieven – die nodig zijn om een aanvraag te behandelen. Het uitgangspunt is dat kostendekkende tarieven worden gehanteerd.

Onderdeel	Aantal	
	geraamd	gerealiseerd
Ontheffing wedstrijd voertuigen meer gemeenten art. 148/10 WVV 1994	15	21
Verklaring geen bezwaar wedstrijd in één gemeente art. 148/10 WVV 1994	15	3
Ontheffing voertuig of -combinatie art. 9.1 RV, m.u.v. H5, afd. 7, 8, 10 en 11 RV (exceptionele transporten)	2.800	3.161
Ontheffing voertuig of -combinatie art. 9.1, H5, afd. 7, 8, 10 en 11	0	0
Ontheffing art. 87 RVV 1990	20	0
Vergunning art. 4, eerste lid, Verordening wegen		
- werk andere wegbeheerders	20	16
- verkeersmaatregelen op de weg voor werken of activiteiten buiten de weg	100	118
- kabels of leidingen	225	211
- borden (bewegwijzering, stroken-borden, reclame, objecten, terreinen)	5	0
- kunstobject binnen de bebouwde kom	0	0
Vergunning art. 5, eerste en tweede lid, Verordening wegen:		
- evenement (niet optocht)	15	3
- evenement	10	5
- voorwerpen i.v.m. particuliere bouw- of onderhoudswerken buiten de weg	0	4
- overige activiteiten (wedstrijden zonder voertuigen, voorwerpen, stoffen)	5	1
Aanvraag niet nadrukkelijk benoemd	0	15
Totaal	3.230	3.558

Toelichting op de verschillen tussen raming en realisatie

Het aantal verleende vergunning en ontheffingen in 2023 is hoger dan de geraamde aantallen 2023 en in lijn met de gerealiseerde aantallen in 2022 (3.528). Het aandeel van de ontheffingen voor exceptioneel vervoer via RDW stijgt al een aantal jaren in verband met het uitbreiden van de bevoegdheden van de RDW inzake provinciale wegen. De RDW voert deze uit en betaalt deze leges uit aan de provincie, een jaar na realisatie. Bij de andere categorieën is in het geraamde aantal rekening gehouden met de nasleep van de coronapandemie. De gerealiseerde aantallen liggen desondanks nog lager. De totale inkomsten uit leges over 2023 bedragen € 188.664 t.o.v. een raming € 186.199. In 2022 waren de inkomsten uit leges nog € 171.134. Omdat de aantallen vooral hoger zijn bij de ontheffingen RDW met een relatief laag tarief, zijn de totale inkomsten uit de leges slechts iets hoger dan geraamd.

Kostendekkendheid van de leges

Bij het opstellen van de begroting is een gedetailleerde opzet gemaakt over de te verwachten uitvoeringskosten vergunningverlening. Daarbij is tevens in beeld gebracht welk type procedures legesplichtig zijn en voor welke procedures dat niet geldt. De volgende variabelen zijn van belang:

- Het benodigd aantal uren per procedure;
- Het uurtarief dat hierbij van toepassing is;
- Het verwacht aantal procedures; dit zegt niets over de “kostprijs” van een procedure, maar over het totaal van de geraamde legesopbrengsten.

Aantal uren

De benodigde ureninzet wordt opgesteld in samenwerking met “inhoudelijke” experts van de omgevingsdiensten. Hierbij wordt bedoeld op experts op het gebied van de Waterwet, Ontgrondingenwet, Wabo en Wet natuurbescherming. De uren die in beeld gebracht worden hebben enkel betrekking op uren van medewerkers van de Brabantse omgevingsdiensten, daar vindt immers de uitvoering plaats. Het betreft enkel uren van medewerkers in het primaire proces. Er worden geen uren van provinciale medewerkers opgenomen in deze opzet.

Uurtarief

Bij de opzet die wordt gemaakt voor de begroting wordt gerekend met (gemiddelde) uurtarieven van de omgevingsdiensten. In deze tarieven zit een opslag voor de overhead van de omgevingsdiensten. Vanuit de provincie wordt hier geen verdere opslag aan toegevoegd.

Aantal procedures

De vergelijking tussen het geraamde aantal en gerealiseerde aantal procedures is opgenomen in de paragraaf heffingen van de provinciale jaarrekeningen.

Kostendekkendheid legestarieven

De kosten van de opdrachten met vergunningverlening en de bijbehorende legesopbrengsten worden gedurende het jaar en gemonitord of deze in lijn liggen met de verwachting. Bij afwijkingen wordt ingezoomd op de achterliggende oorzaken. Jaarlijks worden de kengetallen voor vergunningverlening herijkt naar aanleiding van ervaringsgegevens. Ook de uurtarieven worden jaarlijks herijkt. Per saldo leidt dit tot aanpassingen van de legestarieven uit de legestabel voor het aankomende begrotingsjaar.

Weerstandsvermogen en risicobeheersing

Inleiding

Brabant is een ondernemende provincie. Om kansen te benutten is een bepaalde mate van risicobereidheid nodig. Overheden dienen echter ook op een verantwoorde manier met publieke middelen om te gaan. De juiste afweging tussen maatschappelijk rendement en risico en de daarbij behorende beheersmaatregelen moet worden gemaakt. Risicomanagement is daarbij een belangrijk instrument.

Hebben we bereikt wat we wilden bereiken?

Risicomanagement helpt bestuur, management en medewerkers bij het realiseren van provinciale doelen, door kansen (of mogelijkheden) te benutten en risico's te beheersen. Risicomanagement biedt geen 100% garantie dat gebeurtenissen met een negatief gevolg niet meer zullen optreden, of dat alle kansen worden benut. Het geeft wel de zekerheid dat de provincie vooraf de benutting van kansen en de beheersing van risico's zorgvuldig heeft afgewogen.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Risicomanagement is een doorlopend proces. In de paragraaf weerstandsvermogen wordt bij de jaarstukken en de begroting gerapporteerd over de belangrijkste uitkomsten van het risicomanagementproces en ontwikkelingen. We brengen in beeld wat de belangrijkste restrisico's zijn, wat het beschikbare weerstandscapaciteit is en welke conclusie we kunnen trekken op basis van de ratio weerstandsvermogen. We richten ons in deze paragraaf hoofdzakelijk op de uitgavenkant van de

begroting. Ontwikkelingen m.b.t. de inkomsten van het Rijk en het verloop van de belastinginkomsten komen aan bod in de Sturing en verantwoordingsdocumenten. De expliciete risico's verbonden aan de inkomstenkant voor het lopende jaar, zullen betrokken worden in het proces van risicomanagement door GS en daar waar nodig een vertaling krijgen in de paragraaf weerstandsvermogen.

Beleidskaders

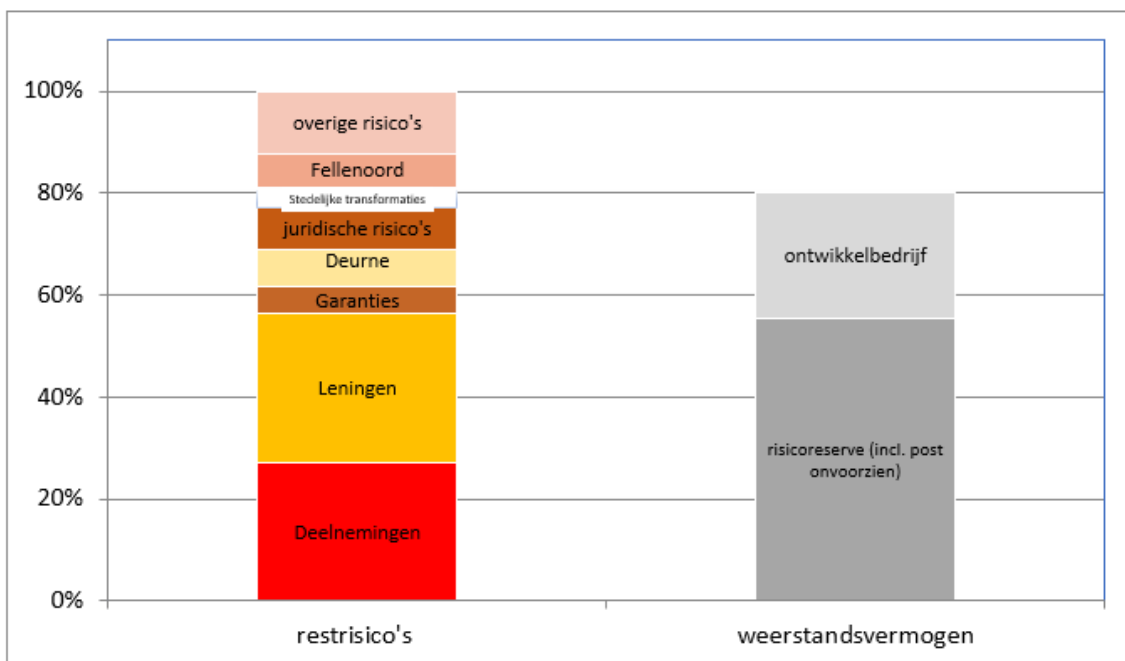
Deze paragraaf heeft zijn basis in artikel 11 van het BBV (Besluit Begroting en Verantwoording Provincies en Gemeenten) en de daarop van toepassing zijnde toelichting.

Conform dit artikel bevat deze paragraaf ten minste:

- het beleid betreffende weerstandscapaciteit en risico's;
- een inventarisatie van de risico's;
- een inventarisatie van de weerstandscapaciteit;
- financiële kengetallen;
- een beoordeling van de onderlinge verhouding tussen deze kengetallen in relatie tot de financiële positie.

De provincie is zelf verantwoordelijk voor het formuleren van de beleidslijn en normering. GS hebben op 10 september 2019 een geactualiseerde beleidsnota risicomanagement en weerstandsvermogen mogen vastgesteld. De nota is via een statenmededeling aan uw staten voorgelegd. Overige beleidsuitgangspunten ten aanzien van risicomanagement staan in deze paragraaf bij de diverse onderdelen weergegeven.

Inventarisatie risico's

bedragen x € 1 mln.

Onderwerp	Restrisico jaarrekening g 2023	Restrisico begroting 2024	Toelichting
(x € 1 mln.)			
<i>Deelnemingen</i>	62,1	62,1	Het restrisico is gebaseerd op individuele risico-inschatting. Het restrisico is bepaald op 100% van de balanswaarde (incl. voorziening grondbedrijf), met uitzondering van de ORR.
<i>Leningen</i>	66,5	70	Elke lening is apart beoordeeld op risico. Het restrisico is de som van de afzonderlijke risicobeoordelingen van de leningen.
<i>Garanties</i>	12,2	13,1	Het restrisico is de uitkomst van individuele inschatting van risico en afdekking
<i>Project glastuinbouw Deurne</i>	16,6	16,6	Risicoafdekking voor het in 2019 in ontwikkeling genomen glastuinbouwgebied Deurne.
<i>Stedelijke transformatie</i>	8,4	8,4	Risicoafdekking voor Stedelijke transformaties
<i>Juridische en bedrijfsvoeringsrisico's</i>	18,4	18,4	Juridische en procesrisico's zijn inherent aan beleidsuitvoering en bedrijfsvoering. De inschatting van het restrisico is vooralsnog een becijferd risico van 3% van de netto structurele exploitatieomvang
<i>Gebiedsontwikkeling Fellenoord</i>	15	0	Risico grondexploitatie op de gebiedsontwikkeling Fellenoord
<i>Claims rond beleidswijzigingen Ruimtelijke ordening</i>	1,1	1,1	Het restrisico op schadeclaims door beleidswijzigingen ruimtelijke ordening.
Subtotaal	200,3	189,7	87,8% (begroting 2024 87,6 %)
Overige risico's	27,9	26,9	12,2 % (begroting 2024 12,4%)
Totaal risico's	228,2	216,6	100%

Het belangrijkste verschil in restrisico wordt gevormd door het risico op de grondexploitatie van de gebiedsontwikkeling Fellenoord. Voor dit risico is ook €15 mln. in de risicoreserve gestort.

Inventarisatie weerstandscapaciteit

De weerstandscapaciteit bestaat uit de middelen en mogelijkheden waarover de provincie beschikt of kan beschikken om niet begrote kosten (restrisico's) te dekken. De mogelijkheden om tegenvallers op te kunnen vangen, kunnen worden gekwalificeerd als:

- incidenteel (middelen die slechts éénmalig ingezet kunnen worden) en;
- structureel (elk jaar kan deze capaciteit opnieuw worden ingezet).

Uit de risico-inventarisatie volgt de benodigde weerstandscapaciteit voor 2023: € 228,2 mln.

De beschikbare weerstandscapaciteit is € 206,5 mln. Binnen deze middelen kunnen restrisico's worden opgevangen, zonder dat hiervoor beleidswijzigingen noodzakelijk zijn.

bedragen x € 1 mln.

	Weerstandscapaciteit		Totaal
	Incidenteel	Structureel	op jaarbasis
Risicoreserve	124,2*		
Reserve Ontwikkelbedrijf	81,0**		
Totaal reserves			205,2
Post onvoorzien		1,3	1,3
Totale weerstandscapaciteit			206,5
<i>Theoretische ruimte vanwege onbenutte belastingcapaciteit</i>			<i>157,1***</i>

* De stand van de risicoreserve (volgens bijlage 4 is € 7,35 mln. hoger). Deze storting is bedoeld voor toekomstige risico's. Om een goed beeld te geven van de ratio laten we deze middelen buiten beschouwing.

** Inclusief de gevormde voorzieningen.

*** De onbenutte belastingcapaciteit geeft een theoretische ruimte van € 157,1 mln. Dit levert een theoretische ruimte op in jaar 2023.

Ratio weerstandsvermogen

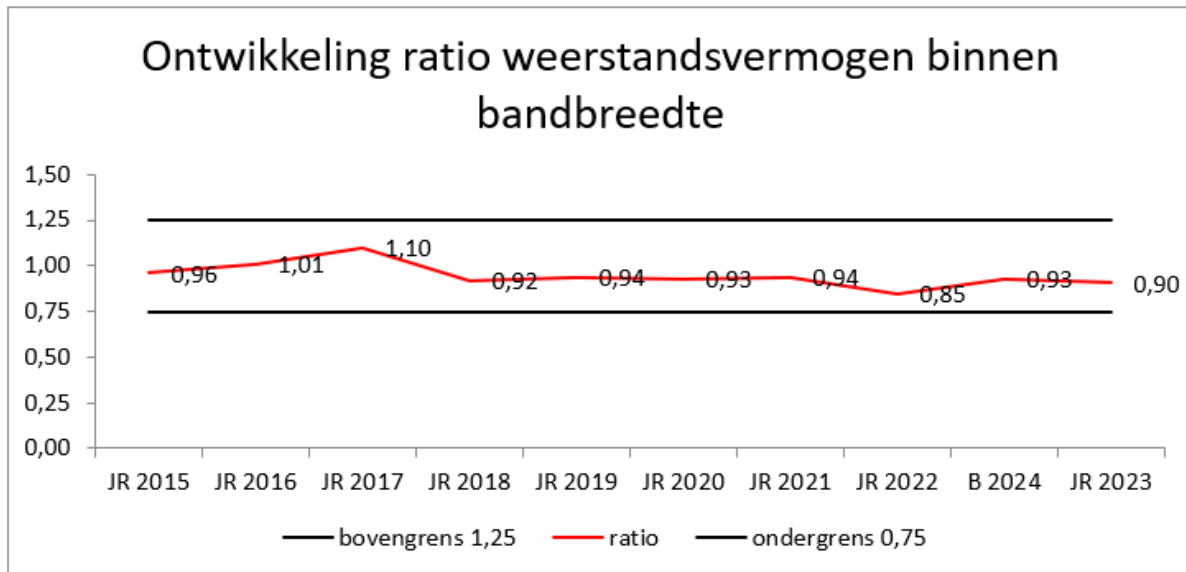
Weerstandsvermogen is een maatstaf om te beoordelen of de provincie in staat is om nadelige gevolgen van risico's op te vangen zonder dat daarbij de continuïteit in de uitvoering van taken in gevaar komt. In het BBV (Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten) wordt het weerstandsvermogen gedefinieerd als de verhouding tussen:

- de beschikbare weerstandscapaciteit, zijnde de middelen en voorzieningen waarover de provincie beschikt om niet begrote kosten te dekken;
- alle risico's waarvoor geen (dekkings-)maatregelen zijn getroffen en die van materiële betekenis kunnen zijn in relatie tot de financiële positie (benodigde weerstandscapaciteit).

$$\text{Ratio weerstandsvermogen} = \frac{\text{Beschikbare weerstandscapaciteit}}{\text{Benodigde weerstandscapaciteit}} = \frac{206,5}{230,5} = 0,90$$

Benodigde weerstandscapaciteit = 228,2

Een stabiel meerjarig beeld van de indicator geeft aan dat risicomangement zorgvuldig plaatsvindt en tot stand komt volgens een gestructureerd risicomangementsysteem. Er wordt geen absolute norm gesteld voor de bepaling van de ratio. De bandbreedte voor de ratio weerstandsvermogen als indicator is 0,75 tot 1,25. Het hanteren van een bandbreedte voorkomt dat elk nieuw risico of wijziging in bestaand risico leidt tot het treffen van financiële maatregelen. Onder de 0,75 zijn maatregelen nodig de beschikbare weerstandscapaciteit aan te vullen. Boven de 1,25 kan worden besloten de niet benodigde weerstandscapaciteit terug te laten vloeien naar de algemene middelen. Besluitvorming over het aanvullen of afnemen van de beschikbare weerstandscapaciteit vindt plaats bij de integrale afweegmomenten.

Conclusie

De ratio blijft ook in 2023 weer binnen de met PS afgesproken bandbreedte van 0,75 – 1,25. Op basis van de ratio weerstandsvermogen kan worden geconcludeerd dat de risico's kunnen worden opgevangen binnen deze afgesproken bandbreedte van de weerstandscapaciteit. In de bijlagenbundel bij de jaarstukken zijn in bijlage 13 opgenomen:

- Het totaaloverzicht van de risico-inventarisatie en risicoafdekking;
- De voorgeschreven kengetallen m.b.t. de uiteenzetting van de financiële positie.

Onderhoud kapitaalgoederen

Inleiding

Om kapitaalvernietiging en/of onveilige situaties te voorkomen, moeten kapitaalgoederen worden onderhouden.

PS stellen voor de kapitaalgoederen die de provincie in eigendom heeft, het te handhaven kwaliteitsniveau en de bijbehorende budgetten, vast. In de paragraaf onderhoud kapitaalgoederen beschrijven we de uitwerking van het vastgesteld beleid.

Onderhoud wegen

Hebben we bereikt wat we wilden bereiken?

We streven naar een goed functionerend provinciaal wegennet vanuit de kernwaarden verkeersveiligheid, bereikbaarheid, leefbaarheid en duurzaamheid.

De provincie voert beheer en onderhoud uit conform het prijs- / kwaliteitsniveau dat is vastgesteld in de

beleidsnota Kwaliteit (Onderhoud) Provinciale Infrastructuur (KOPI, 2022). Het oorspronkelijke beleid is vastgesteld in 2018; in 2022 heeft herijking van dit beleid plaatsgevonden.

Bij de herijking van KOPI is het uitgangspunt 'werk-met-werk' losgelaten. Doordat een aantal reconstructieprojecten vertraagd is vanwege o.a. stikstof, zijn ook verschillende gecombineerde onderhoudswerkzaamheden uitgesteld. Het gevolg was dat niet langer gegarandeerd kon worden dat er geen sprake was van achterstallig onderhoud. Er is een inventarisatie uitgevoerd op welke wegvakken van de provinciale infrastructuur dit risico mogelijk kon spelen. Deze wegvakken worden nu met prioriteit opgepakt in de meerjarige onderhoudsplanning. Daarnaast wordt intensief gemonitord of tussentijds aanvullende incidentele onderhoudsmaatregelen nodig zijn.

Voor de vervanging en renovatie opgave is in het kader van stikstofdepositie de handreiking vanuit het Rijk blijvend gehanteerd om verkeersonveilige situaties én kapitaalvernietiging te voorkomen.

Daarnaast hebben we via kleinschalige verkeerskundige maatregelen de verkeersveiligheid op de provinciale wegen verder verbeterd.

Door uitbreiding en opwaardering van het areaal in de afgelopen decennia en de toegenomen ouderdom zal de onderhoudsopgave de komende jaren alleen maar verder toenemen. Daarnaast drukten in 2023 de leveringsproblemen en de prijsstijgingen voor infrastructurele projecten o.a. als gevolg van de situatie in Oekraïne zwaar op de budgetten. Dat effect zal ook nog in de komende jaren merkbaar zijn. Aan de Staten is het bezuinigingsscenario geschetst hoe het financiële evenwicht terug hersteld kan worden.

We streven daarnaast naar een slim en duurzaam mobiliteitssysteem en hebben daarom bij beheer en onderhoud stappen gezet in verduurzaming, innovatie en datagedreven onderhoud.

Hebben we daarvoor gedaan wat we wilden doen?

De provincie is verantwoordelijk voor de regionale bereikbaarheid en daarom houdt de provincie een provinciaal wegennet in stand door:

- Het onderhouden en beheren van provinciale wegen en fietspaden (inclusief alle bijbehorende objecten als bomen, faunavoorzieningen, openbare verlichting en verkeerregelinstanties);
- Het verbeteren van de verkeersveiligheid op provinciale wegen en fietspaden;
- Het oplossen van kleine knelpunten in het provinciale wegennet;
- Het op orde hebben en houden van mobiliteits- en verkeersdata.

Het provinciale (fiets-)wegennet bestaat uit:

Areaal	Hoeveelheid
Hoofdrijbaan	550 km, waarvan circa 40 km 2x2
Fietspaden	510 km
Berm	1.100 hectare
Bomen	52.500
Kunstwerken (o.a. bruggen, viaducten en ecopassages)	798 stuks
Verkeersregelinstanties	80 stuks
Lichtmasten en bewegwijzeringsmasten	9.700 stuks

Voor de uitvoering van het dagelijks beheer, incidentmanagement en gladheidsbestrijding beschikt de provincie over een vijftal steunpunten.

In 2023 is op basis van een meerjarige onderhoudsplanning groot onderhoud en vervanging uitgevoerd, zoals op de N640 Oudenbosch – Etten Leur. In dit project is ook de verbetering van de verkeersveilige inrichting en de leefbaarheid meegenomen.

Grootschalige reconstructies zijn vanwege stikstof nog altijd lastig. De onderhoudswerkzaamheden worden losgetrokken en is de meerjarige onderhoudsplanning terug leidend. Hierdoor is o.a. het onderhoudsproject N284 Reusel – Bergeijk opgestart. Een actueel overzicht van de provinciale wegenprojecten is hier te vinden.

De verbetering van de verkeersveilige inrichting van het provinciale wegennet doen we vooral via kleinschalige aanpassingen vanwege de termijn van realiseren in verband met stikstof. In 2023 zijn o.a. de volgende maatregelen uitgevoerd: veiliger inrichten koude oversteken op de N277 (bij Elsendorp, berm- en middengeleiding op de N269 Hilvarenbeek, N283 Dussen en Hank en N321 bij Gassel en verbetering van de veiligheid fietsers op diverse plaatsen.

In 2023 is vaker incidenteel onderhoud nodig geweest om de kwaliteit op het gewenste niveau te houden, omdat met reconstructies gecombineerde onderhoudswerkzaamheden vertraagd zijn. Dit is relatief duur en hierdoor zijn de kosten van de onderhoudsbegroting opgelopen. Het uitgangspunt van 'werk-met-werk' is daarom losgelaten bij de herijking van KOPI. De meerjarige onderhoudsplanning is weer leidend. Het onderhoud wordt ook afhankelijk gesteld van de toestand buiten. Door data en digitalisering binnen de onderhoudstaak beschikken we over meer gegevens en kunnen we het onderhoud efficiënter en effectiever uitvoeren.

Daarnaast hebben we uitvoering gegeven aan het dagelijks onderhoud inclusief incidentmanagement en gladheidsbestrijding. Na de verduurzaming van de steunpunten Helmond en Oud-Gastel in 2022 zou het volgende steunpunt worden verduurzaamd. Dit is on-hold gezet. Er loopt nu een strategische heroriëntatie op het aantal en de geschikte locaties van steunpunten.

Duurzaamheid en Innovatie:

- Bij de totale onderhoudstaak blijven we inzetten op duurzaamheid en innovatie. Daarbij maken we nog steeds gebruik van de beschikbare kennis en expertise in de markt via de wijze van aanbesteden van infraprojecten en hiervoor gecreëerde ruimte in de infra- en onderhoudscontracten. De provincie is hiermee voor de 5e keer op rij uitgeroepen tot meest duurzame publieke opdrachtgever. De aanpak waarbij, via een door het management vastgesteld uitvoeringskader, duurzaamheid en innovatie structureel in alle infraprojecten wordt toegepast, is daarbij een belangrijke succesfactor. In 2023 hebben we het uitvoeringskader uit 2019 herzien op basis van evaluaties en ontwikkelingen om ons heen. Zie hiervoor: Handreiking Innovaties en Duurzaamheid in Infrastructurele Projecten - Uitvoeringskader IDI 2.0. Ook is een generiek ambitieweb opgesteld om een duidelijke en gemeenschappelijke basis te leggen in de projecten. Zie hiervoor: Ambitieweb Duurzaamheid.
- Als provincie worden we gezien als een koploper en regelmatig gevraagd als spreker bij externe bijeenkomsten. Ook door onze rol binnen INDUSA. Voor 2024 willen we vooral inzetten op het intern verbreden van de opgehaalde kennis en het borgen van procesafspraken. Dat zorgt dat we een goede gesprekspartner blijven voor marktpartijen met ideeën en dat we transparant en voorspelbaar acteren. Het kernteam en de community DIAM (Duurzaam en Innovatief Assetmanagement) gaan hier invulling aan geven.
- Ten aanzien van innovaties is inmiddels duidelijker met welke innovaties de grootste stappen te bereiken zijn om onze doelen en ambities te bereiken. Mede geïnspireerd door de roadmaps uit de landelijke strategie Klimaatneutrale en Circulaire Infra denken we eraan om met een innovatieagenda te gaan werken. Dit geeft duidelijkheid aan de markt waar onze behoeften aan innovaties vooral liggen.
- In diverse projecten is, deels noodgedwongen door stikstof, ervaring opgedaan met inzet van emissiearm en -loos materieel. Ook dit is een onderwerp waar we landelijk goed zijn aangehaakt.

Voor 2024 zijn er kansen om gebruik te maken van een nieuwe subsidieregeling van het ministerie. Mede door onze deelname in de overleggen is een regeling in de maak die tot beperkte extra administratie leidt.

- Het verwerken van asfalt op lagere temperaturen en met hergebruik van materiaal met een lagere CO2-emissie tot gevolg is inmiddels de standaard aanpak. De resultaten worden steeds beter zichtbaar in de dashboards waar aan werken. Deze dashboards geven ook weer richting voor volgende stappen en zijn een voorbeeld voor de aanpak met andere materialen.
- De pilots en experimenten uit 2022 zijn, doordat een aantal projecten tijdelijk hebben stilgelegen en er minder mogelijkheden zijn voor ontwikkeling van het areaal, op een wat lager tempo voortgezet:
 - De analyse van de pilot om betonnen fietspaden op verschillende duurzamere manieren te verbreden zal in 2024 plaatsvinden.
 - Ten aanzien van energieopwekking hebben we pas op de plaats gemaakt. We willen eerst monitoren wat het effect van het hebben van energie opwekkers is op de beheer en onderhoud. Het zonnefietspad (met lengte van 500 meter) op de N285 nabij Wagenberg (na eerder pilots op N324 en N395) is wel geopend. De 5 jaar durende monitoringsfase wordt begin 2024 opgestart in afstemming met de provincie Noord-Holland (gezamenlijke aanbesteding).
 - De pilot voor de bestrijding van de Japanse Duizendknoop wordt verlengd om ook op langere termijn het effect te monitoren. Vanaf medio 2023 heeft de aanbesteding voor het nieuwe onderhoudspartner contract gelopen. We verwachten met de combinatie Eschdoorn ook nu weer vervolg te kunnen geven aan dit soort innovaties.

Heeft het gekost wat het mocht kosten?

Voor het dagelijks beheer en onderhoud van de provinciale wegen is € 1,6 mln. (9,5%) meer uitgegeven dan begroot (€ 17,1 mln.). De belangrijkste oorzaak is het extra incidentele onderhoud vanwege de vertraging in de geplande onderhoudsprojecten waar de uitvoering gekoppeld was aan reconstructieprojecten (€ 0,8 mln.). De uitvoering hiervan is sterkt beïnvloed door de dynamiek rondom stikstofdepositie. Daarnaast zijn de electriciteitskosten hoger dan geraamd (€ 0,9 mln.), omdat het project van het verleden van de openbare verlichting op en langs provinciale wegen is vertraagd. Ten slotte is er € 0,2 mln. extra uitgegeven aan herstelkosten a.g.v. incidenten en calamiteiten. De bestrijding van ziekten en plagen is lager uitgevallen (€ 0,2 mln.).

Onderhoud wegen

Bedragen x € 1.000	Begr.oorspr	a.Begr.na.wijz.	b.Realisatie	Verschil a-b
	2023	2023	2023	
Budget onderhoud wegen	12.326	17.131	18.763	-1.632
	12.326	17.131	18.763	-1.632

Heeft het gekost wat het mocht kosten? - Investerings

Het structurele investeringskrediet voor groot onderhoud en vervanging is gecorrigeerd voor het feit dat er in de jaren daarvoor nooit is geïndexeerd en bedroeg toen € 29,4 mln. per jaar. Vanaf 2022 wordt dit investeringskrediet gedekt via een specifiek daarvoor ingestelde egalisereserve. Via een jaarlijkse structurele toevoeging aan de reserve worden de afschrijvingslasten van de investeringen in groot onderhoud en vervanging op de meerjarige begroting geborgd. Conform het bestaande provinciale indexatiebeleid wordt de structurele toevoeging aan de reserve geïndexeerd. De indexatie van het investeringskrediet volgt daarmee uit deze financieringssystematiek en wordt via de reguliere Sturings- en

Verantwoordingscyclus separaat met het vaststellen van het investeringsprogramma aan de Staten voorgelegd.

Investeringsprogramma's betreffen meerjarige uitvoeringsprogramma's. Voor het groot onderhoud en vervanging was in de (bijgestelde) begroting totaal € 41,0 mln. geraamd (€ 42,4 gerealiseerd). De overige wegeninvesteringen betreffen reconstructies en worden gedekt door reserves. Vanwege de vertraging door stikstof zijn de ramingen in de begroting naar beneden bijgesteld.

De realisatie op de investeringen mobiliteit waren € 2,0 mln. (3,6 %) hoger dan het geraamde investeringsvolume voor 2023. Voor de ontwikkeling van de busremise in Breda verloopt voorspoedig en is er in 2023 € 5,3 mln. meer gerealiseerd. Vanwege de vertraging in het project LED verlichting provinciale wegen (o.a. vanwege de aanbesteding) is € 2,5 mln. minder gerealiseerd.

Investeringsprogramma's	Begroting 2023 oorspronkelijk	Begroting 2023 na wijziging	Jaarrekening 2023 realisatie	Verschil begroting - realisatie
N-261	0	985 N	0	985 V
Wegeninvesteringen	49.268 N	40.995 N	42.449 N	1.455 N
Steunpunten en districtskantoren	1.400 N	92 N	2 V	95 V
Materieel provinciale wegen	0	58 N	356 N	298 N
LED verlichting Wegeninvestering	3.000 N	3.000 N	452 N	2.548 V
Wegeninvesteringen	47.075 N	3.691 N	4.341 N	650 N
Wegeninvesteringen	5.572 N	626 N	252 N	374 V
Wegeninvesteringen	83.173 N	2.845 N	1.259 N	1.586 V
Wegeninvesteringen Busremise Breda (perceel)	0	0	0	0
Wegeninvesteringen Busremise Breda (Ontwikkeling)	13.000 N	3.643 N	8.902 N	5.259 N
Totaal	202.488 N	55.935 N	58.009 N	2.074 N

Onderhoud provinciale gebouwen en installaties

Hebben we bereikt wat we wilden bereiken?

We streven naar een schone, open en transparante werkplek met een flexibele invulling. Het onderhoud van de provinciale gebouwen en installaties is erop gericht de bestaande voorzieningen op een doelmatige en veilige manier in stand te houden. Deze activiteiten gelden ook voor de ruimten die aan derden verhuurd worden. De uitvoering van de onderhoudswerkzaamheden vindt plaats op basis van meerjarenplanningen, de zogenaamde onderhoudsboeken.

Hebben we daarvoor gedaan wat we wilden doen?

Onderhoudsboek hoofdgebouw en onderhoudsboek nieuwbouw

In 2021 zijn de onderhoudsboeken geactualiseerd. Voor het opstellen van het onderhoudsplan is uitgegaan van conditiescore 3 op basis van NEN2767.

In het onderhoudsplan zijn zowel het jaarlijkse- als meerjarige onderhoud opgenomen. Het onderhoud bestaat voor een belangrijk deel uit het jaarlijks onderhoud, zoals het periodiek onderhoud aan de liften, het beveiligingssysteem en de klimaatinstallaties. Dat is nodig om de bedrijfszekerheid en het comfort van de gebouwen in stand te houden. De kosten voor dit onderhoud worden in de jaarlijkse exploitatie opgenomen. Het meerjarig onderhoud heeft betrekking op het niet-reguliere en groot onderhoud aan gebouwen, installaties, apparatuur en inrichting. Voor de uitvoering van het meerjarig onderhoud vindt een jaarlijkse dotatie van ca € 1,25 mln. aan de voorziening onderhoud provinciehuis plaats.

In 2023 heeft de renovatie van de nieuwbouw bij het provinciehuis plaatsgevonden. In combinatie met de

renovatie zijn ook verduurzamingsmaatregelen doorgevoerd waardoor het energielabel van dit gebouw van C naar A+++ is gegaan. Tevens is de renovatie van de bronnen voor de Warmte Koude Opslag afgerond, waarbij de ondergrondse componenten na 25 jaar zijn vervangen.

Onderhoud museum

Het Noordbrabants Museum aan de Verwerstraat te 's-Hertogenbosch is provinciaal eigendom. De provincie verhuurt ruimten in het complex aan de Stichting Beheer Museumkwartier, die deze ruimten weer onderverhuurt aan o.a. de Stichting Het Noordbrabants Museum en Stichting Erfgoed Brabant. Het provinciaal Depot Bodemvondsten is ook gevestigd op deze locatie. De beheersstichting coördineert tevens het groot onderhoud en de vervangingsinvesteringen op basis van een meerjaren-onderhoudsplan. De onderhoudskosten worden gedekt vanuit de onderhoudsvoorziening Museumkwartier. Voeding van deze voorziening geschiedt op basis van de meerjarenraming.

Heeft het gekost wat het mocht kosten?

Onderhoud gebouwen

Bedragen x € 1.000	Begr.oorspr	a.Begr.na.wijz.	b.Realisatie	Verschil a-b
	2023	2023	2023	
Provinciehuus	1.275	1.275	1.275	0
Noordbrabants museum	358	444	444	0
	1.633	1.719	1.719	0

Onderhoud vaarwegen

Hebben we bereikt wat we wilden bereiken?

De uitvoering van de (beheer) maatregelen aan provinciale vaarwegen zoals de Mark, de Dintel, de Roosendaalsche en Steenbergsche Vliet, de Roode Vaart en het Mark Vlietkanaal is in medebewind opgedragen aan het Waterschap Brabantse Delta. De onderhoudstoestand van deze vaarwegen behoeft de komende jaren aandacht om de basis op orde te houden.

Hebben we daarvoor gedaan wat we wilden doen?

De provincie voert zelf geen beleidsprestaties i.c. werkzaamheden uit aan de vaarwegen. De uitvoering van het vaarwegbeheer door Waterschap Brabantse Delta is gebaseerd op een financiële overeenkomst tussen provincie Noord-Brabant en waterschap Brabantse Delta waarin een kostenverdeelsleutel is opgenomen. In 2023 zijn de werkzaamheden voor de inhaalslag van de baggerwerkzaamheden gestart. Deze zullen duren tot en met 2026. De provincie voert intensief overleg met Waterschap Brabantse Delta over de voortgang van de werkzaamheden.

Heeft het gekost wat het mocht kosten?

Onderhoud vaarwegen

Bedragen x € 1.000	Begr.oorspr	a.Begr.na.wijz.	b.Realisatie	Verschil a-b
	2023	2023	2023	
Onderhoudsbijdrage aan waterschap	3.541	2.986	2.986	0
	3.541	2.986	2.986	0

Treasury

Inleiding

De treasuryfunctie richt zich als zodanig op de financiële vermogenswaarden, de financiële geldstromen, de financiële posities en de hieraan verbonden risico's. Treasury omvat de financiering van beleid en het uitzetten van geldmiddelen die niet direct nodig zijn.

Belangrijkste doelstellingen voor de provincie zijn:

- Onze beschikbare middelen in het kader van de immunisatieportefeuille, de investeringsagenda en eventuele andere overtollige middelen moeten veilig zijn belegd, dat wil zeggen tegen acceptabele (lage) risico's;
- De beleggingen uit de immunisatieportefeuille moeten minimaal het doelrendement van € 99,3 miljoen opleveren in 2023. Vanaf 2023 wordt het doelrendement stapsgewijs afgebouwd naar € 46,3 miljoen vanaf 2030;
- Er moeten voldoende liquiditeiten beschikbaar zijn op het juiste moment ten behoeve van – onder andere – de provinciale investeringen.

Ontwikkelingen Treasury

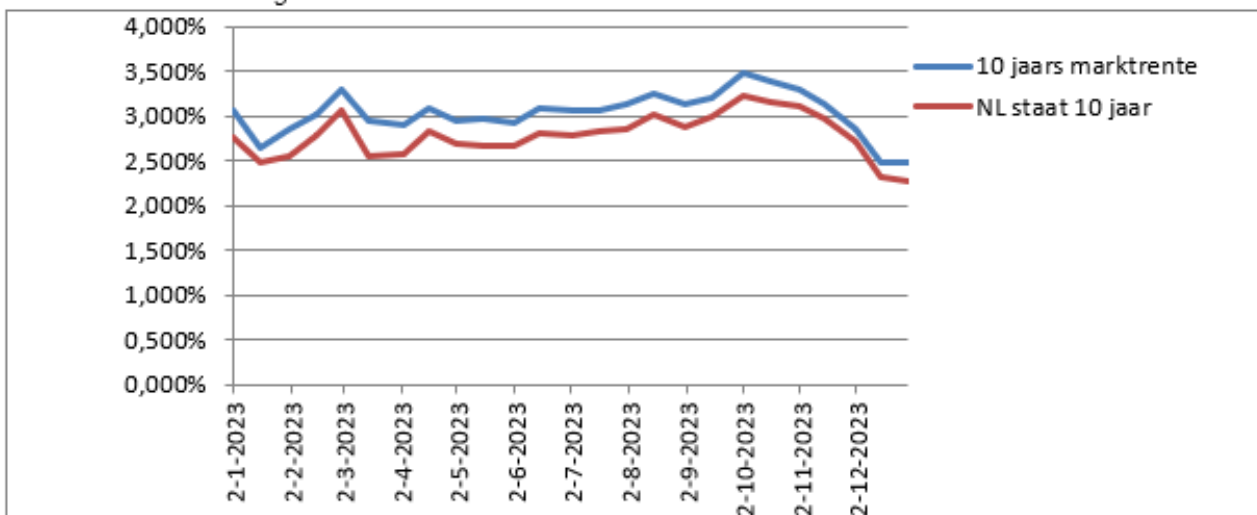
Belangrijkste ontwikkelingen

De ingezette stijging in 2021 van de 10 – jaarsrente heeft in 2022 en 2023 doorgezet, maar in het laatste kwartaal van 2023 is deze rente gedaald naar ongeveer 2,5%. Vanwege de hogere rente in 2023 zijn er negen leningen verstrekt aan decentrale overheden voor een totaalbedrag van € 203,5 miljoen en een gemiddeld rendement van 3,03%.

De korte rente (referentie is de driemaands–euribor) is vanaf augustus 2022 gestegen boven 0%. Sinds 20 september 2023 bedraagt deze ongeveer 3,9%.

De oorzaak voor de rentestijging is gelegen in de hoge inflatie. De ECB heeft via enkele stappen de rente voor de depositofaciliteit in 2022 en 2023 verhoogd naar 4,0%. Inmiddels is de inflatie aan het dalen, maar vindt de ECB het nog te vroeg om de rente te verlagen. De verwachting van experts is dat de ECB ergens rond de zomer van 2024 de rente zal verlagen.

Grafiek 1: Renteontwikkeling 2023

Om ons doelrendement nu en op de lange termijn te kunnen halen willen we meer financieringen en investeringen realiseren met een maatschappelijk en financieel rendement. We zijn hiermee in 2015 – mede vanwege de lage rentestand – gestart. In de loop van 2020 zijn we vervolgens gestart met het aanpassen van de Verordening treasury om meer investeringen en financieringen (was gemaximeerd op 25% van de portefeuille) mogelijk te maken. Na een gedegen proces, waarin leden van Provinciale Staten zijn meegenomen in de ideeën om de Verordening treasury aan te passen, is op 27 juli 2021 de

Verordening Treasury Noord-Brabant 2021 in werking getreden, welke voor het eerst is aangepast op 7 juli 2022. De aanpassing van de Verordening treasury geeft meer mogelijkheden om te investeren en te financieren in het kader van de publieke taak. Bij elk van deze leningen hebben Provinciale Staten de gelegenheid gehad om wensen en bedenkingen te uiten. In totaal zijn nu de volgende leningen verstrekt in het kader van de publieke taak:

Begunstigde	Initieel	Bedragen x € 1
		mln. Stand ultimo 2023
BNG bank (2 hybride leningen)	149,8	49,8
NWB Bank (1 hybride lening)	50,0	50,0
Enexis	159,5	159,5
De Efteling	15,0	3,0
Safariresort De Beekse Bergen	41,5	31,1
Safariresort De Beekse Bergen, fase 2	20,0	20,0
Ministerie van Defensie (F35)	22,0	19,6
Zonnepanelen Zuidoost Brabant	25,8	10,5
Financiering gebouw "Grizzly" op Pivot Park (PS 30/21)(nog niet volledig betaald)	33,9	32,2
Totaal	517,5	375,7
Besluit in 2021 en 2022, maar nog niet (volledig) verstrekt:		
Leenfaciliteit Woningcorporaties gemeente Bergeijk, (PS 61/21)	45,0	5,0
Investering in strategische provinciale grondbank (PS 15/22)	42,5	0,4
Eindhoven Airport, realisatie verbeterde terminal (PS 37/22)	55,0	0,0
	660,0	381,1

Alle uitgevoerde transacties zijn gedaan binnen regels van de Verordening treasury 2021 Noord-Brabant, deze regels zijn nader uitgewerkt in het op 2 november 2022 in werking getreden Treasurystatuut Noord-Brabant 2022. In het kader van de uitvoering van de publieke taak zijn er ook nog een aantal projecten onderhanden, zoals Zorgvastgoedfonds, Nationaal Restauratiefonds (NRF), Businesspark Aviolanda (BPA) en Knoop XL/ Fellenoord.

Door de langdurig lage rentestand in de periode oktober 2015 tot en met 2021 is het doelrendement van € 106,3 miljoen in 2021 en 2022 niet gehaald. In 2023 is het doelrendement, met name door het eenmalige extra dividend van Enexis, ruim gehaald. Het gerealiseerde surplus van € 43,0 miljoen wordt toegevoegd aan de dividend- en rentereserve. Voor 2024 voorzien we een tekort. Vanwege eerdere ombuigingen zal vanaf 2025 het doelrendement verlaagd worden naar € 76,3 miljoen en vanaf 2030 naar € 46,3 miljoen. Vanaf 2025 zullen we – op basis van de huidige inzichten – het doelrendement halen.

In 2023 is € 43,0 miljoen (2022: € 8,1 miljoen onttrokken) toegevoegd aan de buffer dividend- en rentereserve, zodat ultimo 2023 het saldo van de buffer € 270,8 miljoen bedraagt. Dit is inclusief € 37,8 miljoen compensatie Motorrijtuigenbelasting (MRB), die in 2023 via het Provinciefonds is ontvangen. Daarnaast bestaat deze reserve uit een egalisatiedeel waarin boekwinsten (en boekverliezen) van verkochte obligaties uitgesmeerd worden over de komende jaren. Ultimo 2023 bedraagt het saldo van dit egalisatiedeel € 16,6 miljoen (ultimo 2022: € 29,9 miljoen). De totale dividend- en rentereserve zou daardoor per einde 2023 € 287,4 miljoen (eind 2022: € 219,9 miljoen) bedragen. Hiervan moet € 6,2 miljoen nog gestort worden vanuit het Jaarrekeningresultaat 2023, zodat per balansdatum de stand van de reserve € 281,1 miljoen bedraagt. Bij de perspectiefnota 2025 is € 106,7 miljoen onttrokken ten behoeve van de uitwerking van het Bestuursakkoord. De "buffer" is dan nog immer voldoende voor het opvangen van toekomstige tegenvallers.

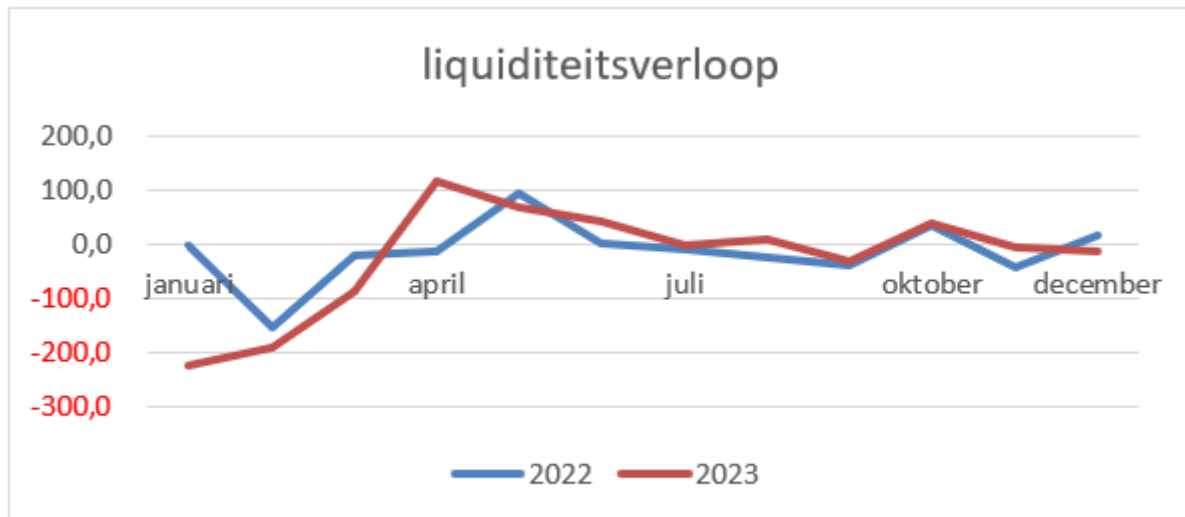
Liquiditeitspositie

Jaar	2023	2022
Geraamde verandering liquiditeitspositie	-570	-942
Gerealiseerde verandering liquiditeitspositie	-295	-85
Verskil	+275	+857

In 2023 is onze liquiditeitspositie met € 295 miljoen afgenomen (2022: afname € 85 miljoen). Gepland was in 2023 een daling van € 570 miljoen volgens jaarplan 2023. Dat leidt tot een verschil van € 275 miljoen ten opzichte van de prognose (in 2022 was het verschil met de prognose € 857 miljoen). Het verschil met de raming in 2023 werd o.a. veroorzaakt door:

- Per saldo lagere uitgaven aan infrastructurele projecten van € 80 miljoen (2022 +/- € 195 miljoen);
- Hogere uitkering provinciefonds en Motorrijtuigenbelasting van € 24 miljoen (2022: + € 47 miljoen);
- Extra ontvangen specifieke uitkeringen (SPUKS) en decentrale uitkeringen € 123 miljoen (2022: + € 155 miljoen);

In het afgelopen jaar geeft dat het volgende beeld ten opzichte van 2022:

Grafiek 2: maandelijks verloop van het saldo van inkomsten en uitgaven over 2023 en 2022

De trend in 2023 is vergelijkbaar met het verloop in 2022. Naast de afgesloten deposito's bij de schatkist in januari 2023 ter hoogte van € 205 miljoen hebben ook de verstrekte leningen aan decentrale overheden in 2023 van € 203,5 miljoen (2022: € 344,5 miljoen) een behoorlijk effect op het verloop in 2023. De aflossingen in 2023 van leningen aan decentrale overheden bedroeg € 32,1 miljoen, zodat deze positie per saldo met € 171,4 miljoen toenam.

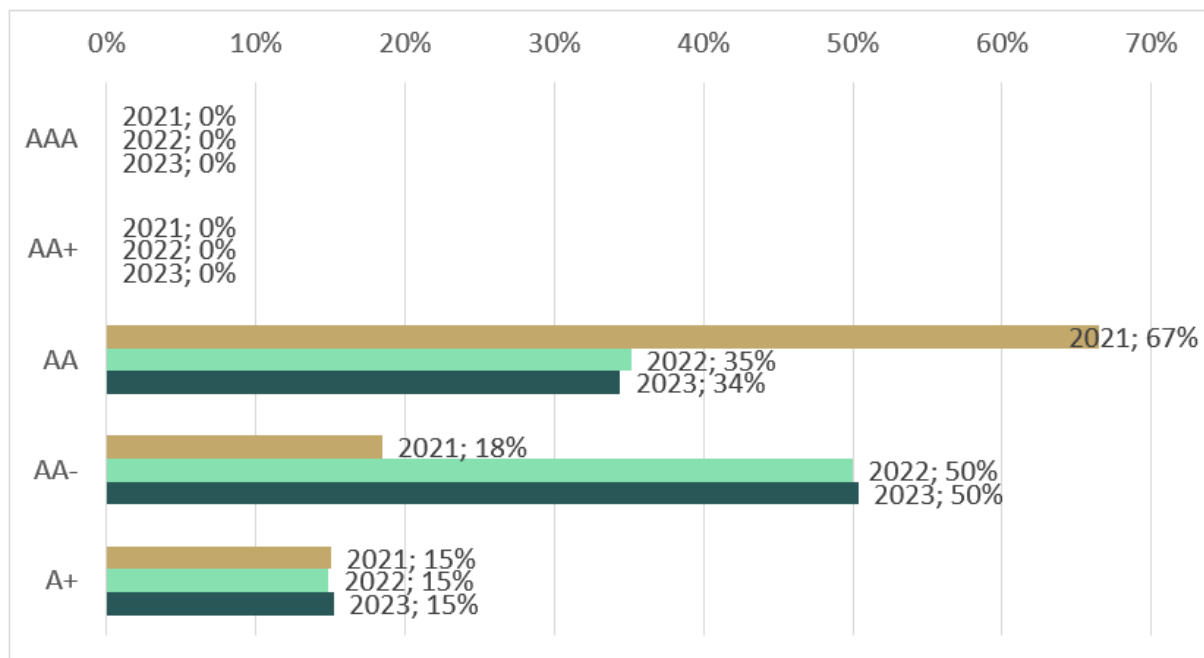
In mei 2023 heeft BNG Bank de tweede tranche van de hybride lening niet afgelost. De aflossing van de tweede tranche is voor de tweede keer met een jaar uitgesteld. Daarnaast zijn er in 2023 een aantal investeringen (m.b.t. Natuur en Infrastructurele projecten) niet volledig gerealiseerd en doorgeschoven, terwijl er in 2023 wel extra inkomsten zijn geweest vanwege Specifieke Uitkeringen (SPUK) in het kader van natuurontwikkeling.

Overige ontwikkelingen

- In 2023 is het Treasury Committee vier keer bijeen geweest (in 2022: 4 keer) en zijn er drie bijeenkomsten geweest waar de "onderhanden projecten" zijn besproken;
- In 2023 is de Adviescommissie Kredietverstrekkingen en Investeringsportefeuilles ingesteld en is de voorzitter en zijn er twee leden benoemd door GS. De Adviescommissie zal GS onafhankelijk adviseren over de structuur en technische aspecten van een voorstel vanuit de immunisatieportefeuille, voordat het aan de Treasury Committee en GS wordt voorgelegd. GS besluit om het wel of niet te agenderen voor Provinciale Staten;
- De beleggingsdoelstelling over 2023, minimaal € 99,3 miljoen inkomsten genereren, is ruimschoots gehaald. In 2023 is er daarom geen gebruik gemaakt van de "buffer" in de Dividend – en Rentereserve (in 2022 was er een bedrag van € 8,1 miljoen onttrokken). Uiteindelijk is een rendement gerealiseerd van € 142,3 miljoen, vanwege een incidenteel hoog dividend van Enxiss. Wat leidt tot een surplus van € 43,0 miljoen die wordt toegevoegd aan de "buffer".

Obligatieportefeuilles

De provincie Noord-Brabant bezit twee obligatieportefeuilles: een immunisatieportefeuille en een investeringsagendaportefeuille. Beide portefeuilles bestaan uit obligaties van Europese banken met een minimale kredietwaardigheid van AA–minus, conform de wet Fido en Ruddo.

Grafiek 3: ratings van de obligaties in 2023, 2022 en 2021 in de immunisatieportefeuille en Investeringsagenda

Immunisatieportefeuille

Het doel van de immunisatieportefeuille is een rendement te genereren, door het jaarlijks ontvangen van een vaste rente, ter compensatie van de in 2009 weggevallen dividendstromen van Essent. Het risico van deze portefeuille is laag. Daardoor blijft de waarde in stand, maar zijn ook de rendementen relatief laag. De vrijkomende middelen konden tot en met 2021 alleen worden herbelegd tegen een zeer laag rendement. Dat zorgde ervoor dat de doelstelling (rendement van € 106,3 miljoen) niet meer houdbaar was. Bij het Bestuursakkoord en de begroting 2021 hebben wij een procesvoorstel gedaan voor de bepaling van de nieuwe doelstelling en de consequenties daarvan voor de lange termijn (koers 2030). Dit hield in dat er structureel bezuinigd moest worden vanaf 2025 (€ 30 mln.). De rendementsdoelstelling loopt geleidelijk af naar € 76,3 mln. in 2025. In 2030 vervalt de laatste storting in de reserve “balansverkortings” en wordt de rendementsdoelstelling verder verlaagd naar € 46,3 miljoen. Bij het bepalen van de doelstelling was er ook rekening gehouden met een verlaging van € 16,2 miljoen aan rentekosten die niet meer in de begroting zijn opgenomen (technisch administratieve aanpassing).

De verdeling van de immunisatieportefeuille naar soort tegenpartij per 31 december 2023 wordt weergegeven in grafiek 4. De boekwaarde van de uitzettingen op dat moment was € 2.973 miljoen. Deze beleggingen bestaan uit obligaties (€ 175 miljoen), langjarige deposito’s bij de Nederlandse Staat via Schatkistbankieren voor € 546 miljoen, leningen aan decentrale overheden (€ 1.871 miljoen) en leningen/investeringen in het kader van de publieke taak (€ 381 miljoen). Daarnaast ontvangen we dividend voor ons aandeel in Enexis. In 2023 was dit eenmalig erg hoog. Een deel van de nominale waarde van de uitzettingen heeft betrekking op de Dividend- en rentereserve.

Het gerealiseerde rendement over 2023 bedraagt € 142,3 miljoen (2022: € 98,2 miljoen) en is als volgt opgebouwd (zie ook “algemeen financieel beleid”):

	jr 2023	bedragen x € 1 mln. jr 2022
Dividend Enexis	59,6	30,6

Rente gemeenteleningen	27,6	19,9
Rente kasgeldleningen en rek. crt.	20,8	3,0
Rente schatkistbankieren (deposito's)	12,9	8,2
Rente leningen publieke taak (incl. Enexis)	10,3	8,6
Effect verkopen en effect switches	8,0	24,4
Rente obligaties	3,1	2,0
Overige rente inkomsten	0,1	1,5
Totaal	142,3	98,2

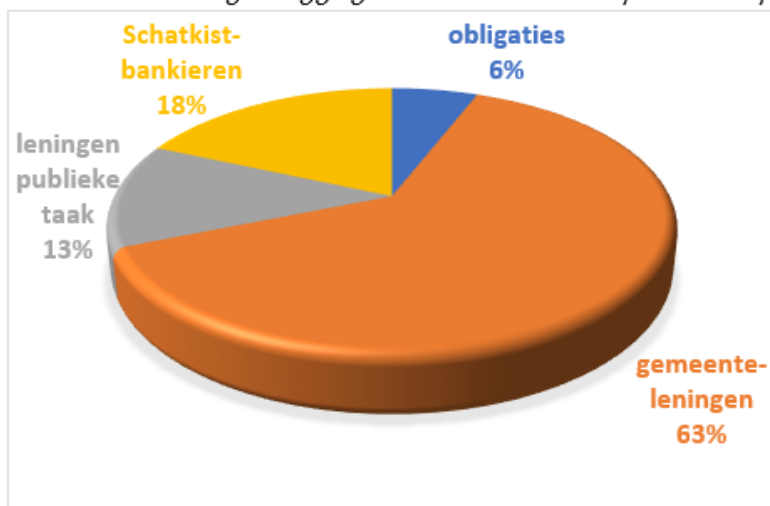
tabel II gerealiseerd rendement 2023 en 2022 immunisatieportefeuille

Hierdoor bedraagt het overschot in 2023 € 43,0 miljoen (2022: tekort € 8,1 miljoen) ten opzichte van het doel-rendement van € 99,3 miljoen.

Per ultimo 2023 bedraagt het egalisatiedeel € 16,6 miljoen. Dit saldo wordt tot en met 2027 ingezet als rendement op de immunisatieportefeuille. Het wordt verdeeld op basis van de looptijden van de verkochte obligaties.

Per einde 2023 zijn de beleggingen als volgt verdeeld over de verschillende beleggingsvormen:

Grafiek 4: verdeling beleggingen van de immunisatieportefeuille per ultimo 2023

Investeringsagendaportefeuille

Het doel van de investeringsagendaportefeuille is dat op de gewenste tijdstippen de middelen die nodig zijn voor de realisatie van de investeringsagenda beschikbaar zijn. Het risico van deze portefeuille is laag. De boekwaarde van de obligaties per 31-12-2023 bedraagt € 37,0 miljoen (2022: € 37,2 miljoen). In 2022 hebben er geen mutaties plaatsgevonden in deze portefeuille.

Inmiddels is het doelbedrag van € 1 miljard gerealiseerd en is het overschot van € 5,6 miljoen ultimo 2019 toegevoegd aan de rente – en dividendreserve ten behoeve van de buffer. De toekomstige rentebaten t/m 2026 worden meegenomen bij de dekking van het doelrendement van de immunisatieportefeuille.

Beleid en beheersing van risico's

Het Treasury statuut geeft de risico's aan die intern beheerst moeten worden: markt- (waaronder rente- en valutarisico), krediet- en liquiditeitsrisico's. Voor elk risico geven we aan hoe de provincie hiermee is omgegaan in het afgelopen jaar.

Renterisico's – Wettelijke verplichtingen

De Wet Fido, die met ingang van 1 januari 2001 in werking is getreden, stelt twee concrete normen aan het financieringsbeleid van de provincie, te weten de kasgeldlimiet en de renterisiconorm. Aan beide normen wordt door de provincie voldaan.

Kasgeldlimiet – kortlopende schulden

De kasgeldlimiet bepaalt het bedrag dat de provincie maximaal als gemiddelde netto-vlopende schuld per kwartaal mag hebben. Dat bedrag is een percentage van de jaarlijkse begroting. Voor de provincies is dat percentage vastgesteld op 7,0%.

Gedurende 2023 is de gemiddelde netto-vlopende schuld ruim onder de kasgeldlimiet gebleven. In het bijlagenboek (bijlage 9) zijn overzichten opgenomen van de Modelstaat A waarin de liquiditeitspositie per kwartaal is weergegeven.

Renterisiconorm – langlopende schulden

Aangezien in 2023 geen financiering (de provincie sluit al lang geen leningen meer voor zichzelf af) heeft plaats gevonden en er ook geen sprake is geweest van renteherzieningen op lopende vaste geldleningen is de renterisiconorm niet relevant.

In het bijlagenboek is de Modelstaat B opgenomen, betreffende de berekening van het renterisico over het jaar 2023.

Valutarisico's

De valutarisico's (risico's die zijn ontstaan door schommelingen in wisselkoersen) worden uitgesloten doordat alleen uitgezet en belegd wordt in euro's.

Kredietrisico's

In het kader van beperking van het kredietrisico, het risico op niet (terug)betalen van de hoofdsom en/of de rente, wordt alleen belegd in vastrentende waarden van financiële ondernemingen en/of landen met minimaal een AA-minus rating (door minimaal twee ratingagencies bepaald) of in waardepapier van financiële ondernemingen met een staatsgarantie van een land met ten minste een AA-minus rating. De financiële onderneming waarin wordt belegd zonder staatsgarantie moet gevestigd zijn in een land met minimaal een AA-rating. In 2023 zijn er geen beleggingen in portefeuille die niet voldoen aan deze eisen, zoals die zijn opgenomen in de Wet Fido en de Ruddo.

Met de wijziging van de Wet Fido op 10 december 2013 mogen decentrale overheden uitsluitend overtollige middelen beleggen bij de schatkist of uitlenen aan andere decentrale overheden, waar de provincie geen toezichtrelatie mee heeft. Daarnaast is het mogelijk om te beleggen in projecten met een publiek doel. Conform de Provinciewet bepalen Provinciale Staten het publiek doel. Voorstellen vanuit Gedeputeerde Staten worden altijd voor "wensen en bedenkingen" aan Provinciale Staten voorgelegd. Ook hierbij moet het risico minimaal zijn. In het aangepaste Treasury Statuut hebben Gedeputeerde Staten regels vastgelegd voor de beheersing van die risico's.

Liquiditeitsrisico's

Hiermee wordt het risico bedoeld dat wij niet kunnen voldoen aan onze kortlopende betalingsverplichtingen (facturen, subsidies en dergelijke). Dit is geminimaliseerd door de aanwezige liquide middelen zoveel mogelijk af te stemmen op de prognose van ontvangsten en uitgaven. Dat doen we op dag-, week-, maand- en jaarbasis. Vanaf 2014 zijn onze mogelijkheden om gebruik te maken van flexibele spaarproducten en deposito's beperkt door "verplicht schatkistbankieren". Vanaf 2023 zijn we ook gestart met het uitzetten van kortlopende (kas)geldleningen aan decentrale overheden, omdat ook deze rente is gestegen.

Provinciefinanciering

Provinciefinanciering betreft het aantrekken en uitzetten van financiering ten behoeve van het uitvoeren van de publieke taken van de provincie en de risicobeheersing daarvan.

Leningenportefeuille

Opgenomen leningen

In 2023 zijn geen nieuwe langlopende leningen opgenomen. De laatste opgenomen lening is in 2013 geheel afgelost.

Bijlage 6 van het bijlagenboek geeft een specificatie van de opgenomen leningen. Hierin staat een bedrag van € 2,6 miljoen als schuldrelatie met ministerie van Economische Zaken. Dit heeft betrekking op een aandelentransactie. Provincie heeft aandelen BOM overgenomen van het ministerie voor hetzelfde bedrag. Er is – naar verwachting – nog niets betaald.

Verstreckte leningen

In 2023 is voor € 261,8 miljoen aan nieuwe leningen verstrekt. Dit is inclusief €203,5 miljoen aan 9 gemeenten buiten de provincie. Na aflossing (€ 53,8 mln.) van de bestaande en de nieuw verstrekte leningen, resteerde er per balansdatum ruim € 2.516,0 miljoen (ultimo 2022: € 2.315,1 miljoen) aan leningen u/g. Dit is exclusief de voorzieningen van € 17 miljoen die zijn getroffen. Het risico van deze leningen wordt continu gemonitord. Daarnaast is € 7,1 miljoen afgeboekt als oninbaar in 2023. Dit laatste wordt met name veroorzaakt doordat Invest–NL in 2023 de lening aan LightYear heeft omgezet (herfinanciering) in aandelen. Wij hebben de waarde van de aandelen als vordering op Invest–NL opgenomen. Het restant van de lening, zijnde € 6,7 miljoen is als oninbaar afgeboekt. Indien de aandelen meer waard worden, dan zullen we dat opnemen tot maximaal het bedrag dat initieel is verstrekt (€ 7,5 miljoen). Voor een specificatie van alle leningen wordt verwezen naar bijlage 3b van het bijlagenboek.

Derivaten

Deze is per 31 december 2020 geëindigd.

Uitzettingen

De beleggingen in de beide portefeuilles, inclusief de verstrekte leningen aan openbare lichamen en deposito's bij de schatkist, bedragen in overeenstemming met de balans € 3.326,1 miljoen.

Tabel III

Aansluiting met de balans	bedrag
kosten verbinden aan het sluiten van geldleningen en het saldo agio en disagio	167.438
Leningen aan:	
-openbare lichamen (excl. Moerdijk, Nuenen, Tilburg, Helmond en Geertruidenberg)	1.871.242.700
-deelnemingen (Enexis, BNG en NWB, zie bijlage 3b)	291.447.880
-in het kader van de publieke taak	89.224.314
Uitzettingen met rentetypische looptijd \geq 1 jaar:	
- in schatkist	545.700.000
- overige uitzettingen	528.379.570
	3.326.161.902

Het effectieve rendement over de immunisatieportefeuille wordt begroot op circa 3,50% op jaarbasis rekening houdend met de aangescherpte beleggingsrichtlijnen voor de verkoopopbrengsten Essent. Hierbij is het uitgangspunt dat gestreefd wordt naar uitzettingen met een hoge mate van zekerheid. Het daadwerkelijk gerealiseerde couponrendement over 2023 voor alle beleggingen in de immunisatieportefeuille bedraagt 2,75% (2022: 2,62%).

Per 31 december 2023 zijn de middelen als volgt

uitgezet:

Tabel IV

Vorm	Bank/Instelling	per 1/1/2023	per 31/12/2023
Obligaties Immunisatieportefeuille*	Divers	175.252.013	175.229.594
Obligaties Investeringsagendaportefeuille*	Divers	37.173.582	37.037.844
Langlopende leningen aan decentrale overheden		1.699.844.418	1.871.242.700
Zerobond obligatie i.c.m. Oiko Credit*	NL-Staat	2.500.215	-
Leningen aan deelnemingen (BNG/NWB/Enexis/Pivot park)*		272.766.512	291.447.880
Overige leningen publieke taak		90.298.840	89.224.314
Strategische grondbank		-	374.969
Lange termijn deposito's bij de schatkist	Rijk-min.Financiën	340.700.000	545.700.000
Leningen aan fondsen en investeringen in grond	Divers	197.547.338	186.166.002
Korte termijn rekening courant bij schatkist	Rijk-min.Financiën	135.885.476	129.738.599
*nominale waarde+(dis)agio=boekwaarde		2.951.968.394	3.326.161.902

De specificatie van de beleggingen en de langlopende leningen zijn in de toelichting op de balans opgenomen onder financiële vaste activa en immateriële vaste activa (voor zover er sprake is van (dis)agio).

Participatie in Oikocredit

In november 2012 is besloten een participatie te nemen in het Oikocredit Nederland Fonds. Door middel van deze participatie geven Gedeputeerde Staten invulling aan de ethisch-sociale aspecten van het treasury beleid. De participatie wordt uitgevoerd in combinatie met een hoofdsomgarantie met een looptijd van 10 jaar. Provinciale Staten zijn hierover op 14 december 2012 geïnformeerd.

Begin 2013 is de participatie genomen in het Oikocredit Nederland Fonds met een nominale waarde van € 426.958. Het risico bij deze uitzetting is erg laag en deze uitzetting past volledig binnen de regels van de wet Fido en de Ruddo. Per ultimo 2023 bedraagt de waarde € 423.554.

Rente schema

De commissie BBV adviseert onderstaand renteschema in de paragraaf financiering van de begroting en

jaarstukken op te nemen. Hiermee wordt inzicht gegeven in de rentelasten externe financiering, het renteresultaat en de wijze van toerekening.

Renteschema	€
a. De externe rentelasten over de korte en lange financiering	€ 74.927
b. De externe rentebaten	-/- 76.738.732
	€
Saldo rentelasten en rentebaten	-/- 76.663.806
	€
c1 De rente die aan de grondexploitatie moet worden doorberekend	-/- 0
	€
c2 De rente van projectfinanciering die aan het betreffende taakveld moet worden toegerekend	-/- 0
	€
c3 De rentebaat van doorverstrekte leningen indien daar een specifieke lening voor is aangetrokken (=projectfinanciering), die aan het betreffende taakveld moet worden toegerekend	-/- 0
	€
Aan taakvelden toe te rekenen externe rente	-/- 0
	€
d1. Rente over eigen vermogen	€ 0
d2. Rente over voorzieningen	€ 0
Totaal aan taakvelden toe te rekenen rente	€ 0
e. De aan taakvelden toegerekende rente (renteomslag)	-/- 0
	€
f. Renteresultaat op het taakveld treasury	-/- 76.663.806
	€

Verbonden partijen

Inleiding

In deze paragraaf wordt inzicht gegeven in de bestuurlijke, beleidsmatige en financiële belangen en risico's van de provincie als gevolg van banden met externe rechtspersonen, waarin de provincie zowel financieel deelneemt als zeggenschap heeft. De provincie neemt zowel deel in rechtspersonen, tot stand gekomen op grond van de publiekrechtelijke Wet Gemeenschappelijke Regelingen als in rechtspersonen, gestoeld op privaatrechtelijke samenwerkingsvormen.

Deze paragraaf heeft zijn basis in artikel 15 van het Besluit Begroting en Verantwoording provincies (BBV) en de daarop van toepassing zijnde toelichting. Conform dit artikel bevat deze paragraaf ten minste:

- De visie op en de beleidsvoornemens omtrent verbonden partijen;
- De lijst van verbonden partijen, die wordt onderverdeeld in:
 1. Gemeenschappelijke regelingen;
 2. Vennootschappen en coöperaties;
 3. Stichtingen en verenigingen, en,

4. Overige verbonden partijen.

In de lijst van verbonden partijen wordt ten minste de volgende informatie opgenomen:

- de wijze waarop de provincie een belang heeft in de verbonden partij en het openbaar belang dat ermee gediend wordt;
- het belang dat de provincie in de verbonden partij heeft aan het begin en het einde van het boekjaar;
- de omvang van het eigen vermogen en het vreemd vermogen van de verbonden partij aan het begin en aan het einde van het boekjaar;
- de omvang van het financiële resultaat van de verbonden partij in het boekjaar;
- de eventuele risico's, als bedoeld in artikel 11, eerste lid, onderdeel b BBV, van de verbonden partij voor de financiële positie van de provincie (alle risico's waarvoor geen maatregelen zijn getroffen en die van materiële betekenis kunnen zijn in relatie tot de financiële positie).

Nota

Verbonden partijen zijn privaatrechtelijke of publiekrechtelijke organisaties waarin de provincie een bestuurlijk (zeggenschap) en een financieel belang heeft.

Onder bestuurlijk belang wordt verstaan: een zetel in het bestuur of het hebben van stemrecht. Met een financieel belang wordt bedoeld dat de provincie middelen risicodragend ter beschikking heeft gesteld die ze kwijt is in geval van faillissement van de verbonden partij en/of als financiële problemen bij de verbonden partijen kunnen worden verhaald op de provincie.

De provincie Noord-Brabant kan besluiten om een bestuurlijk en financieel belang te houden in organisaties als die een bijdrage leveren aan het publiek belang.

Het beleid ten aanzien van verbonden partijen is uitgewerkt in de Nota Verbonden Partijen die op 2 februari 2024 door Provinciale Staten is vastgesteld. In de Nota Verbonden Partijen zijn de kaders en uitgangspunten vastgelegd voor de wijze waarop we als provincie omgaan met verbonden partijen. De nota beschrijft wat de belangrijkste onderwerpen zijn waarop we willen sturen, welke instrumenten tot onze beschikking staan en hoe we die als provincie inzetten. De kaders en uitgangspunten hebben betrekking op zowel het aangaan, wijzigen en beëindigen van verbonden partijen als het beheer. Ook zijn in de nota andere zaken die relevant zijn beschreven, zoals wet- en regelgeving.

Bij de behandeling van de nota zijn nadere afspraken gemaakt over de inhoud van de verantwoording in deze paragraaf. De afspraken m.b.t. de Wet Normering Topinkomens en het benoemen van wijzigingen in governance van verbonden partijen worden nu al meegenomen. Daarnaast zijn in de bijlage verbonden partij per verbonden partij vermeld wanneer de verbonden partij is opgericht en wie de eventuele overige deelnemers/aandeelhouders zijn. Het overige deel van de afspraken zal bij het volgende rapportagemoment, de paragraaf Verbonden partijen bij de begroting 2025, worden verwerkt.

Complexiteit op inhoud of samenwerking met de andere betrokken partijen kan vragen om maatwerk en afwijking van de algemene uitgangspunten, zoals opgenomen in de Nota Verbonden Partijen. Bovendien is de provincie ook niet altijd in de formele positie om besluiten af te dwingen. Als Gedeputeerde Staten bij de uitoefening van hun bevoegdheden zijn afgeweken van de kaders en uitgangspunten, wordt daarover per verbonden partij gerapporteerd in deze paragraaf onder Risico's en aandachtspunten (zie hierna).

Bestuurlijk belang verbonden partijen

Het bestuurlijk belang bij een verbonden partij uit zich in de invloed die kan worden uitgevoerd bij de verbonden partij. Dit is onder andere stemrecht op besluiten die tijdens de Algemene vergadering van Aandeelhouders of ledenvergadering zijn geagendeerd, vaak in combinatie met een voordrachts -of benoemingsrecht van bestuurders en leden van het toezichtsorgaan; de Raad van Commissarissen of Raad van Toezicht. De mate van invloed per verbonden partij is opgenomen in de navolgende tabellen.

Financieel belang verbonden partijen

Het financiële risico van de verbonden partijen is gelijk aan de omvang van het provinciaal aandeel in de deelneming (zie ook de paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing), danwel gelijk aan de

(jaarlijkse) bijdrage die de verbonden partij van de provincie ontvangt.

De provincie ontvangt ook inkomsten uit verbonden partijen in de vorm van dividend. Met de volgende verbonden partijen zijn dividendafspraken gemaakt: Eindhoven Airport NV, Brabant Water NV, ZEH NV, Nederlandse Waterschapsbank NV en de BNG Bank NV. Het ontvangen dividend wordt als algemeen dekkingsmiddel in de begroting opgenomen. Ook zijn er dividendafspraken met Enexis Holding NV. Deze deelneming is onderdeel van de immunisatieportefeuille en het dividend loopt via het rendement van de immunisatieportefeuille. In de jaarrekening is €142,4 mln. aan rendement over de immunisatieportefeuille opgenomen, waarvan het dividend van Enexis Holding NV onderdeel is.

Ontwikkelingen en onzekerheden

Daar waar we voor een betreffende verbonden partij specifieke risico's zien, is dit in onder subparagraaf Risico's en aandachtspunten (zie hierna) nader toegelicht. Vanzelfsprekend worden de verbonden partijen geraakt door economische ontwikkelingen, maar mogelijk ook door (de gevolgen van) grote maatschappelijke thema's en beleidsontwikkelingen, zoals de energietransitie en wijzigingen in regelgeving. In deze paragraaf geven we een overzicht van de algemene ontwikkelingen en onzekerheden die gevolgen hebben voor onze verbonden partijen. In de programma-hoofdstukken is dit waar aan de orde nader toegelicht.

Energietransitie

In juni 2022 heeft Tennet voor delen van het elektriciteitsnet in Limburg en Brabant transport- en afnameschaarste afgekondigd. Dit heeft niet alleen gevolgen voor de economische ontwikkeling, maar raakt de realisatie van maatschappelijke opgaven in brede zin; de verduurzaming van de industrie en gebouwde omgeving, de realisatie van (zware) laadinfra en collectieve energievoorzieningen in de gebouwde omgeving, enz. verbonden partijen worden hierdoor in de ontwikkeling beperkt. Daarnaast zijn oplossingen en maatregelen om de negatieve gevolgen te beperken ook van belang voor onze verbonden partijen. Enerzijds gaat het om een (versnelde) uitbreiding en versterking van het energienetwerk, anderzijds om de inzet van technische, juridische en financiële innovaties en maatregelen om het bestaande energienetwerk efficiënter te gebruiken en om op de kortere termijn lokale oplossingen mogelijk te maken.

De samenwerking met Enexis is daarin een belangrijk onderdeel. Zowel de inhoudelijk/beleidsmatige rol als de eigenaarsrol/het aandeelhouderschap wordt dan ook zeer actief ingevuld. Door afspraken met het Rijk én door het overgrote deel van de winst uit de verkoop van Fudura niet uit te keren, hebben de aandeelhouders de financiering van investeringen in het elektriciteitsnet ook op lange termijn veilig gesteld. Met de inwerkingtreding van de Wet collectieve warmtevoorziening per 1 juli 2025, dienen bestaande en nieuwe collectieve warmtesystemen voor 51% in eigendom te komen van (semi)publieke organisaties. Ook Enexis is, met het opstellen van een warmtestrategie, zich aan het voorbereiden op een mogelijke rol bij de aanleg, het eigendom en de exploitatie van (toekomstige) collectieve warmtesystemen binnen haar verzorgingsgebied.

Wijziging Wet Gemeenschappelijke Regelingen (WGR)

In december 2023 hebben Provinciale Staten hun zienswijze gegeven op de ontwerpwijzigingen betreffende de Gemeenschappelijke Regelingen van de Omgevingsdiensten, Havenschap Moerdijk en Hollandse Waterlinies.

In Q2 2024 worden de definitieve ontwerpwijzigingen van deze Gemeenschappelijke Regelingen toegezonden aan PS, met het verzoek om toestemming te geven aan GS om de aangepaste Gemeenschappelijke Regelingen vast te stellen.

Per 1-7-2022 is de WGR gewijzigd. Met deze wetswijziging worden de mogelijkheden van volksvertegenwoordigers om de eigen controlerende en kaderstellende rol bij gemeenschappelijke regelingen te versterken aangepast en uitgebreid. Ook wordt de democratische legitimatie van de

besluitvorming binnen zo'n samenwerkingsverband vergroot. Alle gemeenschappelijke regelingen moeten binnen 2 jaar worden aangepast, dus voor 1-7-2024.

Rechtmatigheidsverantwoording

Op basis van de Kadernota rechtmatigheid 2023 van de commissie BBV kan het in specifieke gevallen voorkomen dat de rechtmatigheidsverantwoording van de provincie beïnvloed wordt door het niet-rechtmatig handelen van een verbonden partij. Naast de wettelijke verplichting van de verbonden partij om informatie te verstrekken, leidt dit in die gevallen tot een behoefte aan aanvullende informatie of afspraken over informatievoorziening. Deze afspraken leggen we vast bij het aangaan van een verbonden partij en/of bij tussentijdse besluiten over bijvoorbeeld de vaststelling van de jaarrekening, de strategie/het meerjarenplan of de begroting.

Natuurdoelanalyses

De Natuurdoelanalyses van de Natura 2000-gebieden in Noord-Brabant laten een verslechterd beeld zien van de natuur. De WNB-vergunningverlening voor aanvragen met stikstofeffecten op Natura 2000-gebieden ligt tijdelijk stil. Projecten in alle sectoren van de Brabantse samenleving worden hierdoor geraakt en dat heeft daarmee ook gevolgen voor de verbonden partijen. Met de verbonden partijen is en wordt in kaart gebracht wat de precieze gevolgen zijn. In het oog springende voorbeelden zijn de gevolgen voor uitbreidingen van het elektriciteitsnetwerk en voor de ontwikkeling van logistiek park Moerdijk.

Mutaties verbonden partijen

Momenteel doorlopen twee verbonden partijen het oprichtingsproces:

- Campus Ontwikkelingsorganisatie Brainport Industries Campus (COO BIC) zal de ontwikkeling van Brainport Industries Campus (BIC) stimuleren, faciliteren en ondersteunen door te sturen op conceptwaarde van de BIC en bijbehorend ecosysteem, te zorgen voor voortgang in de ontwikkeling en door te werken aan de positionering en propositie van BIC, door leads te genereren van partijen die zich kunnen vestigen op BIC. De COO participeert niet in de exploitaties die normaliter onderdeel vormen van de campusontwikkeling zoals gebieds- en vastgoedontwikkeling en shared services en shared facilities. Beoogd wordt dat de COO zal bestaan uit een kleine slagvaardige efficiënte werkorganisatie van ca. 5 personen, een Raad van Toezicht een Raad van Advies en een Vestigingscommissie.
- Ontwikkelmaatschappij gebiedsontwikkeling Fellenoord BV krijgt als taak de gebiedsontwikkeling Fellenoord in Eindhoven te realiseren door sturing te geven aan de herontwikkeling van het gebied en de realisatie van de ambities en doelen zoals opgenomen in de Ontwikkelvisie Fellenoord-Internationale Knoop XL;
 - Het stimuleren van de realisatie van het gewenste volume en een gemengd programma door de markt;
 - Sturing geven op de optimalisatie van de publieke businesscase en functioneren als het samenwerkingsvehikel waarbinnen de provincie en de gemeente hun gezamenlijke zeggenschap, risicobeheersing, capaciteit en middelen inzetten.

In beide gevallen zijn Provinciale Staten al in de gelegenheid gesteld om wensen en bedenkingen kenbaar te maken, zie Statenvoorstel 72/21a en Statenvoorstel 71/22a.

Momenteel doorloopt één verbonden partijen het beëindigingsproces en is er ten opzichte van de vorige rapportage één verbonden partij beëindigd:

- Stichting La Vuelta Holanda is in 2023 opgeheven, omdat de Vuelta Holanda heeft plaatsgevonden in 2022. De afrekening heeft plaatsgevonden in 2023.
- Provinciale Staten, Gedeputeerde Staten en de CdK hebben in december 2023 besloten om uiterlijk per 1 januari 2025 uit te treden bij Gemeenschappelijke regeling Kleinschalig Collectief Vervoer Noordoost-Brabant (KCV), zie Statenvoorstel 57/23A.

Publiek Belang Elektriciteitsproductie BV kan naar verwachting in 2024 worden ontbonden.

Risico's en aandachtspunten

Een verbonden partij wordt getoetst op aandachtspunten en risico's op het gebied van beleid, governance of financiën. Bij de toetsing wordt altijd uitgegaan van de meest actuele wet- en regelgeving (de Wet Normering Topinkomens (WNT) is specifiek opgenomen in de tabel). Per onderdeel wordt een kleurcode toegekend:

Groen Geen noemenswaardige aandachtspunten of risico's.

Oranje Aandachtspunten of risico's die binnen het uitvoeringsmandaat vallen van GS. Dit heeft geen hoge urgentie en de risico's zijn beperkt. Bijvoorbeeld bestuurswisselingen, statuten die herzien moeten worden of licht tegenvallende resultaten.

Rood Grote aandachtspunten die soms directe actie vereisen en onder de aandacht van PS dienen te worden gebracht. Bijvoorbeeld niet afgedekte financiële risico's, slecht functionerend bestuur of toezichthouder, als er geen publiek belang (meer) is of tegenvallende resultaten.

Indien oranje of rood wordt gescoord, of indien er overige relevante ontwikkelingen zijn wordt dit onderaan de tabel toegelicht.

In de bijlagenbundel van de begroting is de 'Uitwerking Paragraaf Verbonden Partijen' opgenomen. In deze bijlage wordt ook nader ingegaan op het Innovatiefonds, Energiefonds, Brabant C fonds, Groen Ontwikkelfonds, Leisure Ontwikkelfonds en Brabant Startup Fonds.

1. Gemeenschappelijke regelingen

	Naam	Beleid	Governance	Financiën	Aandeelhouderschap	Bezoldiging binnen norm WNT
1.1	Havenschap Moerdijk (icm Havenbedrijf)	Economie, Kennis en Talentontwikkeling Milieu, Energie & Circulaire Economie			Actief	Ja
1.2	Zuidelijke Rekenkamer	Kwaliteit Openbaar Bestuur			Monitorend	Ja
1.3	Kleinschalig Collectief vervoer Noordoost Brabant	Slimme & Groene Mobiliteit			Monitorend	Ja
1.4	Omgevingsdienst Midden- en West Brabant	Natuur, Milieu, Energie & Circulaire Economie, Wonen, Werken en leefomgeving			Actief	Ja
1.5	Omgevingsdienst Zuidoost Brabant	Natuur, Milieu, Energie & Circulaire Economie, Wonen, Werken en leefomgeving			Actief	Ja
1.6	Omgevingsdienst Brabant Noord	Natuur, Milieu, Energie & Circulaire Economie, Wonen, Werken en leefomgeving			Actief	Ja

1.7	De Hollandse Waterlinie	Cultuur, Sport en Erfgoed			Actief	Ja
-----	-------------------------	---------------------------	--	--	--------	----

1.1 Havenschap Moerdijk (i.c.m. Havenbedrijf)

- Havenbedrijf Moerdijk is in 2024 gestart met de voorbereiding van een nieuwe corporate strategy die eind 2024 aan de algemene vergadering van aandeelhouders zal worden voorgelegd.
- Per 1 oktober is J.F.M. (Joost) van Dijk benoemd tot lid van de Raad van Commissarissen.
- In januari 2024 is op verzoek van het Havenbedrijf de kredietlimiet tijdelijk verhoogd vanwege vertraging in de gronduitgifte i.v.m. NWB-vergunningverlening. Inmiddels is de gronduitgifte geëffectueerd en is de kredietlimiet verlaagd naar € 258,3 mln..

1.2 Zuidelijke Rekenkamer

De gemeenschappelijke regeling Zuidelijke Rekenkamer wordt in maart/april 2024 aangepast in verband met de gewijzigde Wet gemeenschappelijke regelingen. Dan wordt ook het te nemen besluit over de samenstelling van de programmaraad verwerkt. De programmaraad is momenteel niet bemenst in afwachting van de besluiten n.a.v. het evaluatieonderzoek.

1.3 Kleinschalig Collectief Vervoer Noordoost-Brabant

Provinciale Staten, Gedeputeerde Staten en de CdK hebben in december 2023 besloten om uiterlijk per 1 januari 2025 uit te treden bij deze gemeenschappelijke regeling. Daarbij heeft de provincie aan het Algemeen Bestuur van de gemeenschappelijke regeling voorgesteld of de provincie medio 2024 kan uittreden op het moment dat een geactualiseerde gemeenschappelijke regeling in werking treedt. Het Algemeen Bestuur heeft daarmee ingestemd. De provincie blijft de komende jaren wel financieel bijdragen aan het regiotaxi-vervoer, evenals in voorgaande jaren.

1.5 Omgevingsdienst Zuidoost-Brabant

Hoewel de verwachtingen positief zijn, verdient de financiële positie de verhoogde aandacht omdat er onzekerheden zijn:

- Het boekjaar 2022 is afgesloten met een negatief resultaat van €1,8 mln.. Hiervan was €1 mln. reeds voorzien gedurende 2022. Het verlies werd hoger, hoofdzakelijk door een lagere declarabiliteit per persoon wat werd veroorzaakt door een hoog ziekteverzuim.
- De financiële positie (weerstandsvormogen) voldoet met een weerstandratio van 0,4 niet aan de norm die gesteld is op tenminste 1,0. Deze lage score wordt hoofdzakelijk veroorzaakt door het lage niveau van de algemene reserve ad €0,5 mln.. Deelnemers zullen volgens een principebesluit van het Algemeen Bestuur moeten bijstorten om te komen tot het minimale niveau van €1,2 mln.. Dat is via de herziene begroting 2023 aan de deelnemers voorgelegd, waarmee zij zich konden uitspreken via een zienswijze. De effectuering hiervan is echter 'on hold' gezet tot medio 2024, in afwachting van het jaarrekeningresultaat 2023. Op basis van de meest recente Burap is voorzien dat het jaarrekeningresultaat 2023 voldoende is om de reserve aan te vullen.
- De vastgestelde begroting 2023 is door de hogere kosten en hogere lonen herzien. De leidt onvermijdelijk tot hogere tarieven en daarom is deze herziene begroting ook voorgelegd bij de deelnemers.

2. Vennootschappen en coöperaties

Naam	Beleid	Governance	Financiën	Aandeelhouderschap	Bezoldiging binnen norm WNT

2.1	Enexis NV	Milieu, Energie & Circulaire Economie			Actief	Ja
2.2	CSV Amsterdam BV	Milieu, Energie & Circulaire Economie			Actief	Ja
2.3	Publiek Belang Elektriciteitsproductie BV	Milieu, Energie & Circulaire Economie			Actief	Ja
2.4	Brabant Water NV	Water en Bodem			Actief	Ja
2.5	Eindhoven Airport NV	Slimme & Groene Mobiliteit			Actief	Nee
2.6	BOM Holding BV	Economie, Kennis en Talentontwikkeling Energie			Actief	Ja
2.7	Ruimte voor Ruimte Beheer BV / Ruimte voor Ruimte II CV	Wonen, Werken & Leefomgeving			Actief	Ja
2.8	Business Park Aviolanda BV	Economie, Kennis en Talentontwikkeling Wonen, Werken & Leefomgeving			Actief	Ja
2.9	Nederlandse Waterschapsbank NV	Algemeen financieel beleid Water en Bodem			Monitorend	Nee
2.10	BNG Bank NV	Algemeen financieel beleid Kwaliteit Openbaar Bestuur			Monitorend	Nee
2.11	ZEH NV (voorheen PZEM NV)	Milieu, Energie & Circulaire Economie			Monitorend	Ja
2.12	Pivotpark Holding BV	Economie, Kennis en Talentontwikkeling Wonen, Werken & Leefomgeving			Actief	Ja
2.13	Green Chemistry Campus BV	Economie, Kennis en Talentontwikkeling Milieu, Energie & Circulaire Economie			Actief	Ja

2.14	Groen Ontwikkelfonds Brabant BV	Natuur Water & Bodem			Actief	Ja
2.15	NV Monumenten Beheer Brabant	Cultuur, Sport & Erfgoed			Actief	Ja
2.16	Brabant Startup Fonds BV	Economie, Kennis en Talentontwikkeling			Actief	Ja
2.17	BrabantRing BV	Economie, Kennis en Talentontwikkeling			Actief	Ja

2.1 Enexis NV

Enexis zal in het voorjaar van 2024 een voorstel voorleggen aan de Algemene vergadering van Aandeelhouders (AvA) tot aanpassing van het strategisch plan (2022) in verband met de nieuwe wet collectieve warmtevoorziening (zie ook hiervoor onder Ontwikkelingen en onzekerheden).

In 2023 is de heer R. (Rutger) van der Leeuw benoemd tot CEO van Enexis en mevrouw L. (Liesbeth) Kaashoek tot COO a.i. (de werving voor een opvolger loopt).

Eveneens in 2023 is mevrouw W. (Wilma) Mansveld benoemd tot lid van de RvC. Daarmee is de RvC weer op volle sterkte, maar in 2024 loopt de benoemingstermijn af van mevrouw C. (Carmen) Velthuis en de heer J. (Joost) van Dijk. Aan de AvA zullen voorstellen tot herbenoeming dan wel benoeming van een nieuw lid worden voorgelegd.

2.3 Publiek Belang Elektriciteitsproductie BV

Publiek Belang Elektriciteitsproductie BV kan naar verwachting in 2024 worden ontbonden. Het bestuur heeft overeenstemming bereikt over uittreding uit het Convenant inzake Publieke Belangen Kerncentrale Borssele en zal met deze partijen een uittredingsovereenkomst sluiten.

2.4 Brabant Water NV

Per 1 juli 2023 ontstond er een vacature in de Raad van Commissarissen van Brabant Water in verband het reglementair aftreden van mevrouw J. (Joke) Driessen.

Ter vervanging is op voorstel van GS de heer R.A.C. (Ruud) van Heugten door de Algemene vergadering van Aandeelhouders per 1 juli 2023 benoemd voor een eerste termijn van vier jaar als lid van de Raad van Commissarissen van Brabant.

2.5 Eindhoven Airport NV

- Eindhoven Airport heeft in oktober 2020 een vergunning op grond van de Wet natuurbescherming (Wnb) aangevraagd bij het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV). Begin 2021 is de zienswijzeprocedure doorlopen en nadien zijn nog aanvullende gegevens aangeleverd door Eindhoven Airport. Begin 2024 is het nog steeds wachten op een definitief besluit van het ministerie van LNV en is het niet duidelijk wanneer Eindhoven Airport een definitieve Wnb-vergunning tegemoet kan zien.

- In december 2023 is de heer L.W.J. (Kjell) Kloosterziel op bindende voordracht van aandeelhouder Schiphol Nederland BV benoemd als lid van de Raad van Commissarissen van Eindhoven Airport NV. Hij volgt daarmee mevrouw A.L. (Anne) Hustinx op.

De benoeming vond plaats conform de voorwaarden die zijn gesteld in de statuten en het RvC-reglement. Met de benoeming wijzigde de man/vrouw verhouding binnen de RvC van 3/2 naar 4/1. Bij de selectieprocedure door Schiphol Nederland BV is aandacht geweest voor een evenwichtige man/vrouw verhouding, maar gezien de ervaring van dhr. Kloosterziel werd zijn voordracht als meest geschikte gezien. Ook bij toekomstige voordrachten zal aandacht worden besteed aan de gewenste

diversiteit binnen de RvC. Het Leadership Team (inclusief directie) bestaat uit vier mannen en twee vrouwen.

- De bezoldiging van de bestuurders ligt hoger dan het bezoldigingsmaximum zoals opgenomen in de Wet normering topinkomens (WNT). Voor Eindhoven Airport NV geldt de WNT niet. Met een belang van 24,5% heeft de provincie bij de vaststelling van de bezoldiging geen doorslaggevende stem.

2.7 Ruimte voor Ruimte Beheer BV / Ruimte voor Ruimte II CV

Aan de Ontwikkelingsmaatschappij Ruimte voor Ruimte BV en CV (RvR) wordt sinds 2016 periodiek een opdracht verstrekt. De opdracht wordt verstrekt in de vorm van een Nadere instructie. In 2023 is de Nadere instructie voor periode 3 (2023-2026) vastgesteld.

In verband met de wijziging van de Interim omgevingsverordening in april 2022 is gelijktijdig ook de Aandeelhoudersinstructie aangepast.

PS zijn over beide wijzigingen geïnformeerd middels een Statenmededeling d.d. 28 februari 2023.

2.8 Business Park Aviolanda BV

In 2023 stelden de directie en de raad van commissarissen van Business Park Aviolanda BV een ondernemingsplan met een vastgoedstrategie op. Hierin zijn ook de organisatorische gevolgen uitgewerkt. Deze zijn door Algemene vergadering van aandeelhouders (AvA) in 2023 vastgesteld. De ontwikkeling van Aviolanda, in samenwerking met Defensie en de ondernemingen en onderwijsinstellingen op de campus, heeft inmiddels de nodige successen opgeleverd. In 2024 is er de uitdaging om tot uitvoering van het ondernemingsplan te komen en wordt de financiering uitgewerkt.

Fokker Holding BV heeft Fokker Techniek BV (medeaandeelhouder van Business Park Aviolanda BV) verkocht aan Fokker Services Group BV. Tevens heeft Fokker Holding BV aangekondigd dat Panta Holding BV op termijn verhuist naar Papendrecht. Vanwege het vertrek van Fokker Holding BV heeft PNB besloten om het 20% aandelenpakket van Fokker in 2023 te kopen. Het aandelenbelang van de provincie Noord-Brabant in Business Park Aviolanda bedraagt sindsdien 80%.

Eind 2023 is gestart met de evaluatie en actualisatie van de governance. Volgens planning wordt dit traject in de eerste helft van 2024 afgerond

2.9 Nederlandse Waterschapsbank NV

De bezoldiging van de bestuurders ligt hoger dan het bezoldigingsmaximum zoals opgenomen in de Wet normering topinkomens (WNT). Voor Nederlandse Waterschapsbank NV geldt de WNT niet. Met een belang van 0,12% heeft de provincie bij de vaststelling van de bezoldiging geen doorslaggevende stem.

2.10 BNG Bank NV

De bezoldiging van de bestuurders ligt hoger dan het bezoldigingsmaximum zoals opgenomen in de Wet normering topinkomens (WNT). Voor BNG Bank NV geldt de WNT niet. Met een belang van 0,07% heeft de provincie bij de vaststelling van de bezoldiging geen doorslaggevende stem.

2.12 Pivotpark Holding BV

De vanuit historisch perspectief zwakke financiële performance van Pivot Park Holding BV verbetert, maar is nog altijd mager. De omzet neemt toe als gevolg van gestegen verhuuropbrengsten.

Pivot Park stelt in 2024 een campus- en vastgoedstrategie op. Verwachting is dat deze campus- en vastgoedstrategie in 2024 aan de Algemene vergadering van aandeelhouders aangeboden wordt ter

vaststelling. Hiermee wordt het punt op de horizon bepaald en wordt helder wat wel en niet in de komende jaren nodig is voor een financieel duurzaam Pivot Park. Daarbij kijkt Pivot Park ook specifiek naar de volwassenheid van de organisatie en vindt actualisatie van de governance plaats.

2.13 Green Chemistry Campus BV (GCC)

Bij de herijking van het businessplan is gebleken dat er voor de GCC geen sluitende businesscase is op te stellen. Na 12 jaar is de focus van de provincie nu gericht op voortzetting van de campus onder aandeelhouderschap. GCC is niet meer nodig om beleidsdoelstellingen van de provincie te realiseren. De provincie wil haar belang in de GCC uiterlijk 1 januari 2025 beëindigen. Provinciale Staten zijn over dit voornemen geïnformeerd en in de provinciale begroting 2024 is voor de doorontwikkeling of afbouw € 2 mln. door Provinciale Staten beschikbaar gesteld; €1 mln. in begroting 2024 + € 1mln. in een stelpost.

Voor het toekomstperspectief van de GCC op de korte termijn, in een doorstartscenario, is het van cruciaal belang dat de GCC in aanmerking komt voor (JTF-) subsidie. Deze JTF-subsidies werden op 13 februari 2023 opengesteld. Een aantal JTF-projecten zijn reeds positief beoordeeld door de deskundigencommissie (op het gebied van circulariteit). De GCC is in deze projecten als locatie en/of partner betrokken en is in géén van de gevallen de hoofdaanvrager. Door het omzetten van de agioreserve naar de overige reserve in 2023 is voorkomen dat Green Chemistry Campus BV als Onderneming in Moeilijkheden (OIM) kwalificeert. Met deze status zou men niet in aanmerking komen voor JTF-subsidie.

Voor de kapitaalbreng vanuit de provincie is bij de oprichting van Green Chemistry Campus BV een voorziening getroffen van € 2,3 mln.. Dit is gelijk aan de waarde van het ingebrachte vermogen.

In verband met het bereiken van de maximale zittingstermijn ontstaat een vacature in de Raad van Commissarissen. De werving voor de invulling van deze vacature is in 2023 gestart.

2.14 Groen Ontwikkelfonds Brabant BV

We hebben te maken met een financieel tekort bij de realisatie van Natuurnetwerk Brabant (NNB) en Ecologische Verbindingszones (EVZ's), die grotendeels plaatsvindt via Groen Ontwikkelfonds Brabant BV (GOB). Dit is besproken in PS bij de vaststelling van de aangepaste businesscase NNB/GOB op 16 december 2022 (Statenvoorstel 72/22). Het tekort heeft 2 oorzaken:

- Er is door PS besloten om de komende jaren te bezuinigen op natuur; €41,2 mln. in de periode 2024 t/m 2027. Dit leidt er toe dat er vooralsnog geen budget (€17,3 mln.) is voor de realisatie van 365 hectare Provinciaal NNB, dat er geen budget (€13,6 mln.) is voor de realisatie van 175 hectare EVZ en dat de uitvoering van EVZ is getemporeerd tot en met 2035.

De bezuiniging van €41,2 mln. heeft voor een bedrag van €30,9 mln. betrekking op de oorspronkelijk door PS beschikbaar gestelde middelen voor GOB.

- In de aangepaste businesscase NNB/GOB is besloten om de normbedragen voor grondverwerving en inrichting per 1-1-2023 te verhogen i.v.m. prijsstijgingen. Dit leidt tot een verwacht tekort van €29,6 mln., wat voor een groot deel betrekking heeft op het GOB.

Momenteel worden verschillende opties onderzocht om alsnog dekking te vinden voor de gehele realisatie van NNB en de EVZ's.?

De opdracht van de provincie Noord-Brabant aan Groen Ontwikkelfonds Brabant BV heeft een looptijd tot en met 2027. In oktober 2022 is door Provinciale Staten het Beleidskader Natuur vastgesteld (Statenmededeling 57/22A), waarin onder meer is opgenomen dat de provincie de realisatie van EVZ's wil afronden in 2035 en de opgave voor de inrichting van NNB in 2030.

Provincie Noord-Brabant zal in 2024/2025 bezien in hoeverre de looptijd van het Groen Ontwikkelfonds Brabant BV wordt verlengd, of dat deze opgaven onderdeel gaan vormen van de

nog te ontwikkelen uitvoeringsorganisatie Brabants Programma Landelijk Gebied (BPLG). In 2023 is besloten om bij GOB BV een Raad van Commissarissen in te stellen. Per 1 september 2023 zijn de volgende drie commissarissen benoemd: mw. M. (Myriam) van Rooij (voorzitter), dhr. J.L.M. (Paul) de Beer, dhr. J.P. (Jean-Paul) Schaaij.

2.15 NV Monumenten Beheer Brabant

De portefeuille van Monumenten Beheer Brabant bestaat uit 11 monumentale panden, die deels worden verhuurd. Bij deze panden is sprake van een investeringsbehoefte i.v.m. achterstallig onderhoud en een verduurzamingsopgave. Ons erfgoedbeleid is niet gericht op eigendom van monumentale panden. Dit vraagt om het maken van een keuze betreffende de toekomst van Monumenten Beheer Brabant. We bekijken hoe het beheer van dit erfgoed het beste kan worden ingevuld.

Gezien het onzekere toekomstperspectief is in de provinciale jaarrekening reeds eerder een voorziening van €2.058.000 getroffen voor deze deelneming (gelijk aan de waarde van het ingebrachte vermogen).

In 2023 zijn bij Monumenten Beheer Brabant drie nieuwe commissarissen benoemd: dhr. M.M.M. (Maurice) Horsten (voorzitter), mw. M.C.T.M. (Monique) List-De Roos, dhr. W. (Ward) de Bruijn.

2.16 Brabant Startupfonds BV

Per 1 juni 2023 is er, naast de CEO, een CFRO aangesteld. Daarmee is de slagkracht van Brabant Startupfonds BV vergroot en de interne organisatie verbeterd.

2.17 BrabantRing BV

BrabantRing BV bevindt zich in de oprichtingsfase. Alle aspecten rondom beleid, governance en financiën zijn daarom op dit moment nog onderhevig aan verandering. In 2024 zullen governance en financiën verder ingericht worden, middels voortdurend overleg tussen BRE-EFX en de publieke partijen. De statutair bestuurder van BrabantRing BV en de RvC nemen hierin het voortouw. Door hun deskundigheid op dit gebied, zal dit proces zorgvuldig doorlopen worden en naar verwachting in 2024 worden afgerond. Nadien zal de onderneming van BrabantRing BV volledig operationeel zijn en kan het beleid tot uitvoering worden gebracht.

3. Stichtingen en verenigingen

	naam	Beleid	Governance	Financiën	Aandeelhouderschap	Bezoldiging binnen norm WNT
3.1	Interprovinciaal overleg IPO en BIJ12 (vereniging)	Kwaliteit Openbaar Bestuur			Monitorend	Ja
3.2	Huis van de Nederlandse Provincies HNP (vereniging)	Kwaliteit Openbaar Bestuur			Monitorend	Ja
3.3	Stichting Brabant C Fonds	Cultuur, Sport & Erfgoed			Actief	Ja
3.4	Stichting Beheer Museum Kwartier	Cultuur, Sport & Erfgoed			Actief	Ja
3.5	Stichting Leisure Ontwikkefonds Brabant	Cultuur, Sport & Erfgoed			Actief	Ja

3.3 Stichting Brabant C Fonds.

De looptijd van het Brabant C fonds is verlengd tot en met 2024. N.a.v. het nieuwe beleidskader Levendig Brabant zal worden overwogen of er een vervolg komt op het Brabant C fonds. Hierbij wordt de fondsevaluatie meegenomen.

3.4 Stichting Beheer Museumkwartier

De Stichting Beheer Museumkwartier zorgt voor onderhoud en beheer van het vastgoed in het Bossche Museumkwartier. Dit vastgoed was gedeeltelijk in eigendom van de provincie (gebouw Noord-Brabants Museum inclusief kantoorruimte) en gedeeltelijk in eigendom van de gemeente Den Bosch (gebouw Designmuseum). Dit gedeelde eigendom was een belangrijke reden om een beheerstichting op te richten.

Per 29 september 2023 heeft de provincie het gebouw van het Design Museum gekocht van de gemeente. Daarmee is al het vastgoed in het Museumkwartier nu in eigendom van de provincie. Daarom wordt door de provincie verkend of het nuttig is om de Stichting in stand te houden of dat de provincie het onderhoud en beheer van het vastgoed zelf gaat uitvoeren of uitbesteden.

3.5 Stichting Leisure Ontwikkelfonds Brabant

In Q2 van 2024 zal worden geëvalueerd hoe het LOF functioneert sinds de koerswijziging van 2021.

4. Overige verbonden partijen

		Beleid	Governance	Financiën	Aandeelhouderschap	Bezoldiging binnen norm WNT
4.1	Fonds Nazorg Gesloten Stortplaatsen	Natuur, Milieu			Actief	Ja

4.1 Fonds Nazorg Gesloten Stortplaatsen

De voorziening gesloten stortplaatsen wordt jaarlijks opgericht op basis van het voorcalculatorische percentage van 5,06%. Het verschil tussen dit voorcalculatorische rendement en de werkelijke opbrengsten van de belegde voorziening wordt jaarlijks toegevoegd resp. onttrokken aan de egalisereserve rente voorziening. Wanneer het werkelijke rendement gedurende langere tijd achterblijft bij het voorcalculatorisch rendement, dan wordt deze egalisereserve negatief.

Doordat het nettoresultaat van de belegde voorziening gesloten stortplaatsen in het Nazorgfonds samen met een gedeeltelijke onttrekking uit de egalisereserve in 2022 onvoldoende was om de verplichte jaarlijkse oprenting (5,06%) van de voorziening mogelijk te maken, is de egalisereserve van het Nazorgfonds per 31 december 2023 negatief, namelijk €5.902.351 negatief. Op 31 december 2022 was de waarde € 6.830.328 negatief. In 2023 is dus een deel van het verlies van 2022 weer ingelopen.

De provincie staat garant voor een eventueel negatieve egalisereserve bij de gesloten stortplaatsen en dient het tekort aan het einde van ieder jaar op te nemen in een voorziening. Uit de cijfers over 2023 blijkt dat het tekort is gedaald naar €5.902.351.

Lijst van verbonden partijen

1. Gemeenschappelijke regelingen

Belang

	Naam	Vestigingsplaats		Bestuurlijk Belang	Aandeel
1.1	Havenschap Moerdijk (i.c.m. Havenbedrijf)	Moerdijk	Smeulders/Van Gruijthuisen	Lid bestuur bedrijfsvoering organisatie	50,0%
1.2	Zuidelijke Rekenkamer	Eindhoven	Programmaraad	Lid programmaraad	50,0%
1.3	Kleinschalig Collectief Vervoer Noord-Brabant	Oss	Smeulders*	Lid Algemeen Bestuur, lid Dagelijks Bestuur	8,15%
1.4	Omgevingsdienst Midden- en West Brabant	Tilburg	Oudenhoven / Boelema	Lid Algemeen Bestuur, lid Dagelijks Bestuur	39,0%
1.5	Omgevingsdienst Zuidoost-Brabant	Eindhoven	Oudenhoven / Boelema	Lid Algemeen Bestuur, lid Dagelijks Bestuur	35,0%
1.6	Omgevingsdienst Brabant Noord	's-Hertogenbosch	Oudenhoven / Boelema	Lid Algemeen Bestuur, lid Dagelijks Bestuur	39,0%
1.7	De Hollandse Waterlinie	Utrecht	Maes*	Lid van Gemeenschappelijk Orgaan	10%

* = Eigenaarsrol en inhoudelijke rol zijn niet conflicterend.

Vermogensstructuur en resultaat

X €1000

Naam	Lening	Garantstelling	Eigen vermogen per 01-01-2023	Eigen vermogen per 31-12-2023*	vreemd vermogen per 01-01-2023*	vreemd vermogen per 31-12-2023*
1.1 Havenschap Moerdijk (i.c.m. Havenbedrijf)		280.000.000*	97.265	97.265	228.777	228.777
1.2 Zuidelijke Rekenkamer			54	54	220	220
1.3 Kleinschalig Collectief Vervoer Noordoost-Brabant			844	844	368	368
1.4 Omgevingsdienst Midden- en West Brabant			3.614	3.614	4.060	4.060
1.5 Omgevingsdienst Zuidoost-Brabant			1.101	1.101	6.548	6.548
1.6 Omgevingsdienst Brabant Noord			9.040	9.040	10.921	10.921
1.7 De Hollandse Waterlinie			869	869	0	0

* De gepresenteerde cijfers zijn de resultaten uit de meest recente gepubliceerde (half)jaarcijfers.

** De provincie en gemeente Moerdijk staan voor ieder 50-50 van het genoemde bedrag garant (gelijk aan de deelname in de Gemeenschappelijke Regeling).

2. Vennootschappen en coöperaties

Belang

X €1000

Naam	vestigingsplaats	Portefeuille (eigenaar/inhoud)	Bestuurlijk belang	Aandeel	Nominale waarde	Agio	Gestort	Boek waarde
------	------------------	--------------------------------	--------------------	---------	-----------------	------	---------	-------------

2.1	Enexis NV	's-Hertogenbosch	Smeulders / Maes	stemrecht / voordrachtsrecht lidmaatschap RvC / lid AHC	30,8%	46.144	-	46.144	-
2.2	CSV Amsterdam BV	's-Hertogenbosch	Smeulders*	Stemrecht / lid AHC	30,8%	6	-	6	6
2.3	Publiek Belang Elektriciteitsproductie BV	's-Hertogenbosch	Smeulders*	Stemrecht / lid AHC	30,8%	pm	-	pm	-
2.4	Brabant Water NV	's-Hertogenbosch	Smeulders / Boelema	Stemrecht / voordrachtsrecht Lid RvC / lid AHC	31,6%	88	-	88	-
2.5	Eindhoven Airport NV	Eindhoven	Van Gruijthuijsen / Smeulders	Stemrecht / voordrachtsrecht Lidmaatschap RvC	24,5%	1.112	-	556	-
2.6	BOM Holding BV	Tilburg	Smeulders/van Gruijthuijsen	stemrecht / voordrachtsrecht lidmaatschap RvC	100%	1	50.827	50.828	50.828
2.7a	Ruimte voor Ruimte Beheer BV	's-Hertogenbosch	Smeulders / Dirken	Stemrecht / voordrachtsrecht Lid RvC	100%	30	89	119	111

2.7b	Ruimte voor Ruimte II CV	's-Hertogenbosch	Smeulders / Dirken	Stemrecht/ Commanditair vennoot	99%	1.485	24.457	25.943	24.498
2.8	Business Park Aviolanda BV	Woensdrecht	Smeulders/van Gruijthuijsen	Stemrecht / voordrachtsrecht Lid RvC	80%	11	6.477	6.488	6.488
2.9	Nederlandse Waterschapsbank NV	's-Gravenhage	van Gruijthuijsen*	Stemrecht	0,12%	22	-	8	-
2.10	NV Bank voor Nederlandse Gemeenten	's-Gravenhage	van Gruijthuijsen*	Stemrecht	0,07%	100	-	100	-
2.11	ZEH NV (voorheen PZEM NV)	Middelburg	Smeulders*	Stemrecht	0,05%	4	-	4	-
2.12	Pivotpark Holding BV	Oss	Smeulders/ van Gruijthuijsen	Stemrecht	70,7%	20	6.282	6.302	6.302
2.13	Green Chemistry Campus BV	Bergen op Zoom	Smeulders / Van Gruijthuijsen	Stemrecht / voordrachtsrecht Lid RvC	60%	11		2.311	2.300
2.14	Groen Ontwikkelfonds Brabant BV	's-Hertogenbosch	Smeulders/ Roijackers	Stemrecht	100%	-	-	-	-
2.15	N.V. Monumenten Beheer Brabant	's-Hertogenbosch	Smeulders / Maes	Stemrecht	72%	2.058	-	2.058	2.058

2.16	Brabant Startup Fonds BV	Tilburg	Smeulders/Van Gruijthuijsen	Stemrecht	100%	-	-	-	-
2.17	BrabantRing BV	Eindhoven		Stemrecht	30,20%				

* Eigenaarsrol en inhoudelijke rol zijn niet conflicterend.

Vermogensstructuur en
resultaat

X €1000

Naam	Lening per 31- 12-2023	Garantstelling	Eigen vermogen per 1-1 2023*	Eigen vermogen per 31-12 2023*	Vreemd vermogen per 1-1 2023*	Vreemd vermogen per 31-12 2023*	Resultaat 2023 na belasting*	Netto Dividend ontvangen in 2023 over 2022
2.1	Enexis NV	159.490	5.441.000	5.320.000	4.907.000	5.140.000	72.000	59.575
2.2	CSV Amsterdam BV		210	210	13	13	-102	0
2.3	Publiek Belang Elektriciteitsproductie BV		1.480	1.480	10	10	-52	0
2.4	Brabant Water NV		690.022	690.022	575.801	575.801	5.347	0
2.5	Eindhoven Airport NV		120.089	133.626	17.650	30.187	19.193	1.386
2.6	BOM Holding BV	104.301	92.142	92.142	269.405	269.405	1.474	0

2.7a	Ruimte voor Ruimte Beheer BV		677	677	297	297	66	0
2.7b	Ruimte voor Ruimte II CV		23.750	23.750	10.270	10.270	3.545	0
2.8	Business Park Aviolanda BV	12.014	13.375	13.375	11.682	11.682	245	0
2.9	Nederlandse Waterschapsbank NV	50.000	1.995.000	1.995.000	71.290.000	71.290.000	143.000	75
2.10	NV Bank voor Nederlandse Gemeenten	49.800	4.615.000	4.615.000	107.459.000	107.459.000	279.000	100
2.11	ZEH NV (voorheen PZEM NV)		1.589.501	1.589.501	1.549.493	1.549.493	182.202	52
2.12	Pivotpark Holding BV	62.283	17.592	17.592	48.392	48.392	4.533	0
2.13	Green Chemistry Campus BV		738	738	150	150	-166	0
2.14	Groen Ontwikkelfonds Brabant BV		0	0	7.501	7.501	0	0
2.15	N.V. Monumenten Beheer Brabant	6.908	578	578	8.750	8.750	-194	0
2.16	Brabant Startup Fonds BV	13.950	0	0	18.726	18.726	0	0
2.17	BrabantRing BV		nb	nb	nb	nb	nb	

*De gepresenteerde cijfers zijn de resultaten uit de meest recente gepubliceerde (half)jaarcijfers. Daar waar vooralsnog geen gepubliceerde cijfers over 2023 beschikbaar zijn, zijn de cijfers van 2022 opgenomen.

3. Stichtingen en verenigingen

Belang

	Naam	Vestigingsplaats	Portefeuille (eigenaar/inhoud)	Bestuurlijk belang	Aandeel
3.1	Interprovinciaal overleg IPO en BIJ12 (vereniging)	's-Gravenhage	Boelema*	Lid van het bestuur	9,63% (Bij12 10,60%)
3.2	Huis van de Nederlandse Provincies (vereniging)	Brussel	Van Gruijthuijsen*	Lid van het bestuur	8,33%
3.3	Stichting Brabant C Fonds	Tilburg	Smeulders/ Maes	Benoeming schorsing en ontslag leden RvT	100%
3.4	Stichting Beheer Museum Kwartier	's-Hertogenbosch	Smeulders/ Maes	Benoeming schorsing en ontslag leden RvT	100%
3.5	Stichting Leisure Ontwikkelfonds Brabant	Oisterwijk	Smeulders/ Maes	lid van de raad van deelnemers.	50%

*Eigenaarsrol en inhoudelijke rol zijn niet conflicterend.

Vermogensstructuur en resultaat

Bedragen in €1000

Naam	Lening	Garantstelling	Bedragen in €1000			
			Eigen vermogen per 01-01-2023	Eigen vermogen per 31-12-2023	Vreemd vermogen per 01-01-2023	Vreemd vermogen per 31-12-2023

3.1	Interprovinciaal overleg IPO en BIJ12 (vereniging)	120	5.688	5.688	43.082	43.082
3.2	Huis van de Nederlandse Provincies (vereniging)		705	705	711	711
3.3	Stichting Brabant C Fonds		238	238	13.136	13.136
3.4	Stichting Beheer Museum Kwartier		100	100	566	566
3.5	Stichting Leisure Ontwikkelfonds Brabant		5.140	5.140	72	72

De gepresenteerde cijfers zijn de resultaten uit de meest recent gepubliceerde (half)jaarcijfers.

4. Overige verbonden partijen

Belang

	Naam	Vestigingsplaats	Portefeuille (eigenaar / inhoud)	Bestuurlijk belang	Aandeel
4.1	Fonds Nazorg Gesloten Stortplaatsen	's-Hertogenbosch	Van Gruijthuijsen / Roijackers	GS vormen Algemeen Bestuur, twee gedeputeerde vormen Dagelijks Bestuur	100%

Vermogensstructuur en resultaat

X €1000	Naam			Eigen	Eigen	Vreemd	Vreemd
		Lening	Garantstelling	vermogen per 01-01-2023	vermogen per 31-12-2023	vermogen per 01-01-2023	vermogen per 31-12-2023

4.1	Fonds Nazorg Gesloten Stortplaatsen	80.147	80.147	31.223	31.223
-----	-------------------------------------	--------	--------	--------	--------

De gepresenteerde cijfers zijn de resultaten uit de meest recent gepubliceerde (half)jaarcijfers

5. Investeringsfondsen voor Brabant

Fonds*	Fondsomvang ingebracht door provincie x €1 mln	Looptijd t/m	Revolverendheid	Multiplier	Portefeuille
5.1 Innovatiefonds Brabant**	125	2037	Nominaal	≥ 3	Van Gruijthuijsen
5.2 Energiefonds Brabant**	60	2037	Nominaal	≥ 4	Maes
5.3 Brabant C fonds	36	2024	Beperkt	≥ 3	Maes
5.4 Groen Ontwikkelfonds voor Brabantse natuur	209,1	2027	Niet of nauwelijks	≥ 2	Roijackers
5.5 Leisure Ontwikkel fonds Brabant	5	2027	Beperkt (33-66%)	≥ 2	Maes
5.6 Brabant Startup Fonds	15	2033	50%	≥ 3	Van Gruijthuijsen

* Zie bijlagenbundel jaarrekening 2023 voor aanvullende fondsinformatie

** Het beheer van het Innovatiefonds en het Energiefonds vindt plaats door verbonden partij BOM Holding BV

Ontwikkelbedrijf en grondbeleid

Ontwikkelbedrijf

Het Ontwikkelbedrijf draagt bij aan de realisatie van verschillende provinciale beleidsdoelstellingen. Bij de projecten van het Ontwikkelbedrijf gaat het om het daadwerkelijk mogelijk maken van de beoogde (her)ontwikkeling. Om dit mogelijk te maken heeft het Ontwikkelbedrijf verschillende instrumenten tot haar beschikking, waaronder de aankoop van grond of gebouwen, participatie in een project of deelneming en het verstrekken van een lening of garantstelling vanuit het investeringskrediet.

Het Ontwikkelbedrijf heeft de laatste jaren meer kennis en ervaring opgedaan in de samenwerking met lagere overheden en marktpartijen wanneer het gaat om projecten in het ruimtelijke fysieke domein. Zij weet waar de kennis en toegevoegde waarde van de (markt)partijen zit, wat de provinciale beleidsinzet is en op welke wijze deze kan worden verbonden met de doelen van andere partijen. Maar ook hoe een samenwerking daadwerkelijk tot stand kan worden gebracht om tot succesvolle invulling te komen van het project en bijbehorende ambitie. Met andere woorden van procesmanagement tot dealmaking en realisatie.

De verkenningen en projecten waar het Ontwikkelbedrijf in betrokken is, worden met betrokken ontwikkelprogramma's per definitie integraal aangevlogen. Belangrijke thema's waarin het Ontwikkelbedrijf actief is, zijn bijvoorbeeld campussen en werklocaties, erfgoed, energie, ondermijning en binnenstedelijke transformatie. Het Ontwikkelbedrijf is ook inzetbaar voor nieuwe thema's, welke voortkomen uit het Bestuursakkoord 2023-2027 en de uitwerking daarvan in de provinciale ontwikkelprogramma's. Daarmee heeft het Ontwikkelbedrijf een prominente rol gekregen als het gaat om het realiseren van de doelen uit het Bestuursakkoord en het versterken van de uitvoeringskracht.

Provinciaal grondbeleid

Met de inzet van het Provinciaal grondbeleid beoogt de provincie (tijdig) gronden (en gebouwen) beschikbaar te krijgen voor realisering van door haar beoogde doelen. Het bereiken van de maatschappelijke doelstelling staat hierbij voorop. Inzet is om tegen marktconforme prijzen deze doelen te bereiken. De wettelijke kaders en de mate van het bereiken van de doelstelling zijn hierin leidend. De Provincie voert grondbeleid uit door publiekrechtelijk regulerend optreden en door zelf privaatrechtelijk te verwerven, ontwikkelen en verkopen van gronden of vastgoed. Waar wenselijk geacht gebeurt dit ook anticiperend en via participaties zoals deelnemingen in externe Ontwikkelmaatschappijen (zoals de Ontwikkelingsmaatschappij Ruimte voor Ruimte, Aviolanda en Pivot Park). De verschillende vormen kennen verschillende voor- en nadelen en risicoprofielen. Per situatie wordt de afweging gemaakt over de toe te passen vorm en uitvoeringswijze.

Resultaten van het Ontwikkelbedrijf

Bij de erfgoedcomplexen springen met name de doorontwikkeling van de Dongencentrale met nieuwe huurders in het oog en de verkoop van het CHV-complex, nu de herontwikkelingsdoelstelling is bereikt. Voor de stedelijke transformaties zijn, naast vervolgstappen binnen lopende verkenningen, nieuwe verkenningen met M7 en B5 steden gestart. Daarnaast hebben we met de gemeente de planontwikkeling in participatie met de omgeving verder gebracht in het 't Zoet in Breda (het in 2021 aangekochte CSM-terrein). In Eindhoven is met de gemeente gewerkt aan de ontwikkeling van de Internationale Knoop XL waar in 2023 het accent heeft gelegen op het inrichten van de financiële en organisatorische governance. Er zijn gronden gekocht verkenningen uitgevoerd voor het innemen van toekomstige grondposities binnen de strategische grondbank, er zijn overeenkomsten gesloten met agrariërs inzake de piekbelastersregeling en er zijn voorbereidingen getroffen voor de grondbanken de Peelvenen en graasdierhouderijen. Verder kunnen we terugblikken op diverse succesvolle financieringen van o.a. de Dongencentrale, Overloon oorlogsmuseum, Klaverspoor windpark A16, Nuenen Vincentre van Gogh, Veghel The Chocolate Factory, Aviolanda Body Hangar te Woensdrecht en Hofstede aan de Dreef te Zundert

Portefeuille Ontwikkelbedrijf

Financieel gezien ziet het boekwaardeverloop van de portefeuille over de ingezette instrumenten van het Ontwikkelbedrijf er als volgt uit.

Instrument	Boekwaarde per		Mutatie
	1-1-2023	31-12-2023	
Deelnemingen	6.488.160	9.008.160	2.520.000
Grond	66.180.339	66.865.102	684.763
Leningen/garantstellingen	61.521.413	81.990.836	20.469.423
Totaal			

Deelneming

Het ontwikkelbedrijf heeft een aandeel in de Business Park Aviolanda BV te Woensdrecht. In 2023 is het aandelenkapitaal van de BV uitgebreid met € 2,5 miljoen om het publieke aandeelhouderschap te vergroten en daarmee de samenwerking met defensie op het Business Park te bevorderen om te komen tot clusterontwikkeling binnen dit gebied.

Grond

De mutaties binnen grond hebben met name te maken met het exploitatiesaldo van de uitgaven en inkomsten op de in exploitatie genomen projecten (BIE, Bouwgrond In Exploitatie). Zie hiervoor onderstaande tabel.

Project	Boekwaarde 1-12023	Vermeerdering	Vermindering	Boekwaarde 31-12-2023	Voorziening	nog te maken kosten	Nog te realiseren opbrengsten	Resultaat nominaal	Resultaat contant waarde
Ruimte voor									
Ruimte:									
Aarle Rixtel, Opstal 6	563.364	100	9.618	553.846		1.675	555.521		
Esch, De Ruiting 2	464.542	148		464.690			464.690		
Cultuurhistorisch									
Erfgoed:									
Geertruidenberg, Dongecentrale	1.052.352	810.459	238.421	1.624.390		540.461	2.164.851		
Dongen, Moederhuis Franciscanessen	790.863	183.928	266.768	708.023			708.023		
Bedrijventerreinen									
Moerdijk, Logistiek Park Moerdijk	1.162.178	98.692		1.260.870		439.539	1.700.409		
Landgoed ontwikkeling									
Strijbeek, Markhoeve	1.681.465	37.754	34.658	1.684.561		283.462	1.968.023		
Totaal	5.714.764	1.131.081	549.465	6.296.380		0	1.265.137	7.561.517	0

Leningen

Er is voor € 23,8 miljoen aan nieuwe geldleningen verstrekt. Daarnaast is aan aflossing € 3,3 miljoen en aan rente € 1,3 miljoen ontvangen. De rente, is conform besluit, voor € 0,37 miljoen vrijgevallen naar algemene middelen, € 0,55 miljoen gestort in de algemene risicoreserve ten behoeve van de risicoafdekking van de geldlening aan het Pivotpark en € 0,37 miljoen in de risicoreserve van het Ontwikkelbedrijf. In onderstaande tabel is de lening portefeuille van het Ontwikkelbedrijf nader gespecificeerd.

Thema	Project	1-1-2023	verstrekking	aflossing	rente	31-12-2023
Cultuurhistorie	Oosterhout, Catharinadal	2.740.841	0	0	13.667	2.740.841
	Veghel, CHV complex	1.900.000	0	1.900.000	35.836	0
	CHV chocoladefabriek	0	5.500.000	0	27.247	5.500.000
	Oisterwijk, KVL	1.248.177	0	25.385	31.204	1.222.792
	Oisterwijk, KVL EKWC	4.502.282	0	0	40.521	4.502.282
	Vught, herfinanciering Monumentenfonds Brabant	4.618.292	0	134.525	67.887	4.483.767
	Breda, Brouwhuis	1.021.792	0	68.500	26.587	953.292
	Overloon oorlogsmuseum	0	2.500.000	0	1.781	2.500.000
	Nuenen, Vincent van Gogh	1.425.000	1.059.402	16.484	42.777	2.467.918
Economisch Vestigingsklimaat	Breda, Nieuwstraat	4.000.000	0	400.000	121.600	3.600.000
	Eindhoven, De kazerne Klein Paradijs	850.000	0	0	12.750	850.000
	Oss, Slow Care St. Elzeneindhuis	1.760.223	0	101.774	39.112	1.658.448
	Tilburg, Kempentoren Spoorpark	292.000	0	18.250	2.920	273.750
	Geertruidenberg, Dongencentrale lening Boei	0	750.000	0	2.167	750.000
Ondermijning	Geertruidenberg, jachthaven Hermenzeil	1.500.000	0	0	0	1.500.000
Energie	Klaverspoor project windpark A16	5.877.260	3.427.477	0	168.781	9.304.737
Wonen	Rezone buurtschap te veld	370.000	100.000	29.847	10.160	440.153
	Vlijmen, Butterfly effect	300.000	0	0	7.500	300.000
Kennis economie	s-hertogenbosch, Spark Campus Lab XXL	1.225.000	0	0	24.500	1.225.000
	Oss, Pivot Park, hypothecaire lening	10.000.000	0	0	200.000	10.000.000
	Oss, Pivot Park, renteloze lening	2.500.000	0	0	0	2.500.000
	Oss, Pivotpark Pather gebouw	10.620.000	0	594.183	353.030	10.025.817
Bedrijventerreinen	Woensdrecht, Aviolanda, gebouw P3	352.927	0	0	15.882	352.927
	Woensdrecht, Aviolanda, Hal 3	120.000	0	0	5.400	120.000
	Woensdrecht, Aviolanda	1.100.000	0	0	21.450	1.100.000
	Woensdrecht, Aviolanda body hangar	0	10.441.362	0	21.362	10.441.362
	Nuenen, herpr.bedrijventerrein stedelijk gebied Eindhoven	2.112.870	0	19.870	0	2.093.000
Glastuinbouw	Deurne, cessie vordering CV Glastuinbouw N. Prinsenland	1.084.752	0	0	0	1.084.752
Totaal		61.521.413	23.778.242	3.308.819	1.294.118	81.990.837

Investeringskrediet en risicoreserve Ontwikkelbedrijf

De resterende ruimte in het investeringskrediet van het Ontwikkelbedrijf bedraagt ultimo 2023 € 65 miljoen. Deze is bepaald op basis van alle voorzienbare informatie en verwachtingen naar de toekomst toe per 31 december 2023. Bij de bepaling van de resterende ruimte is rekening gehouden met de geraamde

toekomstige inkomsten en uitgaven van alle projecten en zijn de afgegeven garantstellingen volledig meegenomen. In onderstaande tabel zijn een specificatie opgenomen van de risicoreserveringen en voorzieningen voor de projecten van het Ontwikkelbedrijf. De risicoreserveringen en voorzieningen voor de projecten worden afgedekt door de Risicoreserve van het Ontwikkelbedrijf. Per 31-12-2023 bedraagt het totale saldo hiervan € 76 miljoen. Dit is onderverdeeld in een risicoreservering van € 26,9 miljoen en een voorziening van € 32,3 miljoen. Beide voor de bestaande lopende projecten. Daarnaast resteert er een vrije ruimte van € 16,8 miljoen, ten behoeve van toekomstige risico's op bestaande en nieuwe projecten van het Ontwikkelbedrijf. Naast bovengenoemde reserveringen en voorzieningen heeft het Ontwikkelbedrijf een reserve Verkenningen, waaruit plankosten en bovenmatige risico's voor stedelijke transformatieprojecten en verkenningen worden afgedekt die niet via een (grond-) exploitatie kunnen worden terugverdiend. In 2023 zijn de kosten voor verkenningen van de stedelijke transformatie projecten, zoals Brainport city-internationale knoop XL, Helmond centrumzone, CSM-terrein te Breda en huur werkplaats de Gruyter voor € 4,6 miljoen, ten laste van deze reserve gebracht. Het saldo van deze Verkenningenreserve bedraagt ultimo 2023 € 0,8 miljoen. Daarnaast heeft er uit algemene middelen, een storting in de verkenningenreserve plaatsgevonden van € 2,1 miljoen ten behoeve van stedelijke transformaties. Alle kosten en baten van projecten, die conform de BBV niet mogen worden geactiveerd, worden verantwoord via de egalisatiereserve van het Ontwikkelbedrijf, waardoor dit in de jaarrekening geen budgettaire effecten heeft. In 2023 is het exploitatieresultaat € 0,07 miljoen positief. Dit positieve resultaat is gestort in deze reserve.

Reserves en voorzieningen

In onderstaande tabel zijn een specificatie opgenomen van de risicoreserveringen en voorzieningen voor de projecten van het Ontwikkelbedrijf.

De risicoreserveringen en voorzieningen voor de projecten worden afgedekt door de Risicoreserve van het Ontwikkelbedrijf. Per 31-12-2023 bedraagt het totale saldo hiervan € 76 miljoen. Dit is onderverdeeld in een risicoreservering van € 26,9 miljoen en een voorziening van € 32,3 miljoen. Beide voor de bestaande lopende projecten. Daarnaast resteert er een vrije ruimte van € 16,8 miljoen, ten behoeve van toekomstige risico's op bestaande en nieuwe projecten van het Ontwikkelbedrijf. Naast bovengenoemde reserveringen en voorzieningen heeft het Ontwikkelbedrijf een reserve Verkenningen, waaruit plankosten en bovenmatige risico's voor stedelijke transformatieprojecten en verkenningen worden afgedekt die niet via een (grond-) exploitatie kunnen worden terugverdiend.

Risicoreserve Ontwikkelbedrijf

Programmabegroting	Thema		Saldo	Mutatie	Saldo	
			01-01- 2023	2023	31-12- 2023	
02 Ruimte	Bedrijventerreinen	projecten	1.000.000	-1.000.000	0	
		deelneming: kapitaalinbreng	6.488.160	2.520.000	9.008.160	
		Geldlening	0	0	0	
	Glastuinbouw	projecten	3.139.862	402.133	3.541.995	
		Grote Erfgoedcomplexen	projecten	2.178.000	-1.644.000	534.000
			geldleningen	4.365.053	1.625.396	5.990.449
	Kenniseconomie	projecten	110.000	0	110.000	
		geldlening	206.250	-206.250	0	
	Werklocaties	geldlening	2.500.000	0	2.500.000	
		projecten	193.884	79.207	273.091	
	Ondermijning	garantstelling	1.500.000		1.500.000	
	Cultuur	projecten	300.000	0	300.000	
		geldleningen	0	684.701	684.701	
	Economisch Vestigingsklimaat	geldlening	1.225.000	0	1.225.000	
	Regionaal sociaal beleid	geldlening	755.357	-755.357	0	
	Wonen	geldlening	46.370	95.033	141.403	
	Landgoedontwikkeling	projecten	0	283.878	283.878	
	Grondbank de Peelvenen	projecten	0	800.000	800.000	
	Subtotaal afgedekt			24.007.936	2.884.741	26.892.677
	Subtotaal resterende ruimte voor risicoafdekking			15.918.500	941.595	16.860.095
Totaal			39.926.436	3.826.336	43.752.772	

Voorzieningen Ontwikkelbedrijf

Programmabegroting	Thema		Saldo	Mutatie	Saldo
			01-01- 2023	2023	31-12- 2023
02 Ruimte	Glastuinbouw	projecten	18.238.327	696.971	18.935.298
		Ondermijning	geldlening	1.350.000	0
	Grote Erfgoedcomplexen	geldlening	2.740.841	0	2.740.841
		Economisch vestigingsklimaat	geldlening	0	850.000
	Kenniseconomie	garantstelling	67.000	-67.000	0
	Stedelijke transformatie	projecten	8.410.000	0	8.410.000
	Totaal			30.806.168	1.479.971

Egalisatiereserve Ontwikkelbedrijf

Programmabegroting	Thema		Saldo	Mutatie	Saldo
			01-01-	2023	31-12-
			2023		2023
02 Ruimte	Diverse	projecten	254.695	71.804	326.499
Totaal			254.695	71.804	326.499

Reserve Verkenningen Ontwikkelbedrijf

Programmabegroting	Thema		Saldo	Mutatie	Saldo
			01-01-	2023	31-12-
			2023		2023
02 Ruimte	Stedelijke transformatie	project risico's	3.292.488	-2.472.771	819.717
	Verkenningen	projecten	3.810.137	-8.029	3.802.108
Totaal			7.102.626	-2.480.800	4.621.826

Weerstandsvermogen

In deze berekeningssystematiek wordt uitgegaan van de verhouding tussen de beschikbare en de benodigde weerstandsvermogen: de weerstandsratio.

In deze berekening houden we vast aan de concern breed gedragen systematiek van het werken met een weerstandsratio binnen een bandbreedte van 0,75 en 1,25. We gaan alleen niet enkel de risicoreserveringen, maar ook de voorzieningen, inclusief een deel van de vrije ruimte van de risicoreserve, opnemen in de bepaling van de weerstandsratio van het Ontwikkelbedrijf.

In de berekening van de weerstandsratio nemen we daarom het volgende mee:

- Risicoreserveringen van de projecten binnen de risicoreserve van het Ontwikkelbedrijf;
- Voorzieningen van de projecten;
- De vrije ruimte van de risicoreserve;
- Een deel van de vrije ruimte van het investeringskrediet, ter hoogte van 20% van het resterend investeringskrediet van het Ontwikkelbedrijf. Het percentage van 20% betreft een verwachting van de omvang van de, voornamelijk nacalculatorische risico's, die af te dekken zijn door het Ontwikkelbedrijf.

De weerstandsratio wordt dan met de volgende formule bepaald:

risicoreserveringen projecten +/- voorzieningen +/- vrije ruimte risicoreserve

risicoreserveringen projecten +/- voorzieningen +/- 20% van het vrije investeringskrediet

Het benodigde weerstandsvermogen is bepaald op basis van alle voorzienbare informatie en verwachtingen per 31 december 2023. Op basis van deze berekeningssystematiek komt de ratio uit op 1,05 % (per 31-12-2023) en is voldoende om risico's binnen het Ontwikkelbedrijf op te vangen. De ratio valt binnen de vastgestelde bandbreedte van 0,75% - 1,25% van de weerstandsratio.

Grondbanken en stimuleringsregelingen

Woningbouwstimuleringsmaatregelen

Een specifiek taak voor het ontwikkelbedrijf is het uitvoeren van de stimuleringsmaatregelen woningbouw die in 2009 zijn vastgesteld. Op de resterende nog lopende maatregel Startersleningen is in 2023 € 0,5 miljoen afgelost. Ultimo 2023 is het saldo van de uitstaande leningen bij SVN € 3,8 miljoen.

Natuurnetwerk Brabant (NNB)

Conform de doelstellingen zoals opgenomen in beleidskader natuur 2023 wordt t/m 2027 in totaal circa 15.000 ha natuurnetwerk en 1.325 ha Ecologische Verbindingszones gerealiseerd. Hiertoe zijn in 2023 218 ha NNB (ruil-)gronden gekocht en 204 ha verkocht. Dat betrof de Westelijke Langstraat, De Peelvenen, Kempenland-West, Grootte Heide-Leenderbos door de provincie, daarbuiten door het Groen Ontwikkelfonds Brabant (GOB), in samenspraak met de Manifestpartners en overige partijen. Ultimo 2023 is de voorraad van NNB gronden in ha als volgt opgebouwd met een boekwaarde voor gronden en opstallen van € 85,5 miljoen.

Natuurinclusieve Landbouw

De provincie biedt mogelijkheden aan veehouders die willen omschakelen van reguliere naar een natuur inclusieve bedrijfsvoering. Daarnaast biedt de provincie mogelijkheden voor een aanvullend areaal aan landbouwgrond onder voorwaarde dat deze natuur inclusief wordt beheerd en in erfpacht uitgegeven (sale- en lease back constructie).

In 2023 is voor deze regeling er 41 ha grond gekocht met een boekwaarde ultimo 2023 van € 5,2 miljoen. Grondbank de Kempen en de Pielis

De doelstelling van grondbank de Kempen is het opzetten en uitvoeren van projecten, die private investeringen koppelen aan het verbeteren van de kwaliteit van de Kempen (ecologische- en ruimtelijke kwaliteit, leefbaarheid en culturele identiteit). Ondernemers en gemeenten staan hiervoor via de Stichting Kempenland aan de lat. De provincie heeft in 2020 dit ondersteunt door via een revolverend investeringskrediet van maximaal 13,9 miljoen gronden en opstallen te kopen en te verkopen. Ultimo 2023 is de boekwaarde van deze grondbank 3,2 miljoen en de risicoreserve bedraagt 0,5 miljoen.

De Agrarische Natuurvereniging de Pielis beheert een natuurzone van circa 25 ha langs de Goorloop in de Pielis. De provincie en het Waterschap zijn eigenaar van de grond. Het beheer is vastgelegd via een erfpachtovereenkomst voor de periode van 28 jaar. De kosten van beheer en de ontginning worden gedekt uit de reserve Grondbank de Pielis. Ultimo 2023 is de boekwaarde van de gronden € 1 miljoen en een reserve van € 0,4 miljoen.

Strategische grondbank

PS hebben in 2022 een besluit (PS15/22A) om uit de immunisatieportefeuille een investering te doen van € 42,5 miljoen in een strategische provinciale grondbank. In deze grondbank wordt een grondvoorraad opgebouwd die ten dienste staat van alle provinciale opgaven en zowel maatschappelijk als financieel rendement zal genereren.

Het Ontwikkelbedrijf heeft in 2023 verkennende activiteiten uitgevoerd en hebben geleid tot aankooptransacties van totaal 5 ha voor een bedrag van € 0,4 miljoen.

Opkoopregeling piekbelasters

We hebben van de 8 gesloten overeenkomsten in 2022 6 in 2023 afgerond en 2 zullen in het 1e kwartaal van 2024 zijn afgerond, waardoor de stikstofdruk op de natura 2000 gebieden wordt verlaagd.

Infrastructuur

In onder andere het meerjaren-investeringsprogramma Kwaliteit (Onderhoud) Provinciale Infrastructuur wordt aangegeven welke infrastructurele projecten er zullen worden uitgevoerd. Ten behoeve van deze doelstelling zijn in 2023 10 ha gekocht en 38 ha verkocht. De verkoop heeft met name betrekking op gronden die voor bestaande wegvakken niet meer bruikbaar zijn.

Beheer van de grondportefeuille

In 2023 is circa 1.900 ha verpacht c.q. in gebruik gegeven. Dit betreft gronden die in beheer zijn in het kader van Infraprojecten, Grondbank de Kempen en Pielis, NNB (het GOB), Natura 2000, natuurinclusieve landbouw en het Ontwikkelbedrijf. Daarnaast zijn 47 opstallen beheerd.

Verdere toelichting

Meer uitgebreide toelichting over bovenstaande onderwerpen is verder te vinden in:

- Bijlage deelnemingen (o.a. Pivotpark, ORR, BPA, GOB)
- Betreffende programma's in de jaarstukken:
 - Programma Ruimte en Wonen: Ruimtelijke ontwikkeling (RvR).
 - Programma Natuur en Milieu: GOB (Groen Ontwikkelfonds Brabant).
 - Programma Economie, Kennis en Talentontwikkeling: Economisch programma (bedrijventerreinen/campusen).
 - Programma Basisinfrastructuur Mobiliteit: Infrastructuur/Provinciale wegen.
 - Programma Vrije tijd, Cultuur, Sport en Erfgoed: Erfgoed.

Openbaarheidsparagraaf Woo

Inleiding

De provincie Noord-Brabant wil een transparante en open overheid zijn voor haar inwoners.

De implementatie van de Wet open overheid (Woo) is een meerjarig proces en raakt aan werkprocessen, informatiesystemen, opleidingen en cultuur door de hele organisatie heen. In deze paragraaf wordt uiteengezet op welke wijze in 2023 invulling is gegeven aan de Woo.

Passieve openbaarmaking

Passieve openbaarmaking gaat over openbaarmaking op verzoek van het publiek (burgers, journalisten, bedrijven, belangengroeperingen). In 2023 zijn Woo-verzoeken ingediend over uiteenlopende onderwerpen. Voorbeelden daarvan zijn wolven, natuurdoelanalyses, stikstof, windparken, vakantieparken en de Amercentrale. De thema's natuur en leefomgeving/ruimte hebben de meeste interesse van het publiek. Om een Woo-verzoek sneller en zorgvuldiger te kunnen afhandelen is gewerkt aan het kennisniveau van de medewerkers:

- Er zijn hulpmiddelen ontwikkeld (een gereedschapskist en een handboek) en aangeboden aan medewerkers.
- Er is een Woo-loket ingericht om het afhandelingsproces van Woo-verzoeken verder te professionaliseren. Vanuit dit loket worden Woo-behandelaars op weg worden geholpen of verwezen naar specialistisch juridisch advies.
- Eind 2023 is een training Woo aangeboden aan medewerkers die te maken hebben met de afhandeling van Woo-verzoeken. Dit om kennis te vergroten en te borgen in de programma's.
- In 2023 is onderzoek gedaan naar een anonimiseringssoftware en ook aangeschaft, met als doel het Woo-afhandelproces beter te ondersteunen en sneller te laten verlopen.

Informatie over de Woo-verzoeken wordt gepubliceerd op Brabant.nl. In afwachting van een te realiseren publicatieplatform (zie onder Verplichte actieve openbaarmaking), zijn de geanonimiseerde Woo-besluiten zelf (inclusief de openbaar gemaakte documenten) in 2023 nog niet actief gepubliceerd.

In 2023 is de tijdelijke Woo-kwartiermaker opgevolgd door een vaste Woo-coördinator. Zij werkt samen met de Woo-contactfunctionaris, de juristen met specialisatie Woo en een administratief-juridisch medewerker aan begeleiding, advies en doorontwikkeling op het gebied van de Woo.

Verplichte actieve openbaarmaking

De Woo schrijft voor dat bepaalde informatiecategorieën (17 in totaal) de komende jaren verplicht openbaar gemaakt moeten worden. Voor de provincie Noord-Brabant gaat het om 13 categorieën.

Volgens de landelijke implementatiestrategie wordt per categorie een werkdefinitie vastgesteld op basis van consultatierondes. Die verplichting tot actieve openbaarmaking is nog niet in werking getreden en gebeurt gefaseerd op een later moment bij Koninklijk Besluit (KB). Vastgestelde werkdefinities dienen als input voor de KB's. In 2023 zijn geen categorieën verplicht gesteld en heeft daarom vooral in het teken gestaan van voorbereidingen treffen en ervaringen opdoen.

Niet alle categorieën zullen in één keer verplicht worden gesteld. Welke categorieën als eerst verplicht worden gesteld is nog niet bekend. De datum is afhankelijk van het vaststellen van uniforme werkdefinities door het Ministerie van Binnenlandse Zaken, de opgedane ervaringen en het realiseren van een door de provincie gekozen publicatieplatform. Op dit moment is de verwachting dat categorieën 4, 5, 8, 11 en 14 als eerste verplicht worden gesteld.

In onderstaande tabel is per categorie aangegeven wat daarvan op dit moment al openbaar wordt gemaakt door de provincie, waar dat te vinden is en wat de status is van het landelijke implementatietraject.

Documenten zouden in eerste instantie via een directe aansluiting met het landelijke Platform Open Overheidsinformatie (PLOOI) actief openbaar worden gemaakt. De ontwikkeling van dit platform bleek te complex en hier werd begin 2023 mee gestopt. In plaats daarvan werd gewerkt aan een landelijke Woo-index waar alle bestuursorganen op moeten aansluiten. Dit had als gevolg dat de noodzaak zich aandiende om lokaal een publicatieplatform te realiseren. In 2023 zijn voorbereidingen getroffen voor de aanschaf hiervan. Er is een onderzoek gestart naar mogelijke oplossingen. Dat onderzoek is recent afgerond. Op termijn is alle openbaar te maken informatie van de provincie via het lokale publicatieplatform vindbaar en is er een aansluiting gerealiseerd met de landelijke Woo-index. De Woo-index is sinds juli 2023 online. De provincie Noord-Brabant heeft eerste ervaringen met de Woo-index opgedaan door deze te vullen met links naar reeds openbare informatie op brabant.nl.

Nr Informatiecategorie	Waar te vinden	Status implementatie
1 Wetten en algemeen verbindende voorschriften	Worden al openbaar gemaakt op overheid.nl . PNB hoeft hier niets nieuws voor te doen	n.v.t.
2 Overige besluiten van algemene strekking	Worden al openbaar gemaakt op overheid.nl . PNB hoeft hier niets nieuws voor te doen	n.v.t.
3 Ontwerpen van wet- en regelgeving met adviesaanvraag	-	Consultatieronde
4 Organisatie en werkwijze	Link vanuit Woo-index naar Brabant.nl	Werkdefinitie vastgesteld
5 Bereikbaarheidsgegevens	Link vanuit Woo-index naar Brabant.nl	Werkdefinitie vastgesteld
6 Bij vertegenwoordigende organen ingekomen stukken	noordbrabant.bestuurlijkeinformatie.nl	Consultatieronde
7 Vergaderstukken Staten-Generaal	Worden al openbaar gemaakt op overheid.nl . PNB hoeft hier niets nieuws voor te doen	n.v.t.
8 Vergaderstukken decentrale overheden (PS)	Link vanuit Woo-index naar noordbrabant.bestuurlijkeinformatie.nl	Werkdefinitie vastgesteld
9 Agenda's en besluitenlijsten bestuurscolleges (GS)	Link vanuit Woo-index naar openbare besluitenlijst Brabant.nl .	Werkdefinitie vastgesteld
10 Adviezen (hangt samen met categorie 3)	-	Consultatieronde
11 Convenanten	Verschillende convenanten zijn vindbaar op brabant.nl	Werkdefinitie vastgesteld
12 Jaarplannen en jaarverslagen	Link vanuit Woo-index naar begroting en verantwoording op Brabant.nl	Uitwerking gestart
13 Subsidieverplichtingen anders dan met beschikking	PNB hoeft hier niets voor te doen. Heeft betrekking op het ministerie van Buitenlandse Zaken	n.v.t.
14 Woo-verzoeken en -besluiten	Link vanuit Woo-index naar overzicht van de casenummers en omschrijvingen van de Woo-verzoeken op Brabant.nl	Werkdefinitie vastgesteld.
15 Onderzoeksrapporten	-	Consultatieronde
16 Beschikkingen	Link vanuit Woo-index naar register met vastgestelde subsidies en bijdragen op Brabant.nl	Uitwerking gestart
17 Klachtoordelen	Link vanuit Woo-index naar het jaarverslag van de hoor- en adviescommissie voor bezwaarschriften en klachten	Consultatieronde

Inspanningsverplichting

Naast de verplichte categorieën is de overheid op grond van artikel 3.1 verplicht om zich in te spannen om zoveel mogelijk informatie actief openbaar te maken mits deze openbaarmaking een redelijk belang dient en dit zonder onevenredige inspanning of kosten redelijkerwijs mogelijk is. De provincie heeft zich in 2023 ingespannen om meer openbaar te maken dan alleen de verplichte categorieën. Dat is zichtbaar in de hoeveelheid informatie die vanuit de verschillende programma's via brabant.nl en andere portalen beschikbaar wordt gemaakt voor het publiek. In 2023 is brabant.nl op dit punt overzichtelijker gemaakt door een tabel op te nemen met het grote aanbod van reeds openbare informatie. Dit helpt de informatieverzoeker waardoor een Woo-verzoek mogelijk bij nader inzien niet nodig wordt geacht. De opzet

van brabant.nl wordt in 2024 verder uitgewerkt met als doel een centrale ingang voor het publiek, via brabant.nl dan wel via de landelijke Woo-index.

Verbetering van de informatiehuishouding (zorgplicht Woo en Archiefwet)

Verbetering van de informatiehuishouding, en ook van het informatiebeheer en van de informatievoorziening heeft zich ook in 2023 doorgezet. Dit valt uiteen in meerdere deelterreinen, waaronder deze:

- Het project Impuls aan Informatiebeheer heeft in 2023 veel inzet en resultaten geleverd in de verdere volwassenwording van de informatiehuishouding van de provincie. Uitgangspunt hiervoor is het ontwikkelde Groeimodel Informatiebeheer dat richting geeft aan de doorontwikkeling.
- Tevens is onderzoek gedaan naar het verbeteren van zoekfunctionaliteiten (enterprise search), over de verschillende informatiesystemen heen, dat het zoeken en vinden van informatie makkelijker zal maken. Vervolgstappen worden momenteel in beeld gebracht.
- Voor speciale vormen van informatie, te denken aan e-mails, agenda's, sociale mediaberichten, berichtenverkeer en websites, is in 2023 gestart met de ontwikkeling van nieuw beleid, wat in 2024 zal worden vastgesteld. Dit beleid zal, samen met nog te maken handreikingen, de organisatie aanvullend helpen bij het beheer van informatie. De implementatie van het beleid vergt tijd en een zorgvuldigheid.
- Op gebied van communicatie, instructie, training en bewustwording is op vele fronten geïnvesteerd. Eén van de zaken op dit vlak is de ontwikkeling van The Game, waarbij wordt geleerd wat er komt kijken bij het behandelen van een Woo-verzoek. Dit spel is een vast onderdeel van het introductieprogramma voor nieuwe medewerkers, maar daarnaast ook beschikbaar voor medewerkers die al langer in de organisatie werken. Een ander voorbeeld is de toolbox voor medewerkers die beschikbaar is gekomen in 2023.
- Ook op gebied van sturing en control zijn de nodige afspraken gemaakt: het onderwerp is een vast onderdeel geworden van de sturingsgesprekken tussen directie en managers, en tussen managers en medewerkers. Ook zijn afspraken gemaakt met de collega's van Concern Control t.a.v. toetsing op kwaliteit.
- In 2024 ligt de focus op duurzame verankering van het werken met informatie en informatiebeheer in de organisatie, zodat 'de Impuls' via de reguliere processen wordt voortgezet.

Europese programma's

Inleiding

Mede door inzet van de Europese programma's gaan we onze provinciale doelstellingen realiseren. De Europese subsidies zijn, met haar multipliereffect, zeer belangrijke impuls gelden voor de provincie Noord-Brabant en een katalysator bij het stimuleren van vooral het bedrijfsleven en Triple Helix partners om te innoveren en innovatiekracht te verbinden met de huidige actuele maatschappelijke opgaven waar we voor staan.

In 2021 is het nieuwe Meerjarig Financiële Kader (2021-2027) gestart van de Europese Unie, met een nieuwe verdeling voor Europese fondsen zoals het:

- EFRO-programma 2021-2027 voor Zuid-Nederland – OPZuid
- Europese Gemeenschappelijke Landbouwbeleid met de Nederlandse invulling het Nationaal Strategisch Plan - GLB/NSP
- Europese subsidieregeling voor grensoverschrijdende ruimtelijke en regionale ontwikkeling – Interreg
- Recovery Assistance for Cohesion and the Territories of Europe - REACT-EU
- Just Transition Fund - JTF
- Recovery and Resilience Facility- RRF

Naast de programma's waar we deelnemen in de governance kijken we ook kritisch naar andere Europese programma's die aansluiten bij de provinciale doelstellingen. Als provincie hebben wij de

verantwoordelijkheid van beheerautoriteit (voorheen: managementautoriteit) gekregen na afspraken met het ministerie van Economische Zaken in het kader van de partnerschapsovereenkomst. Om maximaal te profiteren van deze subsidiefondsen is het noodzakelijk de benodigde cofinancieringsmiddelen tijdig beschikbaar te hebben en de uitvoeringskosten op ons te nemen voor deze programmaperiode. In 2020 is door GS besloten dat de benodigde cofinancieringsmiddelen gevonden moet worden binnen de bestaande programmabudgetten. In 2021 is door GS besloten dat de uitvoeringskosten vanaf 2024 structureel worden gedekt in de begroting.

De motivatie is dat deze EU middelen bijdragen aan het behalen van onze eigen doelstellingen en door inzet van onze cofinancieringsmiddelen er extra middelen voor de doelstellingen beschikbaar komen (multipliereffect).

In de Reserve Europese Programma's 2021-2027 is tot en met 2023 de cofinanciering gestort voor Europese fondsen. Er is tot eind 2023 € 29,4 mln. uit de programmabudgetten toegevoegd aan deze reserve.

Hebben we bereikt wat we wilden bereiken?

Uitgangspunt is om optimaal en op een strategische manier gebruik te maken van de kansen die Europa ons biedt bij de realisatie van onze provinciale doelstellingen en daar de juiste randvoorwaarden voor te scheppen en de benodigde cofinanciering voor te organiseren.

Voor wat betreft de vorige programmaperiode 2014-2020 ligt de focus op het adequaat afronden van de programma's waarin we als provincie deelnemen.

Vanaf 2021 is de nieuwe programmaperiode gestart (2021-2027) waarbij we ons wederom inzetten voor de nieuwe kansen die Europa ons biedt en vervullen we een proactieve rol bij de voorbereidingen, vormgeving en uitvoering hiervan.

1. Inzet op extra middelen uit de Europese Unie inzake:

- Corona herstel - ReactEU
- Green Deal - Just Transition Fonds (JTF)

2. Europese programma's 2021-2027:

- Majeure Europese programma's: OPZuid, GLB 2023-2027, InterregVI A,
- Provinciale cofinanciering Europese programma's 2021-2027

3. Afronden Europese programma's 2014-2020:

- Majeure programma's: OPZuid, POP3 2014-2022, Interreg V
- Bancaire instrumenten
- Beleidsinstrumenten

Wat hebben we daarvoor gedaan?

1. Europese Programma's 2021-2027

OPZuid, GLB-NSP en Interreg VI-A:

- OPZuid

Het OPZuid bestaat uit twee doelstellingen: een "groener Europa" en een "slimmer Europa". Bedrijven en organisaties kunnen subsidie aanvragen voor innovatieve projecten (TRL 6-9) die bijdragen aan één van de twee voornoemde doelstellingen. Daarvoor moeten de projecten gericht zijn op een versnelling van één of meer van de vijf vastgestelde transities (zoals opgesteld vanuit de RIS3) en ten goede komen aan het programmagebied van Zuid-NL, te weten de provincies Brabant, Limburg en Zeeland.

De transities zijn:

- Gezondheid

- Landbouw en voeding
- Grondstoffen
- Energie
- Klimaat

De EU stelt middelen beschikbaar op voorwaarde dat ook Rijk, provincies en bedrijfsleven meebetalen.

- INTERREG VI-A

De Interreg A-programma's zetten in op grensvervaging en bevordering van samenwerking tussen regionale gebieden in verschillende landen. Binnen de nieuwe Interreg A - programma's 2021-2027 waarin Brabant deelneemt kunnen grensoverschrijdende projecten met onze Duitse en Vlaamse partners worden ingediend op het gebied van gezondheid, landbouw en voeding, grondstoffen, energie, klimaat, duurzaam toerisme en arbeidsmarkt en onderwijs. Onze projectadviseurs in Duitsland en Vlaanderen zullen net als in de vorige programmaperiode samen met de beleidsinhoudelijke medewerkers het veld in beweging brengen zodat er goede grensoverschrijdende projectaanvragen worden ingediend die een wezenlijke bijdragen leveren aan de realisatie van onze beleidsdoelstellingen.

- Gemeenschappelijk Landbouwbeleid – Nationaal Strategisch Plan (GLB 23-27)

In 2023 is het nieuwe Gemeenschappelijk Landbouwbeleid (GLB23-27) van start gegaan. EU-lidstaten hebben elk een nationaal strategisch plan opgesteld om de uit het Europees Landbouwgarantiefonds (ELGF) en het Europese Landbouwfonds voor Plattelandsontwikkeling (ELFPO) gefinancierde steun van de Unie te implementeren en de specifieke beleidsdoelstellingen te verwezenlijken. Het GLB-NSP beslaat de periode van 1 januari 2023 tot en met 31 december 2027.

De drie hoofddoelen van het GLB:

- Slimme, veerkrachtige landbouw
- Milieu, biodiversiteit en klimaat
- Brede plattelandsontwikkeling

In het NSP ligt de nadruk op toekomstbestendig boeren en het belonen van duurzaamheid. De omvangrijke Rijksregelingen voor de hectarepremie en ecoregeling voor boeren zijn van start gegaan. Van de provinciale regelingen is in 2023 ANLb gestart en de voorbereiding van LEADER. Het subsidiebudget voor Noord-Brabant aan provinciale regelingen beslaat rond de € 90 mln., waarvan ongeveer € 60 mln. Europese middelen en ongeveer € 30 mln. aan provinciale middelen voor de gehele programmaperiode. Jaarlijks dekken provincie en Brabantse Waterschappen rond de € 6 mln. aan cofinancieringsmiddelen die nodig zijn om de € 12 mln. Europese middelen te kunnen inzetten. Dit is van toepassing op elk begrotingsjaar. Is in het ene jaar het geld niet ingezet dan volgt een inhaalslag in het daaropvolgende jaar. Ook kunnen gelden versneld in de programmaperiode worden ingezet.

Er is een goede match tussen enerzijds de doelen uit het Brabantse bestuursakkoord, de daarmee samenhangende doelen van de Brabantse beleidsprogramma's Landbouw&Voedsel, Natuur en Water en Bodem en de doelen van Europa, zodat het Europese GLB programma een goede bijdrage kan leveren aan het realiseren van deze provinciale doelen.

Just Transition Fund - JTF

Doel van het Europese Just Transition Fund is om de sociale en economische gevolgen van de klimaattransitie in kwetsbare regio's op te vangen. Het COROP) gebied West-Noord-Brabant is als één van de zes JTF-gebieden in Nederland aangewezen. Er is een bedrag van € 58,5 mln. aan Europese subsidie

toegewezen aan dit gebied. Dit is inclusief €5 mln. aan cofinanciering vanuit het Rijk en € 3,2 mln. aan provinciale cofinanciering beschikbaar voor projecten.

Het JTF kent drie thematische sporen waarbinnen subsidie aangevraagd kan worden:

- Spoor 1 Innovatie: vernieuwing en versterking van de regionale economie met focus op biobased waardeketens en circulaire chemie en materialen.
- Spoor 2 Infrastructuur: investeringen in technologie, energiesystemen en infrastructuur voor een groene industrie en chemie.
- Spoor 3 Arbeidsmarkt: bijscholing, omscholing en aantrekken van talent in het licht van de energie- en grondstoffentransitie.

Projecten binnen spoor 1 en 2 moeten directe impact hebben op het kerngebied, dat bestaat uit het aaneengesloten gebied van de gemeenten Geertruidenberg, Drimmelen, Moerdijk, Steenberg en Bergen op Zoom. Spoor 3 heeft de gehele COROP-gebied West-Noord-Brabant als werkingsgebied.

Het JTF is per medio februari 2023 voor het eerst opengesteld. De lopende openstellingen sluiten eind januari 2024. In 2023 is een totaalbedrag van € 58,5 miljoen euro aan subsidie (vanuit EU + Rijk + provincie) opengesteld. Er is sprake van tijdsdruk om de JTF-middelen tijdig te beschikken. Per saldo moet ca. 70% van het JTF-budget in 2023 worden beschikt, een bedrag van ongeveer 41 mln. euro voor regio West-Noord Brabant.

Het Rijk (ministerie van SZW) treedt op als beheerautoriteit voor het JTF. Elke regio kent een eigen programma en openstellingskalender, die door een regionale stuurgroep wordt vormgegeven. De uitvoering voor Noord-Brabant, Zeeland en Limburg is belegd bij Stimulus programmamanagement.

MKB-plusfaciliteit

De provincie heeft in augustus 2018 de (aandelenkant van de) mkb-plusfaciliteit opgezet om snelgroeiende en innovatieve mkb ondernemingen in Brabant te kunnen voorzien van durfkapitaal via het Europees Investeringsfonds. Sinds januari 2020 stellen de provincie en Invest-NL voor de leningenkant van de mkb-plusfaciliteit teder €30 mln. beschikbaar. De aandelen- en leningenkant van de mkb-plusfaciliteit hebben in principe een looptijd van respectievelijk 20 en 17 jaar. Tot op heden heeft de provincie drie co-investeringen gerealiseerd (twee in 2020 en een in 2022).

Uitvoeringskosten

Onze bijdrage voor de uitvoering van de programma's door o.a. Stimulus, Interreg-secretariaten en RVO, is jaarlijks rond € 3 mln. ingeschat. Tot 2024 zijn de uitvoeringskosten gedekt uit de Reserve Europese Programma's 2014-2020.

2. Afronden Europese Programma's 2014-2020

- OPZUID en Interreg V-A

In 2021 hebben de laatste openstellingen binnen het OPZuid en Interreg programma plaatsgevonden. Het beschikbare EFRO-budget voor het OPZuid en het Interreg V-A programma is inmiddels volledig beschikt. De definitieve einddatum van de projecten uit deze programmaperiode loopt tot eind 2023. De lopende projecten worden eind 2023 afgewikkeld. In 2024 volgen de laatste betaalaanvragen en worden de eindafrekening voor het OPZuid en Interreg opgesteld. Begin 2025 moeten alle OPZuid stukken bij de EC zijn ingediend.

- POP3+

In 2022 hebben de laatste openstellingen vanuit de transitieperiode (POP3+) van het POP3 naar het nieuwe Gemeenschappelijk Landbouwbeleid plaatsgevonden. Voor de periode 2021 en 2022 is hiervoor een ELFPO-bijdrage van +/- € 17 mln. naar voren gehaald. Voor de transitieperiode zijn de volgende focusdoelen genoemd: klimaatdoelen, kringlooplandbouw en biodiversiteitsherstel. Zowel de landbouw transitie als de opgaven voor natuur, bodem en water zijn aan de orde. In 2023 zijn hiervoor de laatste subsidies verleend. Het POP3 programma zal naar verwachting in 2025 worden afgerond.

- Monitoring Europese programma's
Twee keer per jaar monitort Stimulus Programmamanagement van de provincie Noord-Brabant - in samenwerking met European Regional Affairs Consultants (ERAC) - de verlening van Europese subsidies aan projecten met begunstigen die zijn gevestigd in Zuid-Nederland. Deze gegevens worden ieder half jaar geactualiseerd en laten zien aan hoeveel Brabantse projecten vanaf het begin van de huidige programmaperiode 2014-2020 tot heden Europese subsidie is toegekend. Voor de meest recente rapportage (1 september 2023) klik hier

Heeft het gekost wat het mocht kosten?

- Reserve Europese programma's 2021-2027

Provinciale cofinanciering Europese Programma's 2021-2027:

In het nieuwe programma is er gekozen om de cofinanciering te dekken uit de beschikbaar gestelde middelen per programma. De motivatie is dat de Europese middelen bijdragen aan onze eigen doelstellingen en door inzet van onze cofinancieringsmiddelen er extra middelen voor de doelstellingen beschikbaar komen (multipliereffect).

Vanuit alle betrokken beleidsprogramma's is de benodigde cofinanciering voor de Europese programma's (OPZuid, Interreg VI-A, GLB23-27) tot en met 2023 toegevoegd aan de reserve Europese Programma's 2021-2027.

Europese programmaperiode	Totaal benodigde cofinanciering (x € 1 mln.)
t/m 2023	20,9
2024	14,5
2025	14,3
2026	2,0
2027	0,6
Totaal	52,3

De totaal benodigde cofinanciering tot het einde van de programmaperiode zal naar verwachting een bedrag van € 52.3 mln. zijn.

Tot en met 2023 is er vanuit de beleidsprogramma's € 29.432.500 toegevoegd aan de reserve voor de benodigde cofinanciering. Dit is exclusief € 4.700.000 voor de uitvoeringskosten 2021-2027, afkomstig uit de reserve EP 2014-2020.

Per 31 december 2023 is de stand van de reserve EP 2021-2027 € 23,9 mln.

Reserve Europese programma's 2021-2027 per 31-12-2023			
Europese Programma's	Toevoeging Reserve	Onttrekking Reserve	Saldo
OP Zuid	€ 13.500.000	€ 4.835.561	€ 8.664.439
GLB	€ 3.765.000	-	€ 3.765.000

Interreg	€ 4.215.000	€ 2.788.692	€ 1.426.308
JTF	€ 3.210.000	€ 215.195	€ 2.994.805
Overig	€ 4.742.500	-	€ 4.742.500
Uitvoeringskosten	€ 4.700.000	€ 2.337.787	€ 2.362.213
Totaal	€ 34.132.500	€ 10.177.235	€ 23.955.265

De gerealiseerde cofinanciering op de Europese projecten was € 7,8 mln. per 31-12-2023. Er zijn van de openstellingen tot en met 2023 nog projecten die nog moeten worden beschikt. Ook is er in dit bedrag realisatie niet meegenomen i.v.m. provinciale regels met betrekking tot lastneming (beschikkingen die het volgende jaar pas starten en bedragen boven € 2.5 mln.).

Reserve Europese Programma's 2021-2027 per beleidsprogramma per 31-12-2023													
Europe se Progra mma's	EKT		Energie		Water & Bodem		Landbouw & Voedsel		Natuur		Totaal Beleidsprogr amma's		
	Toe gez egd	Gere alise erd	Toeg ezeg d	Gere alise erd	Toe gez egd	Gere alise erd	Toe gez egd	Gere alise erd	Toe gez egd	Gere alise erd	Toeg ezeg d	Gere alise erd	
OP Zuid	€4.4 00.0 00	€ 1.66 4.26 4	€3.9 00.0 00	€1.2 34.7 49	€2.6 00.0 00	€650 .000	€2.6 00.0 00	€1.2 86.5 49	-	-	€13. 500. 000	€4.8 35.5 62	
GLB							€1.4 00.0 00		€2.3 65.0 00		€ 3.76 5.00 0	-	
Interreg	€2.9 07.5 00	€2.4 16.5 72	€1.0 57.5 00	€ 10 9.97 8	€ 250. 000	€ 262. 142					€4.2 15.0 00	€2.7 88.6 92	
JTF	€1.6 10.0 00	€ 1 07.5 98	€1.6 00.0 00	€ 10 7.59 8							€3.2 10.0 00	€ 21 5.19 6	
Overig			€ 4.74 2.50 0								€4.7 42.5 00		

Uitvoeri
ngskost
en

	€8.9	€4.1	€11.	€1.4	€2.8	€912	€4.0	€1.2	€2.3	€29.	€7.8
Totaal	17.5	88.4	300.	52.3	50.0	.142	00.0	86.5	65.0	432.	39.4
	00	34	000	25	00		00	49	00	500	50

• Reserve 2014-2020

Het saldo van de reserve uit de Programmaperiode 2014-2020 zal nog worden ingezet voor de uitvoeringskosten voor dit programma. Deze kosten zullen nog zeker tot en met 2025 doorlopen. Na de afrekening met Europa (naar verwachting in 2025), uitvoeringsorganisaties (RVO en Stimulus) en eventuele beleidsprogramma's kunnen we pas zeker zijn van de omvang van het restant van deze reserve. Door de stelselwijziging van de cofinanciering 2021-2027 is het mogelijk dat de benodigde cofinancieringsmiddelen voor projecten niet tijdig beschikbaar zijn. Om dit te voorkomen zal er gezorgd worden voor een risicobuffer zodat potentieële EU-middelen niet verloren gaan. Hiermee zal dit worden ondervangen zodat er, indien noodzakelijk, bijsturing kan plaatsvinden.

Reserve Europese Programma's 2014-2020 inclusief transitieperiode

	Toevoeging t/m 2023	Onttrekkingen t/m 2023	Saldo reserve 31-12- 2023	Toevoeging 2024 e.v.	Verplichtingen 2024 e.v.	Verwachte stand reserve einde programmaperiod e
Totaal	€ 126.529.75 4	€ 9.964.015	€ 16.565.73 9	€ 121.000	€ 6.862.789	€ 9.823.950